

Informacje finansowe i niefinansowe w ocenie działalności banku

Kinga Bauer
Stanisław Hońko
Teresa Orzeszko
Arleta Szadziewska

UNIWERSYTET
EKONOMICZNY
W KRAKOWIE

Informacje finansowe i niefinansowe w ocenie działalności banku

Kinga Bauer, Stanisław Hońko,
Teresa Orzeszko, Arleta Szadziwska

Katowice 2020

Redaktor serii

dr Magdalena Wójcik-Jurkiewicz

Autorzy

Kinga Bauer

Stanisław Hońko

Teresa Orzeszko

Arleta Szadziewska

Recenzenci

prof. dr hab. Marzena Remlein

dr hab. Piotr Szczypa, prof. UTP

Skład, łamanie, korekta, projekt okładki

Klaudia Orpik

ISBN 978-83-958968-2-8**Wydawca****Wydawnictwo IUS PUBLICUM**

Instytut Prawa Gospodarczego Sp. z o.o.

ul. 3 Maja 10/2, 40-096 Katowice, <http://www.ipg.edu.pl/>

Copyright©2020 by Instytut Prawa Gospodarczego Sp. z o.o.**Katowice 2020****Wydrukowano w Polsce****Publikacja elektroniczna****Publikacja udostępniona na licencji CC BY-NC**

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów.....	6
Wstęp.....	11
1. Roczne sprawozdanie finansowe jako podstawowe źródło informacji do zewnętrznej oceny banku przez jego interesariuszy.....	16
1.1. Rola banków i potrzeba ich oceny przez różnych interesariuszy.....	16
1.2. Rodzaje i źródła informacji przydatnych do oceny banków.....	43
1.3. Pojęcie i klasyfikacja sprawozdań banku.....	54
1.4. Roczne sprawozdanie finansowe banku.....	67
2. Informacje o wartości aktywów i zobowiązań w sprawozdaniu finansowym banku.....	81
2.1. Wprowadzenie do zasad wyceny aktywów i zobowiązań.....	81
2.2. Zasady wyceny ekspozycji kredytowych w bankach stosujących polskie regulacje rachunkowości.....	101
2.3. Charakterystyka banków objętych badaniem.....	123
2.4. Analiza zakresu ujawnień dotyczących rezerw celowych i odpisów z tytułu utraty wartości ekspozycji kredytowych banków.....	133

3.	Sprawozdanie finansowe jako źródło informacji o zagrożeniu upadłością banku.....	142
3.1.	Zjawisko upadłości w sektorze bankowym.....	142
3.2.	Prawne aspekty przeciwdziałania trudnościom finansowym oraz minimalizacji skutków sytuacji kryzysowych banków.....	150
3.3.	Analiza sprawozdania finansowego oraz modele wczesnego ostrzegania w ocenie zagrożenia upadłością banku.....	159
3.4.	Praktyczne aspekty wykorzystania sprawozdania finansowego jako źródła informacji na temat trudności finansowych banku.....	183
4.	Znaczenie informacji niefinansowych w ocenie działalności banku.....	192
4.1.	Informacje niefinansowe jako element sprawozdawczości zewnętrznej banku.....	192
4.2.	Raportowanie informacji niefinansowych na tle potrzeb kluczowych grup interesariuszy banku.....	207
4.3.	Krytyka raportowania niefinansowego banków w kontekście jego użyteczności.....	229
4.4.	Przejrzystość i porównywalność raportowania niefinansowego banków w polskiej praktyce gospodarczej.....	237
	Zakończenie.....	251
	Bibliografia.....	255
	Akty prawne.....	279
	Źródła internetowe.....	283
	Spis tabel i rysunków.....	286
	Autorzy.....	288

Wykaz skrótów

AA	-	Institute of Social and Ethical AccountAbility / Instytut na rzecz Społecznej i Etycznej Odpowiedzialności
ALR	-	Alior Bank S.A.
BFG	-	Bankowy Fundusz Gwarancyjny
BGK	-	Bank Gospodarstwa Krajowego
BHW	-	Bank Handlowy w Warszawie S.A.
BION	-	Badanie i Ocena Nadzorcza
BIP	-	Biuletyn Informacji Publicznej
BIS	-	Bank for International Settlements / Bank Rozrachunków Międzynarodowych
BNP	-	BNP Paribas Bank Polska S.A.
BOS	-	Bank Ochrony Środowiska S.A.
BP	-	bank państwowy
BPO	-	Bank Pocztowy S.A.
BPS	-	Bank Polskiej Spółdzielczości S.A.
br.	-	brak roku
BS	-	bank spółdzielczy
BSA	-	bank funkcjonujący w formie spółki akcyjnej
BSwB	-	Bank Spółdzielczy w Brodnicy
BSwP	-	Bank Spółdzielczy w Płońsku
BZBS	-	bank zrzeszający banki spółdzielcze
CERES	-	Coalition for Environmentally Responsible Economies
CSR	-	corporate social responsibility / społeczna odpowiedzialność biznesu
Dz.U.	-	Dziennik Ustaw
Dz.Urz. UE	-	Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej
EBI	-	Elektroniczna Baza Informacji
ECB	-	European Central Bank / Europejski Bank Centralny

Wykaz skrótów

EFFAS	-	European Federation of Financial Analysts Societies / Europejska Federacja Towarzystw Analityków Finansowych
EOG	-	Europejski Obszar Gospodarczy
ESG	-	Environment, Social, Governance / środowisko, społeczeństwo, ład korporacyjny
ESPI	-	Elektroniczny System Przekazywania Informacji
GNB	-	Getin Noble Bank S.A.
GPW	-	Giełda Papierów Wartościowych w Warszawie
GRI	-	Global Reporting Initiative
GUS	-	Główny Urząd Statystyczny
IASB	-	International Accounting Standards Board / Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości
IBnDiPP	-	Instytut Badań nad Demokracją i Przedsiębiorstwem Prywatnym
IDA	-	Idea Bank S.A.
IFAC	-	International Federation of Accountants / Międzynarodowa Federacja Księgowych
IIRC	-	International Integrated Reporting Council
IMF	-	International Monetary Fund / Międzynarodowy Fundusz Walutowy
ING	-	ING Bank Śląski S.A.
IRC S.A.	-	Integrated Reporting Committee of South Africa
ISO	-	International Organisation for Standardization
KBS	-	Krakowski Bank Spółdzielczy
KIR	-	Krajowa Izba Rozliczeniowa
KNF	-	Komisja Nadzoru Finansowego
KoSR	-	Komitet Standardów Rachunkowości
KRS	-	Krajowy Rejestr Sądowy
KSF	-	Komitet Stabilności Finansowej
KSR	-	Krajowe Standardy Rachunkowości

Informacje finansowe i niefinansowe w ocenie działalności banku

MBK	-	mBank S.A.
MF	-	Minister Finansów
MFIiR	-	Minister Finansów, Inwestycji i Rozwoju
MIL	-	Bank Millennium S.A.
MoF	-	Ministerstwo Finansów
MoS	-	Ministerstwo Sprawiedliwości
MRiF	-	Minister Rozwoju i Finansów
MSiG	-	Monitor Sądowy i Gospodarczy
MSR/IAS	-	Międzynarodowe Standardy Rachunkowości / International Accounting Standards
MSSF/IFRS	-	Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finan- sowej / International Financial Reporting Standards
MŚP	-	małe i średnie przedsiębiorstwa
NBP	-	Narodowy Bank Polski
NGO	-	non-government organisation / organizacja pozarządowa
OECD	-	Organisation for Economic Co-operation and Develop- ment / Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
PAN	-	Polska Akademia Nauk
PAP	-	Polska Agencja Prasowa
PBS	-	Podkarpacki Bank Spółdzielczy
PEO	-	Bank Polska Kasa Opieki S.A.
PKB	-	Produkt Krajowy Brutto
PKO	-	Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski S.A.
PNR	-	polskie normy rachunkowości
PrRest	-	ustawa z dnia 15 maja 2015 r. Prawo restrukturyzacyjne, Dz. U. z 2020 r. poz. 814
PrUp	-	ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe, Dz. U. z 2019 r. poz. 498
PTE	-	Polski Towarzystwo Ekonomiczne
PWE	-	Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne

Wykaz skrótów

RBC	-	responsible business conduct
RDF	-	Repozytorium Dokumentów Finansowych
S.A.	-	spółka akcyjna
SBRzR	-	Spółdzielczy Bank Rzemiosła i Rolnictwa
SGB	-	SGB Bank S.A.
SGH	-	Szkoła Główna Handlowa
SGGW	-	Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego
SIS	-	System Informacji Sprawozdawczej
SIZ	-	system informacji zarządczej
SKwP	-	Stowarzyszenie Księgowych w Polsce
SPL	-	Santander Bank Polska S.A.
TBL	-	triple bottom line
UBFG	-	ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji, t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 795, ze zm.
UN Global	-	United Nations Global Compact Communication on Progress Compact COP
UNBP	-	ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim, t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1810, ze zm.
UoI	-	ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi, t.j. Dz.U. 2020, poz. 89
UOKiK	-	Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
UoN	-	ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o nadzorze nad rynkiem kapitałowym, t.j. Dz.U. 2019, poz. 1871
Uop	-	ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych, t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 623, ze zm.
UoR	-	ustawa z 29 września 1994 r. o rachunkowości,

Informacje finansowe i niefinansowe w ocenie działalności banku

- t.j. Dz.U z 2019 r., poz. 351, ze zm.
- UPb** – ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe,
t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 2357, ze zm.
- Updp** – ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym
od osób prawnych, t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 865, ze zm.
- Upif** – ustawa z dnia 15 stycznia 2016 r. o podatku
od niektórych instytucji finansowych,
t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1836
- Uptu** – ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów
i usług, t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 106, ze zm.
- WB** – World Bank / Bank Światowy
- WSE** – Wyższa Szkoła Ekonomiczna
- ZBP** – Związek Banków Polskich

Wstęp

*Jeśli sądzisz, że to, co masz do zaoferowania,
naprawdę może pomóc ludziom,
twoim obowiązkiem jest poinformować o tym
jak największą liczbę osób.*

[Eker, 2007, s. 92]

Wstęp

To, że banki odgrywają w gospodarkach i w społeczeństwach wyjątkową rolę, zarówno na całym świecie, jak i w Polsce, to fakt niepodważalny i niebudzący żadnych wątpliwości. Wynika ona zarówno z ogromnego wpływu wspomnianych jednostek na wiele rozmaitych sfer życia ekonomiczno-społecznego, jak i z ich dwoistej istoty, jako szczególnego rodzaju przedsiębiorstw (rola komercyjna) i – jednocześnie – jako instytucji zaufania społecznego (rola służebna).

Wyjątkowa rola banków warunkuje ich szczególną odpowiedzialność i zobowiązuje je do nadzwyczajnej transparentności, która wiąże się z koniecznością permanentnego monitorowania i oceny prowadzonej przez banki działalności oraz ich sytuacji i to nie tylko przez kadre zarządzającą, ale również przez różnych interesariuszy zewnętrznych.

Jakakolwiek ocena, w tym także ocena banków (ich działalności i sytuacji), wymaga dostępu do informacji, których znaczenie, zwłaszcza we współczesnym świecie, jest nie do przecenienia i ciągle rośnie. W związku z tym, że szczegółowe cele oceny banków przez poszczególne grupy interesariuszy są różne, to też i niezbędne do tej oceny są rozmaite informacje. Mając powyższe na względzie podstawowym celem niniejszej monografii jest wskazanie znaczenia zawartych w sprawozdaniach rocznych informacji finansowych i niefinansowych w ocenie działalności

banków z punktu widzenia ekonomicznej i społecznej roli tych instytucji w gospodarce. Do jego realizacji przyjęto następujące cele szczegółowe:

1. przedstawienie kluczowych interesariuszy banków, ich potrzeb informacyjnych oraz dostępnych źródeł informacji umożliwiających ocenę tych instytucji, ze szczególnym uwzględnieniem rocznego sprawozdania finansowego,
2. omówienie zasad wyceny ekspozycji kredytowych według krajowych regulacji rachunkowości oraz zaprezentowanie zakresu informacji z tego obszaru w rocznym sprawozdaniu finansowym,
3. wskazanie możliwości wykorzystania rocznego sprawozdania finansowego jako źródła informacji na temat pojawiających się trudności finansowych banków,
4. zaprezentowanie wzrostu znaczenia informacji niefinansowych w ocenie działalności banków na tle zmieniających się oczekiwań społecznych oraz uregulowań prawnych.

Opracowanie składa się z czterech rozdziałów. W każdym z nich wyodrębniono po cztery podrozdziały. Treść zasadniczą monografii poprzedzono wykazem skrótów i wstępem oraz uzupełniono zakończeniem i bibliografią, a także spisem tabel i spisem rysunków.

Rozdział pierwszy, zatytułowany „Roczne sprawozdanie finansowe jako podstawowe źródło informacji do zewnętrznej oceny banku przez jego interesariuszy”, ma w założeniu spełniać rolę wprowadzania do zagadnień będących przedmiotem trzech pozostałych rozdziałów. Został on podzielony, jak wcześniej wspomniano, na cztery podrozdziały. Pierwszy z nich traktuje o roli banków w gospodarce i społeczeństwie oraz o wynikającej z niej potrzebie ich oceny przez różnych interesariuszy. Ponadto został on poświęcony omówieniu pojęcia interesariuszy oraz identyfikacji i klasyfikacji interesariuszy banku, a także prezentacji potrzeb informacyjnych ich grup. W drugim podrozdziale skoncentrowano się na tematyce rodzajów oraz źródeł informacji przydatnych do oceny banku. Zaprezentowano w nim w szczególności klasyfikację

informacji według różnych kryteriów, scharakteryzowano informacje finansowe i niefinansowe, odniesiono się do kwestii użyteczności informacji, zdefiniowano pojęcie źródeł informacji i – wreszcie – zaprezentowano ich klasyfikację oraz rodzaje. Zauważono, że jednym ze źródeł informacji o bankach są ich sprawozdania, które stały się przedmiotem rozważań w kolejnym, trzecim podrozdziale. Odniesiono się w nim do kwestii definiowania sprawozdań oraz sposobów ich klasyfikacji, a ponadto wyodrębniono i scharakteryzowano ich różne kategorie rodzajowe, w tym w szczególności sprawozdania księgowe, bankowe, publiczne i podatkowe. Ostatni podrozdział omawianego rozdziału poświęcono sprawozdaniu, które jest powszechnie uznawane za podstawowe źródło informacji o banku, tj. rocznemu sprawozdaniu finansowemu. Najpierw, dla porządku, wyjaśniono znaczenie terminu „roczne sprawozdanie finansowe banku”, a następnie omówiono atrybuty przedmiotowego sprawozdania oraz podstawy prawne jego sporządzania. Zauważono, że na skutek różnych podstaw prawnych i wynikających z nich zasad sporządzania, sprawozdania banków w Polsce różnią się, a występujące między nimi różnice mają dwójaki charakter – formalny i merytoryczny.

Drugi rozdział, noszący tytuł „Informacje o wartości aktywów i zobowiązań w sprawozdaniu finansowym banku”, dotyczy wyceny ekspozycji kredytowych, które stanowią główny składnik aktywów banku. Rozdział ten rozpoczyna się od ogólnego wprowadzenia do tematyki wyceny w rachunkowości, zawierającego objaśnienie podstaw, parametrów i zasad wyceny. W pierwszym podrozdziale przedstawiono też wytyczne dotyczące wyceny zawarte w „Założeniach koncepcyjnych sprawozdawczości finansowej”, które obowiązują od 1 stycznia 2020 r. W drugim podrozdziale zostały opisane zasady wyceny ekspozycji kredytowych banków stosujących polskie normy rachunkowości. Kolejne dwa podrozdziały mają charakter empiryczny. Ich celem jest ocena zakresu informacji dotyczących zasad wyceny wstępnej i bilansowej ekspozycji kredytowych, ze szczególnym uwzględnieniem zasad tworzenia

rezerw celowych oraz odpisów aktualizujących ekspozycje kredytowe. Badaniem objęto dziesięć banków spółdzielczych, które według sprawozdań finansowych za 2018 r. wykazywały najwyższą sumę bilansową.

W trzecim rozdziale – pod tytułem „Sprawozdanie finansowe jako źródło informacji o zagrożeniu upadłością banku” – skoncentrowano się na roli sprawozdania finansowego banku w ocenie zagrożenia upadłością. W podrozdziale pierwszym omówiono istotę i przyczyny upadłości banków oraz różne stanowiska dotyczące ujawnienia informacji na temat trudności finansowych banków jako jednostek zaufania publicznego. W drugim podrozdziale omówiono wybrane, prawne aspekty upadłości banków. Przedstawiono tutaj kontekst regulacyjny w różnych krajach świata, Dyrektywach UE oraz w polskim prawodawstwie. Skoncentrowano się na tych regulacjach prawnych, które odnoszą się do problematyki informacji, ze szczególnym uwzględnieniem tych pochodzących z rachunkowości banków. W podrozdziale trzecim omówiono teoretyczne i praktyczne zagadnienia związane z analizą finansową banków, jej podobieństwem oraz różnicami w stosunku do analizy finansowej innego typu jednostek. Ponadto nawiązano tutaj także do kwestii budowy i wykorzystania modeli wczesnego ostrzegania przed upadłością banków oraz innego typu ocen syntetycznych, takich jak np. analiza „pięciu sił” i jej rozwinięty wariant. Ostatni podrozdział ma charakter empiryczny. Podjęto w nim próbę oceny tego, czy na podstawie dostępnych informacji finansowych interesariusze banku są w stanie ocenić jego kondycję finansową i przewidzieć zbliżający się kryzys. Analiza dostępnych informacji, ze szczególnym uwzględnieniem sprawozdań finansowych banków, w stosunku do których ogłoszono upadłość w latach 2015-2019, wykazała że sprawozdania te, z uwagi na występujące rozbieżności pomiędzy stanem faktycznym a stanem ujawnionym, nie sygnalizowały zagrożenia upadłością.

Rozdział czwarty, zatytułowany „Znaczenie informacji niefinansowych w ocenie działalności banku”, prezentuje przydatność tego typu ujawnień dla kluczowych grup interesariuszy banku. Na począt-

ku omówiono w nim ewolucję pojęcia informacji niefinansowych na tle zmieniających się oczekiwań społecznych oraz uregulowań prawnych wprowadzających obowiązek dokonywania tego typu ujawnień w sprawozdawczości zewnętrznej. W drugim podrozdziale podkreślono rolę komunikacji w kształtowaniu przez banki opartych na zaufaniu relacji z interesariuszami. Zaprezentowano też jaką strategię komunikacji powinien wybrać bank w raportowaniu informacji niefinansowych, aby wiarygodność tego typu ujawnień nie była kwestionowana. W kolejnym podrozdziale, na podstawie dokonanego przeglądu wybranych badań krajowych i zagranicznych dotyczących raportowania niefinansowego banków, wskazano na małą przydatność takiego typu ujawnień w ocenie działalności tych instytucji przez użytkowników zewnętrznych. Na taki stan rzeczy wpływa mała przejrzystość raportowania niefinansowego, brak porównywalności w czasie opublikowanych informacji niefinansowych, a także prezentowanie przez banki swojej działalności w jak najkorzystniejszym świetle. Rozdział ten kończy analiza dokumentów prezentujących informacje niefinansowe wybranych banków funkcjonujących w Polsce. Stanowi ona podstawę oceny stosowanych przez banki praktyk dotyczących raportowania niefinansowego.

Autorzy niniejszej monografii mają nadzieję, że omówione w pracy zagadnienia przybliżą czytelnikom znaczenie raportowania, zarówno finansowego, jak i niefinansowego, w ocenie działalności banków, jak również będą stanowiły przyczynek do dalszych dyskusji naukowych na temat ewolucji sprawozdawczości zewnętrznej tych instytucji.

1. Roczne sprawozdanie finansowe jako podstawowe źródło informacji do zewnętrznej oceny banku przez jego interesariuszy

1.1. Rola banków i potrzeba ich oceny przez różnych interesariuszy

Literatura ekonomiczna traktująca o roli banków¹ jest bardzo bogata [Jaworski i Szelągowska, 2014, s. 19-20]. W związku z tym, że powielanie treści na ten temat i dogłębna analiza tego zagadnienia nie wydają się – z punktu widzenia tego opracowania – zasadne, dlatego w **Tabeli 1.1.** przedstawione zostaną jedynie wybrane przykłady postrzegania roli banków. Wnioski nasuwające się po przeglądzie literatury na omawiany temat są następujące:

1. rola banków jest różnie rozumiana, a mianowicie:
  - z jednej strony – jako funkcje banków przejawiające się w przypisanych im i pełnionych przez nie zadaniach [Bywalec, 2012, s. 21],
  - z drugiej strony – jako gospodarcze i społeczne znaczenie działalności banków, albo – inaczej mówiąc – ich udział w czymś (np. udział banków w generowaniu PKB, w zrównoważonym rozwoju, w finansowaniu ochrony środowiska, w dofinansowaniu MŚP, w finansowej obsłudze funduszy unijnych, czy też obszarów wiejskich, w operacjach międzynarodowych) lub wpływ/oddziaływanie na coś (np. wpływ banków na stabilność systemu finansowego, na przeciwdziałanie praniu brudnych pieniędzy, na zjawisko wykluczenia finansowego);

---

¹ W tym opracowaniu słowo „bank” będzie używane w znaczeniu zgodnym z definicją zawartą w [UPb, 1997, art. 2].

2. rola banków wyprowadzana jest z ich dwoistej istoty jako szczególnego rodzaju przedsiębiorstw (rola komercyjna) i – jednocześnie – jako instytucji zaufania publicznego/społecznego (rola służebna) oraz wynikających z niej celów działania tego typu podmiotów [Korenik, 2009b, s. 15; Gostomski, 2010, s. 17; Krasodomska 2012, s. 153; Orzeszko, 2013, s. 62];
3. duża (znacząca, ważna, priorytetowa, istotna, szczególna, specyficzna, główna) rola (gospodarcza i społeczna) banków jest uświadamiana i uwypuklana zasadniczo od zarania bankowości, w szczególności w krajach o gospodarce rynkowej [Wilewska, 2009, s. 45; Adamus-Matuszyńska, 2011, s. 119; Jaworski i Szelałowska, 2014, s. 20], ale – o czym wypada wspomnieć – w ekonomii klasycznej nie była ona wystarczająco doceniana, a wręcz przeciwnie – raczej dezawuowana [Patterson, 2015a, s. 385];
4. w miarę upływu czasu i rozwoju społeczno-gospodarczego rola banków i sposób ich postrzegania ewoluują [Marcinkowska, 2003, s. 7, 377; Bywalec, 2012, s. 18, 22]; bez umniejszania komercyjnej roli banków, współcześnie coraz bardziej pożądane jest ich prospołeczne zaangażowanie, czyli akcentowana jest służebna rola banków.

Tabela 1.1. Przykłady postrzegania roli banków w świetle literatury

Rola banków – różne punkty widzenia	Źródło
„Banki komercyjne (...) sprawują bardzo ważne funkcje zarówno publiczne jak i gospodarcze”.	[Bizub, Chmielarska i Brzegowy A. (br.)]
„Banki pełnią szczególną rolę w życiu społeczno-gospodarczym. Z jednej strony są typowymi przedsiębiorstwami działającymi na wolnym rynku i podlegają jego prawom, ale z drugiej strony są to instytucje zaufania publicznego, klienci zawierają im nie tylko swoje środki finansowe, ale także informacje o swoim życiu zawodowym i prywatnym”.	[Flejterski, 2008, s. 17; Adamus-Matuszyńska, 2011, s. 119]
„Banki spełniają dwie podstawowe funkcje. Obsługują obrót płatniczy i stanowią istotne źródło finansowania gospodarki narodowej na bazie gromadzonych depozytów (...). Analizując rolę banków, trzeba także pamiętać, że banki powinny stanowić instytucję społecznego zaufania. Można tu na wiązać do funkcji komercyjnej banków i funkcji służebnej. Funkcja komercyjna wyraża się w maksymalizacji rentowności danego banku. Służebna rola to dbanie o interes klientów, bezpieczeństwo ich depozytów, ułatwiony dostęp do kredytów, doradztwo, rzetelna informacja”.	[Jaworski 2011, nr 171, s. 180-181]
„(...) bank pełni następujące role: <ul style="list-style-type: none"> — pośrednika: dokonywanie transformacji otrzymanych depozytów w kredyty, przede wszystkim dla przedsiębiorstw (pośrednictwo między podmiotami deficytowymi i nadwyżkowymi); — płatnika: dokonywanie płatności w imieniu swoich klientów; — agenta: działania w imieniu klientów w zakresie emisji papierów wartościowych i zarządzania własnością klientów; — gwaranta: poparcie udzielane klientom w spłacie ich zobowiązań; 	[Jaworski, Krzyżkiewicz i Kosiński, 1996, s. 7]

<p>— instrumentu w realizacji polityki gospodarczej rządu: regulowanie podaży pieniądza poprzez działanie banku centralnego (...). W ujęciu makroekonomicznym (...) banki działają jako instytucje transformacyjne, pośredniczące, doprowadzające do wzajemnego uzgodnienia różniących się struktur podaży i popytu. Udzielając kredytów, tworzą pieniądz bankowy, co prowadzi do zmiany ilości pieniądza krajowego”.</p>	
<p>„Rolę banku w gospodarce narodowej można scharakteryzować, prezentując trzy najbardziej istotne dziedziny jego działalności. Są to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • udział w kreacji pieniądza, • udział w społecznym podziale pracy, • dokonywanie alokacji i transformacji środków”. 	<p>[Jaworski i Zawadzka (red.), 2007, s. 22]</p>
<p>„Banki, pełniąc funkcję instytucji zaufania publicznego, zawsze odgrywały priorytetową rolę w rozwoju gospodarczym każdego kraju (...)”.</p>	<p>[Jaworski i Szelałowska, 2014, s. 20]</p>
<p>„Banki są instytucjami zaufania publicznego i odgrywają szczególną rolę w systemie gospodarczym, odróżniającą je od pozostałych przedsiębiorstw. Banki (...) pełnią dwie grupy funkcji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • funkcję komercyjną • funkcję służebną. <p>Komercyjna rola banku wiąże się z postrzeganiem go jako przedsiębiorstwa systemu rynkowego. W tym kontekście celem banku jest jego przetrwanie i działanie w interesie właścicieli. Służebna rola banku (...) wynika z faktu, że bank jest taką organizacją systemu społecznego, której celem ma być działanie dla dobra interesariuszy innych niż właściciele”.</p>	<p>[Korenik, 2009a, s. 7-8; Utzig, 2010, s. 132]</p>

<p>„(...) przypisuje się bankom podwójną rolę do spełnienia w gospodarce i społeczeństwie – komercyjną i służebną. Rola komercyjna polega na postrzeganiu banku jako przedsiębiorstwa (...) działającego w interesie właścicieli, natomiast służebna – na prowadzeniu przez bank działalności na rzecz dobrobytu społeczeństwa i pozostałych grup interesariuszy”.</p>	<p>[Krasodomska, 2012, nr 12, s. 153]</p>
<p>„Banki pełnią (...) ważną rolę, dokonując transformacji ryzyka i terminów, gdy przyjmują wkłady i udzielają kredytów (...). Banki pełnią (...) rolę wyspecjalizowanych pośredników pomiędzy deponentami (...) a kredytobiorcami (...)”.</p>	<p>[Krzyżkiewicz, 1999, s. 47]</p>
<p>„Główna rola banków (...), to ściąganie zewsząd kapitałów, żeby je następnie umiejętnie i z pożytkiem rozmieścić”.</p>	<p>[Manteuffel, 1930, s. 140]</p>
<p>„Główną rolą banków, będących podstawowym elementem systemu finansowego, jest alokacja zasobów”.</p>	<p>[Marcinkowska, 2012a]</p>
<p>„Najbardziej istotna rola banków w gospodarce narodowej przejawia się przez: udział w kreacji pieniądza, udział w społecznym podziale pracy, dokonywania alokacji i transformacji środków”.</p>	<p>[Niczyporuk i Talecka 2011, s. 32]</p>
<p>„(...) banki mają w gospodarce szczególną rolę do odegrania: w konkurencyjnym środowisku muszą dbać o dyscyplinę finansową”.</p> <p>„Rola banku w procesie uzdrowienia firmy (...)”.</p> <p>„Rola banku jako spowiednika finansowego”.</p>	<p>[Patterson, 2015a, s. 126, 127, 457]</p>
<p>Banki komercyjne pełnią 3 podstawowe funkcje. Są to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • funkcja kredytowa – udzielanie pożyczek i kredytów, • funkcja pieniężna – tworzenie pieniądza bankowego, • funkcja lokacyjna – przyjmowanie oszczędności i rezerw. 	<p>[Przedsiębiorczość, 2014]</p>

<p>„(...) bank jest instytucją pośredniczącą w obiegu pieniądza (...) transferuje środki pieniężne od (...) deponentów (...) do (...) kredytobiorców (...) dokonuje rozliczeń pieniężnych między stronami różnych transakcji pieniężnych (...)”.</p>	<p>[Radziszewski, 2013, s. 8]</p>
<p>„Rola banków w gospodarce ma ścisły związek z najbardziej istotnymi dziedzinami działalności jakie wykonują i sprowadza się do:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kreacji pieniądza, • pośrednictwa finansowego, • dokonywania alokacji i transformacji środków, • udziału w społecznym podziale pracy”.	<p>[Talecka i Niczyporuk (red.), 2004, s. 13; Świecka (red.), 2007, s. 141]</p>
<p>„banki będąc pośrednikami finansowymi pełnią szczególną rolę w życiu gospodarczym i społecznym (...) z uwagi na pełnione funkcje (przypis aut. koncentracji kapitału, transformacji pieniądza) nie mogą to być jedynie podmioty, których celem jest wyłącznie maksymalizacja wartości rynkowej (zysku), lecz które powinny także spełniać warunki instytucji publicznego zaufania (...) Banki zajmując się (...) obrotem pieniądza, pełnią specyficzną rolę w gospodarce (...)”.</p>	<p>[Wilewska, 2009, s. 45-46]</p>

Źródło: opracowanie własne.

Bezsprzecznie wyjątkowa rola banków, jaką pełnią one w gospodarce i w społeczeństwie, rodzi uzasadnione oczekiwania co do ich stabilności, która jest ściśle powiązana z ich efektywnością i bezpieczeństwem. Stopień efektywności działania banków jest determinowany głównie sprawnością zarządzania nimi, natomiast poziom bezpieczeństwa tego typu instytucji zależy w dużej mierze m.in. także od skutecznego nadzoru wewnętrznego i zewnętrznego nad nimi. Zarówno **zarządzanie bankami** przez ich kierowników (zarządy), jak i **sprawowanie nad nim nadzoru/kontroli** przez gremia wewnętrzne oraz organy zewnętrzne **wymaga permanentnego monitorowania działalności banków, umożliwiające-**

go ich ocenę. Sposób oceny banków (działalności banków) zależy od jej celu i kryteriów (np. ocena zarządcza, ocena nadzorcza, ocena właścicielska, ocena audytorska) oraz determinowanych przez nie specyficznych/indywidualnych potrzeb informacyjnych poszczególnych interesariuszy (np. potrzeby informacyjne zarządów banków, czy też KNF, są odmienne od potrzeb właścicieli, potencjalnych inwestorów czy klientów banków) i jest uwarunkowany dostępem do pożądaných przez nich informacji (dostęp do informacji potrzebnych do oceny banków dla poszczególnych grup interesariuszy nie jest taki sam – niektórzy, jak np. zarządy banków, czy też KNF, dysponują praktycznie nieograniczonym dostępem, a pozostali interesariusze muszą się zadowolić informacjami znacznie skromniejszymi). Także zakres oceny banku – w zależności od potrzeb i celów – może być bardzo różny. Ocena może być wybiórcza, w skrajnym przypadku koncentrująca się wyłącznie na jednym, wybranym aspekcie działalności banku lub też wszechstronna i kompleksowa, obejmująca swoim zakresem zarówno sytuację/kondycję finansową banku, jak i jego wpływ na środowisko oraz społeczeństwo [Patterson, 2015b, s. 1147].

Wypada zauważyć, że ocena banku może być dokonywana przez poszczególnych interesariuszy samodzielnie, albo też mogą oni korzystać z ocen dokonanych (wyrażonych opinii, wniosków z przeprowadzonych analiz raportów) przez strony trzecie:

- w różnych celach, w tym m.in. z rankingów (publikowanych np. przez Gazetę Bankową, Bank czy Rzeczpospolitą) [Siudek, 2006, s. 7], ratingów (np. agencji ratingowej EuroRating), albo też z rekomendacji giełdowych (dostępnych np. na stronach [www 9; www 8; www 15; www 11]), czy też opinii opublikowanych w Internecie lub w specjalistycznych czasopiśmiech [Czyżycki i Kłóska, 2010, s. 3271],
- w ściśle określonym celu, na zlecenie interesariusza.

Termin „interesariusze” (jednostki/kręgi zainteresowane²) jest uży-

---

² Niektórzy w kontekście interesariuszy używają także określeń typu „grupy interesu”, czy też „oddziaływacze” lub „strategiczni kibice” [Obłój, 1999, s. 64].

wany w języku polskim stosunkowo od niedawna, ale – w miarę upływu czasu – staje się coraz bardziej popularny. Wywodzi się on od angielskiego słowa *stakeholders*, które po raz pierwszy użyto w USA już w 1963 r. w kontekście „grup, bez wsparcia których organizacja przestałaby istnieć” [Nita, 2016, s. 119; Nowak i Kaletka, (br.)]. Z analizy definicji, przeprowadzonej w ograniczonym zakresie i wyłącznie na potrzeby niniejszego opracowania, można wyprowadzić wnioski, że w literaturze przedmiotu:

- pojęcie „interesariusza” jest definiowane w podobny, ale nieidentyczny sposób³, co wynika z faktu, że autorzy, definiując, biorą pod uwagę odmienne kryteria, które pozwalają na identyfikację interesariuszy (poszczególnych interesariuszy i ich zbioru);
- wśród kryteriów branych pod uwagę w procesie identyfikacji interesariuszy wymienia się np. wzajemne wpływy (wpływ jednostki/grupy na organizację i odwrotnie); interesy i relacje (jednostka/grupa ma określony interes związany z działalnością organizacji i/lub pozostaje z nią w pewnej relacji); wykazywanie zainteresowania (jednostka/grupa jest zainteresowana sytuacją organizacji, przy czym powód tego zainteresowania może być bardzo różny, dowolny i niekoniecznie musi wynikać z silnych wzajemnych wpływów, czy też istotnych interesów i relacji); ale także występowanie zobowiązań; stopień bliskości bądź zależności;
- definicje interesariuszy dzielone są najczęściej (z punktu widzenia ich merytorycznej zawartości) na dwie grupy⁴, przy czym niekoniecznie w ten sam sposób, co w rezultacie prowadzi do tego, że grupy wyodrębnione przez różnych autorów nie są tożsame.

³ Przykłady definicji, o których mowa, można znaleźć m.in. w: [Friedman i Miles 2006, s. 4-8; Wachowiak, 2013, s. 23; Postuła. 2014, s. 104; Banasik, 2016, s. 22-24].

⁴ Wydaje się, że – biorąc pod uwagę formę w jakiej są prezentowane – definicje interesariuszy można podzielić na trzy typy, a mianowicie: opisowe (wskazujące najczęściej charakterystyczne cechy, które interesariusz powinien posiadać i/lub warunki, które powinien on spełniać), wyliczające (identyfikujące poszczególnych interesariuszy lub ich grupy poprzez podanie ich nazwy, czyli wymienienie) oraz mieszane (zawierające w sobie zarówno charakterystykę, jak i przykłady interesariuszy posiadających wymagane atrybuty).

Np. Adamska i Dąbrowski [2010, s. 101], [Dąbrowski, 2010, s. 123] oraz Bywalec [2012, s. 28] uważają, że interesariusze mogą być definiowani w sposób szeroki, podobnie jak czyni to Freeman [1984, s. 46] (grupy lub jednostki mogące wywierać wpływ na realizację celów organizacji lub pozostające pod wpływem organizacji realizującej swoje cele) lub w sposób wąski – idąc za przykładem np. Savage i in. [1991] (grupy lub jednostki mające jakiś interes w związku z funkcjonowaniem organizacji), czy też Clarkson [1995] oraz Thompson, Wartick i Smith [1991] (grupy lub jednostki będące z organizacją w jakiejś relacji). Podobnego podziału dokonują także Freeman i Reed [1983, s. 88-106] oraz – wydaje się, że za nimi – Nita [2016], jednak z tą różnicą, że – według nich – do zbiorowości interesariuszy w ujęciu wąskim można zaliczyć wyłącznie te grupy lub osoby, od których zależy przetrwanie (rozwój, sukces) organizacji. Innym wariantem klasyfikacji analizowanych definicji może być ich podział na bardziej precyzyjne/szczegółowe (wąskie) i bardziej ogólne/uproszczone (szerokie). Do pierwszej grupy można zaliczyć np. definicje interesariuszy sformułowane przez Marcinkowską. Stwierdza ona, że miano interesariusza odnosi się do „grup, organizacji i osób, które mają swój udział w funkcjonowaniu podmiotu oraz z których działaniami i presjami podmiot musi się liczyć”, a w innym miejscu, że dotyczy ono „osób i podmiotów, które mogą być zainteresowane funkcjonowaniem przedsiębiorstwa i wywieraniem nań wpływu oraz podmiotów, na które przedsiębiorstwo wywiera wpływ” [Marcinkowska, 2012a, s. 166]. W tego typu definicjach podkreśla się nie tylko zainteresowanie interesariuszy sytuacją podmiotu gospodarującego, ale także wskazuje się na powody tego zainteresowania (wzajemne relacje, wpływy, oddziaływania, interakcje). I to właśnie różni te definicje od tych bardziej ogólnych, według których za interesariuszy uznawani są wszyscy zainteresowani (interesujący się) działalnością podmiotu

gospodarującego (bez dociekania przyczyn tego zainteresowania). Przykład takiego podejścia znajdziemy np. u Stonera, Freemana i Gilberta – według nich interesariusze to „grupy lub osoby pośrednio lub bezpośrednio zainteresowane działalnością organizacji w jej dążeniach do osiągnięcia celów” [1997, s. 80]. Podobnego zdania jest też Patterson, który stwierdza, że interesariusze to po prostu osoby zainteresowane działalnością danej jednostki sprawozdawczej, albo – inaczej mówiąc – „strony (...) zainteresowane wynikami przedsiębiorstwa” [2015b, s. 377].

W niniejszym opracowaniu interesariusze będą rozumiani w sposób uproszczony, jako **jednostki/grupy** (osoby prywatne, przedsiębiorcy, instytucje, organizacje, urzędy, społeczności) **zainteresowane sytuacją banku i jej oceną**. Posługując się terminologią z zakresu teorii komunikacji można ich określić także (zamiennie) jako użytkowników informacji, czyli odbiorców, którzy wykorzystują informację otrzymaną od nadawcy do (w celu) oceny banku [Masztalerz, 2019a, s. 85-86,88].

Grono interesariuszy banków jest liczne, a ich zbiorowość bardzo zróżnicowana. Taką tezę potwierdzają nie tylko opinie ekspertów, wyartykułowane w literaturze przedmiotu, ale także rezultaty badań praktyki gospodarczej, przeprowadzonych m.in. przez Marcinkowską [2013a, s. s. 363-365] oraz przez Świeszczaków [2016, s.150-151], a także przez autorkę niniejszego rozdziału. W celu ustalenia tego, jakie grupy interesariuszy są zauważane przez poszczególne banki w naszym kraju w realizowanej przez nie strategii, analizie poddano informacje na ten temat dostępne na stronach internetowych 19 wybranych banków, tj. BGK (BP), 15 BSA, w tym 12 giełdowych i 2 BZBS (SGB i BPS) oraz 3 BS, w tym 2 niezrzeszonych. Rezultaty tej analizy przedstawiono w **Tabeli 1.2**.

Z przeprowadzonych badań wynika, że spośród 19 poddanych analizie banków 3 jednostki (2 BZBS i 1 niezrzeszony BS) nie ujawniają informacji o swoich interesariuszach na własnych stronach internetowych. Najwięcej grup interesariuszy (aż po ponad 20) identyfikują BPO (30 grup), BNP

(24 grupy) i BGK (21 grup) oraz od 18 do 10 grup jeszcze 5 kolejnych banków giełdowych (18 grup – MIL, po 14 grup – BHW i IDA, 13 grup – SPL i 10 grup – ING). Pozostałe badane banki wymieniają od 7 do 1 grupy interesariuszy.

Różnice w liczebności zidentyfikowanych przez badane banki grup interesariuszy mogą wynikać nie tylko z ich subiektywnej oceny, ale także np. z różnej szczegółowości ich opisu, wpływającej na pojemność poszczególnych grup (np. jeden bank wśród własnych interesariuszy identyfikuje grupę partnerów, a inny wskazuje odrębnie grupę partnerów biznesowych i grupę partnerów społecznych). Jedyną grupą interesariuszy, która została wskazana we wszystkich bankach, które ujawniają informacje na ten temat na swojej stronie internetowej, są klienci. Świadczyć to może o świadomości banków co do ogromnej roli klientów w ich działalności (bez ich zaufania nie miałaby ona racji bytu). Wypada zauważyć, że banki, identyfikując swoich interesariuszy, koncentrują się głównie na otoczeniu zewnętrznym.

Tabela 1.2. Interesariusze według opinii wybranych banków w Polsce

Bank	BGK	ALR	BHW	MIL	BOS	PEO	BNP	GNB	IDA	ING	MBK	PKO	SPL	BPO	BPS*	SGB*	KBS*	BSwB	BSwP
Interesariusze																			
Rada nadzorcza														X					
Klienci	x ¹	x ²	x	X	x	x	x ³	x	X	x	x	x	X ⁴	X				x	X
Organizacje konsumenckie/klienckie			x				x							X					
Obligatariusze																		x	
Wierzyciele														X					
Dostawcy	x	x		X			x		X	x			X	X					
Podwykonawcy		x	x						x					X					

Bank	BGK	ALR	BHW	MIL	BOS	PEO	BNP	GNB	IDA	ING	MBK	PKO	SPL	BPO	BPS*	SGP*	KBS*	BSwB	BSwP
Interesariusze																			
Partnerzy biznesowi				X		x	x					x	X						X
Partnerzy					x														
Agenci i pośrednicy finansowi														X					
Banki korespondencji	x																		
Bank Światowy	x																		
Podmioty powiązane kapitałowo z bankiem	x ⁵						x ⁶						X ⁷	X					
Fundacja banku	x ⁸						x ⁹												
Pracownicy	x	x	x ¹⁰	X	x	x	x		X	x	x	x	X	X					X
Kandydaci do pracy														X					
Współpracownicy							x		x					X					
Organizacje pracownicze	x		x ¹¹											X ¹¹					
Rodziny pracowników											x			X					
Ministerstwo Skarbu	x																		
Inwestorzy/ udziałowcy/ akcjonariusze		x	x ¹²	X	x	x	x ¹³		X	x	x	x	X ¹⁴	X				x	
Agencje ratingowe			x				x			x				X					
Domy maklerskie			x																

Informacje finansowe i niefinansowe w ocenie działalności banku

Bank	BGK	ALR	BHW	MIL	BOS	PEO	BNP	GNB	IDA	ING	MBK	PKO	SPL	BPO	BPS*	SG B*	KBS*	BSwB	BSwP
Interesariusze																			
GPW			x				x												
Instytucje/ organy kontrolne/ nadzorujące	x		x ¹⁵	X ¹⁶			x ¹⁷		X					X					
Regulatorzy		x	x	X			x ¹⁸		x	x			X	X					
Instytucje rządowe	x																		
Rząd	x																		
Sejm	x																		
Senat	x																		
Administracja							x ¹⁹		x ²⁰					X ²⁰					
Audytory				x															
Analitycy				x ²¹			x			x				X					
Instytucje certyfikujące														X					
Media	x			x			x ²²			x			X	X					
Opinia publiczna	x			x									X						
Organizacje biznesowe				x									X						
Organizacje branżowe							x ²³		x				X	X					
Beneficjenci	x	x ²⁴					x ²⁴												
Otoczenie społeczne				X															
Społeczeństwo			x		x														
Społeczności lokalne	x						x		x		x	x		X					x

Bank	BGK	ALR	BHW	MIL	BOS	PEO	BNP	GNB	IDA	ING	MBK	PKO	SPL	BPO	BPS*	SGP*	KBS*	BSwB	BSwP
Organizacje społeczne	x																		
Partnerzy społeczni							x						x						
Organizacje współpracujące	x																		
NGO				x			x ²⁵		x	x				x					
Organizacje charytatywne									x										
Instytucje wspierające wydarzenia kulturalne, edukacyjne, sportowe							x												
Praktykanci i stażyści														x					
Studenci			x	x															
Środowisko akademickie										x									
Uczelnie							x												
Szkoły							x												
Przedsiębiorcy									x										
Firmy pośrednictwa pracy														x					
Organizacje specjalistyczne														x					
Organizacje pracodawców														x					

Informacje finansowe i niefinansowe w ocenie działalności banku

Bank	BGK	ALR	BHW	MIL	BOS	PEO	BNP	GNB	IDA	ING	MBK	PKO	SPL	BPO	BPS*	SG B*	KBS*	BSwB	BSwP
Interesariusze																			
Przyszłe pokolenia	x																		
Środowisko naturalne	x			x							x	x	X	X					X
Organizacje ekologiczne			x	x															
Konkurencja				x			x							X					

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy informacji dostępnych na [www 1].

Legenda:

* – na stronie internetowej banku nie znaleziono informacji na temat jego interesariuszy

x – podmioty uznane przez bank za interesariuszy

X – podmioty uznane przez bank za kluczowych interesariuszy

1. Podmioty sektora finansowego, samorząd, jednostki budżetu centralnego, przedsiębiorstwa

2. Biznesowi i detaliczni; obecni i przyszli

3. Indywidualni i instytucjonalni

4. Indywidualni i biznesowi

5. Organizacje zależne, w których BGK posiada udziały

6. Spółki i inne podmioty Grupy Kapitałowej BNP Paribas

7. Podmioty Grupy Santander

8. Fundacja im. J.K. Steczkowskiego

9. Fundacja BNP Paribas

10. Etatowi, byli

6. Spółki i inne podmioty Grupy Kapitałowej BNP Paribas

7. Podmioty Grupy Santander

8. Fundacja im. J.K. Steczkowskiego

9. Fundacja BNP Paribas

10. Etatowi, byli

11. Związki zawodowe

12. Inwestorzy – strategiczny, instytucjonalni, indywidualni

13. Inwestorzy – instytucjonalni, indywidualni

14. Udziałowcy i środowisko inwestorskie

15. Inspekcja pracy, UOKiK, Inspektor nadzoru ochrony środowiska

16. Nadzór rynku

17. KNF, NBP

18. Regulator zajmujący się kwestiami środowiskowymi

19. W tym lokalna administracja samorządowa

20. Administracja publiczna

21. Analitycy finansowi i CSR
22. Media ogólnopolskie i lokalne
23. W tym ZBP
24. Beneficjenci działań społecznych
25. W tym zajmujące się kwestiami środowiskowymi

W ramach omawianej zbiorowości interesariuszy banku – stosownie do potrzeb i celów – można identyfikować różne ich kategorie/rodzaje stosując rozmaite pojedyncze kryteria lub ich zestawy (np. sposób powiązania z bankiem, siła relacji z bankiem, związek z celami banku, ważność/znaczenie dla banku, położenie względem banku)⁶. Przykładowo, wzorując się na dokonanych już przez innych autorów typologiach i klasyfikacjach, interesariuszy banku można podzielić na:

- wewnętrznych i zewnętrznych [Donaldson i Preston, 1995, s. 65-91; Rybak, 2007, s. 44; Carroll i Buchholtz 2009; Pakulska i Ponitowaka-Jaksch, 2009],
- pierwszego i drugiego rzędu/stopnia [Freeman, 2001, s. 42; Polowczyk, 2012, s. 48] (określanych też: pierwszoplanowymi i drugoplanowymi lub pierwszorzędnymi i drugorzędnymi [Grzybek, br.]; głównymi i drugorzędnymi [Freeman, 1984; Clarkson, 1995, s. 92-117; Magness, 2008, s. 177-192]; rynkowymi i pozarynkowymi [Chodyński, 2010, s. 37-40; Piwoni-Krzeszowska, 2012, s. 3-6]; podstawowymi/bliższymi i drugorzędnymi lub dalszymi (społecznymi i pozaspołecznymi) [Wheeler i Sillanpää, 1997, s. 5],
- udziałowców i pozostałych interesariuszy [Grzybek, br.],
- zaangażowanych bezpośrednio i pośrednio [Cole, 1994; Wejer-Kudęłko, 2016, s. 72-73],
- centralnych i peryferyjnych [Hart i Sharma, 2004],
- pozytywnych, negatywnych [*Kim są interesariusze?*, br.],

⁵ Wypada w tym miejscu wspomnieć, że w literaturze przedmiotu można zauważyć pewien „bałagan” terminologiczny, który wyraża się w tym, że poszczególni autorzy: – różnie nazywają tak samo zdefiniowane rodzaje interesariuszy, – tak samo nazywają różnie zdefiniowane rodzaje interesariuszy, – wyodrębniają identyczne kategorie interesariuszy na podstawie różnych kryteriów, – uwzględniając te same kryteria wyodrębniają różne kategorie.

- organizacyjnych, ekonomicznych, społecznych [Werther i Chandler, 2006, s. 4],
- substanowujących, kontraktowych, kontekstowych [Paliwoda-Matiołańska, 2009, s. 59; Zbierowski, 2012],
- ryzykownych, niepopierających, popierających, marginalnych [Savage i in., 1991; Dąbrowski, 2010, s. 125],
- z perspektywami/utajonych (uśpionych/drzemiących, dyspozycyjnych/dyskrecjonalnych/dyskretnych, wymagających/żądających), z oczekiwaniami/oczekujących (dominujących, niebezpiecznych, zależnych), władczych/stanowczych/definitywnych [Mitchell, Agle i Wood, 1997, s. 874; Adamczyk, 2009, s. 85-86; Dąbrowski, 2010, s. 124; Ładzińska i Zdziarski, 2013, s. 42].

Pomimo mnogości możliwości identyfikowania różnych kategorii/rodzajów interesariuszy (przy uwzględnieniu rozmaitych kryteriów), z analizy literatury przedmiotu wynika, że – w przypadku banków – najczęściej wyodrębnia się interesariuszy:

- według relacji (rodzaju i siły) z bankiem – **wewnętrznych i zewnętrznych**,
- według znaczenia dla banku – **kluczowych i pozostałych**⁶.

Po dokonanych przeglądzie literatury można podzielić się refleksją, że w różnych opracowaniach (najprawdopodobniej z powodu odmiennych celów badaczy, różnego zakresu i zróżnicowanej szczegółowości badań), pomimo stosowania zbliżonych (ale nie identycznych) kryteriów klasyfikacji, definicje wymienionych kategorii interesariuszy – wewnętrznych i zewnętrznych oraz kluczowych i pozostałych – nie są takie same i w rezultacie także liczba oraz rodzaje interesariuszy, wskazywane w ramach poszczególnych kategorii, są odmienne.

Po dokonanych przeglądzie literatury można podzielić się refleksją, że w różnych opracowaniach (najprawdopodobniej z powodu odmiennych

---

⁶ W literaturze przedmiotu spotkać można kontrowersyjny pogląd, że wymienione klasyfikacje są tożsame (pokrywają się). Takiego zdania jest np. Staniewski [2012, s. 84].

celów badaczy, różnego zakresu i zróżnicowanej szczegółowości badań), pomimo stosowania zbliżonych (ale nie identycznych) kryteriów klasyfikacji, definicje wymienionych kategorii interesariuszy – wewnętrznych i zewnętrznych oraz kluczowych i pozostałych – nie są takie same i w rezultacie także liczba oraz rodzaje interesariuszy, wskazywane w ramach poszczególnych kategorii, są odmienne.

Interesariusze wewnętrzni i zewnętrzni są definiowani zwykle w sposób bardzo ogólny – o tych pierwszych mówi się, że są bezpośrednio związani z firmą (lub, że są jej członkami, co może wprowadzać w błąd), a o tych drugich, że stanowią otoczenie firmy (bliższe i dalsze) [Banasik, 2016, s. 25; Grzybek, br.]. Zdarzają się też definicje nieco inne i bardziej szczegółowe – np. wg Rybak [2004, s. 44] i Polowczyka [2012, s. 48] interesariusze wewnętrzni to ci, „którzy kontrolują firmę na podstawie prawa własności (akcjonariusze) lub z uwagi na powiązanie stanowiska w firmie z wpływem na nią (zarząd, menedżerowie, pracownicy)”, natomiast zewnętrzni „to grupy związane w jakiś sposób z działalnością firmy, ale nienależące do niej, takie jak np. dostawcy i klienci”.

Brak jednolitości w definiowaniu interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych prowadzi do różnic w kwalifikowaniu poszczególnych rodzajów interesariuszy do wymienionych kategorii. I tak, dla przykładu, **pracownicy** w niektórych publikacjach (zwykle z obszaru bankowości, ale nie tylko) zaliczani są do kategorii interesariuszy wewnętrznych [Śledzik, 2011, s. 87; Marcinkowska, 2012a, s. 168; Ładzińska i Zdziarski, 2013, s. 41], a w innych (zazwyczaj z zakresu rachunkowości i sprawozdawczości) – do zewnętrznych [Walińska (red.), 2008, s. 32; Mizak A., 2016, 75-78]. Podobnie rzecz się ma z **radą nadzorczą** – zwykle wymieniana jest ona w grupie interesariuszy wewnętrznych [Zaleska, 2007, s. 595], a rzadziej – w grupie zewnętrznych [Marcinkowska, 2012a, s. 168]. Także klasyfikacja **właścicieli** nie jest jednolita – czasami zalicza się ich zbioru interesariuszy zewnętrznych [Walińska (red.), 2008, s. 31; Śledzik K., 2011, s. 87], jednak według przywołanej definicji Polowczyka są to interesariusze

wewnętrzni [2012, s. 48]. Zwolennikiem takiego przyporządkowania właścicieli są np. Rybak [2007, s. 44] i Kabalski [2009, s. 69]. Wypada w tym miejscu zauważyć, że trudność w jednoznacznym przyporządkowywaniu interesariuszy do poszczególnych kategorii wynika też z faktu, że – w związku z pełnieniem różnych ról/funkcji (np. właściciel, kierownik, pracownik, członek rady nadzorczej, związkowiec, konsument) – mogą być oni jednocześnie kwalifikowani do różnych kategorii [Postuła, 2014, s. 105; Kata, 2018, s. 62].

Interesujący podział interesariuszy banku na wewnętrznych i zewnętrznych (bliższych i dalszych) zaproponowała Marcinkowska [2012a, s. 168]. Przedstawiono go w **Tabeli 1.3**.

W niniejszym opracowaniu przyjęto, że interesariusze wewnętrzni banku to jego kadra zarządzająca, rozumiana jako zarząd oraz szefostwo (dyrektorzy i kierownicy) pozostałych szczebli zarządzania wyodrębnionych w strukturze organizacyjnej banku. Przy takim podejściu wszyscy inni to interesariusze zewnętrzni.

Z kolei, jeśli chodzi o podział interesariuszy według ich znaczenia dla organizacji, literatura krajowa wzoruje się zasadniczo na klasycznej propozycji Freemana, który wyodrębnia i definiuje dwa ich stopnie, a mianowicie interesariuszy:

- pierwszego stopnia – „osoby (fizyczne lub prawne) zawierające z przedsiębiorstwem formalne kontrakty lub porozumienia. Bez ich zaangażowania firma nie może przetrwać ani się rozwijać”,
- drugiego stopnia – „osoby lub grupy osób, mogące zarówno wywierać wpływ na firmę, jak i pozostawać pod jej wpływem, nie prowadzą z nią jednak żadnych transakcji i w związku z tym nie są niezbędne dla jej funkcjonowania” [Rybak, 2004, 43-44].

Tabela 1.3. Klasyfikacja interesariuszy banku

Interesariusze banku		
Wewnętrzni	Zewnętrzni	
	Blizsi	Dalsi
<ul style="list-style-type: none"> • kierownictwo • pracownicy 	<ul style="list-style-type: none"> • właściciele (strategiczni, mniejszościowi, inwestorzy) • rada nadzorcza • nadzór (KNF, NBP, BFG, UOKiK) • dostawcy (usług, sprzętu i technologii, outsorserzy) • partnerzy strategiczni • kooperanci • konkurenci (z sektora, spoza sektora – nearbanks, nonbanks, potencjalni) • klienci 	<ul style="list-style-type: none"> • rynki finansowe • dostawcy informacji • agencje ratingowe • organizacje branżowe • państwo • rząd • agendy państwa • sądy • arbitraż • innowatorzy • ekologiczne grupy nacisku • środowisko naturalne • instytuty badawcze • liderzy opinii • media • przyszłe pokolenia • potencjalni klienci • potencjalni klienci • media i komentatorzy • NGO • szkolnictwo • społeczne grupy nacisku • opinia publiczna • społeczności (lokalne, narodowe, międzynarodowe)

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Marcinkowska, 2012a, s. 168].

Propozycja Freemana poddawana jest pewnym autorskim modyfikacjom (zmodyfikowane nazwy wyodrębnionych stopni/grup interesariuszy i różnie sformułowane/wyartykułowane ich definicje), ale jej istota pozostaje zachowana – interesariuszami kluczowymi dla firmy są ci, bez których ona nie może istnieć (są oni niezbędni do jej funkcjonowania), a pozostali to wszyscy, bez których istnienie firmy jest możliwe (nie są oni niezbędni do jej funkcjonowania). Pomimo konsensusu co do kryterium i zasad podziału na kluczowych i pozostałych wykazy interesariuszy, zaliczanych do poszczególnych kategorii, spotykane w literaturze różnią się [Rybak, 2004, s. 43], co może wynikać z różnego pojmowania i subiektywnej oceny niezbędności dla firmy, a także być rezultatem specyfiki prowadzonej przez nią działalności.

Na potrzeby niniejszego opracowania przyjęto, że za kluczowych interesariuszy banku (wzorem Marcinkowskiej [2013b, s. 10]) uznani zostaną: kierownictwo (zarząd, rada nadzorcza), właściciele, instytucje sieci bezpieczeństwa, pracownicy, klienci, wierzyciele, konkurenci, kooperatori oraz państwo i społeczeństwo. Wydaje się, że biorąc pod uwagę potrzeby informacyjne i dostęp do źródeł danych o sytuacji banku niezbędnych do ich zaspokojenia, interesariuszy banku można podzielić w jeszcze inny sposób, a mianowicie na:

- decyzyjnych (o kompetencjach zarządczych) – kadra zarządzająca, która potrzebuje informacji niezbędnych do sprawnego zarządzania bankiem i mająca do nich swobodny/nieograniczony dostęp, a także istotny wpływ na ich rodzaj i jakość,
- roszczeniowych (o kompetencjach kontrolnych/nadzorczych) – gremia bankowe (rada nadzorcza, walne zgromadzenie, audytorzy wewnętrzni) oraz organy zewnętrzne (instytucje sieci bezpieczeństwa, a w przypadku banków spółdzielczych dodatkowo BZBS i systemy ochrony instytucjonalnej; audytorzy zewnętrzni – biegli rewidenci, a w przypadku banków spółdzielczych także spółdzielcze związki rewizyjne; niektóre organy administracji państwowej,

np. organy kontroli podatkowej, ZUS), zainteresowane informacjami niezbędnymi do oceny określonych aspektów prawidłowości funkcjonowania banku, które są przez nich pozyskiwane bezpośrednio u źródła, czyli od konkretnego banku; mogą oni decydować o rodzaju potrzebnych im informacji, ale na ich jakość nie mają natychmiastowego i bezpośredniego wpływu, bo sami ich nie tworzą,

- bezwolnych – wszyscy pozostali zainteresowani sytuacją banku, których potrzeby informacyjne są bardzo zróżnicowane, a stopień ich zaspokojenia zależy w dużej mierze od regulacji zobowiązujących banki do upubliczniania informacji oraz od polityki banku w zakresie transparentności; nie mają oni bezpośredniego wpływu ani na rodzaj, ani też na jakość informacji udostępnianych przez banki; ich dostęp do informacji o banku – zwłaszcza tych szczegółowych – jest znacznie mniejszy niż w przypadku dwóch pierwszych grup interesariuszy; w tej grupie są m.in. indywidualni właściciele, potencjalni inwestorzy, klienci, wierzyciele, kooperanci i konkurenci, pracownicy banków i ich reprezentanci oraz społeczeństwo (zwłaszcza społeczności i samorządy lokalne).

Podsumowując, z analizy literatury przedmiotu i obserwacji praktyki gospodarczej wynika, że interesariusze banku stanowią liczną i bardzo zróżnicowaną zbiorowość. Poszczególne ich grupy oczekują od banku zaspokojenia nieco innych potrzeb informacyjnych, co wynika z faktu, że interesują ich różne aspekty jego działalności, a dokonywana przez nich ocena banku ma różne cele i zakres. Na temat potrzeb informacyjnych interesariuszy banku wypowiedali się np.: [Jankowska i Baliński, 2004, s. 210-211; Iwanicz-Drozdowska, 2005, s. 61; Mikołajczyk i Miętkiewska, 2007, s. 565-566; Kopiński, 2008, s. 28-34; Popowska i Wąsowski, 2008, s. 23; Bywalec, 2012, s. 30]. Opracowane na podstawie przeglądu piśmiennictwa fachowego przykłady typowych potrzeb informacyjnych, zgłaszanych wobec banku przez jego interesariuszy przedstawiono w **Tabeli 1.4.**

Tabela 1.4. Zapotrzebowanie interesariuszy banku na informacje niezbędne do jego oceny

Interesariusze banku		Potrzeby informacyjne interesariuszy banku
Decyzyjni	Kadra zarządzająca	<p>Informacje niezbędne do zarządzania bankiem (podejmowania bieżących i strategicznych decyzji) – bardzo liczne, szczegółowe, wyczerpujące, częste, szybkie, zróżnicowane, w tym np. o:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aktywach, pasywach, kosztach, przychodach, wyniku finansowym; • kondycji finansowej banku (przeszłej, obecnej, przyszłej), w tym: jakości aktywów, wypłacalności, płynności, efektywności oraz pozycji rynkowej (w BSA); • wynikach poszczególnych segmentów działalności banku, osiągniętych na poszczególnych produktach, z obsługi określonych grup klientów; • efektywności jednostek biznesowych; • zapotrzebowaniu na nowy kapitał/nowe fundusze; • ryzyku; • wpływie banku na otoczenie i społeczeństwo.
Roszczeniowi	Rada nadzorcza	<p>Informacje niezbędne do realizacji funkcji nadzoru, w tym np. do:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oceny prawidłowości sporządzenia (zgodności z dokumentami, księgami rachunkowymi, stanem faktycznym) sprawozdania finansowego banku; • badania sprawozdania z działalności banku; • oceny zasadności wniosku zarządu banku co do podziału zysku lub pokrycia straty; • monitorowania kondycji finansowej banku i jego działalności operacyjnej; • oceny zgodności działań banku z regulacjami ostrożnościowymi.

Interesariusze banku		Potrzeby informacyjne interesariuszy banku
Roszczeniowi	Walne zgromadzenie (też zebranie przedstawicieli w niektórych BS)	<p>Informacje niezbędne do realizacji funkcji kontroli właścicielskiej, w szczególności umożliwiające podjęcie decyzji/uchwały o:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podziale zysku lub pokryciu starty banku; • zatwierdzeniu/niezatwierdzeniu sprawozdania finansowego banku oraz sprawozdania z działalności banku; • udzieleniu/nieudzieleniu absolutorium członkom zarządu banku.
Roszczeniowi	Audytorzy wewnętrzni	<p>Informacje niezbędne do realizacji celów i zadań kontroli wewnętrznej, w tym m.in. do analizy i oceny:</p> <ul style="list-style-type: none"> • legalności działania banku (zgodności działania z regulacjami i standardami zewnętrznymi i wewnętrznymi); • skuteczności i efektywności działania banku; • prawidłowości działalności banku w zakresie ryzyka (przestrzeganie zasad zarządzania ryzykiem); • wiarygodności sprawozdań finansowych banku.
Roszczeniowi	Instytucje sieci bezpieczeństwa, w przypadku banków spółdzielczych dodatkowo banki zrzeszające i systemy ochrony instytucjonalnej	<p>Informacje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • niezbędne do realizacji celów zadań, do których dana instytucja została powołana; • niezbędne do oceny określonych aspektów funkcjonowania banku, należącej do kompetencji danej instytucji [np. do analizy informacji bilansowych, wykorzystywanych w prowadzeniu polityki pieniężnej oraz nadzorze nad bankami, stóp procentowych stosowanych przez banki (NBP); do oceny przestrzegania norm ostrożnościowych, do BION – badanie i ocena nadzorcza (KNF); do kontroli danych zawartych w systemach wyliczania podmiotów objętych systemem gwarantowania oraz prawidłowości i terminowości wpłat na rzecz BFG, do oceny realizacji planów przymusowej restrukturyzacji (BFG); do oceny przestrzegania zasad uczciwej konkurencji (UOKiK)]; • umożliwiające – po dokonaniu ich agregacji – ocenę sytuacji sektora bankowego i finansowego oraz gospodarki

Interesariusze banku		Potrzeby informacyjne interesariuszy banku
		<p>(bieżącej i przyszłej) oraz tempa ich rozwoju, wyliczenie dochodu narodowego, opracowanie bilansu płatniczego, określenie prowadzonej alokacji zasobów, ocenę wpływu otoczenia prawnego i warunków makroekonomicznych kreowanych przez państwo na działalność poszczególnych banków i ich sektora, kształtowanie polityki fiskalnej, monetarnej, gospodarczej, np. informacje o:</p> <ul style="list-style-type: none"> » kondycji finansowej (jakości aktywów, płynności, wypłacalności, efektywności) banku, » poziomie norm ostrożnościowych, » rozmiarach działalności banku, » kierunkach rozwoju banku.
	Roszczeniowi Organy administracji państwowej (np. organy kontroli podatkowej)	<p>Informacje niezbędne do oceny prawidłowości działania banku w zakresie podległym kompetencjom danego organu (np. o wartości i sposobie ustalania należnych podatków i terminowości rozliczania się z nich).</p>
	Roszczeniowi Audytory zewnętrzeni (biegli rewidenci, spółdzielcze związki rewizyjne - w przypadku banków spółdzielczych), badający sprawozdanie finansowe banku	<p>Informacje niezbędne do sporządzenia sprawozdania z badania, w tym wyrażenia wymaganych opinii o badanym sprawozdaniu finansowym i sprawozdaniu z działalności (w szczególności informacje z ksiąg rachunkowych i dokumentów stanowiących podstawę dokonywanych w nich zapisów), w tym m.in. potrzebne do oceny tego:</p> <ul style="list-style-type: none"> • czy sprawozdanie finansowe przedstawia rzetelny i jasny obraz sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego badanego banku; • czy sprawozdanie finansowe banku jest zgodne co do formy i treści z przepisami prawa, statutem lub umową; • czy sprawozdanie z działalności banku zostało sporządzone zgodnie z przepisami oraz czy jest zgodne z informacjami zawartymi w rocznym sprawozdaniu finansowym;

Interesariusze banku		Potrzeby informacyjne interesariuszy banku
		<ul style="list-style-type: none"> • czy stwierdzono istotne zniekształcenia w sprawozdaniu z działalności banku i na czym one polegają; • czy bank przestrzega regulacji ostrożnościowych i czy prawidłowo ustalił współczynniki kapitałowe.
Bezwolni	Indywidualni właściciele (akcjonariusze, udziałowcy) i potencjalni inwestorzy	<p>Informacje ułatwiające podjęcie decyzji inwestycyjnych (co do nabycia, utrzymania bądź zbycia instrumentów kapitałowych banku), w tym niezbędne do oceny:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rentowności zainwestowanego kapitału; • stopy zwrotu z inwestycji oraz ryzyka z nią związanego; • wartości akcji/udziałów i jej/ich wroście; • wysokości dywidendy, należnych odsetek; • wyniku finansowym banku; • efektywności i rentowności banku; • ryzyka prowadzonej przez bank działalności i jego bezpieczeństwa; • zdolności banku do wypłaty należności (dywidend, odsetek).
Bezwolni	Klienci – deponenci	<p>Informacje niezbędne do oceny atrakcyjności i jakości produktów depozytowych oferowanych przez bank, zyskowności i bezpieczeństwa (pewności zwrotu) zdeponowanych w banku środków pieniężnych, pewności wypłaty przez bank należnych odsetek, prawdopodobieństwa kontynuacji przez bank jego działalności, w tym. m.in. o:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oprocentowaniu depozytów/lokata i należnych odsetkach; • gwarancjach posiadanych przez bank; • wyniku finansowym banku; • kapitałach własnych; • płynności i wypłacalności banku.
Bezwolni	Wierzyciele (w tym kredytodawcy)	<p>Informacje niezbędne do:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podjęcia decyzji o udzieleniu bankowi kredytu, czy też sprzedaży instrumentu z odroczonym terminem płatności; • oceny możliwości współpracy z bankiem w długim okresie i atrakcyjności inwestycji oraz terminowego zwrotu przez bank zapadłych należności w krótkim okresie, w tym np. o:

Interesariusze banku		Potrzeby informacyjne interesariuszy banku
		<ul style="list-style-type: none"> » stabilności banku i jego zdolności do kontynuowania działalności » sytuacji finansowej banku, w tym jego zdolności płatniczej/płynności » wiarygodności i zdolności kredytowej banku » roszczeniach spornych banku.
Bezwolni	Kooperanci (w tym dostawcy oraz inne banki)	<p>Informacje niezbędne do prowadzenia efektywnej współpracy z bankiem, w tym np. o:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pozycji ekonomicznej banku w sektorze bankowym; • płynności i wypłacalności banku; • stabilności i perspektywach rozwoju banku, warunkujących popyt na usługi i ich podaż.
Bezwolni	Konkurenci	<p>Informacje niezbędne do porównania własnej pozycji na tle konkretnego banku oraz do zidentyfikowania jego mocnych i słabych stron, a także do oceny wpływu jego działalności na sektor bankowy/finansowy, w tym m.in. o:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozmiarach i kierunkach sprzedaży produktów; • poziomie cen i marż; • wartości oraz strukturze kosztów i przychodów, a także wyników; • efektywności/rentowności; • udziale w rynku; • przestrzeganiu przez bank zasad etyki zawodowej.
Bezwolni	Pracownicy i związki zawodowe	<p>Informacje niezbędne do oceny perspektyw przetrwania banku na rynku i jego rozwoju, co warunkuje stabilność zatrudnienia, poziom płac i innych świadczeń pracowniczych oraz możliwość rozwoju/awansu zawodowego, w tym np. o:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wypłacalności banku (zdolność do terminowego wypłacania wynagrodzeń, świadczeń emerytalnych); • kapitałach własnych banku; • wyniku finansowym i rentowności banku.

Interesariusze banku		Potrzeby informacyjne interesariuszy banku
Bezwolni	Spoleczeństwo (społeczności lokalne, samorządy lokalne)	<p>Informacje o wpływie działalności banku na jego otoczenie, w tym np. o ogólnej sytuacji finansowej banku i planach jego rozwoju w kontekście:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oceny możliwości wsparcia przez bank (finansowego, rzeczowego, osobowego) inicjatyw lokalnych; • oceny przyszłości regionu, planowania wpływów z podatków, utrzymania dotychczasowych i tworzenia nowych miejsc pracy, ochrony środowiska naturalnego.

Źródło: opracowanie własne.

Wnioski płynące z analizy treści **Tabeli 1.4.** potwierdzają tezę, że kondycja banku jest przedmiotem zainteresowania nie tylko kadry zarządzającej bankiem, ale także wielu różnych grup interesariuszy zewnętrznych, przy czym każdy z nich kładzie nacisk na nieco inne jej aspekty, co nie zmienia faktu, że pewne informacje interesują w zasadzie wszystkich. Wypada też dodać, że zakres poszukiwanych informacji zmienia i rozszerza się, co jest rezultatem m.in. rozwoju gospodarczego i nasilającej się globalizacji, ale także postępu społecznego, przejawiającego się we wzroście poziomu wiedzy ekonomicznej społeczeństwa.

1.2. Rodzaje i źródła informacji przydatnych do oceny banków

Zaspokojenie potrzeb informacyjnych interesariuszy banku, co jest niezbędne do dokonania przez nich jego oceny, wymaga dostępu do informacji⁷. We współczesnym świecie znaczenie informacji jest nie do

⁷ Niektórzy twierdzą, że „informacja” jest terminem niedefiniowalnym [Encyklopedia PWN, br.]. W literaturze można jednak spotkać wiele jego definicji, które są bardzo różne w zależności od dyscypliny, aspektu i kontekstu. Więcej na ten temat np. w: [Checkland i Holwell, 2002, s. 94-95; Grabowski i Zajac 2009, s. 99-116]. W tym opracowaniu informacja będzie rozumiana – za wzorem Wierzbickiego [1981, s. 9] – w znaczeniu treści/przetworzonych danych (tekstowych lub liczbowych) pozwalających poszerzyć wiedzę odbiorcy – interesariusza (wprowadzić do niej element nowości) lub zmniejszyć stopień jego niewiedzy.

przecenienia i cały czas rośnie. Informacja stała się siłą napędową gospodarki i dobrem ekonomicznym. Określa się ją mianem czwartego czynnika produkcji, obok trzech klasycznych – ziemi, pracy i kapitału [Pomykański, 2001, s. 169].

W związku z tym, że szczegółowe cele oceny banków oraz potrzeby informacyjne interesariuszy są – jak już wspomniano – różne, to też i wykorzystywane do oceny informacje są rozmaite. Przykładowe rodzaje informacji, które mogą być odpowiednie do oceny banków, zidentyfikowane przy uwzględnieniu różnych kryteriów, zaprezentowano w **Tabeli 1.5**.

Tabela 1.5. Klasyfikacja informacji mogących służyć ocenie banku

Kryterium klasyfikacji informacji	Rodzaje informacji	Źródło
Znaczenie informacji jako sygnału ostrzegawczego	<ul style="list-style-type: none"> • o charakterze sygnałów alarmowych • o charakterze sygnałów korekcyjnych • o charakterze nieustrukturyzowanym 	[Ansoff i McDonnell, 1990, s. 20; Górecka, 2018, s. 145]
Pochodzenie informacji	<ul style="list-style-type: none"> • ewidencyjne • pozaewidencyjne 	[Jerzemska (red.), 2006, s. 42]
Charakter (pochodzenie i przeznaczenie) informacji	<ul style="list-style-type: none"> • finansowe (ze sprawozdawczości finansowej) • zarządcze (ze sprawozdawczości zarządczej) 	[Kałużny, 2003, s. 177]
Rodzaje pomiarów badawczych	<ul style="list-style-type: none"> • pierwotne • wtórne 	[Kłak, 2010, s. 111]
Zakres informacji w ramach SIZ	<ul style="list-style-type: none"> • marketingowe • finansowe • rynkowe 	[Marcinkowska, 2005a, s. 427-428]
Źródło i charakter informacji	<ul style="list-style-type: none"> • finansowe • niefinansowe 	[Walińska, Bek-Gaik i Gad, 2018, s. 170]

Horyzont czasowy	<ul style="list-style-type: none"> • retrospektywne • prospektywne 	
Forma	<ul style="list-style-type: none"> • opisowe • liczbowe 	
Charakter dokonań	<ul style="list-style-type: none"> • operacyjne • strategiczne 	
Pochodzenie informacji	<ul style="list-style-type: none"> • wewnętrzne • zewnętrzne 	[Woźniak i Sydorów, br.]
Forma informacji	<ul style="list-style-type: none"> • ilościowe • jakościowe 	
Formalność informacji	<ul style="list-style-type: none"> • formalne • nieformalne 	

Źródło: opracowanie własne.

W związku z utrwalającą się we współczesnym świecie, także w Polsce, tendencją wzrostu oczekiwań społeczeństwa co do społecznej odpowiedzialności banków oraz ich dbałości o zrównoważony rozwój⁸, a w konsekwencji co do wzmożenia ich prospołecznego zaangażowania (wzmocnienia służebnej roli) z korzyścią także dla realizowanej przez nie roli komercyjnej, **informacje przydatne do oceny różnych aspektów działalności banków dzielone są coraz częściej na finansowe i niefinansowe**, przy czym poglądy na temat zasadności takiej klasyfikacji są podzielone [Sobczyk, 2017, s. 396; Walińska, Bek-Gaik i Gad, 2018, s. 171]. Pozostawiając zgłębianie tego dylematu – jako wykraczającego poza zakres tego opracowania – innym badaczom, przyjęto tutaj, że **oba wymienione rodzaje informacji są niezbędne do wszechstronnej oceny banku**

⁸ Rozwój zrównoważony jest procesem długofalowym, który ma za zadanie łączenie w sobie trzech wymiarów: rozwoju społecznego, gospodarczego oraz ochronę środowiska przyrodniczego [Szadziewska, 2013, s. 50]. Szerzej zagadnienia dotyczące definiowania oraz celów tej koncepcji omawiają m. in.: [Dobrzański, Dobrzańska, 2010, s. 252-263; Fiedor, 2002, 225-251].

i są względem siebie komplementarne. Wypada w tym miejscu zauważyć, że nie istnieją w Polsce ich obowiązujące (regulacyjne) definicje a te literaturowe nie są identyczne i ewoluują. Przykłady rozumienia istoty informacji finansowych i niefinansowych przedstawiono w **Tabeli 1.6.**

Tabela 1.6. Przykłady definicji informacji finansowych i niefinansowych

Informacje finansowe	Informacje niefinansowe	Źródło
<p>„Za (...) informacje finansowe można uznać dane generowane w systemie rachunkowości i wyrażone na ogół w mierniku pieniężnym, zawarte w sprawozdaniu finansowym”.</p>		<p>[Bek-Gaik i Krasodomska, 2018, s. 27]</p>
<p>„Informacja finansowa to informacja w formie słownej lub liczbowej prezentująca zdarzenie, proces, zjawisko ekonomiczne, także informacja niezbędna do zrozumienia zdarzenia, procesu, zjawiska ekonomicznego, oraz wszelkie inne informacje zawarte w sprawozdaniach finansowych o podmiocie sporządzającym te sprawozdania, jego otoczeniu, faktach i czynnikach mających wpływ na jednostkę sprawozdawczą i jej działalność”.</p>		<p>[Błażyńska, 2015, s. 52]</p>

	<p>Informacje niefinansowe – „albo (1) opisy (<i>narrative descriptions</i>), fakty, opinie, które nie są łatwe do wyrażenia w mierniku pieniężnym oraz (2) informacje, które są wyrażone w innym mierniku niż pieniądz”.</p>	<p>[Gernon i Meek, 2001, s. 71–72]</p>
<p>Informacje finansowe są: „jednym z zasadniczych strumieni informacji ekonomicznych zasilających poszczególne ogniwa decyzyjne struktury zarządzania (...). Źródłem tych informacji jest rachunkowość (...)”.</p>		<p>[Hass-Symotiuk (red.), 2010, s. 22]</p>
	<p>„Informacje niefinansowe mają pokazać, co dany podmiot postanowił dokonać w trzech obszarach: ekonomicznym, społecznym oraz środowiskowym, a następnie, czy cele te zostały osiągnięte”.</p>	<p>[Kamela-Sowińska, 2016, s. 19]</p>
<p>Informacje finansowe – „wszystkie informacje ujawniane wewnątrz sprawozdania finansowego i/lub raportu i opinii biegłego rewidenta”.</p>	<p>Informacje niefinansowe – „wszystkie informacje ujawniane poza sprawozdaniem finansowym oraz poza raportem i opinią biegłego rewidenta”.</p>	<p>[Kawacki, 2018, s. 32]</p>
<p>„Informacje finansowe są subkategorią informacji ekonomicznych i odnoszą się do sfery finansowej przedsiębiorstwa, zajmują-</p>		<p>[Kostera (red.), 2008, s. 160]</p>

Informacje finansowe	Informacje niefinansowe	Źródło
<p>cej się pozyskiwaniem funduszków pieniężnych z różnych źródeł i wykorzystywaniem. Cechą informacji finansowej jest zatem prezentacja stanu majątkowego oraz zjawisk gospodarczych, wpływających na zmianę tego stanu jedynie w wyrażeniu pieniężnym”.</p>		
<p>Informacja finansowa „pochodzi przede wszystkim z systemu rachunkowości finansowej i zarządczej (...) spełnia przede wszystkim rolę poznawczą i stanowi podstawę do podejmowania właściwych decyzji”</p>		<p>[Lahutta, 2018, s. 72]</p>
	<p>Informacje niefinansowe – „informacje jakościowe zawarte w rocznym raporcie przedsiębiorstwa, poza czterema elementami sprawozdania finansowego i notami dodatkowymi”.</p>	<p>[Robb, Single i Zarzeski, 2001, s. 71–83]</p>
<p>„Informację finansową IF należy rozumieć jako relację informacyjną o charakterze finansowym, zachodzącą między elementami komunikatu K o wartościach pieniężnych</p>	<p>Informację niefinansową należy rozumieć „jako relację informacyjną o charakterze finansowym i niefinansowym zachodzącą między elementami komunikatu K o wartościach</p>	<p>[Sobczyk, 2017, s. 398]</p>

Informacje finansowe	Informacje niefinansowe	Źródło
x określonych cech X obiektu O w czasie t (t należy do przeszłości)”.	pieniężnych i niepieniężnych x oraz nieprzymijających wartości określonych cech X obiektu O przyjmowanych w czasie t (t należy do przeszłości, teraźniejszości i przyszłości)”.	

Źródło: opracowanie własne.

Więcej na temat znaczenia informacji finansowych w ocenie banku czytelnik znajdzie w **Rozdziale 2 i 3** niniejszego opracowania, a na temat istoty i ewolucji pojęcia informacji niefinansowych, a także obowiązku ich raportowania przez banki – w **Rozdziale 4**.

Omawiając kwestię informacji wypada wspomnieć o ich użyteczności⁹ i zauważyć, że nie każda informacja, która wydaje się znacząca dla oceny banku będzie tej ocenie dobrze służyła. O użyteczności/przydatności informacji dla interesariusza decydują pewne jej cechy, przy czym w literaturze przedmiotu nie ma pełnego konsensusu co do tego, jakie one powinny być. Zdaniem Góreckiej informacja przydatna to taka, która jest jednocześnie aktualna, dokładna, kompletna i odpowiednia [2018, s. 148]. Według Krzywdy [1999, s. 48] atrybutami informacji dającymi gwarancję jej przydatności są: zrozumiałość, trafność, wiarygodność i porównywalność. Z kolei według Gmytrasiewicz i Karmańskiej [2004, s. 15] wysokiej jakości informacja powinna spełniać kryterium racjonalności ekonomicznej, tj. maksymalnej efektywności, czyli posiadać w szczególności

⁹ Zdaniem Kurka [2010, s. 17-31] synonimami słowa „użyteczna” w odniesieniu do informacji mogą być przymiotniki: wartościowa, dobra, właściwa, odpowiednia, istotna, a także określenie „o odpowiedniej jakości”. Według *Małego Słownika Języka Polskiego* [Skorupka, Auderska i Łempicka (red.), 1969, s. 874] użyteczny to inaczej przynoszący korzyść, pożytek, mający praktyczne zastosowanie, przydatny, pożyteczny.

takie cechy, jak: wszechstronność i wewnętrzna spójność, wiarygodność i użyteczność, neutralność i terminowość, kompletność i porównywalność. W „Założeniach koncepcyjnych sprawozdawczości finansowej” (w wersji zatwierdzonej przez IASB w 2010 r.) [Standardy MSSF, 2011, par. CJ4-5] wymienia się dwie grupy cech jakościowych użytecznej informacji – podstawowe i uzupełniające. Do pierwszej grupy zaliczane są takie atrybuty jak przydatność i rzetelność (wierność prezentacji), a do drugiej – porównywalność, sprawdzalność, terminowość i zrozumiałość. Nie podejmując się rozstrzygnięcia kwestii koniecznych atrybutów użytecznej informacji, bo wykracza to poza zakres tego opracowania, wypada jednak podkreślić, że dobór informacji pod kątem ich użyteczności w ramach oceny banku należy do interesariusza. Takie same informacje nie muszą być bowiem tak samo użyteczne dla wszystkich.

Informacje potrzebne do oceny banków mogą pochodzić z różnych źródeł. Źródło informacji może być rozumiane dwojako, a mianowicie:

- w ujęciu podmiotowym – jako uczestnik procesu komunikacji, od którego odbiorca dostaje/uzyskuje/otrzymuje lub pobiera informację (np. źródłem informacji o banku może być on sam),
- w ujęciu przedmiotowym – jako zasób/rezerwar/miejsce, z którego można czerpać informacje, określane przez niektórych jako „magazyn danych” (np. źródłem informacji może być pozyskane sprawozdanie finansowe banku) [Masztalercz, 2019a, s. 85].

W tym opracowaniu określenie „źródło informacji” będzie stosowane – w zależności od kontekstu – albo w jednym, albo w drugim znaczeniu. Wielość i duża różnorodność źródeł informacji skłania badaczy do ich porządkowania i klasyfikowania według przeróżnych kryteriów¹⁰. Wśród źródeł informacji (w ujęciu podmiotowym), nadających się do oceny banku, można wyodrębnić:

- bezpośrednio – twórcą i nadawcą informacji o banku jest on sam,

---

¹⁰ Szerzej na ten temat np. w: [Oleński, 2000, s. 262], [Pieczykolan, 2005, s. 73-74], [Koniczna, 2017, s. 680-681].

- pośrednie – nadawcą informacji o banku jest inny podmiot, który pozyskuje je zwykle od twórcy – banku, a następnie udostępnia w postaci przetworzonej lub nie (do tej kategorii można zaliczyć zwłaszcza: KNF, BFG, NBP, UOKiK, BZBS (w przypadku BS), KRS, GUS, agencje ratingowe, domy maklerskie wydające rekomendacje giełdowe, autorów analiz, opinii i ocen prezentowanych w czasopismach specjalistycznych i publikacjach naukowych).

Charakteryzując wymienione typy źródeł, wypada zauważyć, że informacje pochodzące z tych pierwszych są bardziej aktualne, szczegółowe, wszechstronne, a z tych drugich bardzo zróżnicowane co do stopnia wiarygodności i rzetelności, a także często bardziej wybiórcze (stanowiące podstawę do oceny pewnych, konkretnych aspektów działalności banku). Poza tym źródła pośrednie często dostarczają informacji zagregowanych, które są bardziej przydatne do oceny grup/sektora banków niż poszczególnych spośród nich (ewentualnie do oceny banku na tle grupy rówieśniczej/sektora).

Jeśli na źródła informacji o banku, mogące stanowić podstawę jego oceny, popatrzeć się w ujęciu przedmiotowym, to – z pragmatycznego punktu widzenia – ważną klasyfikacją, będzie ich podział na źródła:

- ewidencyjne (w szczególności dane ewidencji operatywnej oraz statystyki ekonomicznej, dokumenty kadrowe, dokumenty potwierdzające zaistnienie operacji gospodarczych, księgi rachunkowe, dokumenty inwentaryzacyjne, kalkulacje, **sprawozdania finansowe** i rzeczowe),
- pozaewidencyjne (np. dokumenty planistyczne o różnym horyzoncie czasowym, w tym biznesplany oraz kosztorysy i kalkulacje wstępne; historyczne analizy ekonomiczne, protokoły i wnioski pokontrolne, protokoły z posiedzeń i zebrań różnych komórek wewnętrznych, sprawozdania zarządu i rady nadzorczej, informacje pozyskane od różnych interesariuszy zewnętrznych) [Jerzemska (red.), 2006, s. 39].

Patrząc z perspektywy możliwych sposobów badań, wśród źródeł informacji można wyodrębnić:

- źródła pierwotne – powstają w wyniku badań pierwotnych, są tworzone *ad hoc* i zawierają dane dobierane przez oceniającego pod kątem jego potrzeb i przyświecającego mu celu oceny; w tym przypadku dobór i gromadzenie oraz przetwarzanie danych wymaga zwykle sporych nakładów sił (czas) i środków (koszty) oraz wiedzy; dane są zwykle pozyskiwane „u źródła”, tj. bezpośrednio od ocenianego banku, a czasami też od innych nadawców (np. z KRS); przykładem badań wykorzystujących pierwotne źródła danych może być ocena dokonana przez interesariusza zewnętrznego na podstawie analizy rocznego sprawozdania finansowego banku;
- źródła wtórne – wykorzystywane w badaniach wtórnych; obejmują one informacje na temat banku zgromadzone już wcześniej przez kogoś i w jakimś celu przez niego przetworzone; często informacje tego typu są pozyskiwane niebezpośrednio od ocenianego banku lecz od nadawcy – pośrednika; ich wiarygodność i przydatność dla oceniającego może być różna; informacje tego typu są zwykle obciążone subiektywizmem autora, przejawiającym się w przyjętych przez niego zasadach doboru i przetwarzania danych analitycznych (dowolnym doborze kryteriów oceny i ocenianych aspektów oraz określaniu przypisywanego im znaczenia); za takie źródło można uznać rankingi banków (np. ranking Gazety Bankowej „Najlepszy Bank”), rekomendacje giełdowe, czy też oceny ratingowe, na podstawie których interesariusz zewnętrzny, np. potencjalny inwestor, może sobie wyrobić opinię co do sytuacji banku.

Biorąc pod uwagę kryterium dostępu źródła informacji, przydatne do oceny banku, można podzielić na:

- źródła w dostępie wolnym (powszechnie dostępne) – w szczególności udostępnione przez banki ich raporty roczne (np. na stronach internetowych), roczne sprawozdania finansowe, prospekty emisyjne

przygotowane przez banki w związku z wprowadzaniem ich akcji do publicznego obrotu, sprawozdania finansowe banków giełdowych, udostępnione w Internecie informacje agencji ratingowych o ratingach przyznanych bankom, darmowe publikacje prasowe i naukowe zawierające oceny i opinie ich autorów na temat sytuacji banków, darmowe publikacje GUS na temat banków [Iwanicz-Drozdowska, 1999, s. 14-16],

- źródła w dostępie restrykcyjnym/ograniczonym:
  - » dedykowane – dostępne wyłącznie dla wybranej grupy interesariuszy (np. raporty wewnętrzne, przygotowane dla zarządu banku, sprawozdania banku adresowane do NBP),
  - » komercyjne – dostępne dla zainteresowanych, ale za opłatą (np. odpłatne publikacje agencji ratingowych, odpłatne publikacje prasowe i naukowe, zawierające oceny i opinie ich autorów na temat sytuacji banków).

Podsumowując, należy zauważyć, że:

1. informacje o bankach interesariusze mogą pozyskiwać z różnych źródeł,
2. znaczenie poszczególnych źródeł informacji dla różnych interesariuszy banku jest odmienne i może zmieniać się w czasie;
3. informacje pozyskiwane z różnych źródeł mogą być niespójne i nieporównywalne z wielu powodów – np.: są adresowane do różnych odbiorców i skoncentrowane na ich konkretnych potrzebach; mają służyć różnym celom; mogą odnosić się do innego/różnego zakresu podmiotowego, przedmiotowego i czasowego; są efektem zastosowania różnych zasad i metod przetwarzania danych;
4. dostęp do źródeł informacji o bankach i ich zawartości nie jest taki sam dla wszystkich interesariuszy, zależy on m.in. od rodzaju banku i interesariusza [Zaleska, 2007, s. 595]. W praktyce istnieje duża asymetria w tym względzie. Najłatwiejszy i najszerszy dostęp do informacji mają w szczególności zarządzający bankami, następnie in-

stytucje sieci bezpieczeństwa oraz audytorzy badający sprawozdanie banku. Pozostali interesariusze zazwyczaj muszą się zadowolić informacjami, które banki zobowiązane są udostępniać (roczne sprawozdania finansowe ogólnego przeznaczenia, informacje dla klientów o sytuacji ekonomiczno-finansowej) bądź też, które pozyskają od banków na własną konkretną prośbę i za ich zgodą. Wypada zauważyć, że pewne informacje objęte są tajemnicą bankową i – jako tajne – nie mogą być ujawniane i przekazywane nieuprawnionym osobom trzecim. Jak już wspomniano dostępność do informacji zależy też od rodzaju banku i jego polityki informacyjnej. Z racji specyfiki instytucji, w przypadku interesariuszy zewnętrznych, najwięcej informacji zdobyć można na temat banków giełdowych, ponieważ więcej informacji jest dostępnych o bankach większych niż mniejszych;

5. pomimo rosnącego znaczenia informacji niefinansowych nadal **za podstawowe źródło informacji** (w ujęciu przedmiotowym), **nadających się do oceny banku** – w szczególności ze względu na łatwą dostępność, wysoką wiarygodność oraz dużą pojemność – **uważane jest** (zwłaszcza w przypadku interesariuszy zewnętrznych) **sprawozdania finansowe banku**, w tym w szczególności sprawozdanie roczne (księgowe, ogólnego przeznaczenia).

1.3. Pojęcie i klasyfikacja sprawozdań banku

„**Sprawozdanie**” jest rozumiane w języku polskim jako „ustne lub pisemne przedstawienie przebiegu jakiejś działalności; szczegółowe zdanie sprawy z czego, opis wypadków zdarzeń; relacja” [Skorupka, Auderska i Łempicka (red.), 1969, s. 769]. Synonimem tego rodzimego słowa jest pochodzący z języka francuskiego wyraz „**raport**”, tłumaczony jako „ustne lub pisemne sprawozdanie, doniesienie o czym zwierzchnikowi, instytucji nadrzędnej; relacja, meldunek” [Skorupka, Auderska i Łempic-

ka (red.), 1969, s. 686]. W piśmiennictwie ekonomicznym, a zwłaszcza z zakresu rachunkowości (także rachunkowości bankowej), oba terminy są raczej używane w kontekście opisu niż ustnego przekazu. Określenie „sprawozdanie” jest stosowane częściej w stosunku do dokumentów obligatoryjnych i zawierających głównie retrospektywne informacje finansowe, a raport – w kontekście dokumentów wewnętrznych, wykorzystywanych zasadniczo w celach zarządczych oraz dokumentów zawierających informacje niefinansowe lub też jedne i drugie [Bujak, 2013, s. 23-24].

W regulacjach krajowych żaden z omawianych terminów nie jest definiowany, a w literaturze pojawiają się ich różnie wyartykułowane definicje, które można określić jako autorskie warianty zaprezentowanych definicji słownikowych.

Sprawozdania/raporty są sporządzane przez różne podmioty gospodarujące (jednostki). W przypadku, **gdy twórcą/autorem sprawozdania jest bank, a przedmiotem – jego działalność, wówczas jest mowa o sprawozdaniu banku** (sprawozdaniu jednostki będącej bankiem)¹¹.

Banki przygotowują wiele różnych sprawozdań, które w celach poznawczym i pragmatycznym można klasyfikować według różnych kryteriów. Przykłady takich kryteriów i wyodrębnione na ich podstawie rodzaje sprawozdań banku przedstawiono w **Tabeli 1.7**.

---

¹¹ Przy takiej definicji sprawozdanie skonsolidowane, sporządzone przez bank będący jednostką dominującą w grupie kapitałowej, nie jest sprawozdaniem banku lecz tej grupy.

Tabela 1.7. Klasyfikacja sprawozdań banku

Kryterium klasyfikacji sprawozdań	Rodzaje sprawozdań/ raportów	Charakterystyka sprawozdań
Źródło danych	Rzeczowe	Sporządzane na podstawie danych z ewidencji operatywnej i statystycznych.
	Finansowe^{*/**}	Sporządzane na podstawie danych z ksiąg rachunkowych.
Obligatoryjność	Obligatoryjne/ obowiązkowe	Sporządzane obowiązkowo w terminach, według zasad i wzorów określonych w zewnętrznych regulacjach.
	Fakultatywne/ dobrowolne	Sporządzane dobrowolnie, na podstawie suwerennych decyzji kadry zarządzającej, w terminach oraz według zasad i wzorów przez nią określonych (ustnie lub w regulacjach wewnętrznych).
Adresat	Wewnętrzne	Adresowane do interesariusza wewnętrznego (kadry zarządzającej) i przeznaczone do zaspokojenia jego potrzeb.
	Zewnętrzne:	Adresowane do interesariuszy zewnętrznych:
	Ogólnego przeznaczenia*	nieokreślonych (dowolnych, różnych)
	Specjalnego przeznaczenia (dedykowane)	konkretnych
Zakres podmiotowy	Jednostkowe	Sporządzane przez banki, które nie mają oddziałów, bezpośrednio na podstawie danych z ksiąg rachunkowych.
	Zbiorcze łączne^{**}	Sporządzane przez banki, które mają oddziały, na podstawie danych ze sprawozdań jednostkowych oddziałów.

Powtarzalność i długość okresu sprawozdawczego/częstotliwość sporządzania	Sporadyczne (okazjonalne, nieplanowane)		Sporządzane w przypadku zaistnienia określonej sytuacji (np. likwidacja banku) lub w razie potrzeby (np. na żądanie uprawnianych podmiotów zewnętrznych lub wewnętrznych).
	Okresowe (periodyczne, planowane):		Sporządzane za określone okresy sprawozdawcze i w z góry ustalonych odstępach czasu, w szczególności na koniec:
	Śródroczne*	Operatywne	dnia, doby, dekady
		Miesięczne	miesiąca
		Kwartalne	kwartału
		Półroczne	półrocza
Roczne*/**		roku	
Zakres przedmiotowy/ kompletność	Pełne*/kompletne		Zawierają najszerszy możliwy zakres wymaganych informacji.
	Skrócone*/uproszczone**		Pomijają niektóre (zwykle mniej istotne i/ lub bardziej szczegółowe) informacje.
Zawartość/rodzaj informacji	Finansowe*/**		Zawiera głównie informacje finansowe.
	Niefinansowe	Z działalności**	Zawiera informacje uzupełniające sprawozdanie finansowe, w tym informacje niefinansowe.
		Społeczne, CSR	Zawiera głównie informacje niefinansowe, zasadniczo z zakresu CSR.
	Zintegrowane		Zawiera zarówno informacje finansowe, jak i niefinansowe.
Sposób prezentacji	Samodzielne*		Prezentowane indywidualnie, samodzielnie.
	Niesamodzielne		Prezentowane jako element dokumentu (pakietu) zawierającego też inne sprawozdania.
	Pakietowe (łączy w sobie niesamodzielne)		Prezentowane wspólnie z innymi sprawozdaniami jako pakiet dokumentów.

Informacje finansowe i niefinansowe w ocenie działalności banku

Moment bilansowy/ okres sprawozdawczy	Statyczne	Sporządzane na określony dzień bilansowy (zdjęcie).
	Dynamiczne	Sporządzane za okres sprawozdawczy (film).
Stopień szczegółowości (uogólnienia informacji)	Syntetyczne (podstawowe)	Ujmują zagadnienia całościowo, przedstawiają ogólne informacje o przedmiotowym zagadnieniu.
	Analityczne (uzupełniające)	Zawierają informacje uzupełniające materiał przedstawiony w sprawozdaniach syntetycznych, podają szczegółowe informacje o przedmiotowym zagadnieniu.
Forma prezentacji	Tabelaryczne	Treść prezentowana jest w formie tabelarycznej.
	Opisowe	Treść prezentowana jest w formie opisowej.
	Mieszane:	Treść prezentowana jest częściowo w formie tabelarycznej, a częściowo w formie opisowej:
	Tabelaryczno-opisowe	Forma tabelaryczna jest dominująca
	Opisowo-tabelaryczne	Forma opisowa jest dominująca
Technika sporządzania	Tradycyjne	Wypełniane odręcznie na dokumencie papierowym.
	Komputerowe	Wypełniane z wykorzystaniem techniki informatycznej.
Postać sporządzania/ przechowywania/ przekazywania	Klasyczne	Sporządzane/przechowywane/przekazywane adresatowi w postaci dokumentu papierowego.
	Elektroniczne**/ e-sprawozdania	Sporządzane/przechowywane/przekazywane adresatowi w postaci elektronicznej.

Legenda:

*Rodzaje sprawozdań nazwanych w MSR 1 Prezentacja sprawozdań finansowych

** Rodzaje sprawozdań nazwane w UoR

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Orzeszko, 2000, s. 279].

Niezależnie od klasyfikacji sprawozdań banku – zaprezentowanych w **Tabeli 1.7.** – z pragmatycznego punktu widzenia wypada uzupełnić je o jeszcze jedno kryterium, które można określić jako zakres regulacji¹², stanowiących podstawy i określających zasady ich sporządzania. Według niego wśród ogółu sprawozdań banku można wyodrębnić **(Rys. 1):** sprawozdania całkowicie niesformalizowane, sprawozdania częściowo sformalizowane, sprawozdania sformalizowane.

Sprawozdania całkowicie niesformalizowane obejmują sprawozdania fakultatywne, do których nie odnoszą się żadne regulacje oraz wewnętrzne sprawozdania obligatoryjne, w przypadku których regulator zewnętrzny, nakładając obowiązek emitowania, nie określił zasad emisji, co oznacza że mogą być one sporządzane według uznania poszczególnych banków; w tej grupie znajdują się głównie raporty wewnątrz banku, zaspokajające potrzeby zarządcze (sprawozdania z zakresu rachunkowości zarządczej¹³); sprawozdania tego typu nie są dostępne ogółowi interesariuszy banku, korzysta z nich głównie kierownictwo banku.

---

¹² Regulacje są tutaj rozumiane jako różne normy (unormowania, uregulowania), niezależnie od ich charakteru (prawne, zwyczajowe/profesjonalne/środowiskowe), postaci (reguły, zasady) i rodzaju (przepisy różnej rangi, standardy, wytyczne, zalecenia, instrukcje, rekomendacje, dobre praktyki), które są stanowione przez regulatora zewnętrznego [Orzeszko, 2014, s. 52].

¹³ Są wśród nich w szczególności sprawozdania umożliwiające monitorowanie ryzyka, które banki muszą sporządzać na podstawie UPb [1997, art. 9b ust. 2 pkt 4].

Informacje finansowe i niefinansowe w ocenie działalności banku

Sprawozdania banku	Sprawozdania sformalizowane	Podatkowe	VAT			
			CIT			
			FIN-1			
		Publiczne	Raporty	Bieżące		
				Okresowe		
		Prospekty emisyjne				
		Bankowe	Regulowane UBFG	Dedykowane BFG		
			Regulowane UNBP	Dedykowane NBP	Ostrożnościowe	
					Na potrzeby statystyki monetarnej	
					Na potrzeby statystyki inwestycji wartościowe w papiery	
					Na potrzeby bilansu płatniczego	
		Regulowane UPb	Na potrzeby statystyki obrotu gotówkowego			
		Księgowe – regulowane UoR	Z działalności roczne			
			Finansowe	Okazjonalne	wg MSR	
					wg PNR	
				Śródroczne	wg MSR (zalecane)	
					Roczne	wg MSR
				Sprawozdanie z przepływów pieniężnych		
				Sprawozdanie ze zmian w kapitale własnym		
				wg PNR		Sprawozdanie z całkowitych dochodów
Jednostkowy rachunek zysków i strat						
Sprawozdanie z sytuacji finansowej						
Informacja dodatkowa						
Rachunek przepływów pieniężnych						
Zestawienie zmian w kapitale (funduszu) własnym						
Rachunek zysków i strat						
Bilans						
Sprawozdania częściowo sformalizowane						
Sprawozdania całkowicie niesformalizowane						

Rys. 1.1. Klasyfikacja sprawozdań banku

Źródło: opracowanie własne.

Sprawozdania częściowo sformalizowane to sprawozdania fakultatywne, które nie są regulowane przepisami prawa (lub są, ale w bardzo skąnym zakresie), ale istnieją odnoszące się do nich i zalecane do stosowania przy ich opracowywaniu standardy (dobre praktyki, normy zwyczajowe, wytyczne, zalecenia), takie jak np.: Wytyczne GRI (najpopularniejsze), Ramowe wytyczne IFAC co do zrównoważonego rozwoju, EFFAS ESG, Prince of Wales' Poradnik rachunkowości w zakresie zintegrowanego raportowania zrównoważonego rozwoju, Sustainability Global Reporters Program, Standardy AA1000, Norma ISO 26000, Ramowe wytyczne IRCSA odnośnie do zintegrowanego raportowania, Międzynarodowe wytyczne IIRC co do zintegrowanego raportowania, UN Global Compact COP, RBC – wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych, Zasady CERES [Szczepankiewicz i Mućko, 2016, s. 3; Chojnacka i Wiśniewska, 2016, s. 67-68]; brak jednolitych norm opracowywania tego typu sprawozdań sprawia, że banki korzystają z różnych wzorców, co w konsekwencji znacznie ogranicza dokonywanie na ich podstawie analiz porównawczych w czasie i w przestrzeni [Samelak, 2013, s. 174; Różańska, 2015, s. 167-177]; do tej grupy sprawozdań będą należały w szczególności sporządzane przez banki:

- z ich własnej i nieprzymuszonej woli – raporty CSR czy zrównoważonego rozwoju oraz
- z własnego wyboru – sprawozdania na temat informacji niefinansowych (dotyczy to spełniających określone warunki banków w formie spółek akcyjnych, które zamiast obligatoryjnego dla nich oświadczenia na temat informacji niefinansowych decydują się na sporządzenie odrębnego sprawozdania [UoR, 1994, art. 49b ust. 9 w związku z art. 3 ust. 1e pkt 1 i art. 2 ust. 1 pkt 3]).

Sprawozdania sformalizowane są sprawozdaniami obligatoryjnymi, które powinny być sporządzane zgodnie z zasadami określonymi (mniej lub bardziej szczegółowo) w przepisach prawnych; do tej grupy należą głównie różnego rodzaju sprawozdania finansowe (ale nie tylko,

bo np. także sprawozdanie z działalności dołączane do sprawozdania finansowego, zawierające informacje niefinansowe); ze względu na rodzaj dotyczących ich przepisów można wśród nich wyodrębnić przede wszystkim [Orzeszko, 2006a, s. 43; Orzeszko, 2006b, s.85]:

- sprawozdania księgowe/rachunkowe, sporządzane na podstawie prawa bilansowego¹⁴;
- sprawozdania bankowe¹⁵, przygotowywane według norm prawa bankowego¹⁶;
- sprawozdania publiczne, podległe prawu z zakresu obrotu papierami wartościowymi¹⁷;
- sprawozdania (deklaracje) podatkowe, których postawę stanowi prawo podatkowe¹⁸.

Sprawozdania bankowe to bardzo liczny zbiór sprawozdań obligacyjnych, do których opracowywania obliguje banki – jak już wspomniano – szeroko rozumiane prawo bankowe, a w szczególności trzy ustawy, tj. [UPb, 1997], [UNBP, 1997] oraz [UBFG, 2016]. Biorąc pod uwagę adresata sprawozdań bankowych można wyróżnić zwłaszcza sprawozdania adresowane do NBP oraz do BFG.

¹⁴ Prawo bilansowe jest tutaj rozumiane w szerokim zakresie, tj. jako „ogół norm prawnych regulujących rachunkowość i sprawozdawczość finansową” [Litwińczuk, 1995, s. 15-18; Paczuła, 1998, s. 37; Orzeszko, 2014, s. 53].

¹⁵ W tym opracowaniu określenia „sprawozdania bankowe” i „sprawozdania banku” mają różne znaczenia. To pierwsze ma węższe znaczenie niż drugie. Sprawozdania bankowe to jeden z rodzajów sprawozdań banku.

¹⁶ Prawo bankowe jest tutaj rozumiane *sensu largo* (jako ogół norm prawnych regulujących organizację i działalność systemu bankowego, w tym banków) i w sensie prawa publicznego, normującego „sferę prawoadministracyjną funkcjonowania systemu bankowego. Obejmuje ono kwestie: nadzoru państwowego nad działalnością banków, działalności banków, funkcjonowania instytucji publicznych współdziałających z bankami...”; jego istotą jest zapewnienie bezpieczeństwa działalności bankowej [Gronkiewicz-Walcz (red.), 2013, s. 4-5].

¹⁷ Według ustawy o rachunkowości [1994, art. 3 ust. 1 pkt 3a)] na wspomniane prawo składają się 3 ustawy: [Uoi, 2005; Uon, 2005; Uop, 2005]. W niniejszym opracowaniu prawo o obrocie papierami wartościowymi będzie rozumiane w ujęciu szerszym – do jego zakresu dodaje się także akty wykonawcze do wspomnianych ustaw oraz akty prawa unijnego, które regulują zasady sporządzania sprawozdań przez emitentów.

¹⁸ Dokładniej chodzi o ogólne prawo podatkowe w wąskim ujęciu, obejmujące normy prawne powszechnie obowiązujące i dotyczące podatków w zakresie zobowiązań podatkowych oraz postępowania podatkowego [Gomułowicz i Małecki, 2010, s. 316].

Adresatem większości sprawozdań bankowych jest NBP (w przypadku zrzeszonych BS pośrednikiem w przekazywaniu danych jest zwykle BZBS), który pochodzące z nich informacje wykorzystuje na własne cele (zwykle po odpowiednim przetworzeniu i agregacji) oraz udostępnia je różnym instytucjom krajowym (BFG, KNF, MF, KSF, GUS) i zagranicznym (ECB, IMF, WB, OECD, BIS), w zakresie stosownym do ich uprawnień i kompetencji. Sprawozdania bankowe (co do zasady) są przekazywane przez banki do NBP drogą elektroniczną, za pośrednictwem Portalu internetowego SIS¹⁹, przy użyciu taksonomii XBRL. Ze względu na przeznaczenie sprawozdań i przepisy, które określają zasady ich sporządzania, w tym zbiorze można zidentyfikować pięć podzbiorów:

- sprawozdania na potrzeby statystyki obrotu gotówkowego – regulowane Zarządzeniem nr 19/2016 Prezesa NBP [2016, § 7 ust. 4 pkt 2], wydanym na mocy Ustawy Prawo bankowe [1997, art. 68 pkt 2];
- sprawozdania na potrzeby bilansu płatniczego – podstawę ich sporządzania stanowi Uchwała Zarządu NBP Nr 78/2009 [2009];
- sprawozdania na potrzeby statystyki inwestycji w papiery wartościowe (o symbolu SHS) – zasady ich sporządzania są określone w Uchwale Zarządu NBP nr 71/2016 [2016];
- sprawozdania na potrzeby statystyki monetarnej – ich przygotowanie wymaga zastosowania stosownych przepisów przywołanej już wyżej Uchwały Zarządu NBP nr 71/2016 [2016];
- sprawozdania ostrożnościowe – ich prawidłowe przygotowywanie wymaga uwzględnienia 3 regulacji, takich jak: [Uchwała Zarządu NBP nr 71/2016, 2016] (podobnie, jak w 2 poprzednich przypadkach); [Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013, 2013]; [Rozporządzenie wykonawczego Komisji (UE) nr 680/2014, 2014]. W ramach sprawozdawczości ostrożnościowej banki przekazują sprawozdania jednostkowe w zakresie: informacji finansowych (FINREP), funduszy własnych oraz wymogów ich

---

¹⁹ Portal dostępny jest pod adresem: [www 14].

dotyczących (COREP), znaczących zaangażowań banków (NB300), dużych ekspozycji (LE), wskaźnika dźwigni finansowej (LR), strat z tytułu udzielonych kredytów zabezpieczonych nieruchomości (IP Losses), płynności (LCR), stabilnego finansowania (NSFR), obciążenia aktywów (AE), dodatkowych wskaźników monitorowania płynności (ALMM), informacji o stosowaniu metod wewnętrznych do obliczania kwot ekspozycji ważonych ryzykiem lub wymogów w zakresie funduszy własnych, z wyjątkiem ryzyka operacyjnego (BM)²⁰.

W zbiorze sprawozdań bankowych, obok sprawozdań dla NBP, są też sprawozdania dla BFG. Wymóg ich emitowania wynika z UBFG [2016, art. 330], a zasady sporządzania zostały określone w aktach wykonawczych do niej, w tym w szczególności w: [rozporządzenie MF w sprawie szczegółowego zakresu, trybu i terminów, 2019]; [rozporządzenie MRiF w sprawie szczegółowego zakresu, trybu i terminu, 2017]. Sprawozdania, o których mowa, są wysyłane przez banki do BFG w postaci elektronicznej. Pośrednikiem w ich przekazywaniu, w przypadku zrzeszonych BS, są – co do zasady – BZBS. Obowiązek emitowania omawianych sprawozdań nie dotyczy BGK. Informacje pochodzące z otrzymanych sprawozdań BFG wykorzystuje do realizacji swoich zadań, ale może je również udostępniać na określonych zasadach niektórym instytucjom krajowym i zagranicznym (podobnie jak NBP).

Sprawozdania publiczne – obowiązek przygotowywania tego typu dokumentów dotyczy spełniających określone warunki banków-emitentów. Ten podzbiór sprawozdań obejmuje przede wszystkim:

- prospekty emisyjne (też dokumenty/memoranda informacyjne) – odnoszące się do nich regulacje to [Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1129, 2017] oraz cytowana już UoOP i wydane na jej podstawie [rozporządzenie MF w sprawie zakresu

²⁰ Oprócz pierwszego z wymienionych podzbiorów, wszystkie pozostałe sprawozdania bankowe regulowane są przepisami wydanymi na mocy UNBP [1997, art. 23 ust. 4], [Statystyka i sprawozdawczość, br.].

informacji, 2005] i [rozporządzenie MF w sprawie szczegółowych warunków, 2013]; obowiązek przygotowania tego typu dokumentów, które mają charakter okazjonalny, ciąży tylko na bankach spełniających określone warunki i pojawia się w związku z ofertą publiczną papierów wartościowych i ubieganiem się o dopuszczenie ich do obrotu; dokumenty, po sporządzeniu, powinny być upublicznione (np. poprzez zamieszczenie ich na stronie internetowej GPW); dokumenty, o których mowa, są ważnym źródłem informacji zarówno dla inwestora, jak i emitenta, a w przypadku tego ostatniego pełnią też funkcję zabezpieczającą [Huffa, br.];

- raporty bieżące i okresowe (kwartale, półroczne, roczne), do których odnosi się przywołana wyżej UoOP oraz wydany na jej podstawie akt wykonawczy [rozporządzenie MF w sprawie informacji, 2018]. Raporty powinny odzwierciedlać sytuację banku-emitenta w sposób prawdziwy, rzetelny i kompletny oraz umożliwiać inwestorom ocenę wpływu przekazywanych informacji na jego sytuację gospodarczą, majątkową, finansową oraz wyniki, a także pozwolić inwestorom na oszacowanie ryzyka inwestycyjnego. Raporty przekazywane są do publicznej wiadomości – do agencji informacyjnych (np. Bloomberg L.P., Grupa INTERIA.PL Sp. z o.o. Sp.k., Notoria Serwis S.A., PAP) za pośrednictwem ESPI [www 6], administrowanego przez Urząd KNF (emitenci, których akcje są dopuszczone do obrotu na Rynku Głównym GPW), lub za pośrednictwem EBI, zarządzanej przez GPW (w przypadku emitentów, których akcje są dopuszczone do obrotu na rynku alternatywnym New Connect lub Catalyst). Otrzymane od emitentów informacje są niezwłocznie udostępniane na witrynach internetowych (np. PAP [www 13], PAP i GPW [www 10] lub [www 12]). Z systemów ESPI i EBI informacje są przekazywane specjalistycznym serwisom informacyjnym i innym zainteresowanym mediom [Elektroniczny System, br.; Obowiązki informacyjne, br.].

Sprawozdania podatkowe – to sprawozdania, których istnienie wynika z faktu, że banki są podatnikami i ciążą na nich wynikające z tego obowiązki. Wspomniane obowiązki to w szczególności ustalenie i zapłata należnych kwot z tytułu podatków w wymaganych terminach oraz sporządzenie sprawozdań poświadczających poprawność rozliczeń. Sprawozdania tego typu przybierają formę deklaracji podatkowych i stanowią podstawę do kontroli oraz oceny wywiązywania się banku z jego obowiązków podatkowych. Deklaracje powinny być składane według określonego wzoru, bez wezwania, do właściwych urzędów skarbowych, cyklicznie (np. co miesiąc, co rok – w zależności od rodzaju deklaracji), za określone okresy i w wymaganych terminach. Istnieje możliwość składania deklaracji przez Internet (drogą elektroniczną – tzw. e-deklaracje). W przypadku banków wymóg przygotowania deklaracji podatkowych pojawia się przede wszystkim w związku z:

- byciem instytucją finansową i podatnikiem podatku od instytucji finansowych (deklaracje FIN-1); przymus sporządzania deklaracji FIN-1 wynika z Upif [2016], a jej wzór znaleźć można w załączniku do rozporządzenia MF w sprawie wzoru deklaracji [2019], wydanego na jej podstawie;
- byciem osobą prawną i podatnikiem podatku dochodowego od osób prawnych (deklaracje CIT); obowiązek sporządzania deklaracji CIT został na podatników (w tym na banki) nałożony ustawą [Updp, 1992], a ich wymagane wzory zawierają załączniki do normy wykonawczej [rozporządzenie MFiR w sprawie określenia wzorów deklaracji, 2019];
- byciem uczestnikiem obrotu towarami/usługami i podatnikiem podatku od towarów i usług (deklaracje VAT); konieczność sporządzania przez banki deklaracji VAT wynika z Uptu [2004], a wzory wymaganych deklaracji zamieszczone są w aktach wykonawczych do niej, w tym m.in. załącznikach do [rozporządzenie MFiR w sprawie wzorów deklaracji, 2019].

Sprawozdania księgowo/rachunkowe, sporządzane na podstawie prawa bilansowego, są dokumentami najbardziej rozpoznawalnymi przez interesariuszy zewnętrznych. Wydaje się, że może to być rezultatem ich długiej tradycji (na zasadach zbliżonych do obecnych funkcjonują one w Polsce od 1995 roku, ale znane były już znacznie wcześniej, praktycznie od początku poprzedniego stulecia [Voss i Prewysz-Kwinto, 2018, s. 318]), powszechności ich występowania (są sporządzane przez wszystkie jednostki prowadzące księgi rachunkowe, w tym wszystkie banki) i dostępności (praktycznie każdy zainteresowany może je pozyskać i zapoznać się z ich zawartością). W tej kategorii, biorąc pod uwagę charakter informacji, wyodrębnia się **sprawozdanie finansowe banku** oraz sprawozdanie banku z działalności. To drugie jest sporządzane przez zarząd banku i dołączane do rocznego sprawozdania finansowego. Powinno ono zawierać informacje o stanie majątkowym i sytuacji finansowej banku istotne dla oceny jego kondycji finansowej i rozwoju, w tym m.in. o uzyskanych efektach, czynnikach ryzyka, zagrożeniach, kluczowych wskaźnikach efektywności prowadzonej działalności (finansowych i niefinansowych), o sprawach pracowniczych i środowiska naturalnego.

1.4. Roczne sprawozdanie finansowe banku

Termin „sprawozdanie finansowe” nie jest usankcjonowany prawnie. W literaturze przedmiotu jest on objaśniany w różny sposób. Przykłady poglądów na temat istoty sprawozdań finansowych przedstawiono w **Tabeli 1.8.**

Tabela 1.8. Istota sprawozdania finansowego w świetle literatury

<p style="text-align: center;">Sprawozdania finansowe</p>	<p style="text-align: center;">Źródło</p>
<p>„Rola sprawozdania finansowego w gospodarce jest niepodważalna. Sprawozdanie finansowe jako finalny produkt systemu rachunkowości stanowi podstawowe źródło informacji o sytuacji finansowej jednostki i jej dokonaniach. Różnego rodzaju interesariusze (użytkownicy) na podstawie informacji sprawozdawczych podejmują różnorodne decyzje gospodarcze. Fundamentalnym celem sprawozdań finansowych jest przekazywanie wiarygodnych informacji o wyniku finansowym oraz zasobach jednostki”.</p>	<p>[Bek-Gaik, Turlej i Borshchuk, 2012, s. 3]</p>
<p>„Posiadają formę precyzyjnie określoną przepisami prawa, zawierają informacje o zaszczościach gospodarczych, należy je odróżnić od raportów dla celów zarządczych”.</p>	<p>[Bujak, 2013, s. 23-24]</p>
<p>„Podstawą prawną sprawozdań finansowych określającą obowiązekich sporządzania jest UoR, a podstawą księgową, wskazującą pochodzenie danych do ich przygotowania – księgi rachunkowe i cały system rachunkowości banku”.</p>	<p>[Jankowska i Baliński, 2004, s. 214-2015]</p>
<p>„(...) są finalnym efektem procesu przetwarzania danych w rachunkowości bankowej, jako informacje wyjściowe. Są to zbiory informacji, których sporządzanie, treść, zakres i postać podlegają regulacjom prawnym (...), należy je odróżnić od raportów wewnętrznych, będących efektem bankowej rachunkowości zarządczej”.</p>	<p>[Jarugowa, Marcinkowki i Marcinkowska, 1994, s. 82]</p>
<p>„(...) są zasadniczym elementem sprawozdawczości finansowej banku, są sporządzane zgodnie z UoR, obejmują bilans, rachunek zysków i strat, rachunek przepływów pieniężnych, zestawienie zmian w kapitale (funduszu) własnym, informację dodatkową; należy je odróżnić od sprawozdań na potrzeby NBP”.</p>	<p>[Kędzior i Krasodomska, 2008, s. 62, 67]</p>

<p>„Sprawozdania finansowe powinny (...) być sporządzane zgodnie z obowiązującą polityką bilansową opracowaną na podstawie ustawowego prawa bilansowego; ujawnia się w nich informacje o stanie majątkowym i finansowym jednostki gospodarczej na dzień bilansowy i za okres sprawozdawczy; wszelkie informacje w nich zawarte powinny wynikać z ksiąg rachunkowych; są sporządzane w celu ujawnienia informacji poszukiwanych na rynku użytkowników; należy je odróżnić od wewnętrznych raportów celowych lub systematycznych”.</p>	<p>[Luty, 2010, s. 128]</p>
<p>„(...) są udostępniane odbiorcom zewnętrznym, różnią się od sprawozdań zarządczych tym, że zawierają wybrane zagregowane informacje pozwalające na ogólną ocenę sytuacji banku”.</p>	<p>[Mikołajczyk i Miętiewska, 2007, s. 565]</p>
<p>„(...) to prezentacja wyników finansowych osiągniętych przez przedsiębiorstwo w przeszłości, jego bieżącej sytuacji i (w nie których przypadkach) perspektyw na przyszłość”; co prawda »mogą składać się jedynie z przybliżonych obliczeń sporządzonych na bazie „wyciągniętych z szuflady” rachunków i dokumentów, przy tworzeniu prawdziwego sprawozdania finansowego należy przestrzegać pewnych stałych procedur, określonych w standardach rachunkowości«; ich głównym celem jest prezentacja podstawowych wyników ekonomicznych jednostki; powinny zawierać odpowiednie ujawnienia informacji finansowych umożliwiające użytkownikom podejmowanie świadomych decyzji”.</p>	<p>[Patterson, 2015b, s. 120, 443-445]</p>
<p>„System rachunkowości jako najważniejszy system informacyjny przedsiębiorstwa dostarcza w postaci sprawozdań finansowych informacji o różnych kategoriach ekonomicznych. Rola sprawozdań finansowych w gospodarce rynkowej jest niepodważalna. Stanowią one istotny pakiet informacyjny pomocny zarówno przy ocenie działalności podmiotu gospodarczego, jak i podejmowaniu decyzji przez ich użytkowników”.</p>	<p>[Remlein, 2015, s. 132]</p>

<p>Celem sprawozdań finansowych „(...) jest prezentowanie takich informacji o podmiocie, które zaspokoilyby potrzeby informacyjne użytkowników sprawozdań (...) przedstawiają efekty zarządzania przez kierownictwo powierzonymi mu zasobami, stanowią syntetyczną reprezentację zdarzeń wpływających na podmiot gospodarczy, prezentowaną w celu przekazania informacji finansowych w strukturze i zakresie, jakich oczekuje szeroki krąg odbiorców”.</p>	<p>[Rówińska, 2016, s. 518]</p>
<p>Sprawozdania finansowe są „(...) końcowym produktem procesu przetwarzania informacji w systemie rachunkowości”, stanowią „główne źródło informacji o sytuacji przedsiębiorstwa”, ich zakres jest określony w UoR.</p>	<p>[Tokarski, 2009, s. 177]</p>
<p>„Sprawozdania finansowe są najistotniejszymi i najszerzej wykorzystywanymi spośród raportów generowanych przez rachunkowość; stanowią podstawowe źródło informacji finansowej dla osób z zewnątrz organizacji, ale są też użyteczne dla zarządu; są bardzo zagregowane; prezentują działalność podmiotu za określony okres oraz pokazują sytuację finansową na koniec danego okresu, a także dokonania i rezultaty działań, dzięki którym podmiot znalazł się w danej sytuacji finansowej; podstawowym ich celem jest pomoc podejmującym decyzje w ocenie rentowności i płynności finansowej oraz perspektyw rozwoju podmiotu; są sporządzane zgodnie z zasadami rachunkowości; należy je odróżnić od deklaracji podatkowych, raportów dla zarządu, raportów specjalnych”.</p>	<p>[Walińska (red.), 2008, s. 30-31]</p>
<p>„Sprawozdanie finansowe, stanowiące efekt systemu rachunkowości, jest obecnie kluczowym komunikatorem o działalności przedsiębiorstwa, w którym odbiorcy informacji dowiadują się o jego sytuacji finansowej i dokonaniach”.</p>	<p>[Walińska i Urbanek, 2015, s. 200]</p>
<p>„(...) są podstawowym elementem sprawozdawczości finansowej, wykorzystuje się je przede wszystkim do</p>	<p>[Woelfel, 2000, s.17]</p>

przekazywania informacji finansowej zewnętrznym użytkownikom »są raportami przedstawiającymi dane historyczne głównie o finansowej naturze«”.	[Woelfel, 2000, s.17]
Sprawozdania finansowe stanowią „uporządkowane przedstawienie sytuacji finansowej podmiotu gospodarczego oraz przeprowadzanych przez niego transakcji”. Biorąc pod uwagę przeznaczenie wyróżnić można dwie ich formy: ogólnego przeznaczenia i o specjalnym przeznaczeniu.	[Voss i Prewysz-Kwinto 2018, s. 318]

Źródło: opracowanie własne.

Na podstawie studiów literatury przedmiotu, pozostawiając dogłębną analizę istoty sprawozdania finansowego i sposobu jego definiowania innym badaczom, kierując się jedynie chęcią uporządkowania wiedzy, należy stwierdzić, że termin „**sprawozdanie finansowe banku**” można **definiować dwojako, tj. w ujęciu szerokim i wąskim**. Jeśli popatrzy się na ten termin w pierwszym ujęciu, to należy go tłumaczyć jako każde sprawozdanie banku opracowane zasadniczo na podstawie danych pochodzących z jego ksiąg rachunkowych i zawierające informacje o jego kondycji, głównie finansowe. Przy takim podejściu do definiowania sprawozdań finansowych zalicza się do nich nie tylko sprawozdania księgowe (sporządzane według zasad prawa bilansowego), ale także wiele innych przygotowywanych przez bank na podstawie różnych regulacji, w tym deklaracje podatkowe, sprawozdania publiczne (banków-emitentów), większość sprawozdań dla NBP i BFG. Inaczej będzie, gdy spojrzy się na pojęcie sprawozdania finansowego banku w ujęciu wąskim. W tym przypadku powinno się mieć na myśli każde sprawozdanie finansowe przygotowane przez bank na podstawie jego ksiąg rachunkowych, ale wyłącznie według prawa bilansowego, które – w celu odróżnienia od innych sprawozdań finansowych banku pojawiających się w rezultacie stosowania różnych regulacji – określono mianem księgowego/rachunkowego. Sprawozdanie

księgowe (finansowe w wąskim ujęciu) jest sprawozdaniem, które każdy bank musi sporządzić na dzień zamknięcia ksiąg rachunkowych oraz na inny dzień bilansowy. W przypadku banków kontynuujących działalność największe znaczenie dla ich oceny – ze względu na wiarygodność i rzetelność, potwierdzoną badaniem przez audytora zewnętrznego oraz cykliczną powtarzalność, zapewniającą porównywalność w czasie – ma **sprawozdanie roczne** (sporządzane za okres 12 kolejnych miesięcy kalendarzowych, na ostatni dzień roku obrotowego, który w polskich realiach zwykle przypada 31 grudnia). Na tle innych sprawozdań finansowych banku wyróżnia się ono ponadto charakterem/przeznaczeniem – jest to bowiem **sprawozdanie ogólnego przeznaczenia**/o ogólnym przeznaczeniu. Jego charakterystyka (w tym definicja, cel i zadanie oraz zakres treści) znajduje się w MSR 1 Prezentacja sprawozdań finansowych (zaktualizowanym w 2007 r.), stanowiącym załącznik do regulacji unijnej [Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1274/2008, 2008]. Wypada w tym miejscu zauważyć, że Ustawa o rachunkowości pomija tę kwestię. Według przywołanego MSR 1 sprawozdanie finansowe ogólnego przeznaczenia:

- „stanowi uporządkowane przedstawienie sytuacji finansowej i efektywności finansowej jednostki”,
- „ma za zadanie spełnienie potrzeb użytkowników, którzy nie mają możliwości wymagania od jednostki sporządzania raportów dostosowanych do ich szczególnych potrzeb informacyjnych”,
- jego celem „jest dostarczanie informacji na temat sytuacji finansowej, efektywności finansowej i przepływów pieniężnych jednostki, które są użyteczne dla szerokiego kręgu użytkowników przy podejmowaniu przez nich decyzji gospodarczych” oraz przedstawienie rezultatów „staranności w zarządzaniu przez kierownictwo powierzonymi mu zasobami”,
- zawiera informacje o aktywach; zobowiązaniach; kapitale własnym; przychodach i kosztach, w tym zyskach i stratach; wkładach dokonanych przez właścicieli i wypłatach na rzecz właścicieli występujących

w charakterze udziałowców; przepływach pieniężnych [Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1274/2008, 2008, załącznik MSR 1, § 7 i § 9].

W polskich realiach zasady sporządzania przez banki rocznych sprawozdań finansowych ogólnego przeznaczenia nie są jednolite.

Część banków przygotowuje je według MSR obowiązujących w Polsce²¹, a pozostałe zgodnie z krajowymi, tzn. PNR. Prawo (nie obowiązek) do tworzenia sprawozdań na podstawie MSR mają:

- banki będące emitentami papierów wartościowych dopuszczonych do obrotu na jednym z rynków regulowanych krajów EOG (tzw. banki giełdowe), a także te, które ubiegają się lub zamierzają ubiegać się o dopuszczenie ich papierów do wspomnianego obrotu;
- banki wchodzące w skład grupy kapitałowej, w której jednostka dominująca sporządza skonsolidowane sprawozdanie finansowe zgodnie z MSR.

Decyzję w sprawie stosowania MSR podejmuje organ zatwierdzający sprawozdanie finansowe (walne zgromadzenie akcjonariuszy – w BSA, walne zgromadzenie członków lub ich przedstawicieli – w BS, rada nadzorcza – w BP) [UoR, 1994, art. 45 ust. 1a-e]. Spośród MSR obowiązujących w Polsce w kwestiach sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych ogólnego przeznaczenia wypowiada się głównie przywoływany już MSR 1 oraz MSR 7 Sprawozdanie z przepływów pieniężnych, natomiast pozostałe zagadnienia (ujmowanie, wycena i ujawnianie informacji o transakcjach i zdarzeniach) stanowią przedmiot dużej części pozostałych standardów, w tym np. MSR 32 Instrumenty finansowe – prezentacja, MSR 37 Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe, MSSF 7 Instrumenty finansowe: ujawnianie informacji, czy MSSF 9 Instrumenty finansowe. W zakresie nieuregulowanym w MSR banki,

---

²¹ Według Ustawy o rachunkowości [1994, art. 2 ust. 3] pod pojęciem MSR obowiązujących w Polsce należy rozumieć Międzynarodowe Standardy Rachunkowości, Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej oraz związane z nimi interpretacje ogłoszone w formie rozporządzeń Komisji Europejskiej. Obecnie w mocy pozostaje [Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1126/2008, 2008].

o których mowa, stosują przy tworzeniu swoich sprawozdań przepisy Ustawy o rachunkowości i wydanych na jej podstawie aktów wykonawczych [UoR, 1994, art. 2 ust. 3].

Banki inne niż wspomniane wcześniej (te, które mają prawo sporządzania sprawozdań wg MSR, ale z niego nie skorzystały oraz te, które takiego prawa nie mają) przygotowują swoje sprawozdania finansowe stosując PNR. Spośród ogółu wspomnianych norm do sprawozdania finansowego banku odnoszą się w szczególności (według hierarchii ważności):

1. ustawa o rachunkowości, w tym rozdziały: 4 (dotyczący wyceny), 5 (poświęcony sprawozdaniom jednostki) i 7 (określający wymogi w zakresie badania i ogłaszania sprawozdań) oraz załącznik 2 (określający wzory sprawozdań z wyjątkiem informacji dodatkowej)²²;
2. akty wykonawcze do ustawy o rachunkowości, w tym:
  - » [rozporządzenie MF w sprawie szczególnych zasad rachunkowości, 2010], a w szczególności załącznik do niego, ustanawiający zakres danych wykazywanych w informacji dodatkowej,
  - » [rozporządzenie MF w sprawie zasad tworzenia rezerw, 2008];
  - » [rozporządzenie MF w sprawie szczegółowych zasad uznawania, 2001].
3. Krajowe Standardy Rachunkowości (w sprawach nieuregulowanych w ustawie o rachunkowości), w tym zwłaszcza KSR 1 Rachunek przepływów pieniężnych [Uchwała Nr 16/2017 KoSR, 2017];
4. MSRobowiązujące w Polsce – w sprawach nieuregulowanych w ustawie o rachunkowości oraz w Krajowych Standardach Rachunkowości.

Roczne sprawozdanie finansowe banku, zarówno sporządzane według MSR, jak i PNR, stanowi pakiet składający się z kilku (5 lub 6

---

²² Zgodnie z ustawą o rachunkowości [1994, art. 45 ust. 6] banki będące emitentami papierów wartościowych dopuszczonych do obrotu na jednym z rynków regulowanych krajów EOG, a także te, które ubiegają się lub zamierzają ubiegać się o dopuszczenie ich papierów do wspomnianego obrotu równoległe ze stosowaniem ustawy o rachunkowości muszą też uwzględniać przepisy o obrocie papierami wartościowymi.

wg MSR/5 wg PNR), spójnych (wzajemnie powiązanych) elementów, przy czym ich nazwy mogą się różnić. W skład pakietu, o którym mowa, wchodzi zgodnie z MSR(zalecane nazwy mogą być zmienione na inne)/PNR, odpowiednio:

- sprawozdanie z sytuacji finansowej/bilans,
- sprawozdanie z całkowitych dochodów (pojedyncze lub 2 łącznie: jednostkowy rachunek zysków i strat oraz sprawozdanie z całkowitych dochodów)/rachunek zysków i strat,
- sprawozdanie ze zmian w kapitale własnym/zestawienie zmian w kapitale (funduszu) własnym,
- sprawozdanie z przepływów pieniężnych/rachunek przepływów pieniężnych,
- informacje dodatkowe o przyjętych zasadach polityce rachunkowości oraz inne informacje objaśniające/informacja dodatkowa, obejmująca wprowadzenie do sprawozdania finansowego oraz dodatkowe informacje i objaśnienia.

Z analizy porównawczej zasad sporządzania rocznego sprawozdania finansowego banku według MSR i PNR, wynika że istniejące różnice, determinowane różnymi regulacjami, można podzielić na merytoryczne i formalne. Te pierwsze – będące rezultatem różnej wagi przykładanej przez regulatorów do nadrzędnych zasad rachunkowości oraz preferowanych przez nich koncepcji wyceny – dotyczą wymogów i reguł ustalania wartości poszczególnych pozycji sprawozdawczych (np. instrumentów finansowych, rezerw na ryzyko/odpisów aktualizujących). Różnice tego typu należy uznać za kluczowe, bo w sposób znaczący utrudniają analizę porównawczą kondycji banków sporządzających sprawozdania na podstawie różnych regulacji i mogą prowadzić do błędnych wniosków. Różnice formalne wynikają natomiast z odmiennych wymogów regulacyjnych co do formy i szczegółowości sprawozdań oraz prezentacji zawartych w nich pozycji sprawozdawczych, a także ich nazewnictwa (stosowanej terminologii). MSR opisują jedynie to, jakie informacje poszczególne

sprawozdania powinny zawierać. Nie określają one dokładnie szczegółowości, ani też porządku prezentacji pozycji sprawozdawczych. Na tym tle PNR można uznać za bardziej szczegółowe, ponieważ normują dosyć drobiazgowo zarówno zawartość, jak i sposób prezentacji poszczególnych pozycji, ustalając obligatoryjne wzory dla każdego elementu sprawozdania (wyjątek to informacja dodatkowa, w przypadku której regulator nie wskazuje wzoru, a jedynie wykaz wymaganych informacji). Różnice formalne, chociaż mają mniejszy wpływ na poprawność analizy i oceny porównawczej banków, to jednak również mogą utrudniać jej dokonanie²³. Brak w MSR wzoru dla rocznego sprawozdania finansowego banku sprawia, że sprawozdania sporządzone przez różne banki nie są jednolite i – w rezultacie – są trudniejsze w odbiorze (do czytania) niż wystandaryzowane, tradycyjne sprawozdania sporządzane wg PNR.

Niezależnie od tego, jakie regulacje są wiodące podczas przygotowywania rocznego sprawozdania finansowego, w każdym banku musi być ono sporządzone:

- w języku polskim i w walucie krajowej (w złotych lub zaokrągleniu do tys. zł, jeśli nie zniekształca to obrazu banku);
- nie później niż w ciągu 3 miesięcy od dnia bilansowego;
- jako e-sprawozdanie (w formie pliku, który można zapisać i odczytać za pomocą programu komputerowego, tzn. w postaci elektronicznej) i opatrzone e-podpisami²⁴ kierownika (wszystkich członków zarządu) banku oraz osoby, której powierzono prowadzenie ksiąg rachunkowych wraz z datami ich dokonania;
- w formie ustrukturyzowanej (w strukturze logicznej) – w formacie XML²⁵, co dotyczy banków sporządzających sprawozdania wg PNR

²³ Więcej szczegółów na temat przedmiotowych różnic można znaleźć np. w [Wszelaki, 2014, s. 159-172].

²⁴ Można posłużyć się jednym z podpisów: kwalifikowanym elektronicznym, zaufanym, osobistym. Szerzej na ten temat np. [Wilk, 2019].

²⁵ Od 01.09.2019 r. e-sprawozdania finansowe zgodne z PNR powinny być przygotowane przez banki według struktur logicznych w wersji 1-2: BankStrukturyDanychSprFin_v1-2.xsd; BankWTysiacach(1)_v1-2.xsd; BankWZłotych(1)_v1-2.xsd, udostępnionych

lub w formie nieustrukturyzowanej – pozostałe banki, w tym sporządzające sprawozdania wg MSR²⁶ oraz BGK²⁷.

Sprawozdanie, o którym mowa, podlega badaniu przez audytora zewnętrznego (zgodnie z odnośnymi przepisami). Powinno być też udostępnione właścicielom BSA i BS (odpowiednio akcjonariuszom, członkom) najpóźniej 15 dni przed walnym zgromadzeniem (akcjonariuszy/członków lub przedstawicieli członków) oraz przedstawione do rozpatrzenia uprawnianemu organowi banku (walnemu zgromadzeniu akcjonariuszy – w BSA, walnemu zgromadzeniu członków lub ich przedstawicieli – w BS, radzie nadzorczej – w BP) celem zatwierdzenia w formie uchwały, co powinno nastąpić nie później niż w okresie 6-miesiący od dnia bilansowego. Następnie, w ciągu 15 dni od zatwierdzenia, należy je przekazać do KNF [UPb, 1997, art. 134 ust. 2] oraz złożyć [UoR, 1994, art. 69 ust. 1 i art. 70 ust. 1]²⁸:

- tylko BGK – do ogłoszenia w MSiG, czego można dokonać w Punkcie Przyjmowania Ogłoszeń do MSiG w wyznaczonych sądach albo za pośrednictwem systemu teleinformatycznego po zalogowaniu na Portal Dostępowo-Informacyjny MoS, dostępny pod adresem: [www 2]; opłata za ogłoszenie wynosi 500,00 zł [Muż, br.];
- pozostałe banki – w KRS, co odbywa się za pośrednictwem systemu teleinformatycznego MoS – na portalu pod adresem [www 4]; złoże-

---

w BIP na stronie internetowej MoF. E-sprawozdanie finansowe powinno zawierać się w jednym pliku XML, obejmującym wszystkie elementy sprawozdania, tj. zarówno ustrukturyzowane, jak i nieustrukturyzowane (dodatkowe informacje i objaśnienia). [Struktury e-sprawozdań, br.].

²⁶ Zgodnie z informacją MoF, struktury logiczne oraz format sprawozdań finansowych sporządzanych wg MSR nie zostały udostępnione w BIP na stronie MoF, co oznacza że tego typu dokumenty nie muszą być sporządzane w strukturze logicznej i formacie XML.

²⁷ BGK, jako jednostki niepodlegającej wpisowi do KRS, wymóg opracowywania sprawozdań w strukturze logicznej oraz formacie udostępnianych w BIP na stronie MoF nie dotyczy.

²⁸ Wypada nadmienić, że z powodu pandemii COVID-19 obligatoryjne terminy harmonogramu sprawozdawczego zostały w 2020 r. wyjątkowo, jednorazowo zmodyfikowane (przesunięte) [rozporządzenie MF w sprawie określenia innych terminów, 2020].

nia można dokonać za opłatą na portalu eKRS w systemie S24 lub bezpłatnie, korzystając z usługi RDF.

Sprawozdania finansowe banków, złożone zarówno do ogłoszenia w MSiG, jak i do KRS, są powszechnie dostępne, co oznacza że praktycznie każdy interesariusz może się z nimi zapoznać (bezpłatnie lub też za opłatą, w zależności od rodzaju źródła dostępu). Np. dokumenty opublikowane w MSiG można bezpłatnie wyszukać i przejrzeć pod adresem: [www 5] (trzeba znać nr dziennika lub datę publikacji sprawozdania). Podobnie rzecz się ma ze sprawozdaniami przekazanymi przez banki do KRS – można je wyszukać i pobrać m.in.:

- bezpłatnie – za pośrednictwem przeglądarki, dostępnej pod adresem: [www 3] (trzeba znać i podać numer KRS banku),
- odpłatnie – za pośrednictwem serwisu iMSiG.pl, dostępnego pod adresem: [www 7] (po założeniu konta).

Omawiając zagadnienie dostępności rocznych sprawozdań finansowych banków dla interesariuszy zewnętrznych, wypada jeszcze wspomnieć o tym, że banki prezentują je na swoich stronach internetowych. Poza tym warto też wiedzieć, że zgodnie z Prawem bankowym [UPb, 1997, art. 111 ust. 1 pkt 5)] wszystkie banki powinny ogłaszać w miejscu wykonywania czynności, w sposób ogólnie dostępny, wśród wielu innych informacji, m.in. bilans za ostatni okres podlegający badaniu.

***

Podsumowując, dla większości interesariuszy zewnętrznych roczne sprawozdania finansowe stanowią łatwo dostępne i wiarygodne źródło rzetelnych informacji, wystarczających do ogólnej oceny poszczególnych banków i wielu aspektów ich działalności. Jeśli chodzi natomiast o analizę porównawczą, to – ze względu na stosowanie przez banki różnych regulacji w zakresie sprawozdawczości – jej wyniki mogą być nieporównywalne i znacząco utrudniać ocenę i wyciąganie właściwych wniosków. Wypada też zauważyć, że dokonanie oceny banku na podstawie analizy sprawozdań finansowych wymaga od interesariusza sporego zakresu wiedzy ekonomicznej, bez której w zasadzie żadna samodzielna, kompleksowa, poprawna ocena nie jest możliwa. W przypadku niedostatku wiedzy bezpieczniej jest korzystać z ocen dokonanych przez ekspertów.

Kończąc charakterystykę rocznego sprawozdania finansowego banku należy zauważyć, że pomimo tego, iż jest ono powszechnie uważane za podstawowe spośród sprawozdań emitowanych przez bank i za główne źródło informacji o jego dokonaniach i kondycji finansowej, to jednak jego obecny (tradycyjny) model jest równie często krytykowany. Wśród słabych punktów omawianego sprawozdania wymienia się zwłaszcza [Eccles i in., 2001; Świdarska, 2007, s. 330; Walińska i Urbanek, 2015, s. 200]:

- historyczną perspektywę (informacje o przeszłości, a nie o stanie obecnym czy prognostyczne),
- kreowanie statycznego obrazu banku,
- brak informacji niefinansowych (stąd – wprowadzony niedawno – wymóg ich ujawniania w dołączanym do sprawozdania finansowego sprawozdaniu z działalności),
- niedobór informacji na temat niektórych zasobów, w tym np. o aktywach niematerialnych, mających istotny wpływ na wartość banku,

- brak informacji o niektórych dokonaniach banku, w tym np. o jego wpływie na otoczenie przyrodnicze i społeczne,
- oparcie na przestarzałych metodach sprawozdawczych,
- rozbieżność między wartością bilansową prezentowaną w sprawozdaniu a wartością ekonomiczną, której w nim brak, a jest to informacja bardzo pożądana, zwłaszcza przez inwestorów, pozwalająca na obiektywną ocenę wartości banku.

W dobie rosnącego zapotrzebowania na wszechstronne i różnorodne (nie tylko finansowe) informacje o banku i jego działalności oraz w obliczu świadomości, że nie wszystkie spośród nich są dostępne w rocznym sprawozdaniu finansowym, aby zaspokoić wszystkie potrzeby informacyjne interesariuszy, do wspomnianego sprawozdania banki dołączają sprawozdanie z działalności, zawierające oprócz uzupełniających informacji finansowych, także te niefinansowe. Ponadto coraz to powszechniejszą staje się praktyka upubliczniania przez banki nieobligatoryjnych raportów CSR (środowiskowych, etycznych, zrównoważonego rozwoju), uzupełniających informacje z rocznego sprawozdania finansowego o informacje niefinansowe na temat relacji banku z interesariuszami (społecznymi i pozaspołecznymi), czy też raportów zintegrowanych, które w jednym miejscu łączą różne informacje o banku, w tym zarówno finansowe, jak i niefinansowe, tworząc jego holistyczny wizerunek.

2. Informacje o wartości aktywów i zobowiązań w sprawozdaniu finansowym banku

2.1. Wprowadzenie do zasad wyceny aktywów i zobowiązań

W niniejszym podrozdziale zostaną przedstawione ogólne uwarunkowania wyceny w rachunkowości, a także wytyczne w zakresie wyceny, zawarte w „Założeniach koncepcyjnych MSR”, które są stosowane od 2020 r. Wprowadzenie do ogólnych zasad wyceny tworzy tło do zasad szczegółowych, dotyczących wyceny ekspozycji kredytowych banków, które zostaną przedstawione w kolejnych podrozdziałach.

Kluczowe informacje zawarte w sprawozdaniach finansowych podmiotów gospodarczych, w tym banków, są wyrażone w pieniądzu. Zastosowanie miernika pieniężnego ułatwia ocenę stanu majątku jednostki, analizę kierunków zmian tego stanu, a także umożliwia porównywanie informacji o różnych podmiotach. Miernik pieniężny jest wspólnym mianownikiem pozycji o odmiennym charakterze [Remlein, 2008, s. 135]. Kwoty wykazywane w poszczególnych pozycjach bilansu czy rachunku zysków i strat (sprawozdania z całkowitych dochodów) są produktem procesu informacyjnego rachunkowości. Ważnym etapem tego procesu jest **wycena aktywów i zobowiązań**, umożliwiająca pieniężne odwzorowanie transakcji i innych zdarzeń, powodujących zmiany wartości²⁹ majątku jednostki.

---

²⁹ W niniejszym opracowaniu celowo pominięto rozważania dotyczące określenia „wartość” w innych niż rachunkowość naukach społecznych. Ilekroć w dalszej części opracowania będzie mowa o wartości, oznacza to kwotę aktywów i zobowiązań ustaloną zgodnie z procedurami i zasadami stosowanymi w rachunkowości, ze szczególnym uwzględnieniem koncepcji wiernego i rzetelnego obrazu. Szerzej o wiernym i rzetelnym obrazie pisze na przykład [Ignatowski, 2017].

Rachunkowość identyfikuje, mierzy i komunikuje informacje posiadające treść ekonomiczną w celu umożliwienia świadomego osądu i podjęcia decyzji przez użytkowników informacji [AAA, 1966]. Komunikacja informacji finansowych, czyli wyrażonych w pieniądzu, jest ostatnim etapem procesu informacyjnego rachunkowości. Poprzedza ją identyfikacja transakcji i innych zdarzeń, które mają wpływ na stan majątku jednostki. Następnie ma miejsce ich pomiar, to jest przypisanie liczb określonym obiektom. W rachunkowości tymi obiektami są zmiany majątku jednostki będące efektem:

1. transakcji (np. zakup, sprzedaż, aport),
2. innych zdarzeń (np. zawarcie umowy kredytowej, wydanie wyroku przez sąd, uszkodzenie majątku), czy
3. korekt wartości majątku (np. zmniejszenie ryzyka nieściągalności udzielonych kredytów i pożyczek, zmiany wartości posiadanych instrumentów finansowych).

Po pomiarze następuje wycena³⁰, polegająca na oszacowaniu oczekiwanych przez jednostkę korzyści ekonomicznych – zwiększeń w wypadku aktywów, zmniejszeń w odniesieniu do zobowiązań. Wycena jest kluczowym ogniwem procesu informacyjnego rachunkowości, ponieważ:

- od prawidłowości wyceny zależy nie tylko wartość aktywów i zobowiązań jednostki, ale również poziom wyniku finansowego (czy dochodu całkowitego w MSR/MSSF), a w konsekwencji kapitału własnego (aktywów netto) – są to podstawowe wielkości w sprawozdaniu

---

³⁰W wielu opracowaniach przyjmuje się, że wycena jest elementem szeroko rozumianego pomiaru. Por. np. [Walińska, 2009, s. 53]. W teorii pomiaru wyróżnia się pomiar bezpośredni (fizyczny, z natury) oraz pośredni – wymagający przekształcenia efektów pomiaru bezpośredniego [Roberts, 1985, s. 3]. W literaturze anglojęzycznej pojęcie pomiar (measurement) i wycena valuation są dość często uznawane za synonimy. Rozróżnienie tych pojęć może uzasadniać pogląd [Griffin, 1971, s. 3], zgodnie z którym „pomiar sprowadza się do skutecznego przypisania liczb do skwantyfikowanych właściwości obiektu lub zdarzenia za pomocą empirycznej operacji obserwacji, podczas gdy wycenę można zdefiniować jako proces stosowania określonych metod, które powodują podpisanie liczb jako reprezentujących właściwości ekonomiczne”.

finansowym, na ich podstawie dostawcy kapitału podejmują kluczowe decyzje,

- brak możliwości wyceny danej pozycji skutkuje brakiem możliwości jej ujęcia w części liczbowej sprawozdania finansowego.

Najbardziej ogólnie wycenę w rachunkowości można zdefiniować jako **proces pomiaru oczekiwanych korzyści ekonomicznych**, dających się przyporządkować do aktywów lub zobowiązań. **Korzyści ekonomiczne** (*economic benefits*) oznaczają potencjał zwiększenia wpływów lub zmniejszenia wydatków jednostki sprawozdawczej³¹. W nieobowiązujących już „Założeniach Konceptyjnych MSR” wycena była zdefiniowana jako proces zmierzający do ustalenia kwot pieniężnych³², w jakich składniki sprawozdania finansowego mają zostać ujęte i wykazane w bilansie oraz sprawozdaniu z dochodów [*Założenia konceptyjne*, 1989³³, par. 4.54]. Definicja ta była krytykowana za brak nawiązania do koncepcji czy teorii pomiaru oraz za to, że rezultatem wyceny w rachunkowości mogłaby być dowolna liczba, bez względu na to czy posiada treść ekonomiczną, czy też jest następstwem umownej procedury kalkulacyjnej bez określonego celu pomiaru [Barth, 2014, s. 335]. Za cel pomiaru uznaje się odkrycie odpowiedniego położenia obiektu w danej skali [Sterling 1970, s. 80]. Wskazanie tej skali w rachunkowości nie jest oczywiste³⁴. Uniwersalną skalą pomiaru w rachunkowości mogą być wyrażone w pieniądzu korzyści ekonomiczne związane z aktywami i zobowiązaniami. Trudność zastosowania tej skali wiąże się z tym, że:

³¹ W nieobowiązujących *Założeniach konceptyjnych MSR* przyszłe korzyści ekonomiczne zawarte w składniku aktywów były definiowane jako „potencjał – pośredniego lub bezpośredniego – przyczynienia się do wpływu środków pieniężnych i ich ekwiwalentów do jednostki” [*Założenia konceptyjne*, 1989, par. 4.8].

³² Zbliżona definicja pomiaru w rachunkowości została zaproponowana przez *American Accounting Association* (AAA) w 1969 r. Pomiar (wycena) została określona jako „zestaw zasad pomiaru właściwości”.

³³ Dalej ZK 1989.

³⁴ Najbardziej znaną klasyfikację skal pomiaru opracował S. Stevens, który wyróżnił skale: nominalną, porządkową, interwałową i ilorazową [Stevens, 1959]. W rachunkowości wykorzystuje się wszystkie wymienione skale, co utrudnia stworzenie kompleksowej teorii pomiaru.

- różne grupy wycenianych aktywów i zobowiązań generują odmienne korzyści ekonomiczne,
- identyczne pozycje aktywów/zobowiązań w podmiotach o różnym modelu biznesowym mogą generować/konsumować korzyści z różnym prawdopodobieństwem, w innych terminach i z różnym ryzykiem,
- proces szacowania przyszłych korzyści ekonomicznych w wypadku większości aktywów i zobowiązań wymaga subiektywnego osądu.

Warto dodać, że kwoty prezentowane w różnych wierszach bilansu są ustalane według odmiennych zasad. W konsekwencji inna jest treść ekonomiczna kwoty 10 mln zł w wierszu „udzielone kredyty”, a inna w wypadku prezentacji tej samej kwoty w wierszu „inwestycje długoterminowe”. Nie można właściwie zinterpretować informacji w sprawozdaniu finansowym bez znajomości szczegółowych zasady wyceny. Dodatkowymi czynnikami wpływającymi na zrozumiałość informacji w sprawozdaniu finansowym jest:

- możliwość wyboru rozwiązań wariantowych w ramach zasad (polityki) rachunkowości,
- stosowanie różnych założeń przy posługiwaniu się przez jednostki wartościami szacunkowymi.

Wymienione trudności powodują, że wycena w rachunkowości wymaga indywidualnego podejścia:

- na poziomie jednostki – wzięcie pod uwagę jej modelu biznesowego a także wybranych przez tę jednostkę zasad (polityki) rachunkowości,
- na poziomie danej grupy aktywów i zobowiązań – uwzględnienie pozycji generujących korzyści indywidualnie i grupowo, wzięcie pod uwagę zamierzeń jednostki co do konkretnych składników majątku.

Indywidualne podejście, o którym mowa powyżej, utrudnia sformułowanie **powszechnie akceptowanej teorii wyceny**. Jej poszukiwania z różnym natężeniem trwają od ponad dwóch wieków [Mattessich, 2010]. Z powodu braku tej teorii część autorów podważa status rachunkowości

jako sztuki pomiaru i wyceny [np. Baker 2013, Musvoto 2010]. Wycena w rachunkowości, według zwolenników tego poglądu, jest prostą praktyką obliczeniową, oderwaną od teorii pomiaru, w której pewne liczby są powiązane według arbitralnych reguł z elementami sprawozdań finansowych, co prowadzi do agregacji liczb ustalonych według niespójnych zasad, a w konsekwencji do trudnych w interpretacji sumowań. Taki punkt widzenia może wynikać z bogactwa zasad wyceny stosowanych w rachunkowości. Zasady te są konsekwencją złożoności transakcji, które rachunkowość ma odwzorować. Dlatego sformułowanie kompleksowej teorii wyceny w rachunkowości, mające odniesienie do ogólnej teorii pomiaru, jest trudne. Teoria ta koncentruje się na trzech podstawowych zagadnieniach, a mianowicie na [Baker, 2013, s.9]:

- a. reprezentacji (stopień, w jakim zmierzony atrybut zapewnia dokładne przedstawienie rzeczywistości przedmiotowego obiektu);
- b. unikalności (stopień, w jakim reprezentacja jest jedyną możliwą reprezentacją dla danego obiektu);
- c. błędzie (odchylenie między pomiarami tego samego atrybutu w kilku punktach czasowych).

Wydaje się, że wszystkie wymienione aspekty teorii pomiaru znajdują odzwierciedlenie w rachunkowości. Problem polega jednak na tym, że rzeczywistość, którą rachunkowość ma odwzorować, jest coraz bardziej skomplikowana. Zadaniem rachunkowości jest możliwie najdokładniejsze odwzorowanie złożonej rzeczywistości, przy czym zarówno obiekt pomiaru (aktywa i zobowiązania), jak też skala pomiaru (korzyści ekonomiczne) są kategoriami umownymi. Stwierdzenie istnienia oraz określenie ich poziomu wymaga przyjęcia określonych założeń, co czyni pomiar w dużym stopniu subiektywnym³⁵. Jest tak dlatego, że większość miar ekonomicznych, w tym wykorzystywanych w rachunkowości, ma charakter umowny, bez łatwego przełożenia na twarde, obiektywne miary

³⁵ Granice tego subiektywizmu – ale tylko w pewnym stopniu – ograniczają przepisy określające zasady wyceny stosowane w odniesieniu do danej pozycji aktywów i zobowiązań.

w sensie fizycznym. Jedynie w wypadku aktywów rzeczowych można mówić o zastosowaniu obiektywnych i dających się zweryfikować miar. Można policzyć zapasy czy środki trwałe, ale już ustalenie ich wartości wymaga podejścia szacunkowego, a także doprecyzowania celu wyceny. Inne zasady przyjmuje się bowiem w jednostkach kontynuujących działalność, a inne w tych podmiotach, które nie mogą lub nie chcą w dalszym ciągu prowadzić działalności. Źródłem trudności, poza umownym charakterem obiektów pomiaru, jest konieczność przeprowadzenia wyceny w określonym momencie, gdy procesy pozostają w toku, na przykład [ICAEW, 2006, s. 19]:

- niezakończone usługi długoterminowe,
- zapasy nieprzekazane do produkcji, produkcja w toku i niesprzedane wyroby gotowe,
- należności niespłacone przez dłużników,
- zobowiązania, które nie zostały ostatecznie potwierdzone i rezerwy,
- instrumenty finansowe, które jeszcze nie zapadły,
- trwające prace badawcze i rozwojowe.

Wymienione trudności i ograniczenia wyceny nie podważają jednak statusu rachunkowości jako sztuki pomiaru. Zadaniem rachunkowości jest kompleksowy pomiar, zarówno tych obiektów, których istnienie i wartość są obiektywnie potwierdzone, jak również tych, których istnienie i wartość ma charakter umowny. Nie można oczekiwać precyzyjnego pomiaru rozmytej rzeczywistości. Pomiar warunkuje odwzorowanie transakcji w księgach rachunkowych i w sprawozdaniu finansowym. A zatem lepszy jest pomiar oparty na szacunkach niż jego brak. Ważną kwestią są również oczekiwania odbiorców informacji generowanych przez rachunkowość. Aby sprawozdania finansowe mogły zawierać informacje przydatne przy podejmowaniu decyzji i umożliwiające oszacowanie przyszłych korzyści ekonomicznych dostawców kapitału, konieczne jest szerokie wykorzystanie miar rynkowych zamiast miar historycznych. Ważniejsza staje się bowiem informacja o tym, ile dany składnik majątku

jest wart obecnie i ile będzie wart w przyszłości, niż ile kosztowało jego pozyskanie w przeszłości. Oczekiwania użytkowników informacji stają się głównym czynnikiem wpływającym na ewolucję rozwiązań w zakresie wyceny w rachunkowości. Rozwiązania te były przez stulecia kształtowane w praktyce oraz znalazły odzworowanie w obowiązujących regulacjach prawa. Nie zostały jednak wypracowane spójne, nadrzędne ramy koncepcyjne wyceny w rachunkowości. Ich poszukiwania były i nadal są inspiracją dla wielu teoretyków rachunkowości. Podsumowując te rozważania można stwierdzić, że chociaż rachunkowość wypracowała instrumentarium w zakresie wyceny, to jest to raczej zbiór detalicznych rozwiązań niż powszechnie akceptowalna teoria. Świadomość wyżej wspomnianych ograniczeń i uwarunkowań ułatwia zrozumienie obecnego modelu wyceny. Przed jego opisaniem warto zdefiniować pojęcia opisujące model wyceny w rachunkowości, a mianowicie [Hońko, 2013, s. 114]:

- podstawy wyceny,
- parametry wyceny,
- zasady wyceny.

Podstawy wyceny opisują ogólne podejście czyli „filozofię” wyceny, a nie szczegółowe wytyczne. Stanowią one **zbiór parametrów wyceny** o podobnej treści ekonomicznej, które można odpowiednio pogrupować, kierując się na przykład kryterium podmiotowym czy czasowym. Przykładem podstaw wyceny może być koszt historyczny albo wartość bieżąca, które zostaną opisane w dalszej części rozdziału. Uszczegółowieniem podstaw są **parametry wyceny**, informujące o procedurze ustalania wartości z zastosowaniem logicznie spójnych danych wejściowych i przyjętej metody. Parametry wyceny stanowią język opisu modelu wyceny. Dany parametr może być stosowany przy wycenie różnych aktywów i zobowiązań. Tworzą one język komunikacji z użytkownikami sprawozdań finansowych. W zależności od zastosowanego parametru wyceny aktywów użytkownik jest informowany o tym [Hońko, 2013, s. 125]:

- ile w przeszłości zapłacono za dany składnik aktywów,

- jaką kwotę może uzyskać obecnie jednostka ze sprzedaży składnika aktywów,
- jaką kwotę oferuje rynek za aktywa jednostki,
- jakie korzyści z użytkowania i sprzedaży będzie w przyszłości generował składnik aktywów.

Wycena poszczególnych aktywów i zobowiązań następuje według **zasad**, określonych przepisami prawa i – tam, gdzie dopuszczają to przepisy – doprecyzowanych przez jednostkę w polityce rachunkowości. **Zasady wyceny**, w odróżnieniu od parametrów wyceny, odnoszą się do określonych pozycji aktywów lub zobowiązań. Dość często zasady wyceny danej pozycji bilansu wymagają kombinacji kilku parametrów wyceny. Tak jest na przykład w wypadku większości aktywów trwałych wycenianych w koszcie historycznym, który należy porównać z ich wartością odzyskiwalną.

Podejście bilansowe, promowane obecnie w sprawozdawczości finansowej, powoduje że wycena koncentruje się na aktywach i zobowiązaniach. Zmiany stanu i wartości aktywów i zobowiązań są ujmowane jako koszty i przychody, kształtując poziom kapitału własnego jednostki.

Wycena aktywów i zobowiązań jest dwuetapowa. Po pierwsze na potrzeby ujęcia aktywów i zobowiązań w księgach rachunkowych następuje ich **wstępna wycena**. Ujęcie w księgach rachunkowych wymaga przyporządkowania aktywom lub zobowiązaniom jednostek pieniężnych, będących zazwyczaj ekwiwalentem pozyskanych aktywów czy powstałych zobowiązań [Chambers, 1965, s. 48]. Na tym etapie wycena ma służyć uzyskaniu odpowiedzi na następujące pytania:

- czy pozycja kwalifikuje się do ujęcia w sprawozdaniu finansowym?
- w jakiej kwocie należy ująć aktywa, zobowiązania oraz związane z nimi przychody i koszty w księgach rachunkowych oraz w sprawozdaniu finansowym?

Jednostki nabywając dobra lub zaciągając zobowiązania kierują się okolicznościami i zamierzeniami, które są aktualne tylko na moment

ujęcia w księgach. To, w jaki sposób rzeczywiście będą wykorzystywane aktywa czy spłacane zobowiązania może odbiegać od założeń przyjętych na dzień wyceny wstępnej.

Drugim etapem jest **wycena bilansowa**, podczas której korygowana jest wartość aktywów i zobowiązań, ustalona na moment wyceny wstępnej. Jak już wspomniano, miarą wartości aktywów i zobowiązań na dzień bilansowy jest ich zdolność do generowania (aktywa) lub zmniejszania (zobowiązania) korzyści ekonomicznych, w wąskim ujęciu utożsamianych z przyszłymi przepływami pieniężnymi. Nie ma większego znaczenia czy mowa o przepływach pieniężnych, pozostających w dyspozycji jednostki, czy też dostawcach kapitału (inwestorzy, banki, wierzyciele). Aktywa jednostki mogą generować te korzyści w powiązaniu z innymi aktywami lub pojedynczo. Przykładem aktywów generujących grupowe korzyści są aktywa operacyjne, takie jak środki trwałe czy wartości niematerialne i prawne. Aktywa te zwykle nie generują korzyści samych w sobie, zazwyczaj są one następstwem ich wykorzystania w prowadzonej działalności. Przykładem aktywów, generujących korzyści w dużym stopniu niezależne od innych aktywów i od działalności jednostki, są aktywa inwestycyjne, obejmujące inwestycje rzeczowe (np. nieruchomości, metale szlachetne, dzieła sztuki, samochody klasyczne) czy inwestycje finansowe (np. w papiery wartościowe). Ocena zdolności do generowania korzyści ekonomicznych przez aktywa generujące odrębne korzyści jest łatwiejsza. W wypadku aktywów generujących korzyści grupowo, w powiązaniu z innymi aktywami, na poziom przyszłych korzyści ma wpływ szereg czynników, w różnym stopniu wpływających na kwotę, termin i ryzyko osiągnięcia korzyści ekonomicznych. Ten subiektywizm jest trudny do pogodzenia z oczekiwaną od rachunkowości dokładnością. Jak stwierdza R. J. Chambers [1965, s. 45] problem dokładności pomiaru w rachunkowości jest po prostu kwestią uzgodnienia stopni dokładności pomiaru, które będą użyteczne w celach praktycznych, przede wszystkim przy podejmowaniu decyzji.

W rozważaniach dotyczących wyceny w rachunkowości należy odwołać się do obowiązujących regulacji³⁶. Szczegółowe zasady wyceny są określone w polskim prawie bilansowym i w poszczególnych MSR/MSSF. Warto ten opis rozpocząć od syntetycznego przedstawienia podejść i ogólnych wytycznych dotyczących wyceny, które zostały ujęte w rozdziale 6 wydanych w 2018, a obowiązujących od 2020 r., „Założeń koncepcyjnych sprawozdawczości finansowej IASB” [*Założenia koncepcyjne*, 2018]³⁷. W dotychczasowych założeniach koncepcyjnych IASB brakowało wytycznych w zakresie stosowania podstaw wyceny. Zasady wyceny były detalicznie opisywane w poszczególnych MSR/MSSF, ale nie sformułowano ramowych rozwiązań, umożliwiających powiązanie tych szczegółowych zasad z celami sprawozdań finansowych, jego cechami jakościowymi czy ze specyfiką wycenianych pozycji aktywów i zobowiązań. Dlatego dość powszechnie uznawano, że model wyceny aktywów i zobowiązań w MSR/MSSF był pozbawiony podstaw koncepcyjnych, a część założeń koncepcyjnych dotycząca wyceny była bardzo słabo oceniana.

Rozwiązania wprowadzone przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (IASB) w wydanych w 2018 r. Założeniach Koncepcyjnych (dalej jako: ZK 2018) nie mają rewolucyjnego charakteru. Nie zawierają również szczegółowych wytycznych dotyczących zasad wyceny. Ich celem jest opisanie treści informacyjnej pozycji aktywów i zobowiązań, wycenianych z zastosowaniem różnych podstaw wyceny oraz czynników decydujących o doborze danej podstawy [ZK 2018, par. 6.1.]. Z jednej strony stanowią one rozwinięcie skąpych i raczej enigmatycznych zapisów z pierwotnej wersji ZK z 1989, z drugiej strony można je uznać za próbę koncepcyjnego podejścia do rozwiązań, które od lat są wykorzystywane w MSR/MSSF. Rozdział 6 „Pomiar” ZK 2018 został podzielony na następujące części:

- podstawy wyceny, to jest koszt historyczny i wartość bieżąca,

³⁶ Regulacje dotyczące wyceny w bankach zostaną przedstawione w kolejnych punktach niniejszego rozdziału.

³⁷ Dalej: ZK 2018.

- informacje generowane przez różne podstawy wyceny,
- czynniki decydujące o zastosowaniu danej podstawy wyceny,
- pomiar kapitału własnego,
- techniki wyceny, bazujące na przyszłych przepływach pieniężnych.

Należy rozpocząć od stwierdzenia, że ZK 2018 w porównaniu do ZK 1989 w większym stopniu uwzględniają konieczność stosowania subiektywnego osądu przy wycenie w rachunkowości. Stosowanie rozsądnych oszacowań jest zasadniczym elementem przygotowania sprawozdania finansowego, w tym wyceny aktywów i zobowiązań, nie osłabia użyteczności zawartych w nim informacji. Warunkiem jest jasne i dokładne opisanie oraz objaśnienie przyjętych założeń [ZK 2018, par. 5.19].

W ZK 2018 zostały zidentyfikowane dwie **grupy podstaw wyceny**³⁸, a mianowicie: **koszt historyczny** oraz **wartości bieżące**. W ramach drugiej grupy (wartości bieżące) wyróżniono: wartość godziwą, wartość użytkową aktywów i wartość realizacji zobowiązań oraz cenę bieżącą. Wymienione podstawy wyceny nie zostały w żaden sposób zhierarchizowane – nie wskazano preferowanej podstawy, która w większym stopniu pozwala na osiągnięcie celów sprawozdawczości finansowej. Kluczowe informacje dotyczące tych podstaw zawiera **Tabela 2.1**.

---

³⁸ Na etapie projektu większość komentatorów stwierdziło, że jedna podstawa wyceny może nie być wystarczająca. Tym samym zaakceptowano istnienie mieszanego modelu wyceny. W wielu komentarzach zarzucano jednak IASB, że rozdział dotyczący wyceny nie jest dopracowany i wymaga dalszych prac.

Tabela 2.1. Kryteria klasyfikacji aktywów a proponowane podstawy wyceny

Podstawa wyceny	Istota	Informacje o aktywach/ zobowiązaniach wycenianych z zastosowaniem danej podstawy wyceny
<p>Koszt historyczny</p> <p><i>(historical cost)</i></p>	<p>Miara wykorzystująca dane przeszłe, wynikające z ceny danego składnika majątku. Podlega aktualizacji w miarę upływu czasu jedynie o zużycie składnika majątku, utratę wartości, odwrócenie dyskonta, spłatę itp.</p>	<p>Aktywa – korzyści, których można oczekiwać, odpowiadają co najmniej zapłaconej cenie/poniesionemu kosztowi z uwzględnieniem kosztów transakcji.</p> <p>Zobowiązania – oczekiwane zmniejszenie korzyści w celu wypełnienia zobowiązania zwykle nie przekracza wartości otrzymanej zapłaty minus koszty transakcji.</p> <p>Zysk związany ze zmianą wartości pozycji bilansu jest ujmowany zwykle dopiero w momencie zbycia aktywów czy usunięcia zobowiązań.</p>
<p>Wartość bieżąca</p> <p><i>(current value)</i></p> <p>Wartość godziwa</p> <p><i>(fair value)</i></p>	<p>Cena, którą otrzymano by za zbycie składnika aktywów lub zapłacono by za przeniesienie zobowiązania w transakcji przeprowadzonej na zwykłych warunkach między uczestnikami rynku na dzień wyceny. Wartość ta jest ustalana z perspektywy rynku, a nie jednostki</p>	<p>Wartość aktywów i zobowiązań umożliwia predykcję przyszłych korzyści, ponieważ wartość godziwa odzwierciedla bieżące oczekiwania uczestników rynku dotyczące kwoty, terminu i niepewności przyszłych przepływów pieniężnych.</p>

Podstawa wyceny	Istota	Informacje o aktywach/ zobowiązaniach wycenianych z zastosowaniem danej podstawy wyceny
	<p>sprawozdawczej. Przy pomiarze wartości godziwej należy przyjąć takie założenia, jakie przyjęliby uczestnicy rynku, działający w swoim najlepszym interesie.</p>	<p>Zmiany wartości godziwej mogą być następstwem wielu czynników, na przykład:</p> <ul style="list-style-type: none"> - poziom, terminy i niepewność oczekiwanych przyszłych przepływów pieniężnych; - zmiany wartości pieniądza w czasie; - premia za ryzyko lub dyskonto ryzyka, - inne czynniki, na przykład płynność.
<p>Wartość bieżąca (<i>current value</i>)</p> <p>Wartość użytkowa dla aktywów (<i>value in use</i>) lub wartość realizacji dla zobowiązań (<i>fulfilment value</i>)</p>	<p>Wartość użytkowa jest bieżącą wartością przepływów pieniężnych lub innych korzyści ekonomicznych, które jednostka spodziewa się otrzymać użytkując dany składnik aktywów oraz ostatecznie go likwidując. Wartość ta jest ustalana z perspektywy jednostki.</p> <p>Wartość realizacji jest bieżącą wartością środków pieniężnych lub innych zasobów ekonomicznych, które jednostka spodziewa się być zobligowana do</p>	<p>Wartość użytkowa dostarcza informacji o wartości bieżącej szacowanych przepływów pieniężnych z użytkowania składnika aktywów i jego ostatecznego zbycia. Informacje te mogą mieć wartość prognostyczną, ze względu na możliwość ich wykorzystania do oceny perspektyw przyszłych wpływów pieniężnych netto. Okresowa aktualizacja przyjętych założeń pozwala na weryfikację wcześniejszych założeń.</p>

Podstawa wyceny	Istota	Informacje o aktywach/ zobowiązaniach wycenianych z zastosowaniem danej podstawy wyceny
	<p>przekazania w celu uregulowania zobowiązania. Obejmuje ona nie tylko to, co zostanie przekazane wierzycielowi, ale również wszystkie kwoty, które jednostka może być zobowiązana zapłacić innym podmiotom, aby uregulować to zobowiązanie.</p>	<p>Zobowiązania wyceniane w odniesieniu do tej podstawy wyceny informują o wartości bieżącej szacowanych przepływów pieniężnych potrzebnych do wypełnienia zobowiązania.</p>
<p>Wartość bieżąca (<i>current value</i>)</p> <p>Aktualna cena nabycia/koszt bieżący (<i>current cost</i>)</p>	<p>Aktualna cena nabycia składnika aktywów jest ceną takiego samego składnika aktywów na dzień wyceny, składającą się z płatności, która zostałaby dokonana na dzień wyceny oraz dodatkowych kosztów tej transakcji, które zostałyby poniesione na ten dzień.</p> <p>Aktualna wartość zobowiązania jest kwotą, która zostałaby otrzymana na dzień wyceny za takie samo zobowiązanie, pomniejszoną o koszty związane z tą transakcją, które zostałyby poniesione na ten dzień.</p>	<p>Aktywa - możliwe do odzyskania koszty zużytych aktywów wraz z kosztami transakcji wyrażone w cenach bieżących.</p> <p>Zobowiązania - które obecnie otrzymano by za przejęcie niespełnionej części zobowiązania, powiększone o nadwyżkę szacunkowych wpływów pieniężnych z tego świadczenia (po odliczeniu kosztów transakcyjnych).</p>

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Hendryk i inni, 2019, s. 35-36] oraz [ZK 2018].

Jak już była mowa, przy wycenie pozycji bilansu uwzględnia się zarówno cechy aktywów i zobowiązań, jak też sposób ich wykorzystania przez jednostkę w ramach wybranego modelu biznesu. Dobór podstaw wyceny powinien uwzględniać potrzeby użytkowników sprawozdań finansowych. Ten dość ogólny postulat trudno jednak wprost przełożyć na konkretne rozwiązania księgowe. Trudno bowiem wskazać jeden czynnik decydujący o doborze podstawy wyceny danych aktywów czy zobowiązań, gdyż ich ocena ma charakter relatywny oraz zależy od faktów i okoliczności [ZK, 2018, par. 6.44]. Podporządkowanie zasad wyceny aktywów i zobowiązań potrzebom użytkowników sprawozdań finansowych sprawia, że cel wyceny w zasadzie odpowiada celom sprawozdawczości finansowej. W konsekwencji dobór podstawy wyceny ma zapewnić, że informacje, zarówno w bilansie³⁹, jak też w rachunku zysków i strat, będą charakteryzować się fundamentalnymi cechami jakościowymi – istotnością (*relevance*) i wiernym odwzorowaniem (*faithful representation*). Cechy te stanowią punkt odniesienia zarówno na etapie wyceny wstępnej, jak również wyceny bilansowej [ZK 2018, par. 6.48]. Zestawienie czynników, którymi należy kierować się przy doborze podstaw wyceny zawiera **Tabela 2.2.**

Tabela 2.2. Dobór podstaw wyceny według Założeń koncepcyjnych 2018

Istotność (<i>relevance</i>)	
Cechy aktywów/zobowiązań	Sposób generowania korzyści ekonomicznych
Wierne odwzorowanie (<i>faithful representation</i>)	
Niekonsekwencja wyceny	Niepewność wyceny

Źródło: opracowanie własna na podstawie [ZK, 2018].

³⁹ Jak była mowa w rozdziale pierwszym MSR/MSSF posługują się określeniami „sprawozdanie z sytuacji finansowej” (zamiast „bilans”) oraz „sprawozdanie z wyniku i pozostałych całkowitych dochodów” (co odpowiada rachunkowi zysków i strat rozbudowanemu o okresowe zmiany kapitału z aktualizacji wyceny).

Oceniając wpływ **cech aktywów i zobowiązań** na dobór odpowiedniej podstawy wyceny należy uwzględnić zmienność generowanych przepływów pieniężnych oraz wrażliwość zmian wartości tych pozycji na zmiany czynników rynkowych oraz na inne czynniki ryzyka [ZK, 2018, par. 6.50]. Większa wrażliwość na zmiany zewnętrznych czynników powoduje, że miary odwołujące się do kosztu historycznego szybciej się dezaktualizują⁴⁰. Wycena w koszcie historycznym powoduje również, że zmiany wartości aktywów/zobowiązań – szczególnie in plus – nie są raportowane na bieżąco, a przychody i koszty mogą nie być wykazywane przez cały okres ich posiadania, ale dopiero w momencie zbycia czy spłaty. W wypadku wyceny aktywów i zobowiązań w wartości bieżącej, zmiany wartości są na bieżąco ujmowane w bilansie oraz w rachunku zysków i strat, co zwiększa aktualność informacji. Miarą odwzorowującą oczekiwania i nastawienie do ryzyka uczestników rynku jest wartość godziwa. Jednakże nie zawsze zastosowanie tej miary prowadzi do uzyskania informacji, które posiadają dla użytkowników wartość prognostyczną lub potwierdzającą. Jest tak na przykład wówczas, gdy wycenie w wartości godzwej podlegają pozycje, które jednostka posiada wyłącznie na własny użytek (na przykład rzeczowe aktywa trwałe) lub wyłącznie w celu uzyskiwania przepływów pieniężnych, wynikających z umowy (na przykład aktywa z tytułu umów leasingu).

Kolejnym czynnikiem wymagającym uwzględnienia przy doborze podstawy wyceny, mającym prowadzić do uzyskania istotnych (relevantnych) informacji, jest **sposób generowania korzyści ekonomicznych⁴¹ przez aktywa i zobowiązania**. W przypadku aktywów używanych w powiązaniu z innymi składnikami majątku, które generują pośrednie korzyści ekonomiczne, właściwą miarą może być koszt historyczny lub

---

⁴⁰ Wyjaśnia się, że właśnie z tego powodu wycena instrumentów pochodnych nie następuje z zastosowaniem zamortyzowanego kosztu. Więcej na temat tego parametru wyceny w dalszej części monografii.

⁴¹ W ZK 2018 zamiast „korzyści ekonomicznych” jest stosowane węższe określenie „przysze przepływy pieniężne”.

koszt bieżący [ZK, 2018, par. 6.55]. Lepszą miarą pozycji bilansu, którym można bezpośrednio przyporządkować korzyści ekonomiczne, są wartości bieżące. Wartość pozycji, ustalona z wykorzystaniem tych miar, obejmuje aktualne szacunki co do kwot, terminów i niepewności przyszłych przepływów pieniężnych, co jest istotne dla użytkowników sprawozdań finansowych [ZK, par. 6.56]. W odniesieniu do banków istotne jest stwierdzenie, że jest mało prawdopodobne, aby zamortyzowany koszt dostarczył odpowiednich informacji o przepływach pieniężnych, które zależą od czynników innych niż kapitał i odsetki [ZK, par. 6.57]. Uzasadnia to wycenę udzielonych kredytów w zamortyzowanym koszcie.

ZK 1989 posługiwały się określeniem „wiarygodność wyceny”, rozumianym jako cena nabycia lub koszt wytworzenia albo inna wartość, którą można wiarygodnie ustalić [ZK 1989, par. 4.41]. Wiarygodność wyceny była jednym z warunków ujęcia pozycji w bilansie lub rachunku zysków i strat. Należy jednak wziąć pod uwagę, że wiarygodność jest pojęciem wysoce subiektywnym i raczej powiązaniem z kimś kto przeprowadza wycenę niż z obiektem wyceny. Obecnie, zamiast dość trudnej do kwantyfikacji wiarygodności, ZK posługują się pojęciem wiernego odwzorowania (*faithful representation*), rozumianym jako wierne przedstawienie istoty (treści ekonomicznej, przyp. autorów) zjawisk, które mają reprezentować [ZK 2018, 2.29]. Przy doborze podstawy wyceny w kontekście wiernej prezentacji konieczne jest zwrócenie uwagi na niespójność (*mismatch*) i niepewność (*uncertainty*) wyceny.

W odniesieniu do pierwszej kwestii wyjaśnia się, że niektóre pozycje aktywów i zobowiązań są wzajemnie powiązane, co wymaga konsekwencji przy wycenie. Dotyczy to szczególnie sytuacji, w której przepływy pieniężne z jednego składnika aktywów lub zobowiązania są bezpośrednio powiązane z przepływami pieniężnymi z innego składnika aktywów lub zobowiązania [ZK 2018, par. 6.58]. W takiej sytuacji należy przyjąć jednokowe zasady wyceny tych powiązanych pozycji.

Niepewność wyceny jest powiązana z dostępnością danych wejściowych, służących do ustalenia wartości aktywów i zobowiązań. Co zrozumiale, niepewność jest wyższa, gdy wobec braku dostępu do danych, pochodzących z aktywnego rynku, jednostka musi posłużyć się własnymi szacunkami. Taka konieczność wystąpi na przykład przy wycenie udzielonych przez bank kredytów, co wymaga szacunkowej oceny prawdopodobieństwa jego ściągłości. Niepewność pomiaru sama w sobie nie dyskwalifikuje jednak żadnej podstawy pomiaru, o ile oczywiście jej zastosowanie mogłoby pozwolić na wierne odwzorowanie zjawisk ekonomicznych. W niektórych przypadkach zbyt wysoka niepewność pomiaru może spowodować konieczność zamieszczenia szczegółowych wyjaśnień albo przyczynić się do zmiany pierwotnie wybranej podstawy wyceny. Tak jest na przykład, gdy jedynym sposobem wyceny jest posłużenie się prognozą przyszłych przepływów pieniężnych a jednocześnie [ZK, par. 5.20]:

- » wachlarz możliwych wyników jest szeroki, a prawdopodobieństwo wystąpienia każdego wyniku jest wyjątkowo trudne do oszacowania,
- » pomiar jest wyjątkowo wrażliwy na niewielkie zmiany w szacunkach prawdopodobieństwa różnych wyników,
- » pomiar wymaga wyjątkowo trudnego lub wysoce subiektywnego przyporządkowania przepływów pieniężnych, które nie dotyczą wyłącznie pozycji podlegających wycenie.

Wystąpienie któregokolwiek z wyżej wymienionych warunków nie pozbawia automatycznie jednostki prawa posłużenia się daną podstawą wyceny. Od subiektywnej oceny stopnia wiernego odwzorowania oczekiwanych korzyści ekonomicznych, związanych z wycenianymi aktywami i zobowiązaniami, zależy czy dana jednostka zdecyduje się na jedną z opcji, a mianowicie [ZK 2018, par. 5.21]:

- » posłużenie się pierwotnie wybraną podstawą wyceny, mimo istnienia wysokiej niepewności oraz zamieszczenie dodatkowych wyjaśnień na temat przyjętych założeń,

- » zmiana zastosowanej podstawy wyceny, która jest nieco mniej odpowiednia, ale nie wiąże się z tak wysoką niepewnością.

Warto zwrócić uwagę na istotną zmianę, która zaszła w stosunku do zasad ujmowania pozycji sprawozdania finansowego, określonych w ZK 1989. Jak już wspomniano, wcześniej obowiązujące założenia zabraniały ujmowania aktywów i zobowiązań, których wiarygodna wycena nie była możliwa. Obecnie taką sytuację uznaje się za wyjątkową. Przyjęto bowiem, że aktywa i zobowiązania nie mogłyby zostać ujęte w bilansie jedynie w wyjątkowo rzadkich przypadkach, gdy mimo dołączenia dodatkowych informacji o przyjętych założeniach żaden z dostępnych parametrów wyceny, ze względu na zbyt duży poziom niepewności związanej z oszacowaniami, nie pozwala na wierną prezentację aktywów i zobowiązań. Nie należy z tej zmiany wyciągać zbyt daleko idących wniosków. Zdaniem autorów dopuszczanie do ujmowania w bilansie pozycji o wątpliwej wartości nie było intencją IASB. Chodziło raczej o uogólnienie rozwiązań stosowanych w praktyce.

W odniesieniu do pomiaru kapitału własnego ZK 2018 nie odbiegają istotnie od wcześniejszych ram koncepcyjnych. Wartość kapitału nie jest ustalana wprost, a jedynie jako różnica między wartością bilansową aktywów i wartością zobowiązań (wartość rezydualna). Wyjaśnia się, że celem sprawozdawczości finansowej ogólnego przeznaczenia nie jest ustalenie wartości przedsiębiorstwa, dlatego też co do zasady wartość bilansowa kapitału własnego będzie różna od [ZK, 2018, par. 6.88]:

- kapitalizacji rynkowej jednostki,
- kwoty, którą można osiągnąć ze sprzedaży jednostki jako całości,
- kwoty, którą można uzyskać ze zbycia składników majątku jednostki po spłacie jej zobowiązań.

Ostatnia część rozdziału 6 ZK 2018 dotyczy technik wyceny bazujących na przepływach pieniężnych. Wyjaśnia się, że techniki te nie są odrębną podstawą wyceny, ale raczej narzędziem, które może być stosowane w ramach opisanych wcześniej podstaw wyceny. Jak już była mowa, niepew-

ność wyceny ma związek z niepewnością kwot i terminów przepływów pieniężnych, które są nieodłączną cechą wycenianych aktywów i zobowiązań. W zależności od przyjętych założeń można uzyskać cały wachlarz wyników wyceny, co powoduje konieczność wyboru jednej kwoty z możliwych scenariuszu. Wybrana kwota sama w sobie jest czasem możliwym wynikiem, ale nie zawsze tak jest. Kwota, która zapewnia najbardziej użyteczne informacje, to jeden z punktów centralnych zakresu (centralne oszacowanie). Różne centralne oszacowania dostarczają różnych informacji [ZK, par. 6.93], na przykład:

- wartość oczekiwana (średnia ważona prawdopodobieństwem, znana również jako średnia statystyczna) odzwierciedla cały zakres wyników i przypisuje większą wagę najbardziej prawdopodobnym wynikom,
- maksymalna, lecz mało prawdopodobna kwota (podobna do mediany statystycznej) wskazuje, że prawdopodobieństwo kolejnej straty wynosi nie więcej niż 50% (odpowiednio również wzrostu),
- najbardziej prawdopodobny wynik (tryb statystyczny) jest pojedynczym, najbardziej prawdopodobnym, ostatecznym wpływ lub wydatkiem powiązany z daną pozycją aktywów lub zobowiązań.

Z przedstawionego wprowadzenia do zasad wyceny aktywów i zobowiązań w rachunkowości wynika, że stosowanie wartości szacunkowych jest nieodłącznym elementem procesu sporządzania sprawozdań finansowych. Im wycena danej pozycji aktywów i zobowiązań w większym stopniu wymaga posłużenia się wartościami szacunkowymi, tym szerszy powinien być zakres ujawnień na temat przyjętych przez jednostkę założeń. Takie ujawnienia są szczególnie istotne wówczas, gdy jest mowa o wycenie najbardziej istotnych pozycji majątku. W kolejnym podrozdziale zostaną przedstawione zasady wyceny ekspozycji kredytowych w bankach.

2.2. Zasady wyceny ekspozycji kredytowych w bankach stosujących polskie regulacje rachunkowości

W niniejszym podrozdziale zostaną przedstawione zasady wyceny kredytów w bankach stosujących polskie regulacje rachunkowości. Po pierwsze należy wyjaśnić dlaczego zdecydowano się na ograniczenie zakresu badań do wyceny kredytów. Wynika to z istotności tych pozycji w sumie bilansowej banków. Biorąc pod uwagę dane Komisji Nadzoru Finansowego dla sektora bankowego wraz z oddziałami zagranicznymi na 31 grudnia 2019 r. głównymi składnikami aktywów były aktywa finansowe, wyceniane według zamortyzowanego kosztu (71,39% sumy bilansowej), w tym udzielone kredyty – 64,58% sumy bilansowej. Kolejną istotną grupą były aktywa finansowe dostępne do sprzedaży/wyceniane według wartości godziwej przez inne dochody całkowite, których udział w sumie bilansowej wyniósł 17,06%. W pasywach najważniejszą pozycją były zobowiązania finansowe wyceniane według zamortyzowanego kosztu, stanowiące 96,42% sumy bilansowej. Analogiczne pozycje były również najbardziej istotne w strukturze bilansów banków spółdzielczych [KNF, Dane miesięczne sektora bankowego]. Poza tym, że kredyty mają największy udział w sumie bilansowej, są pozycjami typowymi dla banków. Wycena pozostałych aktywów i zobowiązań następuje według zasad analogicznych jak w innych podmiotach, w tym z sektora niefinansowego. W niniejszej monografii zdecydowano się na ograniczenie rozważań do wyceny ekspozycji kredytowych banków.

Kolejnym zagadnieniem jest wyjaśnienie, które banki stosują polskie regulacje rachunkowości, a które mają **obowiązek sporządzania sprawozdań finansowych według MSR/MSSF**. Zagadnienie to jest uregulowane w ustawie o rachunkowości [UoR, art. 45 ust. 5]. Z tego artykułu wynika, że skonsolidowane sprawozdania finansowe banków są sporządzane

zgodnie z MSR/MSSF. Nie oznacza to jednak, że inne banki nie mają prawa sporządzania sprawozdań finansowych według MSR/MSSF. Możliwość stosowania standardów międzynarodowych dotyczy banków wchodzących w skład grupy kapitałowej, której spółka dominująca stosuje MSR/MSSF oraz banków ubiegających się o dopuszczenie ich papierów wartościowych do publicznego obrotu [UoR, art. 45 ust. 1a i 1b]. Również oddziały banku zagranicznego mogą sporządzać sprawozdanie zgodnie z MSR/MSSF, jeżeli podstawą sprawozdawczości finansowej centrali banku są standardy międzynarodowe [UoR, art. 45 ust. 1e]. Pozostałe banki nie mają możliwości przyjęcia MSR/MSSF za podstawę sprawozdań finansowych. Zgodnie z art. 10 ust. 3 ustawy o rachunkowości mogą one stosować rozwiązania wynikające z MSR/MSSF jedynie w sprawach nieuregulowanych w polskim prawie bilansowym. Biorąc pod uwagę opisane przepisy można wyróżnić trzy grupy sprawozdań finansowych banków, a mianowicie sporządzane:

- obowiązkowo według MSR/MSSF,
- fakultatywnie według MSR/MSSF,
- zgodnie z ustawą o rachunkowości i rozporządzeniami wykonawczymi do tej ustawy.

Należy podkreślić, że banki raportujące według MSR/MSSF są również zobligowane do respektowania przepisów UoR na przykład w zakresie prowadzenia ksiąg rachunkowych czy inwentaryzacji [UoR, art. 2 ust. 3].

Rysunek 2.1. ilustruje relacje między aktami normującymi rachunkowość banków.

Rys. 2.1. Regulacje prawne dotyczące rachunkowości banków – MSR/MSSF a polskie regulacje rachunkowości

Banki sporządzające sprawozdania finansowe według MSR/MSSF	
MSR/MSSF	Polskie prawo bilansowe
<p>1. MSR/MSSF (polityka rachunkowości, ujmowanie i wycena pozycji sprawozdań finansowych, prezentacja i ujawnianie informacji).</p> 	<p>2. UoR/rozporządzenie w sprawie zasad rachunkowości oraz w sprawie planu kont banków (prowadzenie ksiąg rachunkowych, inwentaryzacja, badanie sprawozdań finansowych i inne rozwiązania nieujęte w MSR/MSSF).</p>
Banki sporządzające sprawozdania finansowe według polskiego prawa bilansowego	
MSR/MSSF	Polskie prawo bilansowe
<p>2. MSR/MSSF (w sprawach nieuregulowanych w polskim prawie bilansowym).</p> 	<p>1. UoR/Rozporządzenia wykonawcze dla banków i dotyczące instrumentów finansowych (polityka rachunkowości, prowadzenie ksiąg rachunkowych, inwentaryzacja, ujmowanie i wycena pozycji sprawozdań finansowych, prezentacja i ujawnianie informacji).</p>

Źródło: opracowanie własne.

Regulacje polskiego prawa bilansowego dotyczące wyceny kredytów i depozytów banków wynikają z:

- ustawy z 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2019 r. poz. 351 ze zm.),
- rozporządzenia z 1 października 2010 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości banków (Dz. U. z 2019 r. poz. 957),
- rozporządzenia z 16 grudnia 2008 r. w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków (Dz. U. z 2019 r. poz.

520)

- rozporządzenia z 12 grudnia 2001 r. w sprawie instrumentów finansowych (Dz. U. z 2017 r. poz. 277).

Ustawa o rachunkowości nie określa szczegółowych zasad wyceny kredytów udzielonych przez bank. Wskazuje, że zasada ujmowania należności i zobowiązań według wartości nominalnej na dzień początkowej wyceny nie odnosi się do banków [UoR, art. 28 ust. 12]. W załączniku nr 2 do UoR, określającym strukturę sprawozdania finansowego banków, nie określa się wymaganego zakresu ujawnień w zakresie zasad wyceny. Zakres wprowadzenia oraz dodatkowych informacji i objaśnień do sprawozdań finansowych banków zawiera natomiast **[Rozporządzenie z 1.10.2010]**⁴².

Zgodnie z tym rozporządzeniem aktywa finansowe i zobowiązania finansowe kwalifikuje się na dzień wprowadzenia do ksiąg rachunkowych banków do jednej z następujących kategorii [Rozporządzenie z 1.10.2010, § 30 ust. 1]:

- » aktywa finansowe i zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy, w tym aktywa lub zobowiązania finansowe przeznaczone do obrotu;
- » kredyty i pożyczki oraz inne należności banku;
- » aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności;
- » aktywa finansowe dostępne do sprzedaży.

Wycena wstępna wymienionych we wszystkich powyższych kategoriach następuje według wartości godziwej uiszczonej lub otrzymanej zapłaty. W wypadku pierwszej kategorii przy wstępnej wycenie nie uwzględnia się kosztów transakcji. Wycena kredytów na dzień bilansowy następuje **według zamortyzowanego kosztu** (skorygowanej ceny nabycia) z uwzględnieniem metody efektywnej stopy procentowej. [Rozporządzenie z 1.10.2010, § 36 ust. 1 pkt 2 i 8]. Sposób obliczania zamortyzowanego kosztu ukazano na **Rysunku 2.2.**

---

⁴² Zakres wymaganych ujawnień w zakresie wyceny wynikający z tego rozporządzenia zostanie przedstawiony w końcowej części podrozdziału 2.2.

Rys. 2.2. Zasady ustalania zamortyzowanego kosztu udzielonych kredytów

ZAMORTYZOWANY KOSZT KREDYTU =

Kwota kredytu na dzień ujęcia w księgach rachunkowych (wartość początkowa)

Korekta o skumulowaną kwotę różnicy między wartością początkową a wartością w terminie wymagalności (zapadalności) zdyskontowana według efektywnej stopy procentowej (ESP)

Spląty części kapitałowej i odsetkowej

Odpisy z tytułu utraty wartości (rezerwy celowe)

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Rozporządzenia z 1.10.2010].

Jak wynika z **Rysunku 2.2.**, wartość początkowa kredytu jest korygowana o zmiany wartości należności ustalone metodą **efektywnej stopy procentowej (ESP)**. Definicja zawarta w rozporządzeniu w sprawie rachunkowości banków wskazuje, że ESP dyskontuje oczekiwany strumień przyszłych płatności do bieżącej wartości bilansowej netto do terminu zapadalności (aktywa) albo wymagalności (zobowiązania) instrumentu finansowego, a w uzasadnionych przypadkach do innego przyjętego przez bank terminu. Wszystkie wymienione elementy będą ujęte w wyniku z tytułu odsetek. Bank, wyliczając ESP, oszacowuje przepływy pieniężne, nie uwzględniając potencjalnych strat wynikających z nieściągalności kredytów. Integralną część efektywnej stopy procentowej stanowią otrzymane prowizje i opłaty.

Przy ustalaniu ESP bank przyjmuje założenie, że przepływy pieniężne oraz oczekiwane terminy są wiarygodnie oszacowane. Jeżeli przyjęcie

takiego założenia nie jest możliwe, wówczas uwzględnia się przepływy wynikające z harmonogramu płatności określonego w umowie. Zmiana harmonogramu spłaty kredytu spowoduje konieczność ponownego ustalenia ESP. Może być ona następstwem takich czynników jak:

- zmiana warunków umowy,
- częściowe umorzenie kredytu,
- przedterminowa spłata kredytu,
- przewalutowanie kredytu,
- wypłata kolejnej transzy kredytu.

Wartość bilansową udzielonych kredytów ustala się z uwzględnieniem prawdopodobieństwa ich spłaty, tworząc **rezerwy celowe lub odpisy aktualizujące należności**. Zasady ustalania rezerw i odpisów dotyczących kredytów określa [Rozporządzenie Ministra Finansów z 16.12.2008 w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków]⁴³. W rozporządzeniu jest mowa o korektach wartości ekspozycji kredytowych, które poza udzielonymi przez bank kredytami i pożyczkami obejmują również skupione wierzytelności, czeki i weksle, zrealizowane gwarancje, inne wierzytelności oraz udzielone zobowiązania pozabilansowe o charakterze finansowym i gwarancyjnym [Rozporządzenie z 16.12.2008, §1 ust. 2].

Korekty wartości ekspozycji kredytowych służą odzwierciedleniu ryzyka związanego w szczególności z brakiem ich spłaty⁴⁴. Są to zatem przede wszystkim korekty *in minus*, prowadzące do zmniejszenia wartości bilansowej ekspozycji kredytowych. Zmiana wartości *in plus* wystąpi tylko w wypadku odwrócenia wcześniejszych korekt *in minus*, na przykład w wypadku poprawy kondycji ekonomicznej kredytobiorcy lub terminowej spłaty należności głównej lub odsetek. Od 2017 r. w rozporządzeniu funkcjonują dwojakie określenia dotyczące korekt wartości

⁴³ Dalej: Rozporządzenie z 16.12.2008.

⁴⁴ Tematyka wyceny ekspozycji kredytowych była przedmiotem wielu opracowań, na przykład: [Wiszniewski, 2007]; [Orzeszko, 2003], [Orzeszko, 2004], [Orzeszko, 2006], [Orzeszko, 2013], [Wszelaki, 2016], [Szadziewska, 2000].

[Wszelaki, 2019, s. 136]. **Odpisy aktualizujące** stanowią korekty części odsetkowej kredytu, natomiast **rezerwy celowe** dotyczą części kapitałowej i innych niż odsetki należności związanych z danym kredytem. Przed 2017 r. banki stosujące polskie prawo bilansowe tworzyły rezerwy celowe, a pojęcie „odpisy aktualizujące” w odniesieniu do kredytów było zarezerwowane dla banków podlegających MSR/MSSF.

Stosowanie odmiennego nazewnictwa do korekt wartości części kapitałowej i odsetkowej nie ułatwia zrozumienia informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych banków⁴⁵. Rezerwy w ustawie o rachunkowości są szczególnymi zobowiązaniami, których kwota lub termin wymagalności nie są pewne. Od niemal dwudziestu lat w UoR nie dopuszcza się tworzenia rezerw na składniki aktywów. Jest to zgodne z Dyrektywą 2013/34 UE⁴⁶, z której jednoznacznie wynika, że rezerwy nie mogą być wykorzystywane do korygowania wartości aktywów [Dyrektywa 2013/34, art. 12 pkt 12]. Trudno doszukać się merytorycznego uzasadnienia pojęcia „rezerwy celowe”. Lepszym rozwiązaniem byłoby konsekwentne stosowanie określenia „odpisy aktualizujące” do wszystkich korekt ekspozycji kredytowych, bez względu na to, czy dotyczą one części odsetkowej czy kapitałowej. Określenie „rezerwy celowe” wynika z wieloletniej tradycji w bankowości, ale słabo przystaje do aktualnego słownika pojęć, stosowanego w polskiej rachunkowości.

Podstawą tworzenia rezerw celowych oraz odpisów aktualizujących ekspozycji kredytowych jest wartość bilansowa kredytów bez uwzględnienia rezerw celowych oraz odpisów aktualizujących, ale z uwzględnieniem przewidywanej w związku z restrukturyzacją zadłużenia kwoty umorzenia części ekspozycji kredytowej.

---

⁴⁵ Potwierdzeniem tego stwierdzenia mogą być wnioski z badania zaprezentowane w podrozdziale 2.4.

⁴⁶ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE z dnia 26.06.2013 r. w sprawie rocznych sprawozdań finansowych, skonsolidowanych sprawozdań finansowych i powiązanych sprawozdań niektórych rodzajów jednostek, zmieniająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/43/WE oraz uchylająca dyrektywy Rady 78/660/EWG i 83/349/EWG

W [Rozporządzeniu z 16.12.2008] wyróżnia się trzy grupy kredytów, a mianowicie **należności normalne, pod obserwacją i zagrożone**. Do należności zagrożonych zalicza się następujące kategorie należności:

- poniżej standardu,
- wątpliwe,
- stracone.

Rozporządzenie nie określa dokładnego poziomu rezerw, ale określa ich minimalny poziom⁴⁷ (**Tabela 2.3.**).

Tabela 2.3. Poziom rezerw celowych i odpisów aktualizujących ekspozycje kredytowe

	Grupa ekspozycji kredytowych	Kategoria ekspozycji kredytowych	Minimalny poziom rezerwy (% podstawy tworzenia rezerw celowych)
1.	Normalne	Normalne	1,5 ⁴⁸
2.	Pod obserwacją	Pod obserwacją	1,5
3.	Zagrożone	Poniżej standardu	20
		Wątpliwe	50
		Stracone	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie rozporządzenia w sprawie rezerw banków.

Kwalifikacja do odpowiednich kategorii kredytów następuje na podstawie dwóch głównych kryteriów, a mianowicie:

- a. terminowość spłaty,
- b. sytuacja ekonomiczno-finansowa dłużnika.

W wypadku ekspozycji kredytowych od Skarbu Państwa i kredytów zaciągniętych przez osoby fizyczne uwzględnia się wyłącznie terminowość spłaty. Przy ocenie innych ekspozycji kredytowych bierze się

⁴⁷ W praktyce banki tworzą rezerwy na poziomie wynikającym z [Rozporządzenia z 16.12.2008]. Będzie o tym mowa w podrozdziale 2.4.

⁴⁸ Rezerwa na należności zaliczone do grupy „normalne” powinna być tworzona na ekspozycje kredytowe wynikające z pożyczek i kredytów detalicznych. W pozostałych wypadkach na należności „normalne” nie tworzy się rezerw celowych.

pod uwagę równocześnie terminowość spłaty i sytuację ekonomiczno-finansową dłużnika. Metody oceny sytuacji dłużnika nie są dowolne. W szczególności powinny być uwzględnione następujące mierniki ilościowe i jakościowe ujęte w **Tabeli 2.4**.

Tabela 2.4. Mierniki stosowane przy ocenie sytuacji ekonomiczno-finansowej kredytobiorcy

Mierniki ilościowe	Mierniki jakościowe
<ol style="list-style-type: none"> 1. wskaźniki efektywności działania (np. rentowność, zyskowość kapitału), 2. wskaźniki płynności, 3. wskaźniki rotacji majątku obrotowego i zobowiązań bieżących, 4. wskaźniki struktury bilansu (np. wskaźniki zadłużenia i możliwości obsługi długu), 5. współczynnik wypłacalności (w przypadku banków) i margines bezpieczeństwa (w przypadku ubezpieczycieli).	<ol style="list-style-type: none"> 1. jakość zarządzania (ocena kadry kierowniczej), 2. stopień zależności od rynku, 3. stopień zależności od dotacji rządowych, zamówień rządowych, kilku dużych dostawców lub odbiorców, 4. stopień zależności od innych podmiotów grupy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Rozporządzenie z 16.12.2008, załącznik I].

Poza miernikami wymienionym w **Tabeli 2.4**. banki biorą pod uwagę oceny zewnętrznych agencji ratingowych odnoszące się do kredytobiorcy, jak również do państwa jego pochodzenia. Bank może samodzielnie klasyfikować należności oraz ustalać kwoty rezerw w innej wysokości niż określone w rozporządzeniu, jednak pod warunkiem uzyskania zgody Komisji Nadzoru Finansowego. Podstawą odmiennych rozwiązań mogą być opracowane w banku modele ryzyka kredytowego, a w szczególności wewnętrzne systemy ratingowe i metody szacowania oczekiwanych strat. Wniosek banku do KNF o zezwolenie na odmienną klasyfikację ekspozycji kredytowych powinien zawierać szereg elementów, w tym na przykład szczegółowy opis modelu ryzyka kredytowego, opis procedur

zarządzania ryzykiem kredytowym w banku raz wewnętrznej kontroli w zarządzaniu ryzykiem kredytowym. Metodyka wyceny we własnym modelu banku powinna być zgodna z zasadami wyceny określonymi w MSR/MSSF [Rozporządzenie z 16.12.2008, § 10 ust.2]. Zasady klasyfikacji należności według obowiązujących regulacji ukazano w **Tabeli 2.5.**

Tabela 2.5. Zasady klasyfikacji ekspozycji kredytowych na potrzeby tworzenia rezerw celowych

	Kredytobiorca/rodzaj ekspozycji kredytowej	Kategoria ekspozycji kredytowej	Terminowość spłaty – opóźnienie w spłacie kapitału lub odsetek ⁴⁹	Sytuacja ekonomiczno-finansowa dłużnika	Inne
1.	Skarb Państwa	normalne	do 1 roku	nie uwzględnia się	
		wątpliwe	powyżej 1 roku do 2 lat	nie uwzględnia się	<ul style="list-style-type: none"> ekspozycje o nieokreślonym terminie spłaty, dla których okres od momentu powstania do dnia dokonania klasyfikacji nie przekracza 1 roku
		stracone	powyżej 2 lat	nie uwzględnia się	<ul style="list-style-type: none"> ekspozycje o nieokreślonym terminie spłaty, dla których okres od momentu powstania do dnia dokonania

⁴⁹ Opóźnienie w spłacie kapitału lub odsetek w stosunku do harmonogramu określonego w momencie zawarcia powstania należności banku.

					klasyfikacji przekracza 1 rok <ul style="list-style-type: none"> • ekspozycje kredytowe sporne
2.	Osoby fizyczne – kredyty i pożyczki detaliczne	normalne	do 6-miesiący	nie uwzględnia się	
		stracone	powyżej 6-miesiący	nie uwzględnia się	<ul style="list-style-type: none"> • ekspozycje, w przypadku których opóźnienie w spłacie kapitału lub odsetek przekracza 6-miesiący • ekspozycje kredytowe wobec dłużników, przeciwko którym bank złożył wniosek o wszczęcie postępo- wania egzekucyjnego • ekspozycje kredytowe kwestionowane przez dłużników na drodze postępowania sądo- wego • ekspozycje kredytowe wobec dłużników, których miejsce pobytu jest nieznan i których majątek nie został ujawniony.
3.	Osoby fizyczne – pozostałe należności	normalne	do 1 miesiąca	nie uwzględnia się	
		pod obserwacją	powyżej 1 miesiąca do 3-mie- sięcy	nie uwzględnia się	

Informacje finansowe i niefinansowe w ocenie działalności banku

	poniżej standardu	powyżej 3 miesięcy do 6-miesięcy	nie uwzględnia się	
	wątpliwe	powyżej 6-miesięcy do 12-miesięcy	nie uwzględnia się	
	stracone	powyżej 12-miesięcy	nie uwzględnia się	<ul style="list-style-type: none"> • bank złożył wnioszek o wszczęcie postępowanie egzekucyjnego wobec dłużników • ekspozycje kredytowe są kwestionowane na drodze postępowania sądowego • ekspozycje kredytowe wobec dłużników, których miejsce pobytu jest nieznane i których majątek nie został ujawniony

	Dłużnik/charakter należności	Kategoria należności	Terminowość spłaty – opóźnienie w spłacie kapitału lub odsetek	Sytuacja ekonomiczno-finansowa dłużnika	Inne
4.	Pozostałe ekspozycje kredytowe	normalne	do 1 miesiąca	Sytuacja ekonomiczno-finansowa nie budzi obaw	
		pod obserwacją	powyżej 1 miesiąca do 3-miesiący	Sytuacja ekonomiczno-finansowa nie budzi obaw lub ze względu na ryzyko regionu, branży, grupy klientów lub produktów wymagają szczególnej uwagi ⁵⁰	
		poniżej standardu	powyżej 3 miesiące do 6-miesiący	Sytuacja ekonomiczno-finansowa może stanowić zagrożenie terminowej spłaty ekspozycji	
		wątpliwe	powyżej 6 miesięcy do 12-miesiący	Sytuacja ekonomiczno-finansowa ulega znacznemu pogorszeniu, straty w sposób istotny	

⁵⁰ Bank może ustalić dodatkowo własne kryteria klasyfikacji do kategorii „pod obserwacją”.

			naruszają kapitały (aktywa netto)	
	stracone	powyżej 12-miesięcy	Sytuacja ekonomiczno-finansowa dłużników pogorszyła się w sposób nieodwracalnie uniemożliwiający spłacanie długu	<ul style="list-style-type: none"> • ogłoszono upadłość dłużnika • dłużnik został postawiony w stan likwidacji • bank złożył wniosek o wszczęcie postępowani egzekucyjnego • ekspozycje kredytowe są kwestionowane na drodze postępowania sądowego • ekspozycje kredytowe wobec dłużników, których miejsce pobytu jest nieznane i których majątek nie został ujawniony

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Rozporządzenie z 16.12.2008].

Przeгляд i klasyfikacja ekspozycji kredytowych są przeprowadzane nie rzadziej niż na koniec każdego kwartału. Utworzenie, aktualizacja lub rozwiązanie rezerwy następuje najpóźniej w ostatnim dniu miesiąca kończącego kwartał, w którym nastąpiła weryfikacja należności. Nie ma obowiązku przenoszenia ekspozycji kredytowej do grupy o wyższym stopniu zagrożenia niespłacalnością, gdy kwota należnej raty kapitałowej lub odsetkowej nie przekracza 200 zł. [Rozporządzenie z 16.12.2008, Załącznik nr 1]. Ekspozycje kredytowe, w tym także ekspozycje kredytowe,

których warunki spłaty zostały zmienione w wyniku podpisania nowych umów, mogą być przeniesione do kolejnej kategorii o niższym stopniu ryzyka:

- w przypadku ekspozycji kredytowych wobec osób fizycznych – nie wcześniej niż po upływie 3-miesiący terminowej obsługi zadłużenia;
- w przypadku pozostałych ekspozycji kredytowych – po odzyskaniu przez dłużnika pełnej zdolności kredytowej, jednak nie wcześniej niż po upływie 3-miesiący terminowej obsługi zadłużenia.

Jeżeli bank udzielił kilku kredytów jednemu kredytobiorcy, wówczas wszystkie udzielone mu kredyty klasyfikuje się do najwyższej kategorii ryzyka.

Na kwotę utworzonej rezerwy celowej i odpisu aktualizującego wpływa także rodzaj **zabezpieczenia** ekspozycji kredytowej. Wyróżnia się trzy grupy zabezpieczeń, a mianowicie umożliwiające:

- zaliczenie ekspozycji do kategorii „normalne”,
- zastąpienie oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej dłużnika oceną sytuacji wystawcy zabezpieczenia,
- pomniejszenie podstawy tworzenia rezerw celowych lub odpisów aktualizujących.

Skorzystanie z prawa do zmniejszenia podstawy rezerwy/odpisu aktualizującego wymaga łącznego spełnienia dwóch warunków. Pierwszym jest możliwość odzyskania wartości zabezpieczenia podczas ewentualnego postępowania egzekucyjnego z uwzględnieniem ograniczeń prawnych, ekonomicznych i faktycznych [Rozporządzenie z 16.12.2008, § 5 ust. 1]. Drugim warunkiem jest niewykorzystanie zabezpieczenia do zastąpienia oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej dłużnika oceną sytuacji wystawcy zabezpieczenia. Kwota zabezpieczenia jest zwykle niższa od wartości przedmiotu zabezpieczenia. Na przykład w wypadku hipoteki kwota pomniejszenia ekspozycji kredytowej nie może przekraczać wysokości dokonanego wpisu do księgi wieczystej oraz [Rozporządzenie z 16.12.2008, § 5 ust. 2]:

- » 50% wartości ustalonej przez rzeczoznawcę,
- » 60% wartości bankowo-hipotecznej.

W wypadku znaczącego opóźnienia spłaty kredytu przewiduje się ograniczenie możliwości pomniejszenia podstawy rezerwy, związane z posiadanym zabezpieczeniem. W wypadku ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipoteką opóźnienie spłaty powyżej 60-miesiący uniemożliwia pomniejszenie podstawy tworzenia rezerw i odpisów aktualizujących. Przy pozostałych zabezpieczeniach okresem uniemożliwiającym pomniejszenie tej podstawy jest ponad 36-miesięczne opóźnienie spłaty kredytu lub odsetek.

Jak wynika z przedstawionych zasad, tworzenie rezerw i odpisów aktualizujących ekspozycje kredytowe w bankach stosujących polskie prawo bilansowe wymaga szeregu oszacowań. Dotyczą one zarówno oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej kredytobiorcy, jak również jakości i wartości zabezpieczeń. Biorąc pod uwagę perspektywę odbiorców informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych, a w szerszym ujęciu również bezpieczeństwo sektora bankowego, istotną rolę odgrywa zakres ujawnień dotyczących zasad wyceny ekspozycji kredytowych.

Zakres w odniesieniu do banków podlegających polskiemu prawu bilansowemu został określony w rozporządzeniu w sprawie szczególnych zasad rachunkowości banków. We wprowadzeniu do sprawozdania finansowego należy zamieścić informacje na temat stosowanych przez bank zasad (polityki) rachunkowości, w tym o metodach wyceny aktywów i zobowiązań, w zakresie w jakim obowiązujące przepisy pozostawiają jednostce prawo wyboru lub nie regulują danego zagadnienia [Rozporządzenie z 1.10.2010, załącznik]. Wymaga się w szczególności zamieszczenia informacji na temat stosowanych przez bank zasad:

- ustalania wartości godziwej aktywów finansowych i zobowiązań finansowych,
- ujmowania w kapitale własnym skutków wyceny aktywów i zobowiązań,

- rachunkowości zabezpieczeń,
- spisywania należności.

Katalog dodatkowych informacji i objaśnień, określony przez rozporządzenie, nie ma charakteru zamkniętego. W odniesieniu do ekspozycji kredytowych banki mają obowiązek ujawnić informacje o:

- strukturze należności banku w podziale na kategorie wynikające z [Rozporządzenia z 16.12.2008 r.], z wyszczególnieniem kredytów i pożyczek, w tym informacje o należnościach z odroczonym terminem zapłaty, należnościach przeterminowanych i należnościach spornych, na które nie utworzono rezerw celowych lub nie dokonano odpisu aktualizującego,
- kredytach i pożyczkach, od których bank nie nalicza odsetek.

W sprawozdaniu finansowym banków należy również ujawnić szereg informacji na temat rezerw celowych z podziałem na kategorie należności, a mianowicie:

- stan rezerw celowych na początek i na koniec roku obrotowego,
- zwiększenia, wykorzystanie i rozwiązanie rezerw celowych,
- wymagany według rozporządzenia w sprawie zasad tworzenia rezerw stan rezerw celowych na koniec roku obrotowego, wraz ze szczegółowym wyjaśnieniem, jeżeli stan ten jest niższy od wymaganego.

Warto zauważyć, że rozporządzenie w sprawie szczególnych zasad rachunkowości banków wymaga dość szczegółowych informacji na temat stanu rezerw celowych. Mniej szczegółowe wymagania dotyczą odpisów aktualizujących. Zostały one sformułowane w jednym punkcie [Rozporządzenie z 1.10.2010, załącznik, pkt 37], z którego wynika obowiązek ujawnienia zmian oraz stanów odpisów aktualizujących na początek i na koniec okresu w przekroju poszczególnych aktywów. Oznacza to, że nie wprowadzono szczegółowych wymagań dotyczących ujawniania informacji o odpisach aktualizujących wartość ekspozycji kredytowych. Nie ma na przykład obowiązku wyjaśnienia przyczyn utworzenia czy rozwiązania odpisów. Brak rozwiązań adresowanych do odpisów aktualizujących

jących wartość ekspozycji kredytowych należy uznać za niedopatrzenie ustawodawcy. Może ono wynikać z niepełnego dostosowania zakresu ujawnień wymaganych przez opisywane rozporządzenia do zmian wprowadzonych w 2017 r.⁵¹, które – jak była mowa wcześniej – spowodowały wydzielenie odpisów aktualizujących od rezerw celowych banków.

Warto dodać, że zmiany zasad wyceny ekspozycji kredytowych w 2017 r. miały istotny wpływ na wartość aktywów i wyniki finansowe banków. Na przykład w bankach spółdzielczych łączna suma rezerw w czerwcu 2018 zwiększyła się o 53,1% w porównaniu ze stanem na czerwiec 2017 r. [KNF, 2018, s. 11]. Główną przyczyną tak istotnego zwiększenia stanu rezerw była konieczność uwzględnienia odsetek od ekspozycji zagrożonych w podstawie tworzenia rezerw, a następnie utworzenie na te odsetki odpisów aktualizujących. Wcześniej, to jest przed 2017 r., banki nie wliczały odsetek od ekspozycji zagrożonych do podstawy ustalania rezerw. Odsetki te były wykazywane w pasywach jako rozliczenia międzyokresowe przychodów. Obecnie odsetki te są ujmowane w rachunku zysków i strat w wyniku odsetkowym. Wpływ zmian zasad ujmowania odsetek zastrzeżonych w bankach stosujących polskie przepisy o rachunkowości przedstawiono w **Tabeli 2.6**.

---

⁵¹ Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 12 października 2017 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków, Dz. U. z 2017 poz. 1965 weszło w życie 7.11.2017 r. z obowiązkiem stosowania do sprawozdań finansowych rozpoczynających się po 1 stycznia 2017 r.

Tabela 2.6. Prezentacja zmian zasad ujmowania odsetek od kredytów zagrożonych

Treść operacji gospodarczej	Wpływ na aktywa	Wpływ na pasywa	Wpływ na rachunek zysków i strat
Sprawozdania finansowe za lata obrotowe zakończone przed 31.12.2016 r.			
Naliczenie odsetek od należności zagrożonych	Kredyty (należności od sektora finansowego, niefinansowego, budżetowego) ↑	Przychody zastrzeżone ↑	Brak
Utworzenie rezerw celowych (odsetki od należności zagrożonych nie były wliczane do podstawy tworzenia rezerw)	Kredyty – brak wpływu	Brak wpływu	Brak wpływu
Zmiana kwalifikacji odsetek z zastrzeżonych do normalnych (np. w związku z ich spłatą przez kredytobiorcę)	Brak wpływu	Przychody zastrzeżone ↓	Przychody z tytułu odsetek ↑

Treść operacji gospodarczej	Wpływ na aktywa	Wpływ na aktywa	Wpływ na rachunek zysków i strat
Sprawozdania finansowe za lata obrotowe rozpoczęte po 1.01.2017 r.			
Naliczenie odsetek od należności zagrożonych	Kredyty (należności od sektora finansowego, niefinansowego, budżetowego) ↑	Wynik finansowy netto ↑	Przychody z tytułu odsetek ↑
Utworzenie rezerw celowych i odpisów aktualizujących (na odsetki, w tym od należności zagrożonych są tworzone odpisy aktualizujące)	Kredyty ↓	Wynik finansowy netto ↓	Odpisy na rezerwy ↓*
Zmiana kwalifikacji odsetek z zastrzeżonych do normalnych (np. w związku z ich spłatą przez kredytobiorcę)	Kredyty ↑	Wynik finansowy netto ↑	Rozwiązanie rezerw ↑

* Kwota pozycji „odpisy na rezerwy” wyraża koszty, wskutek utworzenia rezerwy następuje jej zwiększenie. Zmniejsza się jednak wynika finansowy, dlatego celowo przyjęto oznaczenie: ↓.

Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z **Tabeli 2.6.**, skutkiem stosowania wcześniejszych rozwiązań było:

- okresowe zawyżanie wartości bilansowej ekspozycji kredytowej o odsetki zastrzeżone,
- wykazywanie w pasywach odrębnej pozycji przychodów zastrzeżonych o trudnej do zrozumienia treści ekonomicznej,

- wyłączenie wpływu odsetek zastrzeżonych na wynik finansowy banku do czasu ich realizacji lub ustania przesłanek, które zadecydowały o kwalifikacji kredytów do kategorii zagrożonych.

Przesłanką wprowadzonych zmian przepisów było zmniejszenie rozbieżności między zasadami wyceny kredytów i ustalania wyniku finansowego w bankach stosujących polskie regulacje rachunkowości i w bankach stosujących MSR/MSSF. Zmianę należy uznać za słuszną, gdyż rozszerza zakres aktualizacji wartości ekspozycji kredytowych o odsetki zastrzeżone, a tym samym przyspiesza ujęcie ewentualnych strat z tytułu ich nieściągalności w wyniku finansowym.

Kwestia wyceny ekspozycji kredytowych jest przedmiotem szczególnego zainteresowania biegłych rewidentów. KNF w corocznych spotkaniach z audytorami przedstawia najczęściej występujące nieprawidłowości w bankach spółdzielczych. Biorąc pod uwagę tematykę niniejszego rozdziału warto skoncentrować się na nieprawidłowościach bezpośrednio lub pośrednio związanych z wyceną ekspozycji kredytowych banków.

Z materiałów ze spotkań z biegłymi rewidentami, dostępnych na stronie internetowej KNF, wynika że w 2016 r. w obszarze wyceny portfela kredytowego wystąpił szereg nieprawidłowości, na przykład [KNF, 2017a, s. 33-44 oraz KNF 2018, s. 27-33]:

- posługiwanie się przez banki wyłącznie kryterium terminowości spłaty bez uwzględnienia kryterium sytuacji ekonomiczno-finansowej dłużników,
- kwalifikacja kredytu do kategorii „pod obserwacją” na podstawie oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej dłużnika,
- brak określenia branż wymagających szczególnej uwagi, powodującej kwalifikację kredytów do kategorii „pod obserwacją”,
- nieprawidłowa ocena terminowości spłaty kredytów – opóźnienie spłaty liczone nie od dnia następnego po terminie opóźnienia w spłacie, ale od końca kwartału, w którym przeprowadzono pierwszą ocenę,

- brak automatycznej klasyfikacji należności ze względu na terminowość spłaty,
- brak ocen sytuacji ekonomiczno-finansowej dłużnika, w tym brak analizy odchyień osiągniętych wyników od przyjętych prognoz, brak monitoringu wskaźników finansowych dłużników, nierozpoznanie wystąpienia strat naruszających istotnie kapitał własny dłużnika,
- zbyt liberalne zasady oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej dłużnika, umożliwiające nieprzenoszenie należności do kredytów o wyższym poziomie ryzyka nieściągalności,
- zbyt szybkie przeklasyfikowanie ekspozycji kredytowych do kategorii niższego ryzyka,
- pomniejszanie podstawy tworzenia rezerw celowych i odpisów aktualizujących o zabezpieczenia mimo zbyt długiego opóźnienia w spłacie kredytu lub odsetek,
- posługiwanie się nieaktualnymi wycenami rzeczoznawców majątkowych lub brak kontroli rzetelności założeń i parametrów rynkowych będących podstawą wyceny⁵².

Do praktyk, które są pośrednio związane z wyceną ekspozycji kredytowych należy udzielanie przez bank nowych kredytów na spłatę kredytów przeterminowanych. W rezultacie dochodzi do „wyzerowania” historii danego kredytu i wykazania go w należnościach normalnych. Następuje również rozwiązanie wcześniej utworzonych rezerw celowych i odpisów aktualizujących. W konsekwencji bank może wykazać wyższą wartość ekspozycji kredytowych oraz wyższy wynik finansowy w danym okresie.

Po przedstawieniu zasad wynikających z prawa bilansowego warto przyjrzeć się ich praktycznej aplikacji. W tym celu posłużono się sprawozdaniami finansowymi wybranych banków spółdzielczych. Zasady ich

---

⁵² Do nieprawidłowości dotyczących wyceny zabezpieczeń wykrytych przez UKNF należą, między innymi, przypadki celowego zawyżania wartości nieruchomości, często kilkukrotnie przekraczające wartość rynkową, akceptowanie trudno zbywalnych nieruchomości (np. złóż kopalin) jako zabezpieczeń, niezgodność stanu prawnego ze stanem opisanym w operatach szacunkowych, nieuwzględnianie obciążeń w księdze wieczystej, niekorzystanie z międzybankowej bazy danych o rynku nieruchomości.

doboru i podstawowe informacje na temat udzielonych kredytów są zawarte w kolejnym podrozdziale.

2.3. Charakterystyka banków objętych badaniem

Badanie zostało przeprowadzone na podstawie wybranych banków spółdzielczych. Wybór podmiotów z tego sektora jest uzasadniony tym, że banki te stosują polskie regulacje rachunkowości. Wycena ekspozycji kredytowych według MSSF znacząco różni się od zasad przedstawionych we wcześniejszym podrozdziale. Główna różnica sprowadza się do stosowania zgodnie z MSSF 9 od 1 stycznia 2018 roku modelu oczekiwanych strat (*expected credit loss – ECL*⁵³). Skutkiem szacowania oczekiwanych strat kredytowych jest ustalanie odpisów aktualizujących wartość udzielonych kredytów, uwzględniających nie tylko już zaistniałą utratę wartości, ale również oczekiwaną przez bank utratę wartości związaną z zaistnieniem określonych czynników rynkowych (m.in. w konsekwencji zmian rynkowych, trendów, regulacji, sytuacji makroekonomicznej itp.) [Frendzel, 2020, s. 70]. Należy wyjaśnić, że model oczekiwanych strat kredytowych wymaga uwzględnienia oczekiwań danego banku. Dopiero w dalszej kolejności bierze się pod uwagę rynkową ocenę portfela kredytów. Badanie zakresu ujawnień banków stosujących MSSF wykracza poza ramy niniejszego rozdziału.

Na dzień 31 grudnia 2019 r. w Polsce funkcjonowało 538 banków spółdzielczych. Niemal wszystkie banki spółdzielcze są zrzeszone w jednym z dwóch instytucjonalnych systemów ochrony (IPS): 322 było członkami systemu ochrony IPS Banku Polskiej Spółdzielczości S.A., a 194 IPS Spółdzielczej Grupy Bankowej Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. [KNF, 2020, s. 4]. Cechą banków spółdzielczych jest wysoki poziom zatrudnienia w relacji do posiadanych aktywów. Przyczyną tego stanu jest działanie banków w mniejszej skali, co powoduje powielanie

⁵³ Pisali o tym na przykład: [Fałowski i Ignatowski, 2020]; [Frendzel, 2020], [Czajor, 2020].

procesów biznesowych i funkcji w poszczególnych bankach. Banki spółdzielcze w porównaniu z bankami komercyjnymi nie stosują ponadto wyśrubowanych norm w systemach motywacyjnych pracowników. Zbiorczy bilans banków spółdzielczych na dzień 31 grudnia 2018 i 2019 roku zawiera **Tabela 2.7.**

Tabela 2.7. Bilans banków spółdzielczych według stanu na 31.12.2019 r.

Pozycje bilansu (w zł)	2019-12-31	2018-12-31
Aktywa, razem	150 729 623 287	138 252 091 690
Kasa, środki w bankach centralnych i inne depozyty płatne na żądanie	10 846 258 040	9 593 480 660
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	54 481 202	53 324 375
Aktywa finansowe wyceniane według wartości godziwej (ze skutkiem wyceny odnoszonym do RZiS)	82 776 288	92 447 459
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży/wyceniane według wartości godziwej przez inne całkowite dochody	7 943 696 811	7 089 553 656
Aktywa finansowe wyceniane według zamortyzowanego kosztu:	128 360 566 773	117 806 673 301
– w tym kredyty i zaliczki:	111 921 807 023	103 171 186 162
Aktywa finansowe zabezpieczające	0	0
Nieruchomości inwestycyjne i rzeczowe aktywa trwałe	2 365 202 039	2 328 960 627
Wartości niematerialne i prawne	48 488 415	46 462 872
Inwestycje w jednostkach zależnych, we wspólnych przedsięwzięciach i w jednostkach stowarzyszonych	503 040	3 040

Aktywa z tytułu podatku dochodowego	428 173 012	430 098 030
Pozostałe aktywa	599 477 667	811 087 670
Pasywa, razem	150 729 623 287	138 252 091 690
Zobowiązania, razem	137 956 120 601	126 016 714 782
Zobowiązania wobec banków centralnych		
Zobowiązania finansowe przeznaczone do obrotu	5 233 685	383 757
Zobowiązania finansowe wyceniane według wartości godziwej (ze skutkiem wyceny odnoszonym do RZiS)	5 091	5 305
Zobowiązania finansowe wyceniane według zamortyzowanego kosztu	136 650 160 594	124 702 286 475
Zobowiązania finansowe zabezpieczające/instrumenty pochodne – rachunkowość zabezpieczeń	0	0
Rezerwy	315 040 072	287 060 747
Zobowiązania z tytułu podatku dochodowego	183 858 466	190 317 436
Inne zobowiązania	801 822 693 zł	836 661 062
Kapitał własny razem	12 773 502 686	12 235 376 908
Kapitał	535 338 320	514 075 955
Niewniesiony kapitał zadeklarowany	-14 541 839	-13 200 808
Akcje własne (wielkość ujemna)	0	0
Premia emisyjna	0	0
Kapitał zapasowy – pozostały		

Informacje finansowe i niefinansowe w ocenie działalności banku

Pozostałe instrumenty kapitałowe	0	16 131 348
Kapitały rezerwowe		
Fundusz ogólnego ryzyka		
Pozostałe kapitały rezerwowe	11 568 518 769	11 030 467 624
Zyski zatrzymane	-91 809 353	-123 487 589
Skumulowane inne całkowite dochody	110 177	162 387
Kapitał z aktualizacji wyceny	136 366 653	173 277 649
Zysk (strata) roku bieżącego	639 519 959	637 959 349
Dywidendy wypłacone w ciągu roku obrotowego (wielkość ujemna)	0	-9 007

Źródło: Komisja Nadzoru Finansowego, https://www.knf.gov.pl/publikacje_i_opracowania (dostęp: 31.05.2020 r.).

Warto zauważyć, że zaprezentowany bilans różni się od układu określonego w załączniku nr 2 do UoR. Źródłem danych są sprawozdania banków dla NBP, sporządzane według standardu FINREP i COREP. Niektóre pozycje, na przykład „skumulowane inne dochody całkowite”, są typowe dla podmiotów sporządzających sprawozdania finansowe zgodnie z MSSF. Dane wszystkich banków podlegających KNF, w tym banków spółdzielczych, są prezentowane od 1 stycznia 2018 r według tego samego układu., co ułatwia porównywalność danych całego sektora bankowego. Odmienne określenia niż w [Rozporządzeniu z 16.12.2008 r.] zawierają również zestawienia KNF, prezentujące kredyty banku skategoryzowane według kilku kryteriów, a mianowicie:

- należności ogółem bez instrumentów dłużnych,
- należności według produktów bankowych (np. kredyty konsumpcyjne, kredyty operacyjne, kredyty inwestycyjne),
- kredyty na nieruchomości,
- według okresu przeterminowania.

Zestawienie kredytów udzielonych przez banki spółdzielcze wraz z korektami ich wartości zawiera **Tabela 2.8.**

Tabela 2.8. Syntetyczne zestawienie kredytów oraz rezerw i odpisów aktualizujących ich wartość na dzień 31.12.2019 r.

Ekspozycje kredytowe banków i korekty ich wartości (w zł)	2019-12-31	2018-12-31
KREDYTY i ZALICZKI wyceniane według wartości godziwej przez RZiS – portfel A (wartość bilansowa należności)		
Sektor finansowy		
Sektor niefinansowy		
Sektor instytucji rządowych i samorządowych		
NALEŻNOŚCI – portfel B (wartość bilansowa brutto i odpisy)		
SEKTOR FINANSOWY		
Należności bez utraty wartości, w tym:	44 740 797 428	37 721 305 497
Należności bez utraty wartości – Faza 1	44 731 370 886	37 713 711 040
Należności bez utraty wartości – Faza 2	9 426 542	7 594 457
Należności ze stwierdzoną utratą wartości – Faza 3	39 922 781	40 355 857
Odpisy na należności bez utraty wartości, w tym:	290 131	251 713
Odpisy na należności bez utraty wartości – Faza 1	257 881	232 871

Informacje finansowe i niefinansowe w ocenie działalności banku

Odpisy na należności bez utraty wartości – Faza 2	32 250	18 842
Odpisy na należności ze stwierdzoną utratą wartości – Faza 3	26 566 286	32 914 282
SEKTOR INSTYTUCJI RZĄDOWYCH I SAMORZĄDOWYCH		
Należności bez utraty wartości, w tym:	10 611 374 522	9 542 268 228
Należności bez utraty wartości – Faza 1	10 590 905 544	9 521 326 661
Należności bez utraty wartości – Faza 2	20 468 978	20 941 567
Należności ze stwierdzoną utratą wartości – Faza 3	13 163 801	19 446 917
Odpisy na należności bez utraty wartości, w tym:	980 262	507 990
Odpisy na należności bez utraty wartości – Faza 1	293	339
Odpisy na należności bez utraty wartości – Faza 2	979 969	507 651
Odpisy na należności ze stwierdzoną utratą wartości – Faza 3	73 431	496 548
SEKTOR NIEFINANSOWY		
Należności bez utraty wartości, w tym:	61 216 123 383	59 445 992 720
Należności bez utraty wartości – Faza 1	58 978 625 531	56 809 295 775
Należności bez utraty wartości – Faza 2	2 237 497 852	2 636 696 945

Należności ze stwierdzoną utratą wartości – Faza 3	6 022 386 527	5 957 928 984
Odpisy na należności bez utraty wartości, w tym:	84 253 829	84 098 023
Odpisy na należności bez utraty wartości – Faza 1	68 847 546	66 117 584
Odpisy na należności bez utraty wartości – Faza 2	15 406 283	17 980 439
Odpisy na należności ze stwierdzoną utratą wartości – Faza 3	2 763 668 633	2 643 043 436

Źródło: Komisja Nadzoru Finansowego, https://www.knf.gov.pl/publikacje_i_opracowania (dostęp: 31.05.2020 r.)

W **Tabeli 2.8.** zamiast określenia „rezerwy celowe” stosuje się termin „odpisy na należności”, co jest zgodne z terminologią stosowaną w MSSF. Na potrzeby sprawozdawczości FINREP nie rozróżnia się rezerw celowych i odpisów aktualizujących w rozumieniu wynikającym z [Rozporządzenia z 16.12.2008 r.]. W instrukcji uzupełniającej pakiet FINREP jednostkowy (FINPL) wyjaśnia się, że w bankach stosujących polskie prawo bilansowe przez „należności bez utraty wartości” należy rozumieć ekspozycje kredytowe zakwalifikowane do kategorii „normalne” (faza 1 – bez znaczącego wzrostu ryzyka kredytowego od momentu początkowego ujęcia) i „pod obserwacją” (faza 2 – z istotnym wzrostem ryzyka kredytowego od momentu początkowego ujęcia) [NBP, 2019, s. 12]. Z kolei „należności ze stwierdzoną utratą wartości” to ekspozycje kredytowe zaliczone do grupy zagrożonych (kategorie: poniżej standardu, wątpliwe i stracone), określane w zestawieniu jako faza 3. W **Tabeli 2.9.** przedstawiono strukturę udzielonych kredytów oraz rezerw celowych/odpisów aktualizujących.

Wyszczególnienie	Sektor finansowy		Sektor instytucji rządowych i samorządowych			Sektor niefinansowy
	2019-12-31	2018-12-31	2019-12-31	2018-12-31	2019-12-31	2018-12-31
Kredyty (wartość brutto w zł)	44 740 797 428	37 721 305 497	10 612 428 215	9 543 272 766	64 064 045 845	62 173 134 179
Rezerwy celowe/ odpisy aktualizujące (w zł)	26 856 417	33 165 995	1 053 693	1 004 538	2 847 922 462	2 727 141 459
Kredyty (wartość netto w zł)	44 713 941 011	37 688 139 502	10 611 374 522	9 542 268 228	61 216 123 383	59 445 992 720
Rezerwy celowe/ kredyty (wartość brutto) (w %)	0,06	0,09	0,01	0,01	4,45	4,39

Tabela 2.9. Struktura kredytów udzielonych przez banki spółdzielcze wraz z korektami ich wartości

Źródło: opracowanie własne na podstawie https://www.knf.gov.pl/publikacje_i_opracowania (dostęp: 31.05.2020 r.).

Głównymi klientami banków spółdzielczych w badanym okresie były podmioty sektora niefinansowego. Kredyty udzielone podmiotom z tego sektora cechowały się najwyższym ryzykiem, którego miarą jest relacja utworzonych rezerw celowych/odpisów aktualizujących do ich wartość brutto. Badaniem objęto sprawozdania finansowe dziesięciu banków spółdzielczych. Dobierając banki do badania kierowano się następującymi kryteriami:

1. poziom sumy bilansowej na 31.12.2018 r. według bazy Orbis,
2. sporządzanie przez bank sprawozdania finansowego według polskich regulacji.

Sprawozdania finansowe banków zostały pobrane z systemu informacyjnego eKRS Ministerstwa Sprawiedliwości, ponieważ na stronach internetowych banków znajdowały się jedynie wycinkowe dane finansowe, na przykład tylko bilans lub tylko część liczbowa sprawozdania finansowego, bez wprowadzenia czy dodatkowych informacji i objaśnień. Świadczy to o braku dbałości przez zarządy banków spółdzielczych o pełną przejrzystość informacji finansowych. Listę banków objętych badaniem wraz z podstawowymi informacjami zawiera **Tabela 2.10.**

Tabela 2.10. Podstawowe informacje o bankach wybranych do badania

	Nazwa	Sprawozdanie finansowe za rok	Suma aktywów (w zł)	Wartość bilansowa ekspozycji kredytowych/ suma aktywów (w %)
1.	BS we Wschowie	2018	1 273 643 327	82,61
2.	BS w Barlinku	2018	1 018 477 518	80,68
3.	Nadsański BS w Stalowej Woli	2018	971 069 117	86,83
4.	BS w Kielcach	2018	954 892 484	74,57
5.	BS w Lututowie	2018	818 988 793	91,41
6.	BS w Kwidzynie	2018	816 041 300	82,78
7.	ESBANK BS	2018	772 385 265	93,04
8.	Poznański BS	2018	726 464 627	77,72
9.	Kujawsko-Do-brzyński BS	2018	634 723 083	89,91
10.	BS w Ciechanowie	2018	626 881 651	86,55

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych banków.

Średni udział ekspozycji kredytowych na dzień 31 grudnia 2018 r. w bankach objętych badaniem stanowił 84,61%. Wycena tych pozycji ma wpływ nie tylko na sumę bilansową, ale również na poziom wyniku finansowego. Szczegółową analizę ujawnień dotyczących rezerw i odpisów aktualizujących wartość aktywów banków zawiera kolejny podrozdział.

2.4. Analiza zakresu ujawnień dotyczących rezerw celowych i odpisów z tytułu utraty wartości ekspozycji kredytowych bank

Z danych obejmujących wszystkie banki spółdzielcze, wynika że największy udział w portfelu mają kredyty udzielone podmiotom niefinansowym. Podobnie jest w wypadku wybranej próby banków spółdzielczych (por. **Tabela 2.11.**).

Tabela 2.11. Struktura ekspozycji kredytowych banków spółdzielczych na 31.12.2018 r.

	Nazwa	Struktura ekspozycji kredytowych według sektorów		
		Finansowy (w %)	Niefinansowy (w %)	Budżetowy (w %)
1.	BS we Wschowie	31,41	66,10	2,48
2.	BS w Barlinku	24,39	73,86	1,75
3.	Nadszański BS w Stalowej Woli	35,99	59,74	4,27
4.	BS w Kielcach	17,96	41,29	40,75
5.	BS w Lututowie	56,19	31,67	12,15
6.	BS w Kwidzynie	18,50	73,06	8,43
7.	ESBANK BS	48,80	48,07	3,12
8.	Poznański BS	28,32	71,63	0,05
9.	Kujawsko-Dobrzyński BS	28,85	68,75	2,41
10.	BS w Ciechanowie	16,98	61,28	21,75

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych badanych banków.

W analizowanych bankach kredyty udzielone podmiotom niefinansowym stanowią przeciętnie około 60% portfela kredytowego. Warto zwrócić uwagę na znaczące zróżnicowanie udziału tych kredytów, wynoszące od ok. 32% portfela (BS Lututów) aż do niemal 74% (BS w Barlinku). Kredyty udzielone podmiotom niefinansowym charakteryzują się najwyższym ryzykiem, co znajduje odzwierciedlenie w poziomie utworzonych rezerw i odpisów aktualizujących (**Tabela 2.12.**).

Tabela 2.12. Zestawienie informacji na temat rezerw według stanu na 31.12.2018 r. w sprawozdaniach finansowych banków objętych badaniem

Bank	Rezerwy/Suma kredytów (%)	Rezerwy celowe na należności (% sumy rezerw)					Odrębna informacja o odpisach aktualizujących udzielone kredyty (tak/nie)	Minimalny poziom rezerw (tak/nie)
		Normalne	Pod obserwacją	Poniżej standardu	Wątpliwe	Stracone		
BS we Wschowie	2,29	0	0	1,71	1,88	96,40	nie	bd
BS w Barlinku	1,69	2,68	0,86	2,29	15,37	78,80	tak	bd
Nadsański BS w Stalowej Woli	3,33	bd	bd	bd	bd	bd	nie	tak
BS w Kielcach	2,59	0	0	0,46	0,45	99,08	tak	tak
BS w Lututowie	1,86	3,70	0,23	0,89	1,31	93,87	nie	tak
BS w Kwidzynie	1,25	0	0,65	0	0	99,35	tak	tak
ESBANK BS	1,41	1,63		0,73	1,59	96,05	nie	nie
Poznański BS	0,33	4,68	0,18	0,35	0	94,79	nie	tak
Kujawsko -Dobrzyński BS	0,76	0	0	8,79	11,11	80,10	nie	bd
BS w Ciechanowie	0,39	0,13	0,59	2,64	4,40	92,24	nie	bd

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych banków.

Wskaźnik udziału utworzonych rezerw celowych i odpisów aktualizujących kształtował się na poziomie 1,6% sumy bilansowej udzielonych kredytów. Był on nieco niższy w porównaniu ze wskaźnikiem dla wszystkich banków spółdzielczych w Polsce na 31 grudnia 2018 r. Najbardziej istotne znaczenie miały rezerwy/odpisy z tytułu rezerw celowych na stracone ekspozycje kredytowe z sektora niefinansowego. Stanowiły one ponad 90% wszystkich rezerw celowych/odpisów aktualizujących.

Warto zwrócić uwagę na brak jednolitych zasad prezentowania informacji na temat odpisów aktualizujących. Jak była mowa wcześniej, wprowadzenie odmiennego nazewnictwa dla korekt wartości należności głównej z tytułu kredytów (rezerwy celowe) oraz odsetek (odpisy aktualizujące) nie sprzyja zrozumiałości sprawozdań finansowych banków. W niektórych sprawozdaniach w nagłówkach tabel obrazujących korekty wartości udzielonych kredytów do rezerw celowych po prostu dopisano odpisy aktualizujące. Taki sposób prezentacji uniemożliwił oddzielenie kwot rezerw od odpisów aktualizujących należności. Innym sposobem było ujęcie odpisów aktualizujących w wydzielonej części informacji dodatkowej. Te informacje były prezentowane razem z odpisami aktualizującymi wartość innych aktywów, na przykład należności od dłużników różnych, czy z odpisami aktualizującymi wartość rzeczowych aktywów trwałych. Ten sposób prezentacji co prawda dawał możliwość zapoznania się z kwotą odpisów aktualizujących dotyczących odsetkowej części kredytów, ale powodował konieczność przeszukiwania dość obszernych dodatkowych informacji i objaśnień w celu odnalezienia informacji o korektach wartości udzielonych kredytów. Z pewnością odpisy te powinny być prezentowane w części informacji dodatkowej dotyczącej ekspozycji kredytowych. Kolejnym wariantem, wybranym przez większość badanych banków, było pominięcie informacji o odpisach aktualizujących wartość ekspozycji kredytowych. Brak jednolitych zasad prezentacji korekt wartości ekspozycji kredytowych może być następstwem braku precyzji rozporządzenia w sprawie szczególnych zasad rachunkowości ban-

ków, wymagającego, jak już była mowa wcześniej, prezentacji:

- informacji o stanie i zmianach wartości rezerw celowych, z podziałem na kategorie należności,
- danych o stanie odpisów aktualizujących, z wyłączeniem rezerw celowych, według rodzajów aktywów, ze wskazaniem stanu na początek roku obrotowego, zwiększeń i zmniejszeń oraz stanu na koniec roku obrotowego.

Warto zwrócić uwagę, że w części dotyczącej rezerw celowych (część 35) nie ma mowy o odpisach aktualizujących wartość ekspozycji kredytowych, natomiast część informacji dodatkowej dotycząca odpisów aktualizujących nie odnosi się do rezerw celowych. Można zatem dojść do wniosku, że zmiany w rozporządzeniu nie miały charakteru kompleksowego, co w powiązaniu z niezbyt jasnymi przesłankami wyodrębnienia odpisów aktualizujących kredytu prowadzi do niepotrzebnego bałaganu terminologicznego i informacyjnego. Zdecydowanie lepszym rozwiązaniem, spójnym zresztą z przepisami rachunkowości dotyczącymi innych jednostek niż banki, byłoby stosowanie określenia „odpisy aktualizujące” zamiast rezerw celowych. Tak jest w bankach stosujących MSR/MSSF.

Część banków informowała również, że poziom utworzonych rezerw celowych odpowiada ich minimalnemu poziomowi wymaganemu przez rozporządzenie. Żaden bank nie utworzył rezerw celowych/odpisów w wysokości przekraczającej poziom minimalny. Jeden z banków ujawnił natomiast, że poziom utworzonych rezerw/odpisów aktualizujących jest niższy od wymaganego. Niestety w dodatkowych informacjach i objaśnieniach brakuje wyjaśnienia przyczyn tej niezgodności. Większość banków nie informowała o minimalnym, wymaganym poziomie rezerw celowych. Z przeprowadzonej analizy wynika również, że żaden z banków nie zdecydował się na zastosowanie własnego systemu klasyfikacji ekspozycji kredytowych, którego założenia powinny być zbieżne ze stosowanymi w MSR/MSSF.

Kolejną częścią analizy jest ocena jakości ujawnień dotyczących stosowanych przez banki zasad wyceny ekspozycji kredytowych. Należy rozpocząć od stwierdzenia, że wymagania określone w rozporządzeniu w sprawie szczegółowych zasad rachunkowości banków są raczej niskie. We wprowadzeniu do sprawozdania finansowego banki mają obowiązek opisanie stosowanych zasad (polityki) rachunkowości, w tym metody wyceny aktywów i pasywów w zakresie, w jakim przepisy pozostawiają bankowi prawo wyboru lub nie regulują danego zagadnienia [Rozporządzenie z 1.01.2010, Załącznik 1, Część I pkt 6]. W **Tabeli 2.13.** zawarto przykładowe zapisy dotyczące tej kwestii, znajdujące się w sprawozdaniach finansowych analizowanych banków.

Tabela. 2.13. Zasady wyceny ekspozycji kredytowych banków we wprowadzeniu do sprawozdania finansowego analizowanych banków

Bank	Fragment zasad (polityki) rachunkowości
BS we Wschowie	„Należności z tytułu kredytów według zamortyzowanego kosztu z uwzględnieniem efektywnej stopy procentowej”.
BS w Barlinku	brak
Nadsański BS w Stalowej Woli	„Należności z tytułu kredytów według zamortyzowanego kosztu z uwzględnieniem efektywnej stopy procentowej”.
BS w Kielcach	„Udzielone kredyty i pożyczki oraz inne należności banku, które nie są przeznaczone do obrotu, według zamortyzowanego kosztu z uwzględnieniem efektywnej stopy procentowej w części dotyczącej prowizji, powiększone o naliczone odsetki oraz pomniejszone o utworzone rezerwy i odpisy aktualizujące należności związane z ekspozycjami kredytowymi”.
BS w Lututowie	„Udzielone kredyty, pożyczki oraz inne należności, które nie są przeznaczone do obrotu wycenia się w kwocie wymaganej zapłaty, która obejmuje również odsetki od należności”.

BS w Kwidzynie	„Zasady (polityka) rachunkowości przyjęte przysporządzaniu sprawozdania finansowego na dzień 31 grudnia 2018 roku są zgodne z ustawą o rachunkowości i rozporządzeniem w sprawie szczególnych zasad rachunkowości banków”.
ESBANK BS	„Bank stosuje zasady (politykę) rachunkowości wprowadzone uchwałą zarządu (...), metody wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania przychodów i kosztów, zgodne z ustawą o rachunkowości oraz z rozporządzeniem ministra finansów w sprawie szczególnych zasad rachunkowości banków”.
Poznański BS	„Zasady (polityka) rachunkowości przyjęte przy sporządzaniu sprawozdania finansowego na dzień 31 grudnia 2018 roku są zgodne z UoR i rozporządzeniem w sprawie szczególnych zasad rachunkowości banków”.
Kujawsko- -Dobrzyński BS	„Zasady rachunkowości przyjęte przy sporządzeniu sprawozdania finansowego na dzień 31 grudnia 2018 roku są zgodne z UoR oraz rozporządzeniem w sprawie szczególnych zasad rachunkowości banków”.
BS w Ciechanowie	„Aktywa finansowe (w tym kredyty i pożyczki) w wysokości kosztu (ceny nabycia) – według wartości godziwej, uiszczonej lub otrzymanej zapłaty. Koszty transakcji, które mogą być bezpośrednio przypisane do składnika aktywów finansowych, zwiększają cenę nabycia aktywów finansowych”.

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych banków.

Z przedstawionego w **Tabeli 2.13.** zestawienia wynika, że banki w różny sposób podeszły do obowiązku ujawnienia metod wyceny aktywów i pasywów, w jakim przepisy pozostawiają prawo wyboru lub nie regulują danego zagadnienia. Można przyjąć, że polskie prawo bilansowe nie pozostawia bankom swobody wyboru rozwiązań w zakresie wyceny ekspozycji kredytowych. Wartość bilansową ustala się w zamortyzowanym koszcie kredytu, ustalonym według efektywnej stopy procentowej (z uwzględnieniem odsetek, prowizji i innych należności), pomniejszonych o rezerwy celowe (dotyczące części kapitałowej) i odpisy aktualizacji

jące (dotyczące części odsetkowej). Najbardziej zbliżony do przedstawionego powyżej był zapis we wprowadzeniu do sprawozdania finansowego BS w Kielcach. Zapis ten trudno uznać za wystarczający, ponieważ powieła on jedynie wymagania przepisów, a nie wyjaśnia kwestii, w których pozostawiają one bankowi prawo wyboru. Takim prawem może być na przykład możliwość klasyfikacji ekspozycji kredytowych według odmiennych zasad niż określone w rozporządzeniu w sprawie rezerw. Innym prawem jest możliwość pomniejszenia podstawy tworzenia rezerw celowych i odpisów aktualizujących ekspozycje kredytowe w związku z zabezpieczeniami, z których bank może skorzystać.

W wypadku pozostałych banków można mówić albo o nieporozumieniu, albo o błędach merytorycznych. Nieporozumieniem jest stwierdzenie, że zasady (polityka) rachunkowości są zgodne z przepisami regulującymi prowadzenie rachunkowości banków. Trudno, aby były niezgodne. Taki zapis nie stanowi żadnego wyjaśnienia ani w żaden sposób nie przyczynia się do poprawy zrozumiałości sprawozdania finansowego banku.

* * *

Podsumowaniem rozważań dotyczących metod wyceny ekspozycji kredytowych i tworzenia rezerw mogą być następujące wnioski:

- przepisy prawa bilansowego nie wymagają szczegółowego opisu stosowanych przez banki zasad wyceny ekspozycji kredytowych,
- zakres ujawnień dotyczących ekspozycji kredytowych wynikający z prawa bilansowego nie gwarantuje posiadania przez sprawozdania finansowe ani wartości prognostycznej (przewidywanie przyszłych przepływów pieniężnych), ani wartości potwierdzającej (ocena wcześniejszych przewidywań),
- analizowane banki w zasadzie wywiązują się z minimalnych wymagań wynikających z przepisów prawa bilansowego, jest to jednak za mało, aby uznać, że informacje ujęte we wprowadzeniu oraz w dodatkowych informacjach i objaśnieniach umożliwiają ocenę ryzyka nieściągalności ekspozycji kredytowych,
- żaden z banków objętych analizą nie spełnił obowiązku określonego w art. 4 ust. 1a UoR, z którego wynika, że w celu rzetelnego i jasnego przedstawienia sytuacji (...) jednostka jest obowiązana przedstawiać wszelkie dodatkowe informacje konieczne do spełnienia tego obowiązku w informacji dodatkowej.

Przedstawione wnioski są inspiracją do określenia modelowych zasad ujawnień dotyczących wyceny ekspozycji kredytowych. Ich opracowanie jest uzasadnione ze względu na dominujący udział tych pozycji w strukturze aktywów banku oraz ze względu na zaufanie, jakim odbiorcy sprawozdań finansowych powinni darzyć instytucje finansowe.

3. Sprawozdanie finansowe jako źródło informacji o zagrożeniu upadłością banku

3.1. Zjawisko upadłości w sektorze bankowym

Upadłość jednostek gospodarczych jest zjawiskiem nierozzerwalnie związanym z gospodarką rynkową. Liczne badania naukowe podkreślają, że w każdej gospodarce występują jednostki silne oraz słabe, które są narażone na ryzyko niepowodzenia. Kondycja finansowa jednostek gospodarczych podlega również zmianom w czasie, wynikającym ze zmian w ich zewnętrznym i wewnętrznym otoczeniu. W tym kontekście, choć wciąż często postrzegana jako negatywne zjawisko⁵⁴, upadłość przedsiębiorstw nie budzi większych kontrowersji ani obaw. Podkreślana jest również rola badań naukowych dotyczących ekonomicznej strony zjawiska upadłości jako koniecznych dla powstrzymania rozprzestrzeniania się tego zjawiska i ograniczenia go jedynie do tych jednostek, które nie są w stanie pokonać trudności [Mączyńska (red.), 2008, s. 11]. Laureat Nagrody Nobla Joseph E. Stiglitz [2004, s. 9] zachęca wręcz do badań nad ekonomiczną stroną tego procesu, stwierdzając, iż jej poznanie jest nieodzowne dla instytucji upadłości. Równocześnie zauważalny jest wyraźny niedostatek badań dotyczących zjawiska upadłości banków, które są również jednostkami gospodarczymi nastawionymi w swojej działalności gospodarczej na zysk, a tym samym ponoszącymi ryzyko. Niedostatek badań może wynikać z roli jednostek zaufania publicznego, jaką pełnią banki w systemie finansowym poszczególnych krajów, i wynikającej

---

⁵⁴ Odmiennym stanowiskiem jest wskazanie, iż instytucja upadłości jest pozytywnym zjawiskiem, które sprzyja rozwojowi jednostek silnych, równocześnie eliminując z rynku jednostki słabe, które nie są w stanie konkurować z innymi jednostkami [por. m. in. Lee, Yamakawa, Peng i Barney, 2011].

z niej obawy przed ujawnianiem informacji na temat negatywnych wyników finansowych. Podkreślić należy, że upadłość banków jest zjawiskiem rzadko występującym w praktyce, jednak wartym zauważenia oraz zbadania, a zapobieganie trudnościom finansowym banków ma znaczenie dla wszystkich uczestników rynku.

Banki, jako jednostki zaufania publicznego, od wieków odgrywają kluczową rolę w systemie finansowym każdego kraju, jak również na rynkach światowych. Są one specyficznymi jednostkami, które na podstawie przepisów prawa są uprawnione do pozyskiwania środków w postaci wkładów pieniężnych, dokonywania rozliczeń pieniężnych i innych czynności bankowych. Ich rola wiąże się także z zarządzaniem ryzykiem i minimalizowaniem ryzyka na rynkach finansowych [Nowak, 2013, s. 163-164]. Z uwagi na specyfikę działania do niedawna były powszechnie postrzegane jako „zbyt duże, żeby upaść” lub „zbyt ważne, żeby upaść”⁵⁵. Znaczący wpływ na zmianę tej opinii o bankach, miał upadek banku Lehman Brothers, który jest traktowany jako początek światowego kryzysu gospodarczego⁵⁶ [Surdykowska, 2012, s. 51]. Zapoczątkowany po upadku Lehman Brothers kryzys zwrócił uwagę opinii publicznej w stronę banków jako jednostek ponoszących ryzyko działalności. Konsekwencje tego bankructwa zauważalne są w sferze regulacyjnej dotyczącej działalności banków, mającej na celu przywrócenie ładu w bankowości. Zauważalna

⁵⁵ Terminy „too big to fail” i “too important to fail” (oraz ich polskie odpowiedniki „zbyt duży, żeby upaść” lub „zbyt ważny, żeby upaść”) często stosowane są w literaturze naukowej zamiennie, w zależności od autora opracowania.

⁵⁶ Upadłość banku Lehman Brothers uznawana jest za największą w historii. Był to bank inwestycyjny składający się z 2 985 osób prawnych. Bank posiadał rozbudowaną strukturę międzynarodową, która spowodowała, iż w różnych krajach toczyło się równoległe 75 procesów upadłościowych. Postępowania prowadzono zarówno w USA, jak i w jurysdykcjach europejskich oraz azjatyckich [Obal i Szymońska, 2009, s. 58; Solarz, 2013, s. 71; Klepczak, 2016, s. 126]. Upadłość Lehman Brothers jest traktowana jako punkt zwrotny w dyskusjach nad systemowo ważnymi instytucjami – czyli takimi, których skutki mogą mieć negatywny wpływ na funkcjonowanie systemów finansowych w skali międzynarodowej [Solarz, 2013, s. 71]. Upadłość Lehman Brothers jest wskazywana również jako jako przypadek upadłości, która znacząco nadszarpięła zaufanie do sprawozdawczości finansowej jednostek [Wójcik-Jurkiewicz, Jurkiewicz, 2014, s. 173].

jest wręcz presja społeczna ukierunkowana na zaostrzenie norm regulacyjnych wobec banków, gdyż jednostki te nie mogą skupiać się jedynie na generowaniu zysków i tworzeniu wartości dla akcjonariuszy [Marcinkowska, 2013a, s. 8-9]. Problem jest o tyle istotny, że ryzyko związane z problemami finansowymi banków, jak i innych instytucji finansowych, ma charakter systemowy. Niewypłacalność jednego banku może skutkować utratą zaufania do innych jednostek z sektora. Ryzyko systemowe powoduje zagrożenie dla całego systemu, gdyż wiąże się z szybkim rozprzestrzenianiem upadłości oraz większymi stratami. Kaufman i Scott [2003, s. 371-372] przyrównali problem ryzyka systemowego do okrzyku „ognia!” w zatłoczonym teatrze lub przy okazji innego zgromadzenia. Zasięg tego ryzyka może być zarówno krajowy, jak i międzynarodowy.

Problematyka ryzyka działalności banków uwidacznia się w ostatnich badaniach naukowych. Zwracana jest uwaga na to, iż banki są jednostkami narażonymi na ryzyko [Krasodomska, 2008; Bartoszewicz, 2014] lub wręcz z uwagi na status „zbyt duży, żeby upaść” mogą być skłonne do ponoszenia zwiększonego ryzyka [Afonso, Santos i Traina, 2014]. Analizowane są nie tylko korzyści, ale i koszty związane ze statusem „zbyt duży, żeby upaść” banków [por. m. in. Brewer i Jagtiani, 2013; Boyd i Heitz, 2016]. Badania poddają w wątpliwość to, czy wszystkie kraje są w stanie ratować swoje największe banki. Skutkuje to tym, iż banki mogą być „zbyt duże, aby je ratować” [Demirgüç-Kunt, Huizinga, 2013]. Jako punkt zwrotny w postrzeganiu banków jako jednostek zbyt dużych, aby ponosić koszty ich likwidacji, wskazywana jest data 15 września 2008r., czyli upadłość banku Lehman Brothers – koszty jego likwidacji były zbyt duże, aby mógł je pokryć kraj macierzysty oraz inne, w których funkcjonowały jednostki banku [Solarz, 2013, s. 71].

Znaczenie zaufania do banków podkreślają liczne opracowania naukowe. Badania naukowe dotyczące banków jako instytucji zaufania publicznego prowadzone są w różnych kierunkach, np. celu określenia czynników wpływających na zaufanie [por. m. in. Fungáčová, Hasan

i Weill, 2016, Wójcik-Jurkiewicz, 2015, Kieźel, Wójcik-Jurkiewicz, 2017], doświadczeń wynikających ze światowego kryzysu gospodarczego [por. m. in. van der Cruijssen, de Haan i Jansen, 2016], roli jaką pełnią w tym aspekcie jakość i dostępność sprawozdań finansowych banków w poszczególnych krajach [Bauer, 2015], czy wpływu krajowych regulacji prawnych dotyczących rachunkowości bankowej na wiarygodność i możliwość zaspokojenia potrzeb informacyjnych różnych grup interesariuszy banków [Broz Tominac i Bauer, 2017; Bauer i Centorino, 2017]. Niemniej ważne są badania dotyczące ryzyka działalności prowadzonej przez banki oraz trudności finansowych mogących prowadzić do ich upadłości. Badania te wzbudzają jednak kontrowersje, mając swoich zwolenników, jak również przeciwników wskazujących ryzyka związane z upublicznianiem informacji dotyczących możliwości przechodzenia przez bank trudności finansowych.

Zdaniem Kasiewicza, Krysiaka i Rogowskiego [2005, s. 142] upublicznianie informacji na temat złej sytuacji finansowej banku może przynieść niekorzystne konsekwencje nie tylko dla pojedynczego banku, ale i dla całego systemu bankowego. Banki jako jednostki prowadzące specyficzną działalność, narażone są na wyjątkowo negatywne konsekwencje utraty zaufania klientów, które wręcz można nazwać „efektem domina”. Problematyczne jest także to, czy upublicznienie negatywnych informacji przyczyni się do ochrony wszystkich klientów banku, czy tylko tych najzamożniejszych. Mayes [2004, s. 11] zauważył, iż w przypadku trudności finansowych banku więksi deponenci i wierzyciele będą lepiej poinformowani, a w konsekwencji będą mogli odzyskać swoje pieniądze w pierwszej kolejności. Z kolei Thakor [2014, s. 13] jest zdania, iż system finansowy powinien się charakteryzować niskim, ale nie zerowym, poziomem ryzyka. „Zdrowy system finansowy” to taki, w którym występują okazjonalne upadłości banków. Jego zdaniem okazjonalne upadłości banków są nie tylko akceptowalne, ale wręcz pożądane. Wynika to z faktu, iż przekonania i działania ludzi kształtują się pod wpływem doświad-

czeń. Jeśli przez jakiś czas nie zostaną zaobserwowane żadne upadłości banków wszystkie podmioty, tj. organy regulacyjne, agencje ratingowe, zarządzający bankami i inwestorzy, stają się zbyt optymistyczne w podejmowaniu nadmiernego ryzyka. Z tego stanowiska wynika, iż świadomość możliwości wystąpienia upadłości banku jest korzystna.

Upadłości banków, choć mogą stanowić zagrożenie dla systemu finansowego, w praktyce wykazują wiele podobieństw do upadłości innych jednostek gospodarczych. Za wyróżniającą cechę upadłości banków od innych jednostek gospodarczych można uznać zależność pomiędzy kondycją ekonomiczną banku, a jego wielkością i położeniem geograficznym. Istnienie tej zależności wynika z faktu, iż działając na danym terenie banki pozyskują klientów o określonej sytuacji finansowej. Sytuacja finansowa ich klientów przekłada się na np. wywiązywanie się umów zawartych z bankiem. Możliwość pozyskania wkładów oraz zwiększenia akcji kredytowej wiąże się z kondycją podmiotów występujących na obsługiwanych przez bank obszarze [Zalewska, 2002, s. 52-53]. Korzystnym dla niwelowania negatywnego wpływu funkcjonowania banku na określonym terenie może być rozwój bankowości elektronicznej, która będzie wpływała na rozszerzenie sfery działania banku poprzez jej oderwanie od lokalizacji geograficznej siedziby i przeniesienie lokalizacji na wymiar wirtualny. Powszechny dostęp do Internetu, rozwój technologii informacyjnej i techniki przekazywania informacji, jak również wskazywany w badaniach pozytywny odbiór zjawiska wirtualizacji obiegu dokumentacji księgowej [Szymczyk-Madej i Madej, 2012; Baran i Bauer, 2015; Baran i Bauer, 2017; Osikowicz, 2018] wydaje się jednak nie być wystarczającym remedium na problemy umiejscowienia banków w specyficznej lokalizacji geograficznej. Ujawnione po 2015 r. przypadki trudności finansowych banków spółdzielczych w Polsce wskazują na potrzebę dalszych analiz w zakresie przyczyn upadłości banków.

Wśród innych, wymienianych przyczyn upadłości banków wskazywane są: brak wykwalifikowanej i doświadczonej kadry, błędy instytucji

kontrolujących oraz brak efektywnych procedur nadzoru bankowego [Zalewska, 2002, s. 53]. Również w okresie przejściowym pomiędzy gospodarką centralnie planowaną a gospodarką rynkową do głównych przyczyn upadłości banków zaliczano to, iż nie dysponowały wyspecjalizowaną kadrami. Podkreślano także problemy z adekwatnie wysokimi funduszami własnymi. Sytuacja dotycząca kadry menedżerskiej oraz funduszy banku przekładała się na nieumiejętne zarządzanie w obszarze ryzyka kredytowego [www 16]. Analiza przyczyn upadłości banków w różnych krajach świata prowadzi do ich podziału na dwie grupy. Pierwszą są przyczyny egzogeniczne, takie jak np. oszukańcze działania ludzi, defraudacje, problemy z zarządzaniem instytucją i jej majątkiem, nieefektywne procedury kontrolne oraz niedokapitalizowanie. Natomiast do endogenicznych przyczyn upadłości banków zalicza się utratę zaufania do instytucji, przenoszenie trudności pomiędzy bankami i innymi jednostkami w grupie oraz trudną sytuację makroekonomiczną [Appenzeller i Nowara, 2002, s. 115]. Upadłości będące wynikiem złych warunków makroekonomicznych, kryzysów, przestępstw popełnianych na szkodę banków oraz niekorzystne komentarze w środkach masowego przekazu stanowią w praktyce rzadkie przypadki. Natomiast przyczyny wewnętrzne powinny podlegać ścisłemu nadzorowi [Kohutek, 2005, s. 55-58].

W Polsce zjawisko upadłości zapoczątkowane zostało wraz ze zmianą gospodarki centralnie planowanej na gospodarkę rynkową. Pomimo wyraźnych trudności finansowych banków, związanych z działaniem w okresie przejściowym, Polska jest wskazywana jako przykład pozytywnych działań, również w sferze rozwoju techniki, poprawy wskaźników kapitałowych oraz regulacji prawnych banków [Caprio i Klingebiel, 1996]. Pierwsze lata po 1989 r. to czas intensywnych prac nad skutecznym prawem, sprzyjającym rozwojowi gospodarki rynkowej, w tym bankowości w Polsce. Działaniom na rzecz rozwoju bankowości sprzyjało powstanie ustawy o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw i banków (1993), ustawy o rachunkowości (1994) oraz ustawy o łączeniu i grupowaniu nie-

których banków w formie spółki akcyjnej (1996). Każda z tych regulacji prawnych miała określone cele, przy czym to ustawa o rachunkowości miała umożliwić dokładną ocenę sytuacji poszczególnych banków i całego systemu bankowego [Appenzeller i Nowara, 2002, s. 109-110]. Pomimo wskazanych prac ustawodawczych, problem upadłości w początkowym okresie przemian nie ominął także banków. Po 1989 r. zagrożonych upadłością było ok. 600 banków. W efekcie podjętych działań w latach 1992-2001 ogłoszono upadłość 138 banków. Wśród upadłych banków znalazły się 132 banki spółdzielcze i 6 banków komercyjnych. Pierwszą upadłość ogłoszono w 1992 r. w stosunku do Banku Spółdzielczego w Śremie, natomiast poczet upadłych banków tamtego okresu zamyka ogłoszenie upadłości Banku Spółdzielczego we Włodowicach w 2001 r. Chociaż upadłości banków komercyjnych liczebnie było znacznie mniej, to jednak miały one większe znaczenie dla kondycji sektora bankowego [www 16; www 17].

Jedną z ostatnich upadłości banków w tamtym okresie była upadłość Banku Staropolskiego S.A. w Poznaniu. Jego działalność została zawieszona w styczniu 2000 r., a następnie Sąd Okręgowy w Poznaniu w dniu 11 lutego 2000 r. ogłosił jego upadłość. W wyniku upadłości tego banku poszkodowanych zostało łącznie 147 tysięcy deponentów [www 16]. Na szczególną uwagę zasługują opinie i ekspertyzy wydane kilka lat po ogłoszeniu upadłości Banku Staropolskiego S.A. w Poznaniu. Naukowcy specjalizujący się w prawie administracyjnym i bankowym oraz eksperci z dziedziny prawa i rachunkowości, odnosząc się do podstaw wszczęcia postępowania banku, zwrócili uwagę na poprawność przygotowania dokumentacji finansowej jednostki na etapie wszczęcia postępowania upadłościowego. Elementem podlegającym ocenie był bilans banku sporządzony na potrzeby wydania decyzji o zawieszeniu jego działalności, a następnie stanowił podstawę ogłoszenia upadłości banku. Badania te unaocniły rolę poprawności zastosowanych metod wyceny dla podjęcia decyzji o wszczęciu postępowania upadłościowego banku [Antkowiak (red.), 2011].

Po kilkunastu latach przerwy, w grudniu 2015 r. sąd ogłosił upadłość Spółdzielczego Banku Rzemiosła i Rolnictwa (SBRzR) w Wołominie. Kilka miesięcy przed ogłoszeniem upadłości był to największy bank spółdzielczy w Polsce, którego suma bilansowa wynosiła ok. 4 mld zł, a wartość depozytów ponad 3 mld zł. Bank prowadził prawie 110 tysięcy rachunków. Jako przyczyny upadłości banku wskazuje się nadmierną koncentrację kredytów, nieujawnienie przez zarząd pośrednich powiązań pomiędzy finansowanymi przez bank kredytobiorcami oraz przyjęcie nieadekwatnych zabezpieczeń jako podstawy pomniejszych służących tworzeniu koniecznych rezerw na pokrycie ryzyka kredytowego. W efekcie dokonanych odpisów suma zobowiązań przekroczyła wartość aktywów banku spółdzielczego. Ujemne fundusze własne banku były postawą do stwierdzenia, iż SBRzR w Wołominie stał się niewypłacalny [www 18].

Kolejne lata to upadłości mniejszych banków spółdzielczych, takich jak Bank Spółdzielczy w Nadarzynie (BS w Nadarzynie), którego upadłość ogłoszono w grudniu 2016 oraz Bank Spółdzielczy w Grębowie (BS w Grębowie), w stanie upadłości od września 2019. Zdaniem KNF sytuacja w sektorze bankowym jest stabilna. Jednak z uwagi na wpływ upadłości poszczególnych jednostek na konieczność ponoszenia przez inne banki zwiększonych wpłat na BFG⁵⁷ oraz zaufanie do całego sektora, tematyka badania kondycji finansowej banków w celu wczesnego przeciwdziałania ich bankructwom wydaje się być nie do przecenienia. Problem jest tym bardziej istotny, iż doświadczenia różnych krajów wskazują na przenoszenie trudności pomiędzy bankami. Upadłość jednego banku może oddziaływać na osłabienie zaufania do całego sektora bankowego, a tym samym wpływać na pogorszenie kondycji finansowej innych banków. Problemy

---

⁵⁷ Koszty działania banków w ostatnich latach wzrosły z kilku powodów. Wdrożenie przez Polskę Dyrektywy UE o systemach gwarantowania depozytów spowodowało powstanie funduszu przymusowej restrukturyzacji. Fundusz ten zaczął pobierać wpłaty od 2017 r. Ponadto banki wnoszą zwiększone wpłaty na BFG w związku z upadłościami kolejnych instytucji finansowych. Upadłość m.in. SBRzR w Wołominie zmusiła banki do zwiększonych wpłat na BFG oraz konieczności jednorazowych wypłat dla poszkodowanych klientów [www 19].

finansowe, prowadzące do upadłości banku, nie pojawiają się nagle, ale zazwyczaj narastają przez kilka lat. Pierwsza faza wiąże się z pogorszeniem kondycji finansowej banku, następnie zauważalny jest wzrost zainteresowania daną instytucją przez organy nadzorujące. W kolejnej fazie bank wymaga przeprowadzenia gruntownej restrukturyzacji. Dopiero jeśli nie przyniesie ona pozytywnych skutków ogłaszana jest upadłość banku [Appenzeller i Nowara, 2002, s. 115]. Działaniom na rzecz efektywnego przeciwdziałania negatywnym konsekwencjom upadłości banków sprzyjają procedury prawne związane z oceną ich sytuacji finansowej.

3.2. Prawne aspekty przeciwdziałania trudnościom finansowym oraz minimalizacji skutków sytuacji kryzysowych banków

Ryzyko prowadzenia działalności przez banki, a zarazem ich rola w systemie finansowym wymaga wprowadzenia odpowiednich regulacji prawnych mających na celu ochronę nie tylko klientów danego banku, ale i innych uczestników rynku. Brak tego typu regulacji przyczyniłby się do braku bezpieczeństwa, a przynajmniej niewystraszającej gwarancji bezpieczeństwa w odniesieniu do wielkości kwot znajdujących się w obrocie gospodarczym. Atrakcyjność rynku finansowego dla inwestorów jest związana z prawidłową organizacją działalności banków poprzez narzucone im regulacje prawne [Nowak, 2013, s. 165-166]. Państwo, podejmując działania o charakterze regulacyjnym, ma na względzie specyfikę podmiotu, jakim jest instytucja bankowa, którego działalność nie może być skoncentrowana na dążeniu do maksymalizacji zysku bez względu na ryzyko podejmowanych działań. Tworzenie ram prawnych dla funkcjonowania banków wynika z interesu publicznego i ma za zadanie zapewnienie bezpieczeństwa i stabilności całego systemu finansowego [Nieborak, 2008, s. 124-130]. Regulacje te dotyczą m. in. działań związanych z pogarszającą się sytuacją finansową, w tym przymusowej

restrukturyzacji i upadłości.

Warunkiem skuteczności instytucji upadłości jest jej właściwe skonstruowanie tak, aby sprzyjała rozwiązywaniu problemów istniejących w danej przestrzeni gospodarczej. Rozwiązania prawne wpływają bowiem na efektywną alokację środków, jak również sprawiedliwe rozłożenie strat pomiędzy strony procesu upadłościowego [Bauer, 2009]. W przypadku banków sytuacja jest trudniejsza, gdyż poszukiwania równowagi pomiędzy zaspokojeniem roszczeń wierzycieli a ochroną interesów dłużnika oraz pracowników banku⁵⁸ wiążą się z pierwszoplanowym celem, jakim jest ochrona interesu publicznego [Kohutek, 2005, s. 179]. Działania na rzecz rozwiązania trudności finansowych banków mają odzwierciedlenie w prawodawstwie poszczególnych krajów. Wskazywana jest potrzeba stworzenia dla banków nowych rozwiązań upadłościowych. Przykładowo sugerowana jest konieczność tworzenia rozwiązań podobnych, jak te dla instytucji niefinansowych. Jako potencjalną ułomność wskazuje się ograniczenie rozwiązań dla niewypłacalnych banków jedynie do procesów upadłości likwidacyjnej. Jako właściwsze rozwiązanie sugerowane jest umożliwienie bankom w lepszej kondycji wyjścia z trudności finansowych oraz pozwolenie tym, które nie są w stanie wyjść z kryzysu, przeprowadzenia procesu upadłości oznaczającej likwidację [Thakor, 2014, s. 15]. W niektórych krajach banki, które popadły w poważne trudności finansowe podlegają zwykłemu trybowi postępowania upadłościowego, co może mieć negatywne skutki dla ich interesariuszy. Postępowanie w takich przypadkach oznacza reorganizację, wiążącą się z redukcją długów, lub podział strat pomiędzy wierzycieli w wyniku likwi-

---

⁵⁸ Polskie prawo w zakresie niewypłacalności jest nastawione na ochronę praw wierzycieli. Podobny model przyjęły Niemcy, Szwajcaria i Austria. Natomiast kraje takie jak Stany Zjednoczone i Francja większą uwagę zwracają na ochronę praw dłużnika. Podkreślić należy, że w przypadku banków, jak i również przedsiębiorstw, często te interesy są zbieżne. Działania sanacyjne jednostki mogą przyczynić się zarówno do większego zaspokojenia roszczeń wierzycieli, jak i przetrwania dłużnika, a co za tym idzie mogą skutkować ochroną miejsc pracy [por. m. in. Kohutek, 2005; Bauer, 2009; Bauer i Krasodomska, 2015].

dacji banku. W zwykłych procedurach upadłościowych, które nie zostały stworzone z myślą o bankach, nie są uwzględniane potrzeby związane ze stabilnością systemu finansowego, takie jak na przykład ciągłość prowadzonych usług czy bezpieczeństwo interesów deponentów [Piłat, 2016, s. 129]. Tworzenie rozwiązań sanacyjnych, ujmowanych dla banków w odrębnych regulacjach prawnych, nie wyklucza stosowania wobec tych jednostek również prawa upadłościowego – w wielu krajach w stosunku do banków mają zastosowanie przepisy ujęte w ogólnym prawie upadłościowym, a postępowanie toczy się przed sądem [Kohutek, 2005, s. 175]. Odrębnym problemem jest zjawisko upadłości ważnych jednostek, których działanie ma zasięg międzynarodowy. Upadek banku Lehman Brothers ujawnił potrzebę działania na rzecz regulacji w zakresie kontrolowanej upadłości systemowo ważnych instytucji finansowych, do których zaliczane są wybrane, działające w wielu krajach banki. Aktywność w tym zakresie podjęły poszczególne kraje grupy G-20. Terminy przygotowania planów kontrolowanej upadłości w krajach takich jak Stany Zjednoczone, Francja, Włochy, Wielka Brytania, Kanada czy Brazylia różnią się między sobą, jednak ich cel jest spójny. Jest to wspólne dążenie do ograniczenia niepewności w sektorze oraz kosztów złego funkcjonowania systemowo ważnych instytucji finansowych [Solarz, 2013, s. 80-81].

Ujawnione ryzyko upadłości banków sprawiło, iż stabilność systemu finansowego zaczęła być traktowana jako dobro publiczne. Skutki wywołane przez kryzys XXI wieku uświadomiły potrzebę stworzenia mechanizmów ograniczających działania obciążone nadmiernym ryzykiem w sektorze bankowym. Niemniej istotne stało się wypracowanie systemów wczesnego ostrzegania, które pozwolą na podjęcie działań prewencyjnych w przypadku zagrożenia upadłością banku, tak aby zminimalizować koszty udzielania pomocy publicznej [Gradoń, 2014, s. 254]. Skutki jakie wywołał upadek Lehman Brothers wpłynęły na działania zmierzające do wypracowania instytucjonalnych regulacji prawnych, mających na celu przeciwdziałanie upadłości banków lub minimalizowaniu jej

negatywnych konsekwencji. Efekty tych działań zauważalne są zarówno w krajowych systemach prawnych, jak i prawodawstwie UE. Działania te nazywane są *resolution regime*. Ich celem jest nie tylko uporządkowane i tańsze przeprowadzenie procedur związanych z restrukturyzacją lub likwidacją instytucji finansowych, lecz również zapewnienie stabilności w sektorze bankowym. Cele te są osiągane przy braku zaangażowania środków publicznych. W ramach wskazanych procedur koszty postępowania są przesuwane na akcjonariuszy, co pozytywnie wpływa na stabilność w systemie bankowym. Równocześnie procedury restrukturyzacji przeprowadzane są bez przerywania obsługi klientów danej instytucji bankowej [Piłat, 2016, s. 130].

W ramach działań na rzecz efektywnego przeprowadzania postępowań upadłościowych na terenie Unii Europejskiej przyjęto w 2000 roku Rozporządzenie Rady (WE) nr 1346/2000 w sprawie postępowania upadłościowego (aktualnie obowiązująca wersja to Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/848 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie postępowania upadłościowego). Jego celem jest unormowanie transgranicznych postępowań upadłościowych. Rozporządzenie określa przede wszystkim jurysdykcję, czyli to, które państwo członkowskie ma wszcząć postępowanie upadłościowe. Równocześnie wybrane instytucje, takie jak zakłady ubezpieczeń, instytucje kredytowe, przedsiębiorstwa inwestycyjne oraz inne firmy, instytucje lub przedsiębiorstwa, objęte dyrektywą 2001/24/WE Parlamentu Europejskiego i Rady [Dyrektywa 2001/24/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie reorganizacji i likwidacji instytucji kredytowych, 2001, s. 15-23], a także przedsiębiorstwa zbiorowego inwestowania, są wyłączone z zakresu zastosowania niniejszego rozporządzenia. Jak stwierdzono w Rozporządzeniu wyłączenie to wynika z faktu, że wskazane jednostki podlegają szczególnym unormowaniom, a krajowe organy nadzoru dysponują szerokimi uprawnieniami interwencyjnymi [Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/848 w sprawie postępowania upadłościowego, 2015].

Dyrektywa 2001/24/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 4 kwietnia 2001 r. w sprawie reorganizacji i likwidacji instytucji kredytowych weszła w życie 5 maja 2001 r., natomiast kraje członkowskie Unii Europejskiej miały obowiązek wprowadzenia jej przepisów do prawa krajowego do 5 maja 2004 r. Celem tej dyrektywy jest uregulowanie kwestii postępowań upadłościowych głównie instytucji takich jak banki, które mają swoje oddziały na terenie więcej niż jednego kraju UE. W takim przypadku Dyrektywa określa jurysdykcję oraz wskazuje prawo właściwe do stosowania we wszystkich oddziałach instytucji (prawo tego kraju, w którym upadła instytucja finansowa). Dyrektywa narzuca podstawowe obowiązki informacyjne, takie jak publikacja w określonych dziennikach urzędowych (w tym Dzienniku Urzędowym UE oraz ogólnokrajowych dziennikach państw, w których znajduje się siedziba i oddziały instytucji) informacji o toczącym się postępowaniu oraz inne kwestie informacyjne, mające na celu zapewnienie przejrzystości informacyjnej [www 20]. Zasady określone w Dyrektywie w przypadku upadłości banków wpływają m.in. na sposób i pierwszeństwo zaspokajania roszczeń wierzycieli, uzależniając je od prawa procesowego kraju, w którym wszczęto postępowanie [Mer-czyński i Bartosiewicz, 2016]. Oznacza to, że nie istnieje jednolite prawo europejskie, odnoszące się do prowadzenia postępowań upadłościowych banków.

Poszczególne kraje świata cechuje zróżnicowane podejście do problemów trudności finansowych banków, ze szczególnym uwzględnieniem upadłości. Podejście to ma odzwierciedlenie w przepisach prawa stosowanych w poszczególnych krajach. Z uwagi na specyfikę sektora istnieją cechy wspólne w zakresie prawodawstwa poszczególnych krajów w odniesieniu do problemów finansowych banków. Upadłość banków w wielu krajach, takich jak np. Niemcy, Szwajcaria, Włochy, Stany Zjednoczone, nie podlega ogólnym unormowaniom przepisów prawa upadłościowego, ale określana jest przepisami szczególnymi, stworzonymi specjalnie dla instytucji bankowych. Stany Zjednoczone oraz kraje euro-

pejskie wciąż prowadzą działania na rzecz poprawy regulacji prawnych w zakresie zapobiegania trudnościom finansowym banków oraz sposobom wychodzenia z sytuacji kryzysowych [Kohutek, 2005, s. 173-180]. Działania takie zauważalne są również w prawodawstwie polskim.

Prowadzenie postępowań upadłościowych banków w Polsce zostało unormowane przepisami prawa, które mają odzwierciedlenie zarówno w Prawie bankowym [1997], jak również w Prawie upadłościowym [2003]. Ponadto kwestie przymusowej restrukturyzacji, w tym organów uprawnionych do podejmowania stosownych decyzji w tym zakresie, jak również tworzenia i oceny wykonalności planów przymusowej restrukturyzacji, określa Ustawa o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji [UBFG, 2016, dział III]⁵⁹. Specyfika działalności instytucji finansowych powoduje, iż konieczne są szczególne unormowania prawne dotyczące postępowań restrukturyzacyjnych i upadłościowych tych jednostek. Upadłość banku jest sytuacją rzadko spotykaną, dlatego może być rozpatrywana jako szczególny przypadek, wymagający skomplikowanych analiz zarówno na gruncie prawnym, jak i ekonomicznym. Do takich przypadków należy zaliczyć upadłość banku w 2015 r., kiedy przeprowadzenie procedur sądowych wsparte było analizą skutków ekonomicznych podejmowanych decyzji. Rozstrzygnięcie kwestii prawnych miało na celu osiągnięcie jak najefektywniejszych skutków ekonomicznych, mających odzwierciedlenie w oszacowanej masie upadłościowej. Decyzje podejmowane w toku postępowania sprzyjały interesowi wierzycieli banku [Grzesiek-Kasperczyk, 2017]. Podkreślić jednak należy, że upadłości banku nie można rozpatrywać jedynie w kontekście interesów wierzycieli tej instytucji, gdyż skutki mają o wiele szersze oddziaływanie. W związku z tym wdrażane

⁵⁹ Pierwotna wersja Prawa restrukturyzacyjnego [PrRest, 2015, dział III, art. 368-398] zawierała zbiór regulacji odnoszący się do postępowań restrukturyzacyjnych prowadzonych wobec banków i spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych. Jednak przepisy te zostały uchylone w związku z wejściem w życie ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym. Restrukturyzacja banków prowadzona jest w ramach restrukturyzacji przymusowej przez BFG [Zimmerman, 2020, s. 2221].

są rozwiązania restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji, służące połączonym celom mikroekonomicznym i makroekonomicznym. Cele te to np. ochrona określonych deponentów, środków finansowych należących do klientów, zapewnienie ciągłości funkcji banku istotnych dla funkcjonowania sfery realnej gospodarki, unikanie negatywnych skutków dla stabilności finansowej, w tym efektu domina, oraz ochrona finansów publicznych poprzez ograniczenie konieczności publicznego wsparcia finansowego [Piłat, 2016, s. 128-132].

Przymusowa restrukturyzacja wszczynana jest w przypadku szczególnie trudnej sytuacji finansowej banku, a jej celem jest ochrona systemu finansowego. W przypadku braku możliwości uzdrowienia banku w wyniku restrukturyzacji podejmowana jest decyzja o ogłoszeniu upadłości banku.

Prawo bankowe [UPb, 1997, art. 1] odnosi się m.in. do zasad postępowania naprawczego, likwidacji i upadłości banków. Kwestie te precyzuje rozdział 12. wskazanej ustawy, dzielący zagadnienia na związane z opracowaniem planu naprawy, wczesną interwencję, likwidację i upadłość banków. Cele postępowania są różne, a podstawy do wszczęcia działań zależą od sytuacji finansowej banku. Prawo bankowe reguluje kwestie związane z procedurami postępowania w przypadku pogarszającej się sytuacji finansowej banku. Odnosi się także do zagadnień związanych z obowiązkami w zakresie sporządzania i badania sprawozdań finansowych oraz wskaźników finansowych, które są mierzone na podstawie sprawozdań finansowych.

Plan naprawy jest przygotowywany na wypadek pogorszenia sytuacji finansowej banku, która może wynikać z trudnej sytuacji makroekonomicznej lub innych zdarzeń, mających niekorzystny wpływ na bank lub sektor finansowy. Cele określone w planie naprawy dotyczą przywrócenia stabilności finansowej, utrzymania lub przywrócenia wypłacalności oraz generowania zysków. Prawo bankowe [art. 141m] zwraca uwagę na rolę monitorowania poziomu wskaźników ilościowych i jakościowych,

określających sytuację finansową banku. Plany naprawy podlegają okresowej, nie rzadszej niż raz w roku, aktualizacji. Aktualizacje planu naprawy są zatwierdzane przez KNF.

W przypadku naruszenia lub zagrożenia naruszeniem przez bank zasad określonych w Prawie bankowym [UPb, art. 142], bank zobowiązany jest do powiadomienia o sytuacji KNF oraz BFG i wdrożenia planu naprawy. Zasady te dotyczą m.in. wymogów związanych z kapitałem własnym oraz miar płynności. Sytuacja finansowa, wymagająca wczesniej interwencji, to przede wszystkim powstanie lub prognozowanie powstania straty bilansowej, utrata płynności, niewypłacalność oraz pogarszające się wskaźniki dotyczące udzielonych kredytów. Jeśli sytuacja tego wymaga KNF może powołać zarząd komisaryczny, który opracowuje i wdraża plan naprawy oraz informuje KNF o wynikach podjętych działań. Zarząd komisaryczny może również zamknąć księgi rachunkowe, sporządzić sprawozdanie finansowe na dzień wyznaczony przez KNF i zdecydować o pokryciu straty bieżącej oraz strat za lata wcześniejsze [UPb, art. 145].

Prawo bankowe rozstrzyga kwestie możliwości przejęcia banku znajdującego się w trudnej sytuacji finansowej przez inny bank. W przypadku przejęcia banku zarząd banku lub zarząd komisaryczny banku ulegają rozwiązaniu, a ich obowiązki przechodzą na bank przejmujący. Do obowiązków banku przejmującego należy sporządzenie sprawozdania finansowego przejmowanego. Sprawozdanie finansowe podlega badaniu przez biegłego rewidenta. Straty ujęte w bilansie pokrywane są z funduszy banku przejętego [UPb, art. 146b-146e].

W przypadku dalszego pogarszania się sytuacji finansowej banku KNF może zdecydować o jego likwidacji lub upadłości. Likwidacja następuje, jeśli strata przekracza połowę wartości kapitałów własnych. Natomiast upadłość banku zostaje ogłoszona, jeśli według bilansu sporządzonego na koniec okresu sprawozdawczego aktywa banku nie wystarczają na zaspokojenie jego zobowiązań lub w sytuacji, gdy z powodu trudnej sytuacji

finansowej występują problemy z regulowaniem przez bank zobowiązań [UPb, art. 147-169].

Prawo upadłościowe [PrUp, 2003] także reguluje kwestie postępowań upadłościowych banków. Regulacje dotyczące postępowań upadłościowych banków podzielone są na trzy działy. Dział I. omawia ogólne przepisy dotyczące upadłości banków – określa m.in. iż bank uznaje się za niewypłacalny, jeśli według bilansu sporządzonego na koniec okresu sprawozdawczego aktywa nie wystarczają na zaspokojenie zobowiązań. Dział II. określa kwestie postępowań upadłościowych wobec banków hipotecznych, natomiast dział III. Prawa upadłościowego jest wynikiem dostosowania polskich regulacji prawnych do wytycznych Dyrektywy 2001/24/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie reorganizacji i likwidacji instytucji kredytowych i odnosi się jedynie do transgranicznych postępowań upadłościowych. Określa m. in. takie zagadnienia jak jurysdykcja związana z wszczęciem postępowania upadłościowego, ustalenie składu masy upadłościowej, wszczęcie, przeprowadzenie oraz skutki postępowania upadłościowego banku oraz szczególne obowiązki syndyka, wynikające z prowadzenia transgranicznego postępowania upadłościowego [PrUp, 2003; Zimmerman, 2020, s. 1142-1163].

Niezależnie od skali trudności, które przechodzi bank, na poszczególnych etapach postępowań restrukturyzacyjnych i upadłościowych analizowana jest sytuacja finansowa banku. Analizy te przeprowadzają właściwe organy nadzoru oraz osoby odpowiedzialne za przebieg postępowania. Niezbędnym źródłem informacji w przypadku oceny kondycji finansowej zagrożonego upadłością banku jest jego sprawozdanie finansowe.

3.3. Analiza sprawozdania finansowego oraz modele wczesnego ostrzegania w ocenie zagrożenia upadłością banku

Najprostszą metodą badania kondycji finansowej jednostki gospodarczej jest analiza finansowa, ze szczególnym uwzględnieniem analizy wskaźnikowej. Badania naukowe oraz opracowania praktyczne potwierdzają, iż jest ona stosowana także w predykcji upadłości [por. m. in. Hołda, 2006; Hołda i Micherda, 2007; Antonowicz, 2015]. Biegli rewidenci w testowaniu zasady kontynuacji działania przedsiębiorstw w Polsce wykorzystują metody analizy finansowej (60% badanych przypadków), a niektórzy również wykorzystują model Altmana (20%) oraz Hołdy (10%) [Górka, 2010, s. 258], w których wykorzystywane są wskaźniki obliczone na podstawie sprawozdań finansowych. Analiza finansowa jest również wykorzystywana w przypadku pomiaru wyników osiąganych przez bank oraz może służyć ocenie zagrożeń jego funkcjonowania. Banki są specyficznymi przedsiębiorstwami, w których dobra kondycja finansowa jest niezbędna, aby mogły budzić zaufanie. W związku z tym na potrzeby oceny kondycji finansowej banków tworzone i wykorzystywane są również – specyficzne dla tych jednostek – wskaźniki i modele ostrzegające przed upadłością.

Zapewnienie stabilności systemu bankowego wymaga od instytucji takich jak NBP, BFG i KNF wykorzystania sprawozdań finansowych do oceny kondycji finansowej banków oraz tworzenia modeli wczesnego ostrzegania przed upadłością. Metodyka przeprowadzania analiz przez te instytucje jest zróżnicowana, jednak ma cechy wspólne, a poszczególne typy badań wzajemnie się uzupełniają. Badaniom poddawany jest zarówno cały sektor, wybrane grupy jednostek oraz pojedyncze podmioty. Rezultatem przeprowadzanych analiz powinno być wzmocnienie ogólnej stabilności systemu finansowego – cel ten realizowany jest przez szereg

czynności, takich jak identyfikacja czynników powodujących destabilizację systemu, ocena odporności na realne zagrożenia, kontrola podejmowanych działań, monitoring sytuacji ekonomiczno-finansowej i zarządzania bankiem oraz wyprzedzające stosowanie środków nadzorczych, adekwatnych do poziomu ponoszonego ryzyka. W toku badań wykorzystywane są różne źródła informacji pozyskiwanych od banków, wśród których ważne miejsce zajmuje sprawozdanie finansowe. Badaniom poddawane są różne aspekty finansowe. Instytucje nadzoru zainteresowane są oceną takich czynników jak płynność strukturalna (np. wskaźnik aktywa płynne/depozyty bieżące), czy aktywność banku na rynku międzybankowym. Poddawany jest analizie współczynnik wypłacalności oraz wpływ potencjalnej upadłości banku na kondycję pozostałych jednostek z sektora. Model identyfikacji zagrożeń występujących w bankach, oprócz wypłacalności, bada także efektywność oraz jakość należności i zobowiązań pozabilansowych. Rezultaty analiz prowadzonych przez instytucje nadzoru mają odzwierciedlenie w raportach okresowych przez nie przygotowywanych. Raporty te mają na celu nie tylko wskazanie potrzeb zmian w sposobie działania przez zarządzających bankami, ale i wdrożenie przymusowych działań sanacyjnych w przypadku braku reakcji osób odpowiedzialnych [Gradoń, 2014, s. 255-265].

Specyfika banków powoduje, iż ilość podmiotów zainteresowanych ich kondycją finansową może być znacznie większa niż w przypadku przedsiębiorstw innego typu. Podmioty te można podzielić na wewnętrzne i zewnętrzne. Wśród podmiotów wewnętrznych najważniejszymi są kierownictwo, właściciele i pracownicy. Podmioty zewnętrzne, szczególnie zainteresowane kondycją finansową banku, to potencjalni inwestorzy, kredytodawcy, konkurenci, kontrahenci, instytucje nadzoru bankowego, pozostałe organy administracji państwowej (np. urzędy skarbowe, ZUS, GUS), analitycy, agencje ratingowe oraz Rada Polityki Pieniężnej. Ich potrzeby informacyjne są zróżnicowane, w zależności od sposobu powiązania z danym bankiem [Kędzior i Krasodomska, 2008, s. 69].

Bez wątpienia organy nadzorujące działalność banków są interesariuszami, dla których informacja na temat sytuacji wszystkich jednostek w sektorze jest konieczna. Jednak interesariusze wewnętrzni, odpowiedzialni za zarządzanie bankami, również powinni, dla racjonalnego gospodarowania, skuteczności i bezpieczeństwa działania, dążyć do poznania kondycji finansowej danej jednostki. Monitorowanie kondycji finansowej powinno być procesem ciągłym z uwagi na permanentną zmienność zarówno po stronie aktywów, jak i pasywów banku. Konsekwencje zmian zachodzących w strukturze majątku i źródeł finansowania mogą mieć pożądany kierunek, ale mogą też stanowić zagrożenie dla funkcjonowania danej jednostki [Orzeszko, 2001, s. 210-211]. Mnogość potencjalnych interesariuszy zainteresowanych kondycją finansową banku jest swoistym wyzwaniem jakie stoi przed rachunkowością. Ze względu na różnorodność powiązań pomiędzy interesariuszami, a każdą jednostką gospodarczą, zróżnicowane są również cele poszczególnych grup oraz ich zainteresowanie kierunkiem i zakresem zmian. W konsekwencji informacje będące użyteczne dla jednej z grup, mogą nie stanowić wartości dla innej grupy [Wójtowicz, 2010, s. 170; Wójcik-Jurkiewicz, Jurkiewicz, 2014].

Istotną kwestią powiązaną z oceną kondycji banków jest to, iż wśród tych instytucji wyróżnia się banki krajowe, zagraniczne i instytucje kredytowe. Skomplikowanie i złożoność działania instytucji kredytowych powoduje, iż ocena kondycji finansowej tych jednostek wymaga zrozumienia wielu czynników mających na nie wpływ, a także dostarczenia zainteresowanym interesariuszom rzetelnych i szczegółowych informacji. Szczególnie ważną rolę odgrywa sprawozdawczość finansowa tych jednostek oraz proces badania sprawozdania finansowego. Przy czym należy zauważyć, że część z tych instytucji potrzebuje standardów zapewniających porównywalność danych finansowych na arenie międzynarodowej [Wielgórska-Leszczyńska, 2016, s. 198].

Warunkiem koniecznym dla dokonania oceny kondycji finansowej jest zapewnienie dostępu do informacji pochodzących ze sprawozdania finansowego. W przypadku banków działających w formie spółek akcyjnych dostęp do danych finansowych jest ułatwiony poprzez ich zamieszczanie na stronach internetowych jednostek. Dane finansowe, a nawet sprawozdania finansowe jednostek notowanych na GPW w Warszawie można pozyskać ze strony internetowej giełdy. Sprawozdania finansowe banków są również dostępne poprzez stronę internetową KRS. Chociaż zapewnienie publicznego dostępu do danych finansowych i zapewnienie odpowiedniej jakości rocznych sprawozdań finansowych, są warunkami koniecznymi dokonania oceny sytuacji finansowej banku, to stan praktyczny nie zawsze jest zadowalający [Marcinkowska, 2005b]. Badania potwierdzają, iż przypadku banków spółdzielczych w Polsce nie ma praktyki powszechnego upubliczniania sprawozdań finansowych na stronach internetowych banków [Bauer, 2015]⁶⁰.

Analiza finansowa banków ma wiele cech wspólnych z analizą kondycji finansowej innych jednostek. Analiza finansowa banków wspie-

---

⁶⁰ Problem udostępniania sprawozdań finansowych w Polsce za pośrednictwem stron internetowych nie dotyczy jedynie banków spółdzielczych. Jak wynika z badań przeprowadzonych na grupie 100 największych jednostek gospodarczych w Polsce, tylko 47% zamieściło sprawozdania finansowe na swojej stronie www. Ograniczona dostępność sprawozdań finansowych jest jednym z problemów niesprzyjających ocenie kondycji finansowej jednostki przez jej interesariuszy zewnętrznych [Michalak, 2010, s. 87]. Badania wskazują również, iż w przypadku przedsiębiorstw działających w Polsce wskazywany jest niezadawalający poziom jakości danych finansowych, które mogą stanowić podstawę budowy modeli wczesnego ostrzegania przed upadłością [Wędzki, 2012]. Co więcej w przypadku niektórych osób prawnych zaobserwowano niepokojące zjawisko niewykonania bądź niewłaściwego wykonania obowiązków informacyjnych dotyczących sprawozdawczości finansowej, za co KNF w latach 2006-2018 nałożyła kary o łącznej wartości ponad 15 mln złotych [Kurek i Górowski, 2019]. Wskazane badania nie odnoszą się konkretnie do jednostek z sektora bankowego, ale mogą wskazywać na istnienie problemu z dostępem do wysokiej jakości danych finansowych jednostek gospodarczych działających w Polsce, nawet w przypadku spółek publicznych. Zdaniem P. Deca i M. Szczerbak [2016, s. 59] można przyjąć założenie, iż banki o ugruntowanej reputacji i stabilnej sytuacji ekonomiczno-finansowej, szczególnie te, które są notowane na giełdzie papierów wartościowych, prezentują informacje sprawozdawcze w sposób przejrzysty. Natomiast banki, w których sytuacja finansowa jest trudna, ukrywają niekorzystne informacje.

ra proces oceny kondycji finansowej podmiotu lub wybranego obszaru jego działalności. Poprzedzona powinna być ustaleniem celu dokonywanej oceny, podmiotu oceny, przedmiotu i zakresu oceny, kryteriów stanowiących postawę oceny, oraz jej odniesienie [Marcinkowska, 2012b]. W przypadku grupy kapitałowej elementem poprzedzającym analizę finansową jest podział na odrębne podmioty, z uwagi na możliwy, stosunkowo szeroki zakres działania instytucji finansowych (np. usługi bankowe, fundusze emerytalne, inwestycyjne, usługi maklerskie). Dane finansowe i wyniki analizy mogą być także sporządzone oddzielnie dla każdego działu bankowości [Kędzior i Krasodomska, 2008, s. 69].

Analiza finansowa banków składa się z analizy wstępnej sprawozdań finansowych, analizy wskaźnikowej oraz jest pogłębiana przez analizę przyczynowo – skutkową. Przeprowadzana jest w wielkościach nominalnych i realnych. Może być prowadzona w trybie *ex ante*, aby zaplanować najefektywniejsze kierunki działań banku oraz w trybie *ex post*, w celu oceny już osiągniętych dokonań. Prawidłowo przeprowadzona retrospektywna analiza finansowa koncentruje się na kilku okresach, w których porównuje się poszczególne wyniki danej jednostki. Bada się i ocenia tendencję zmian w czasie, wyciągając wnioski co do ich wpływu na przyszłość badanej jednostki. Porównanie powinno odbywać się również w odniesieniu do bliskich konkurentów, czy całego sektora.

Banki opracowują cały szereg różnych dokumentów, które przekazują do instytucji nadzorujących ich działalność. Zawarte w nich informacje sprzyjają analizie wyników osiągniętych przez banki, służą prowadzeniu polityki monetarnej i nadzorczej, jak również służą do zarządzania bankiem. Jednak mimo roli jaką odgrywają na bieżąco opracowywane przez bank informacje na temat jego działalności i wyników, głównym źródłem danych do sporządzenia analizy finansowej banku jest wciąż jego roczne sprawozdanie finansowe [Kędzior i Krasodomska, 2008, s. 61-62]. Sporządzone zgodnie z zasadami i formą, określonymi przez rachunkowość, sprawozdanie finansowe ma podstawowe znaczenie dla oceny sytuacji

finansowej każdej jednostki. Rangę tego dokumentu podkreśla także to, iż jest ono podstawą do podejmowania różnorodnych decyzji ekonomicznych, w tym tych podejmowanych przez NBP [Wędzki, 2014, s. 9-12]. Punktem wyjścia do analizy finansowej banku jest ocena zmian jego sumy bilansowej. Zgodnie z teorią, suma bilansowa stanowi podstawowe kryterium klasyfikujące pozycję banku i świadczy o skali jego działalności. Jej przyrost może być wynikiem zwiększenia wartości depozytów lub kapitału. Jednak wskaźniki finansowe wykorzystywane w analizie finansowej banku są zawarte w różnych częściach sprawozdania finansowego, tak więc dla rzetelnej oceny jego kondycji finansowej potrzebne jest pełne sprawozdanie finansowe [Kopiński, 2008].

Specyfika działalności bankowej, która ma szczególne odzwierciedlenie w strukturze bilansu, ma wpływ na przejrzystość informacyjną analizy sprawozdania finansowego. Uszeregowanie pozycji aktywów i pasywów, praktycznie odwrotne niż w bilansie przedsiębiorstwa, powoduje, iż najistotniejsze z punktu widzenia specyfiki jednostki aktywa, tj. gotówka oraz operacje z bankiem centralnym, ich udział w sumie bilansowej oraz dynamika zmian, są widoczne w pierwszej kolejności, natomiast wartości niematerialne i prawne oraz rzeczowe aktywa trwałe są jednymi z ostatnich pozycji po stronie aktywów. Specyfika działalności bankowej uwidacznia się także po stronie pasywów, w których pierwszą pozycją są zobowiązania wobec banku centralnego, natomiast kapitały własne banku, w tym zysk lub strata netto, zajmują miejsce poniżej wszystkich zobowiązań banku [por. m. in. Miętki, 2008; Orechwa-Maliszewska i Worobiej, 2008; Kopiński, 2008, Emerling, Wójcik-Jurkiewicz i Wszelaki, 2011]. Analiza pionowa bilansu oznacza badanie udziału poszczególnych pozycji w sumie bilansowej. W przypadku aktywów pozwala określić udział poszczególnych aktywów pracujących i niepracujących w sumie aktywów. W przypadku pasywów wiąże się z obliczeniem udziałów sumy oraz poszczególnych kapitałów własnych i zobowiązań w sumie pasywów. Jako sygnał niekorzystnej sytuacji finansowej po stronie aktywów uwa-

za się wzrost udziału należności, których odzyskanie jest wątpliwe, tj. należności pod obserwacją, poniżej standardu, wątpliwych oraz straconych. Niepokojącym sygnałem po stronie pasywów jest wzrost udziału zobowiązań krótkoterminowych w sumie bilansowej, gdyż ich obsługa może generować zwiększone koszty, a nawet prowadzić do problemów z płynnością [Kędzior i Krasodomska, 2008, s. 70]. Przeprowadzana jest także analiza zmian z okresu na okres. Analiza wstępna bilansu powinna zawierać również badanie stosunku zobowiązań pozabilansowych do sumy bilansowej jako wskazujące na potencjalne ryzyko w działalności banku. Wskaźniki budowane na bazie informacji pochodzących z bilansu pozwalają na określenie płynności oraz wypłacalności banku [Orechwa-Maliszewska i Worobiej, 2008, s. 79]. Badanie jest szczególnie ważne z uwagi na ocenę zagrożenia upadłością badanej jednostki.

Ważnym elementem sprawozdania finansowego w ocenie kondycji finansowej banków jest ich rachunek zysków i strat. Ma on budowę segmentową, wskazując na kolejne obszary działalności banku. W pierwszej części wyodrębnione są przychody i koszty, które pozwalają na wyliczenia wyniku na działalności bankowej. Analiza przychodów i kosztów z działalności bankowej zasługuje na szczególną uwagę, gdyż to te pozycje świadczą o pozycji konkurencyjnej banku w długim okresie [Kędzior i Krasodomska, 2008, s. 70]. Następnie obliczany jest wynik na działalności operacyjnej, wynik finansowy brutto i wynik finansowy netto. Ujęcie specyficznych dla działalności banku w pierwszej jego części, a kolejnych obszarów w następujących po sobie segmentach, pozwala na określenie jakie rodzaje działalności i w jakim stopniu wpłynęły na rezultaty ekonomiczne jednostki [por. m. in. Miętka, 2008; Orechwa-Maliszewska i Worobiej, 2008; Kopiński, 2008, Emerling, Wójcik-Jurkiewicz i Wszelaki, 2011]. Analiza rachunku zysków i strat banku, podobnie jak w przypadku bilansu, oznacza badanie jego struktury oraz dynamiki zmian poszczególnych pozycji przychodów, kosztów i wyników. Jednak nie powinna ograniczać się jedynie do analizy zmian, ale także powinna być uzupełniona przez

badanie czynników wpływających na kształtowanie wyniku osiągniętego na poszczególnych poziomach. Obliczanie, analiza i interpretacja zmian poszczególnych etapów osiągania ostatecznego wyniku banku ma znaczenie poznawcze, gdyż ostateczny wynik finansowy odzwierciedla przejawy wszystkich działalności banku w danym okresie. Rozszerzenie analizy rachunku zysków i strat stanowi pogłębiona analiza wskaźnikowa rentowności [Kopiński, 2008, s. 102-113]. W przypadku zagrożenia kontynuacji działania w analizie uwidaczniać się będzie malejąca rentowność, która w efekcie może przekształcić się w deficytowość, wynikającą z ujęcia w liczniku wskaźników budowanych na bazie rachunku zysków i strat nie zysku, a straty netto.

Na uwagę zasługuje również informacyjna rola rachunku przepływów pieniężnych w ocenie kondycji i potencjalnego zagrożenia działalności banku. Przyczyna zainteresowania tym elementem sprawozdania finansowego wynika z faktu, iż przepływy pieniężne lepiej odzwierciedlają rzeczywiste efekty gospodarowania niż zysk bilansowy. Kontrola przepływów pieniężnych jest niezbędna, jeśli jednostka gospodarcza nie chce stracić płynności finansowej, a w konsekwencji utracić zdolności do kontynuacji działania. Informacje płynące z rachunku przepływów pieniężnych mają charakter komplementarny w stosunku do danych pochodzących z bilansu i rachunku zysków i strat. Informacje w ujęciu kasowym są wykorzystywane jako wskaźniki przetrwania i rozwoju danego przedsiębiorstwa. Mierniki wyliczone na podstawie rachunku przepływów pieniężnych dostarczają innych informacji niż mierniki oparte na wielkościach obliczonych zgodnie z zasadami sporządzenia pozostałych części sprawozdania finansowego [por. m. in. Skoczylas, 2002, s. 96-103; Wędzki, 2008, s. 93; Walton i Aerts, 2009, s. 262-289; Śnieżek i Wiatr, 2011, s. 70-76].

W literaturze wyróżnia się kilka sposobów analizy rachunku przepływów pieniężnych mogących służyć określeniu zagrożenia dla kontynuacji działania jednostki gospodarczej, w tym również banku. Jednym ze sposobów wykorzystania rachunku przepływów pieniężnych w ocenie

zagrożenia kondycji finansowej jest badanie znaków strumieni środków dotyczących poszczególnych obszarów działalności. W metodzie tej bada się każdą możliwą kombinację znaków przepływów. W związku z tym, że są trzy obszary działalności, a każdy z nich może mieć wartość dodatnią lub ujemną, jest osiem możliwych kombinacji, które mogą wskazywać na stan w jakim znajduje się badana jednostka. Jako niekorzystne wskazuje się te warianty, w których przepływy z działalności operacyjnej banku są ujemne. Wariant, w którym przepływy netto z każdego typu działalności są ujemne wskazuje na poważne zagrożenie, gdyż długoterminowy niedobór środków pieniężnych wskazuje na realne zagrożenie upadłością. Z kolei wyniki, w których przepływy pieniężne z działalności operacyjnej są dodatnie, a z działalności inwestycyjnej ujemne, mogą świadczyć o wzmożonych wydatkach inwestycyjnych, które w przyszłości mogą doprowadzić do poprawy stanu finansów w innych obszarach [Kopiński, 2008, s. 125-126]. Może to być też sygnał wskazujący na podjęte w banku działania restrukturyzacyjne. Analiza ta ma charakter bardzo uproszczonej, który może posłużyć jedynie jako punkt wyjścia do pogłębionej analizy, bez jednoznacznego decydowania o kondycji finansowej badanej jednostki.

Analiza rachunku przepływów pieniężnych wiąże się także z badaniem struktury i dynamiki zmian poszczególnych pozycji wpływów i wydatków. Rachunek przepływów pieniężnych umożliwia również przeprowadzenie analizy wskaźnikowej, ustalenie wzajemnych relacji pomiędzy wielkościami przepływów w obszarze operacyjnym, inwestycyjnym i finansowym. Informacje płynące z tej analizy mają dużą wartość poznawczą w ocenie zagrożenia upadłością, gdyż stanowią jeden ze sposobów monitorowania płynności w badanej jednostce [Sierpińska, Jachna, 2005]. Rachunek przepływów pieniężnych może służyć do obliczenia wskaźników kasowych, które zostaną wykorzystane do budowy modelu ostrzegającego przed bankructwem. W prognozowaniu upadłości wykorzystywane są również znaki przepływów pieniężnych według rodzaju, kwoty

i znaku przepływów [Wędzki, 2010; Wędzki, 2012].

Ocena kondycji finansowej banku na podstawie jego sprawozdania finansowego odbywa się w odniesieniu do innych jednostek w sektorze i bezpośrednich konkurentów, zawiera porównania w czasie i analizę przyczyn występowania określonych zmian. W literaturze podawane są wartości wzorcowe np. dla udziałów poszczególnych pozycji aktywów i pasywów w sumie bilansowej. Jednak wartości te ewoluują wraz ze zmianami w otoczeniu ekonomicznym i prawnym banku. Ważnym aspektem w ocenie zmian jest uwzględnienie wymogów prawnych, które wpływają na wartość pozycji ujętych w sprawozdaniu finansowym. Przykładowo regulacja płynności zawarta w rekomendacjach Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego, której celem jest zmniejszenia skali niedopasowania wymagalności pasywów i zapadalności aktywów, wymusiła zmiany w strukturze ich majątku oraz źródeł finansowania banków. Ustanowienie wskaźnika stabilnego finansowania netto (NSFR), mającego zapewnić bezpieczeństwo finansowania banku w okresie jednego roku, gdyby wystąpiła sytuacja kryzysowa, wpłynęło na zmiany zarówno w bilansach, jak i rachunkach zysków i strat banków. Wyniki badań empirycznych, prowadzonych w różnych krajach, wskazują że w ostatnich latach nastąpił wzrost udziału stabilnych, długoterminowych źródeł finansowania po stronie pasywów oraz wzrost udziału pozycji wymagających niewielkiego pokrycia stabilnymi źródłami finansowania po stronie aktywów [Flotyński, 2017].

W ocenie kondycji finansowej banku wykorzystywane są wszystkie elementy sprawozdania finansowego banku. Ocenie mogą podlegać informacje na temat zwiększeń i zmniejszeń, wykazane w zestawieniu zmian w kapitale własnym. Ważną częścią jest także informacja dodatkowa do sprawozdania finansowego, gdyż wskazuje ona np. podstawę przeprowadzonej wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania przychodów i kosztów, zmiany w rachunkowości wprowadzone w ostatnim roku obrotowym (wraz z uzasadnieniem), jak również istotne zmiany, które

mają wpływ na znaczące zmiany pozycji bilansowych i wyniku finansowego. Niemniej ważne w ocenie banku jest jego sprawozdanie z działalności, które jest obligatoryjnie dołączane do sprawozdania finansowego. Zawiera ono informacje na temat stanu majątkowego i finansowego banku, z uwzględnieniem osiągniętych efektów, jak również omówieniem czynników ryzyka. Chociaż sprawozdanie z działalności nie stanowi części sprawozdania finansowego, to jednak jest istotne dla zrozumienia sytuacji finansowej banku. Sprawozdanie to powinno także zawierać wskaźniki finansowe i niefinansowe [Kędzior i Krasodomska, 2008, s. 64-66; Emerling, Wójcik-Jurkiewicz i Wszelaki, 2011, s. 125].

Oryginalność analizy finansowej banków, oprócz specyficznej dla tych instytucji prezentacji danych finansowych w sprawozdaniu finansowym, wynika również ze specyficznej, stworzonej dla nich odrębnej gamy wskaźników (np. wskaźniki adekwatności kapitałowej), które współistnieją przy wskaźnikach typowych dla innego rodzaju przedsiębiorstw (takich jak np. ROA czy ROE). Wskaźniki finansowe w bankach można podzielić na sześć grup [Kopiński, 2008, s. 138]:

- adekwatności kapitałowej,
- rentowności,
- płynności,
- jakości aktywów i pasywów,
- wykorzystania zasobów,
- rynku giełdowego.

Obliczenie i interpretacja różnych grup wskaźników wymaga wykorzystania informacji pochodzących z różnych elementów sprawozdania finansowego, jak również z innych źródeł informacji. Ważnym źródłem danych do obliczenia wskaźników finansowych, niezbędnych dla oceny zagrożenia funkcjonowania banku, jest bilans. Stanowi on podstawę do wyliczenia wskaźników płynności, głównych wskaźników rentowności oraz jakości aktywów i pasywów. Przeprowadzenie pełnej oceny kondycji finansowej banku wymaga wykorzystania danych pocho-

dzących także z innych elementów sprawozdania finansowego, a nawet innych źródeł informacji.

W analizie wskaźnikowej istotne jest badanie różnych obszarów, które wzajemnie się uzupełniają. Pomiar i ocena wskaźników z różnych grup pozwala na wszechstronność oceny kondycji finansowej banków [Orzeszko, 2001, s. 216]. Międzynarodowe badania porównawcze wskazują, iż wskaźniki finansowe są wykorzystywane przez instytucje nadzorujące działalność banków. Z badań przeprowadzonych w krajach G-10 wynika, iż wskaźniki finansowe są bardzo ważne dla instytucji nadzoru w bieżącej ocenie sytuacji finansowej banków. Wskazano również istotne powiązanie wskaźników finansowych i podobnych elementów systemów wczesnego ostrzeżenia z analizami ilościowymi i procedurami statystycznymi [Sahajwala, Van der Bergh, 2000, s. 6].

Badania nad upadłością przedsiębiorstw wskazują, iż główne grupy wskaźników, które świadczą o trudnościach finansowych, mogących prowadzić do upadłości, to wskaźniki płynności, rentowności i zadłużenia. Główną grupą wskaźników, która wskazuje na realne zagrożenie upadłością w krótkim okresie, jest grupa wskaźników płynności. Jednak początki pogarszającej się sytuacji finansowej uwidaczniają się w sukcesywnym obniżaniu wskaźników rentowności [por. m. in. Wellalage i Locke, 2012; Surdykowska, 2012; Dresler, 2014; Czerwińska-Kayzer, 2018]. W przypadku banków kluczową rolę w ocenie zagrożenia upadłością, obok wskaźników płynności, rentowności i zadłużenia, odgrywają wskaźniki adekwatności kapitałowej. W analizach mających na celu zapobieganie upadłości banków, szczególna uwaga nadzoru bankowego zwracana jest na identyfikację zagrożenia wypłacalności [Marcinkowska, 2005b].

Specyfika wskaźników adekwatności kapitałowej polega na uwzględnieniu w ich konstrukcji ekspozycji na różnego typu ryzyko. Są to syntetyczne mierniki oceny banku, wykorzystywane zarówno przez nadzór bankowy, jak i innych interesariuszy zainteresowanych bezpieczeństwem funkcjonowania banku. Do wiodących wskaźników w tej grupie zalicza-

ny jest współczynnik wypłacalności, który stanowi relację funduszy własnych banku do aktywów i zobowiązań pozabilansowych ważonych ryzykiem i powinien być nie mniejszy niż 8% [Kopiński, 2008, s. 138-139]. Raport KNF wskazuje na istotę pomiaru wskaźników adekwatności kapitałowej. W raporcie KNF zwracana jest uwaga, iż banki zobowiązane są utrzymywać współczynnik kapitału podstawowego Tier I, współczynnik kapitału Tier I oraz łączny współczynnik kapitałowy na poziomie nie niższym niż odpowiednio 4,5%; 6,0% i 8,0% łącznej kwoty ekspozycji na ryzyko. Wymogi te są powiększone o domiar kapitałowy na banki posiadające istotne ekspozycje na rynku walutowych kredytów dla gospodarstw domowych zabezpieczonych hipotecznie. W tym zakresie decyzje są podejmowane indywidualnie, w zależności od banku. Domiar ten może się wahać od 0,4% do 6,4% [KNF, 2019, s. 4]. Informacje na temat wskaźników adekwatności kapitałowej udostępniane są w sprawozdaniach finansowych. Władze nadzorujące działalność banków nakazują ujawnianie szeregu informacji tak, aby zmniejszyć ryzyko działalności tych jednostek. Publiczny dostęp do danych pochodzących ze sprawozdań finansowych pozwala zarówno depozytariuszom, jak i innym użytkownikom, na możliwość lepszej oceny i kontroli banku [Mishkin, 2002, s. 387]. Można uznać, że ujawnianie w sprawozdaniu finansowym informacji na temat wskaźnika adekwatności kapitałowej wpisuje się w realizację tego zamierzenia.

Współczynnik wypłacalności nie jest jednak miarą, której spełnienie zgodnie z wymogami stawianymi przez regulatorów daje gwarancję, iż jednostka nie upadnie. Współczynnik ten uwzględnia różnego typu ryzyka, jednak jego wartości graniczne są wielkościami modelowymi. Istnieją przypadki banków, których współczynniki wypłacalności spełniały normy, a mimo tego zostały one postawione w stan upadłości [Koleśnik, 2014, s. 82]. Wskaźniki adekwatności kapitałowej są tylko jedną z grup niezbędnych przy ocenie zagrożenia upadłością banku. Do ważnych grup należą także wskaźniki rentowności, płynności oraz jakości aktywów.

Wskaźniki rentowości⁶¹ są istotne w ocenie kondycji finansowej, gdyż jest to grupa wskaźników, które determinują możliwości rozwojowe banku. Oprócz oceny jednostki, mogą stanowić podstawę oceny pracy kierownictwa. Ich systematyczne pogorszenie może z wyprzedzeniem wskazywać na zbliżający się kryzys. Konstrukcja tych wskaźników oznacza ujęcie w liczniku zysku netto, a w mianowniku innej wartości, której relacja jest badana w odniesieniu do zysku netto. Dwa główne wskaźniki w tej grupie to ROA (*return of assets*), który oznacza iloraz zysku netto przez sumę aktywów, oraz ROE (*return of equity*), który oznacza iloraz zysku netto przez kapitały własne. Alternatywnym sposobem pomiaru wskaźników rentowności jest ujęcie w liczniku zysku brutto. Uzasadnieniem dla obliczeń i interpretacji wskaźników rentowności z wykorzystaniem zysku brutto jest wyeliminowanie wpływu podatków na ocenę badanej jednostki. Dyskusyjną kwestią jest pomiar wskaźników z tej grupy w przypadku wystąpienia straty. Wskaźniki te stają się w takim przypadku wskaźnikami deficytowości, a ich interpretacja, wskazująca na to, ile jedna złotówka (np. aktywów czy kapitałów własnych) generuje straty, wydaje się nie uzasadniona. Samo badanie zmian wartości wskaźników deficytowości w czasie ma jednak sens w przypadku jednostek zagrożonych upadłością, gdyż wskazuje na zmiany sytuacji kryzysowej (jej pogłębianie lub poprawę). W przypadku bankrutów należy zwrócić uwagę na interpretację wskaźnika ROE. W związku z sytuacją kryzysową zarówno licznik, jak i mianownik tego wskaźnika może być ujemny, co w efekcie daje wynik „fałszywie dodatni”. Wynik ten, bez analizy przyczyn dodatniej wartości, może prowadzić do błędnej interpretacji. Do obliczenia wskaźników ROA i ROE wykorzystywane są dane pochodzące z bilansu banku. W grupie wskaźników rentowności znajdują się jednak również

---

⁶¹ Iwanicz-Drozdowska [2012, s. 69-71] zwraca uwagę, iż wskaźniki rentowności są jedną z grup wskaźników efektywności (obok wskaźników marży, obciążenia wyniku oraz efektywności zatrudnienia). Wyliczone są na podstawie zagregowanych wielkości ujętych w sprawozdaniach finansowych. Zdaniem Autorki, ich zaletą jest możliwość wykorzystania przez wszystkich zainteresowanych oceną działalności banku.

takie, do których wyliczenia niezbędne są dane pochodzące z rachunku zysków i strat, tj. dane na temat poszczególnych wyników banku (wynik z tyt. odsetek, wynik z tyt. prowizji, wynik na działalności bankowej), jak również na temat wartości różnych przychodów i kosztów banku (np. przychody z tyt. odsetek, przychody z tyt. prowizji, koszty ogółem).

Zapewnienie płynności w banku jest obszarem szczególnie ważnym w związku ze specyfiką działania tych jednostek jako instytucji zaufania publicznego, którym klienci powierzają swoje środki pieniężne. Płynność oznacza bowiem zdolność do terminowego regulowania zobowiązań, a jej utrzymanie jest warunkiem nie tylko wiarygodności, ale i przetrwania banku. Dlatego pomiar i interpretacja wskaźników płynności jest szczególnie ważna w ocenie potencjalnego zagrożenia funkcjonowania banku. W praktyce spotykane są tradycyjne miary płynności, jednak tworzone są również nowe wskaźniki związane z ryzykiem płynności, wynikające ze zmian w otoczeniu gospodarczym i wynikających z nich nowych potrzeb informacyjnych.

Tradycyjne wskaźniki charakteryzujące płynność finansową banku można podzielić na dwie grupy, tj. te wskaźniki, które pokazują relację określonego typu aktywów (płynnych) do sumy aktywów⁶² oraz te, które stanowią iloraz pomiaru określonego typu aktywów przez wybrane pozycje pasywów, pokazując tym samym możliwości zaspokojenia zobowiązań. Do wyliczenia tradycyjnych wskaźników charakteryzujących płynność finansową banku wykorzystywane są dane pochodzące z bilansu. Wybrane wskaźniki charakteryzujące płynność finansową banku zamieszczono w **Tabeli 3.1**.

---

⁶² Chociaż konstrukcja wskaźnika udziału aktywów płynnych odbiega od konstrukcji typowych wskaźników płynności, w których zestawiane są pozycje aktywów ze zobowiązaniami, to jednak wskaźnik ten jest wskazywany w literaturze jako jeden ze wskaźników charakteryzujących płynność finansową banku [por. m. in. Kopiński, 2008, s. 142; Orechwa-Maliszewska i Wyrobiej, 2008, s. 91].

Tabela 3.1. Tradycyjne wskaźniki charakteryzujące płynność finansową banku

Nazwa wskaźnika	Wzór	Uwagi
Wskaźnik udziału aktywów płynnych	$\frac{\text{aktywa płynne}}{\text{aktywa ogółem}}$	Wskaźnik ten wskaże na zaangażowanie banku w mniej dochodowe aktywa, które w sytuacji konieczności pozyskania środków pieniężnych są łatwiejsze do zbycia.
Współczynnik płynności	$\frac{\text{aktywa płynne} - \text{krótkoterminowe pasywa}}{\text{aktywa ogółem}}$	Wskaźnik wskazujący na stosunek bieżącej nadwyżki lub deficytu pomiędzy aktywami płynnymi a krótkoterminowymi pasywami do sumy aktywów.
Wskaźnik płynności /wskaźnik płynności szybkiej ⁶³	$\frac{\text{aktywa płynne}}{\text{zobowiązania bieżące}}$	Wskaźnik określa możliwości spłaty zobowiązań bieżących przez bank w przypadku nagłego wycofania depozytów.

⁶³ Wskaźnik o zaprezentowanym wzorze, wg. Orechwy-Maliszewskiej i Wyrobiej [2008, s. 90] nazywa się „wskaźnikiem płynności”. Natomiast Kopiński [2008, s. 143-144] nazywa go „wskaźnikiem płynności szybkiej”, a jako „wskaźnik płynności” wskazuje wskaźnik, który w liczniku ujmuje aktywa zapadalne w danym przedziale czasowym, a w mianowniku pasywa wymagalne w danym przedziale czasowym. W przypadku innych wskaźników płynności banku również brakuje jednoznaczności w nazewnictwie pomiędzy autorami poszczególnych opracowań (nie tylko wymienionymi powyżej, lecz także innymi autorami). Podkreślić jednak należy, iż niejednorodność w obliczeniach poszczególnych wskaźników nie jest cechą przynależną do określonej grupy podmiotów gospodarczych. Jak wynika z badań Masztalera [2019b] również spółki notowane na GPW w Warszawie wchodzące w skład WIG20 stosują różne podejście do obliczania poszczególnych wskaźników. Największe spółki giełdowe w Polsce stosują różne formuły do obliczenia wskaźników finansowych o tej samej nazwie. Autor wyłączył z badań instytucje finansowe.

Wskaźnik bieżącej płynności	$\frac{\text{gotówka + papiery wartościowe}}{\text{łączne zobowiązania}}$	Wskaźniki te różnią się licznikiem. Określają możliwość pokrycia łącznych zobowiązań aktywami o najwyższym stopniu płynności.
Wskaźnik płynności strukturalnej	$\frac{\text{gotówka + należności od banków + papiery wartościowe}}{\text{łączne zobowiązania}}$	

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Kopiński, 2008, s. 142-145; Orechwa-Maliszewska i Wyrobiej, 2008, s. 90-91].

Wyższa wartość wskaźników płynności oznacza większe bezpieczeństwo działania banku, tak więc za korzystny uważa się wzrost udziału aktywów płynnych w stosunku do sumy aktywów oraz w stosunku do zobowiązań. Jednak należy pamiętać, że aktywa o najwyższym stopniu płynności są to składniki majątku przynoszące niski dochód lub nie-dochodowe. W związku z tym ich nadmierny poziom może prowadzić w dłuższym okresie do pogorszenia zyskowności.

W efekcie kryzysu zapoczątkowanego przez upadek banku Lehman Brothers Komitet Bazylejski opracował dwa nowe wskaźniki, tj. LRC i NFSR. Obydwa wskaźniki odnoszą się do potencjalnej sytuacji kryzysowej banku. Pierwszy z nich wyraża procentową wartość pokrycia płynnymi aktywami kwoty możliwych odpływów netto. Narzucone normy tego wskaźnika wymuszają na bankach utrzymywanie wysokiej jakości aktywów na poziomie, który pozwoli na pokrycie przez 30 dni potrzeb związanych z możliwym odpływem środków z danej jednostki. Drugi wskaźnik wyraża relację funduszy własnych i obcych stabilnych do aktywów nie-płynnych i aktywów o ograniczonej płynności. Nowe sposoby pomiaru ryzyka płynności ograniczają możliwość indywidualnego osądu zależnego od specyfiki działania banku [Dziwok, 2015].

Ważną grupą wskaźników finansowych w ocenie zagrożenia funkcjonowania banku jest grupa wskaźników jakości aktywów i pasywów. Podstawę do obliczenia tych wskaźników stanowi bilans banku. Wskaźniki te obrazują bezpieczeństwo posiadanych przez bank aktywów, wskazując na udział należności normalnych, poniżej standardu, pod obserwacją, wątpliwych i straconych w sumie należności ogółem, a także wskaźnik aktywów pracujących. Wskaźniki udziału należności konstruowane są na jednolitej zasadzie, tj. udział należności danego typu dzielony jest przez sumę należności i wyrażany w procentach. Natomiast wskaźnik aktywów pracujących liczony jest jako iloraz sumy aktywów pracujących do aktywów ogółem. Wzrost wartości tego wskaźnika wskazuje na wzrost udziału przynoszącego dochód bankowi. Za zjawisko negatywne uważany jest wzrost udziałów należności innych niż normalne w sumie należności oraz spadek wskaźnika aktywów pracujących [Kędzior i Krasodomska, 2008, s. 73-74].

W analizie finansowej największych banków ważną rolę odgrywają wskaźniki giełdowe, które wskazują na pozycję spółki publicznej wśród jej konkurentów notowanych na giełdzie. Ponadto, oprócz klasycznych wskaźników rentowności, na uwagę zasługują również wskaźniki SVA (*Shareholder Value Added*) oraz EVA (*Economic Value Added*), które uwzględniają koszt kapitału własnego. Ich wyniki mają szczególne znaczenie dla akcjonariuszy, a także służą bieżącym potrzebom kierownictwa banku przy podejmowaniu decyzji inwestycyjnych i w ocenie efektów działalności [Kędzior i Krasodomska, 2008, s. 74-75]. W przypadku zagrożenia upadłością, wskaźniki te nie są wskazywane jako priorytetowe w ocenie kondycji finansowej jednostki.

Mnogość różnego typu wskaźników finansowych stanowi pewne utrudnienie do zgłębienia kondycji finansowej jednostki. Zaletą jest więc powszechne wykorzystanie techniki i technologii w rachunkowości oraz „obróbce” danych finansowych. Można uznać, iż odpowiednio dobrany system informatyczny w każdej jednostce decyduje w znacznej mierze

o jakości i bogactwie dostarczanej informacji ekonomicznej, która jest podstawą analizy i może mieć decydujący wpływ na jej wyniki. Systemy informatyczne w znacznej mierze umożliwiają przeprowadzenie pomiaru wybranych wskaźników finansowych, jednak to od wiedzy i umiejętności użytkowników zależeć będzie poprawność wyciąganych z nich wniosków [Andrzejewski, Grabiński i Kędzior, 2006]. Łatwość pomiaru wskaźników finansowych może i powinna przyczyniać się do poprawności analizy finansowej banku. Brak problemu z obliczeniem wskaźników finansowych nie jest gwarancją wystarczająco wczesnego zdiagnozowania zbliżającego się w jednostce kryzysu. Przykład może stanowić upadłość banku z 2015 r., dla którego sprawozdanie finansowe za 2014 r. zostało sporządzone przy założeniu kontynuacji działania. Raport biegłego wraz z przeprowadzoną analizą potwierdził prawidłowość tego założenia [www 21]. Bez wątplenia kluczową rolę w ocenie sytuacji finansowej jednostki odgrywa jakość informacji generowanej w systemie rachunkowości, jak również wnikliwość i rzetelny osąd analizowanych wartości wskaźników finansowych.

Dla banków, oprócz wskaźników finansowych, tworzone są również syntetyczne miary oceny, tj. głównie modele wczesnego ostrzegania przed upadłością oraz inne, kompleksowe systemy oceny. Z uwagi na specyfikę banków, syntetyczne miary ryzyka tworzone są zarówno przez organy nadzoru, jak i przez niezależnych naukowców i praktyków, jako system wsparcia np. akcjonariuszy, czy inne strony zainteresowane kondycją finansową banków. Równocześnie upublicznionych wyników badań dotyczących prognozowania upadłości banków czy modeli wczesnego ostrzegania przed upadłością, dostosowanych do instytucji takich jak banki, jest o wiele mniej niż modeli przewidujących upadłość przedsiębiorstw [Gruszczyński, 2001; Kasiewicz i Rogowski, 2006]. Kasiewicz i Rogowski [2006, s. 4] wskazują na różne przyczyny tego stanu. Wśród nich wymieniają problem z dostępem do pełnej informacji na temat banku dla badaczy niezwiązanych z organizacjami nadzoru. Ponadto,

z uwagi na specyfikę banków, zaleca się ostrożność w formułowaniu zaleceń stosowania i wyciągania wniosków z danego modelu. Konsekwencje niewłaściwego sformułowania modelu wskazującego na upadłość banku mogą mieć negatywne skutki dla danej jednostki, systemu bankowego oraz przyczynić się do utraty reputacji jednostki rekomendującej jego stosowanie. Tworzenie i wykorzystywanie modeli jest trudne również z uwagi na szczegółowość i zmienność uregulowań odnoszących się do banków. Kasiewicz i Rogowski zauważają również, iż liczba podmiotów bankowych upadłych w stosunku do nieupadłych jest mała, co nie pozwala na wiarygodne testowanie modeli. Pomimo wspomnianych trudności i ograniczeń, modele prognozujące upadłość banków powstają i są wykorzystywane w praktyce.

Masiukiewicz [2011, s. 96] zwraca uwagę, iż instytucje takie jak NBP i BFG stosują metody punktowe oceny standingu banku i potencjalnych zagrożeń. Metody te nie mogą być stosowane jako wyłączna podstawa wdrożenia procesu sanacji banku z uwagi na zróżnicowanie przyczyn sytuacji kryzysowych. Nie ma jednoznacznych kryteriów dotyczących wskaźników finansowych, które miałyby stanowić podstawę do wprowadzenia zarządu komisarycznego i sanacji. Do miar wskazujących na potrzebę sanacji banku można zaliczyć niewłaściwy poziom współczynnika wypłacalności, utratę płynności czy relację straty do kapitałów własnych świadczącą o kryzysie w banku. Dotychczasowe przypadki upadłości banków wskazują na to, iż nie da się zastosować jednej, uniwersalnej miary do wszystkich jednostek w sektorze.

Jedną z podstawowych miar oceny banków w Polsce są modele tworzone przez BFG. Model ten ocenia poszczególne banki w zakresie efektywności, ryzyka kredytowego i adekwatności kapitałowej. Oprócz miar sprawozdawczych wykorzystuje dodatkowe informacje, np. dotyczące prowadzonych w bankach działań naprawczych. Porównanie ocen poszczególnych banków pozwala wykryć jednostki zagrożone niewypłacalnością, jak również dokonać kompleksowej oceny całego sektora

bankowego [Dec i Szczerbak, 2016, s. 60].

Jak wynika z badań Kasiewicza i Rogowskiego [2006] w literaturze najlepiej opisane są amerykańskie modele wczesnego ostrzegania przed upadłością banków. W opracowaniach naukowych i praktycznych wyraźnie wyodrębniają się dwa kierunki badań dotyczących prognozowania upadłości banków. Pierwszy wykorzystuje wskaźniki finansowe, takie jak płynność, rentowność i adekwatność kapitałowa do budowy systemu eksperckiego. Drugi kierunek wiąże się z budową modeli statystycznych lub ekonometrycznych, służących predykcji bankructwa banków. Z przeprowadzonych przez Kasiewicza i Rogowskiego badań wynika m.in., że analizowane modele charakteryzowały się wysoką skutecznością w przyporządkowaniu banków do grupy zagrożonych lub niezagrożonych upadłością, a głównym celem ich tworzenia jest wsparcie organów nadzorujących działalność banków. Autorzy badań stwierdzili, iż wśród zmiennych objaśniających przeważają, nad innymi zmiennymi, zmienne finansowe wyliczane na podstawie informacji pochodzących ze sprawozdań finansowych⁶⁴.

Również modele wczesnego ostrzegania przed upadłością tworzone w Europie wykorzystują dane pochodzące ze sprawozdań finansowych. Przykładowo – model, który opracował Betz, Opricã, Peltonen i Sarlin [2014] uwzględnia w ocenie banków zarówno dane finansowe, jak i czynniki o charakterze makroekonomicznym.

Modele prognozowania upadłości banków wymagają regularnych przeglądów i aktualizacji na potrzeby współczesnych warunków konkurencji, wynikających ze zmieniającego się otoczenia gospodarczego. Badania dotyczące predykcji upadłości banków powinny odnosić się do poszczególnych gospodarek, np. amerykańskiej, polskiej [Kasiewicz i Rogowski, 2006, s. 35]⁶⁵.

⁶⁴ Kasiewicz i Rogowski [2006] opisali i poddali szczegółowej analizie dziewięć różnych modeli amerykańskich.

⁶⁵ Podobne obserwacje i wnioski dotyczą modeli wczesnego ostrzegania przed upadłością przedsiębiorstw, tj. powinny być one uaktualniane i dostosowywane do specyfiki

W Polsce w XXI wieku zauważalne są działania na rzecz stworzenia kompleksowego systemu oceny zagrożenia upadłością banków. Nigdy nie było to zadaniem łatwym. W początkowym okresie prac nad stworzeniem systemu oceny sytuacji kondycji finansowej banków podkreślano problemy wynikające ze zbyt małej ilości przypadków – banków, które mogłyby stanowić podstawę budowy modeli wczesnego ostrzegania przed upadłością – oraz stosunkowo krótkim okresem obserwacji. Ponadto niekorzystnym zjawiskiem były też częste zmiany prawa. Pomimo niedogodności budowano systemy służące ocenie zagrożenia upadłością banków, które wykorzystywały wskaźniki finansowe jako podstawę syntetycznej oceny. Przykładowo w 2002 do oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej banków komercyjnych działających w Polsce Konat i Sowińska wykorzystali wskaźniki finansowe z czterech grup, tj. rentowności, wypłacalności, jakości należności oraz jakości zobowiązań pozabilansowych. Analiza każdego przypadku dokonywana była jednostronnie, tj. badano jedynie odchylenia niekorzystne od wartości wzorcowych. Następnie Zaleska [2002] zaproponowała zbliżony system oceny zagrożenia upadłością banków spółdzielczych, do którego wybrała wielkości i wskaźniki finansowe, które uznała za najbardziej miarodajne. Analogicznie jak w przypadku oceny banków komercyjnych, tak i w przypadku oceny banków spółdzielczych wiodącą rolę odgrywał współczynnik wypłacalności. Ponadto, Zalewska wykorzystwała również wskaźniki dotyczące rentowności, kapitałów własnych, pokrycia straty oraz udziału należności zagrożonych w należnościach ogółem. Zarówno w przypadku oceny banków komercyjnych, jak i proponowanej oceny banków spółdzielczych, poszczególnym wskaźnikom przyporządkowano tzw. „punkty karne” [Zalewska, 2002, s. 58-95].

Inne badania, prowadzone w Polsce i dotyczące oceny kondycji finansowej banków, koncentrują się na określeniu tzw. „sił finansowych”.

---

konkretnej gospodarki [por. m. in. Andrzejewski i Maślanka, 2014; Pocięcha, Baryła i Pawełek, 2015; Freifalts, Pettere i Voronova, 2019].

Pierwotna wersja tych badań, nazwana analizą „pięciu sił”, jest koncepcją Iwanicz-Drozdowskiej z 1999 roku i dotyczy „szybkiej” i bardzo ogólnej oceny działalności banków, będącej zarazem etapem poprzedzającym wstępną analizę. Ocena dokonywana jest w punktach. Dotyczy takich aspektów jak rating, suma bilansowa, kapitał własny, wynik finansowy i doświadczenie. Wykorzystując zaproponowany model Mioduchowska-Jaroszewicz przeprowadziła ocenę działania 12 banków w latach 2005-2007. Na podstawie przeprowadzonych badań autorka nie uzyskała jednoznacznej informacji, jednak uznała, że ocena „pięciu sił” może być wartościową częścią wstępnej oceny banków [Mioduchowska-Jaroszewicz, 2009, s. 275-284]. W kolejnym etapie badań metoda „pięciu sił” została poszerzona. Modyfikacja oceny wstępnej zakłada poszerzenie badań o dodatkowe, istotne w ocenie autorów, aspekty. W próbie badawczej uwzględniono 12 podmiotów notowanych na GPW w Warszawie. Badaniami objęto lata 2009-2010. Kryteria oceny poszerzono do 10. Rozszerzona analiza w większej mierze oparta jest na wskaźnikach finansowych. Jak w pierwotnej wersji, tak i w jej rozszerzeniu wykorzystano informacje na temat wielkości sumy bilansowej, wyniku finansowego, kapitału własnego i ratingu. Do kryteriów oceny dodano wskaźniki udziału aktywów pracujących, kreatywności, płynności finansowej, struktury jakości portfela kredytowego, wypłacalności oraz zobowiązania warunkowe. W wyniku przeprowadzonej analizy autorzy stwierdzili, iż wyniki badań przeprowadzonych na podstawie zaproponowanej przez nich metody znajdują odzwierciedlenie w sprawozdaniach finansowych badanych jednostek. Wyniki badań przeprowadzonych za pomocą rozszerzonej oceny „sił finansowych” w znacznej mierze pokrywały się z zyskami osiąganymi przez banki poddane analizie, jak również w prawidłowych udziałach poszczególnych wielkości w bilansie [Mioduchowska-Jaroszewicz i in., 2011].

Alternatywne badania dotyczące tematyki predykcji upadłości banków w powiązaniu z wybranymi zasadami rachunkowości przeprowa-

dzili Dec i Szczerbak [2016]. Oceniając stabilność sektora bankowego w latach 2009-2015, przeprowadzili badania porównawcze wyników na działalności bankowej ze zmianami w kapitale podstawowym. W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzili, iż istnieje niewielki związek pomiędzy badanymi zmiennymi (korelacja wyniosła 0,0939). Zdaniem Deca i Szczerbak w badanym przez nich okresie banki w Polsce cechowała dobra kondycja finansowa oraz bezpieczny poziom kapitału własnego. Autorzy badania wskazują na konieczność dalszych badań w tematyce predykcji bankructwa banków w powiązaniu z udoskonalaniem procedur dotyczących sprawozdawczości finansowej.

Niewystarczający stan badań dotyczących polskich modeli wczesnego ostrzegania przed upadłością stworzonych dla banków jest wyraźnie widoczny w literaturze. Podejmowane są nawet próby zastosowania modeli stworzonych dla przedsiębiorstw do oceny zagrożenia upadłością w bankach. Przykładowo Folwarski [2010] poddał analizie ryzyko bankructwa dwóch banków wykorzystując metodę Mączyńskiej. W wyniku przeprowadzonych badań wykazał, iż badane banki nie wykazują symptomów zagrożenia upadłością. Stefański [2011] do badań nad zagrożeniem upadłością banków wybrał kilka modeli analizy dyskryminacyjnej, stosowanych do badania przedsiębiorstw (tj. model Gajdki i Stosa, model „poznanski”, model Mączyńskiej i Zawadzkiego, model Wierzby, model Appenzeller i Szarzec). Badaniu poddał 14 banków notowanych na dzień 31.12.2010 roku na GPW w Warszawie. Okresem przyjętym do badań były lata 2007-2009. Zarówno Folwarski [2010], jak i Stefański [2011] na potrzeby prowadzonych badań wykorzystali wskaźniki finansowe banków zbudowane na podstawie ich sprawozdań finansowych.

Na uwagę zasługuje fakt, iż przyjęte w przywołanych pracach oceny skuteczności danych metod prowadzone są dla lat, w których nie było przypadków upadłości banków w Polsce. Ponadto omówione wyniki badań dotyczących skuteczności systemów wczesnego ostrzegania przed upadłością prowadzone były głównie w grupach banków komercyjnych,

notowanych na GPW w Warszawie, w których nie ma przypadków upadłości. W latach późniejszych, tj. 2015-2019, ogłoszono upadłość 3 banków spółdzielczych, co stwarza nowe możliwości do badań empirycznych. Możliwości badań są jednak wciąż ograniczone z uwagi na niewielką ilość przypadków banków w upadłości, które mogą zostać w nich wykorzystane. W kontekście powyższych rozważań można uznać, iż pogląd Kasiewicza i Rogowskiego [2006, s. 35], którzy stwierdzili, iż: „nadal pozostaje dużo wolnej przestrzeni teoretycznej dla nowych ujęć metodycznych, które wierniej, dokładniej i prościej tworzyłyby warunki dla oceny stopnia zagrożenia banków upadłością oraz minimalizacji społecznych i ekonomicznych kosztów ich upadłości”, wciąż pozostaje aktualny.

3.4. Praktyczne aspekty wykorzystania sprawozdania finansowego jako źródła informacji na temat trudności finansowych banku

Podstawowym źródłem informacji o kondycji finansowej każdej jednostki są jej roczne sprawozdania finansowe. W przypadku banków mogą one stanowić podstawę do sporządzenia przez poszczególnych interesariuszy analiz, jak również są podstawą do ocen dokonywanych przez instytucje nadzorujące. Źródłem informacji służącym ocenie kondycji jednostek z sektora bankowego są także raporty publikowane przez instytucje nadzorujące takie jak BFG, NBP i KNF. Podstawą do sporządzenia tych raportów są informacje pozyskiwane od poszczególnych jednostek w sektorze. Informacje te są agregowane oraz stanowią podstawę do sporządzania ocen o całym sektorze bankowym. Raporty BFG⁶⁶,

⁶⁶ BFG publikuje raporty cykliczne o sytuacji banków z podziałem na poszczególne miesiące [www 22]. Do analizy zawartości raportów miesięcznych wybrano raport za wrzesień 2019 r. Wybór wynika z faktu, iż we wrześniu 2019 r. ogłoszono upadłość BS w Grębowie. Raporty publikowane na stronie internetowej BFG zawierają szereg różnego typu informacji w formach wykresów oraz tabel. Raporty te są sporządzane na podstawie danych dotyczących banków krajowych, z wyłączeniem Banku Gospodarstwa Krajowego (BGK), gdyż nie podlega on ustawie o BFG. Miesięczne raporty

NBP⁶⁷ i KNF⁶⁸ nie prezentują wyników poszczególnych jednostek, a w przypadku upadłości banku zawierają jedynie podstawowe informacje na temat jednostki w upadłości lub jej wpływu na cały sektor bankowy.

BFG prezentują w sposób zbiorczy połączone wyniki wszystkich banków, z częściowo wydzielonymi informacjami dla grup banków komercyjnych i banków spółdzielczych. Raporty BFG prezentują dane na temat struktury aktywów i pasywów, depozytów i kredytów klientów, aktywów finansowych, pozycji z rachunku zysków i strat, efektywności (w tym m. in. wskaźników ROA, ROE), jakości kredytów klientów oraz adekwatności kapitałowej (z podziałem danych na temat współczynników wypłacalności dla całego sektora, banków komercyjnych oraz spółdzielczych). Prezentowane dane miesięczne pozwalają na ocenę pozytywnych i negatywnych tendencji w sektorze bankowym, nie odnoszą się jednak do poszczególnych jednostek z sektora [BFG, 2019].

⁶⁷ Również NBP publikuje raporty o sytuacji systemu finansowego, w których nawiązuje do sytuacji w sektorze bankowym. Raporty te są publikowane z podziałem na raporty o stabilności systemu finansowego, o rozwoju systemu finansowego oraz na temat sytuacji na krajowym rynku kredytowym [www 23]. Szerszy charakter raportów NBP powoduje, iż tylko ich część jest poświęcona problemom banków. Raport z lutego 2016 roku wyjaśnia problemy związane z utratą płynności przez SBRzR w Wołominie, jak również nawiązuje do korekty oceny sytuacji finansowej banku, będącej wynikiem zleconego przez zarząd komisaryczny badania sprawozdania finansowego. Ocena sporządzona na podstawie na podstawie sprawozdania finansowego wskazywała na to, że SBRzR w Wołominie jest wypłacalny [NBP, 2016]. Raport z czerwca 2017 roku także wspomina o upadłości Banku Spółdzielczego w Nadarzynie, która miała miejsce w okresie poprzedzającym sporządzenie raportu, tj. w grudniu 2016 [NBP, 2017].

⁶⁸ Jednym z głównych źródeł informacji o kondycji banków są raporty publikowane okresowo przez KNF. Dotyczą one zarówno informacji zbiorczych na temat całego sektora bankowego (tj. raporty o sytuacji banków), jak również odnoszą się do sektora bankowości spółdzielczej (tj. raporty o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających). Roczne raporty o sytuacji banków publikowane przez KNF przedstawiają zagregowane informacje pochodzące ze wszystkich jednostek sektora bankowego, z podziałem na sektor komercyjny i spółdzielczy. Zawierają dane na temat funduszy własnych, łącznej ekspozycji na ryzyko, współczynnika kapitałowego Tier I oraz łącznego współczynnika kapitałowego. Ponadto wskazują na liczbę jednostek z sektora bankowego niespełniających wymagań regulacyjnych w zakresie minimalnego poziomu kapitału założycielskiego lub minimalnych współczynników kapitałowych. Wśród innych informacji wykazywane są te, które mają swoje źródło w sprawozdaniach finansowych banków, np. omówienie sytuacji w zakresie płynności, jakości portfela kredytowego, wybrane elementy rachunku zysków i strat oraz wybrane pozycje bilansowe. W raportach KNF za 2015 r. i 2016 r. omówiony został wpływ upadłości SBRzR w Wołominie na wzrost kosztów innych jednostek z sektora w wyniku konieczności dodatkowych wpłat na BFG, a także wpływ na silny spadek współczynników kapitałowych oraz wyników zawartych zbiorczym zestawieniu informacji pochodzących rachunku zysków i strat [KNF, 2016a; KNF, 2017b]. Podobnie raporty KNF o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających prezentują zagregowane dane na temat jednostek w sektorze. Na uwagę zasługuje fakt, iż w raporcie za 2015 r. nie uwzględniono danych SBRzR w Wołominie, aby znacząco nie zaburzać wyników całego sektora. Strata tego banku przewyższała trzykrotnie łączny wynik netto pozostałych banków spółdzielczych [KNF, 2016b].

Raporty NBP, BFG i KNF, sporządzone w oparciu o dane pochodzące ze sprawozdań finansowych banków, dostarczają informację zbiorczą na temat całego sektora. Ocena poszczególnych jednostek wymaga analizy ich indywidualnych raportów finansowych.

Pomimo, iż udział banków spółdzielczych w sumie bilansowej systemu bankowego wynosi zaledwie kilka procent, to jednak stanowią one bardziej liczebną grupę banków niż banki komercyjne. W ostatnich latach w praktyce występowały potwierdzone przypadki problemów finansowych banków spółdzielczych w Polsce. W związku z tym analiza praktyki dotyczącej ujawnień informacji służących ocenie kondycji finansowej przez interesariuszy zewnętrznych ma znaczenie dla zaufania do sektora bankowego. W latach 2015-2019 ogłoszono upadłość trzech banków spółdzielczych, tj. SBRzR w Wołominie (2015), BS w Nadarzynie (2016) i BS w Grębowie (2019). Banki spółdzielcze są jednymi z jednostek zaufania publicznego, których działalność podlega ścisłym regulacjom prawnym oraz nadzorowi ze strony umocowanych do tego zewnętrznych instytucji. Przynależność ta, zgodnie z teorią, powinna skutkować wysokiej jakości sprawozdawczością finansową. **Sprawozdania finansowe jednostek, w których ogłoszono upadłość powinny zawierać sygnały ostrzegawcze z wyprzedzeniem pozwalającym na podjęcie działań przez interesariuszy, w tym przede wszystkim podjęcie działań restrukturyzacyjnych, pozwalających na wyjście z sytuacji kryzysowej.**

W przypadku upadłości SBRzR w Wołominie roczne sprawozdania finansowe za lata 2013 i 2014 nie wskazywały na zagrożenie upadłością. Również raporty biegłych rewidentów potwierdzały zasadność sporządzenia sprawozdań finansowych przy założeniu kontynuacji działania. Jak wynika z informacji publikowanych przez KNF nawet sprawozdanie finansowe za I półrocze 2015 r. nie wskazywało na trudności finansowe zagrażające przetrwaniu banku. Wybrane informacje dotyczące SBRzR w Wołominie ujawnione przez KNF przedstawiono w **Tabeli 3.2.**

Tabela 3.2. Wybrane dane sprawozdawcze SBRzR w Wołominie w okresie poprzedzającym ogłoszenie upadłości

Rodzaj informacji	Data sprawozdania finansowego	
	31.12.2014	30.06.2015
Współczynnik kapitałowy (w %)	13,84	12,44
Fundusze własne (w mln zł)	323,6	408,6
Zysk netto (w mln zł)	7,7	9,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie [www 21; NBP, 2016; www 24].

Dane finansowe przedstawione w rocznych sprawozdaniach finansowych SBRzR w Wołominie nie wskazywały na zagrożenie upadłością. Bank prezentował malejące, ale zgodne z wymogami, współczynniki kapitałowe. Wykazywał także dodatnie i rosnące fundusze własne oraz zysk netto. Analizując sytuację SBRzR w Wołominie KNF zauważyła, iż sprawozdanie finansowe, które zostało poddane badaniu przez biegłego rewidenta jest z definicji najbardziej wiarygodne. Jednak w tym przypadku KNF zawiadomiła prokuraturę o podejrzeniu popełnienia przestępstwa polegającego na dopuszczeniu do prowadzenia ksiąg rachunkowych wbrew przepisom ustawy o rachunkowości oraz podawania w tych księgach nierzetelnych danych, poprzez przyjęcie niewłaściwej klasyfikacji ekspozycji kredytowych, w wyniku czego nie zostały utworzone rezerwy celowe w wymaganej prawem wysokości. Ujawnione w toku badania sytuacji SBRzR w Wołominie problemy dotyczyły nadmiernej koncentracji kredytów, braku istotnych ujawnień powiązań pomiędzy kredytobiorcami oraz nieadekwatnych zabezpieczeń. Konieczne odpisy spowodowały, że aktywa banku spółdzielczego nie wystarczyły na pokrycie jego zobowiązań. Ujemne fundusze własne stanowią podstawę do uznania banku za niewypłacalny. W wyniku zaistniałej sytuacji finansowej SBRzR w Wołominie oraz braku możliwości restrukturyzacji zawieszono działalność banku, a KNF wystąpiła z wnioskiem o ogłoszenie upadłości. Sąd ogłosił upadłość banku 30 grudnia 2015 r. [www 20].

Kolejna upadłość w sektorze, BS w Nadarzynie została ogłoszona 19 grudnia 2016 r. W porównaniu do SBRzR w Wołominie, BS w Nadarzynie był jednostką o wiele mniejszą – SBRzR w Wołominie to bank, który przed ogłoszeniem upadłości miał 2 mld zł depozytów, natomiast BS w Nadarzynie miał ok. 140 mln zł depozytów [www 25]. Bezpośrednią przyczyną upadłości banku była utrata płynności. W kwietniu 2016 r., po informacjach na temat niekorzystnej sytuacji finansowej jednostki, nastąpił znaczący odpływ depozytów. 21 października 2016 r. KNF podjęła decyzję o zawieszeniu działalności banku i skierowaniu wniosku o ogłoszenie jego upadłości. Przypadek BS w Nadarzynie jest kolejnym, w którym kontrola KNF zakwestionowała działania związane ze sprawozdawczością finansową, tj. zidentyfikowała zobowiązania banku niewskazane w sprawozdaniu finansowym oraz wyraziła zastrzeżenia do pracy biegłego rewidenta [www 26].

Ostatni przypadek upadłości banku⁶⁹ to upadłość BS w Grębowie, ogłoszona 19 września 2019 r. Wybrane dane finansowe prezentowane w rocznych sprawozdaniach finansowych za trzy lata poprzedzające ogłoszenie upadłości zaprezentowano w **Tabeli 3.3**.

Tabela 3.3. Wybrane dane sprawozdawcze BS w Grębowie w okresie poprzedzającym ogłoszenie upadłości

Rodzaj informacji	Data sprawozdania finansowego		
	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2018
Współczynnik kapitałowy (w %)	27,94	27,68	27,84
Suma bilansowa (w mln zł)	49,5	53,0	57,2
Fundusze własne (w mln zł)	9,5	10,1	10,6
Zysk netto (w mln zł)	0,9	0,6	0,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych BS w Grębowie za lata 2017 i 2018, [www 27]

⁶⁹ Stan na dzień 15.05.2020 r.

Dane finansowe BS w Grębowie pochodzące z jego rocznych sprawozdań finansowych nie wskazywały na zagrożenie upadłością. Współczynnik kapitałowy na koniec trzech lat poprzedzających ogłoszenie upadłości znacznie przewyższał wymagane 8%. W badanym okresie sukcesywnie rosła suma bilansowa banku i fundusze własne banku, co powinno świadczyć o umacnianiu się danej jednostki. Z roku na rok bank osiągał coraz niższy, jednak wciąż dodatni wynik finansowy.

W tym przypadku biegły rewident badający sprawozdanie finansowe za 2018 r. stwierdził, iż w świetle wiedzy o jednostce i jej otoczeniu, uzyskanej podczas badania sprawozdania finansowego, w sprawozdaniu z działalności zauważalne są istotne zniekształcenia, związane z pominięciem informacji wymaganych przez przepisy prawa (art. 49 UoR oraz art. 111a UPb). Zdaniem biegłego bank na dzień 31 grudnia 2018 r. w sposób nieprawidłowy ustalił wysokość funduszy własnych, współczynniki kapitałowe, limity koncentracji, wysokość limitów ograniczających ryzyko kredytowe, a także nie przestrzegał wymogów związanych z udzielaniem kredytów, które określono w Prawie bankowym [*Sprawozdanie z badania rocznego sprawozdania finansowego*, dostęp [www 27](#)]. W wyniku niekorzystnej sytuacji finansowej, w związku z którą BS w Grębowie nie był w stanie regulować swoich zobowiązań w zakresie wypłaty środków, powołano zarząd komisaryczny, a KNF podjęła decyzję o zawieszeniu działalności banku i skierowała wniosek do sądu o ogłoszenie upadłości. Pomimo analizowanych przypadków upadłości banków KNF stwierdziła, iż sytuacja w sektorze jest stabilna. Łączny współczynnik kapitałowy banków spółdzielczych na koniec 2018 r. wyniósł 17,7% [[www 28](#)].

Chociaż upadłość banków w Polsce w ostatnich latach dotyczy tylko banków spółdzielczych i są one liczniejsze, to jednak to banki komercyjne odgrywają kluczową rolę w polskim systemie bankowym. Świadczy o tym chociażby fakt, iż to na nie przypada około 90% zebranych depozytów i udzielonych kredytów [Krasodomska, 2015, s. 113].

W związku z tym na uwagę zasługuje sposób oddziaływania upadłości banków spółdzielczych na wyniki finansowe banków komercyjnych. Jak wynika z raportów UKNF upadłość SBRzR w Wołominie wpłynęła na wzrost kosztów działania i silny spadek wyników innych jednostek z sektora w 2015 r. Obowiązek wypłaty środków gwarantowanych spowodował konieczność wniesienia przez inne banki dodatkowych wpłat na rzecz BFG. Na wzrost kosztów działania banków (o 12,3% w 2015 r.) wpłynęły także takie czynniki, jak wzrost stawki opłaty rocznej czy ostrożnościowej, jednak główny wpływ wywarła upadłość SBRzR w Wołominie [KNF, 2016a]. Można więc uznać, że dbałość o zapewnienie dobrej kondycji finansowej każdego banku ma znaczenie dla wyników wszystkich jednostek z sektora.

Analiza finansowa i modele wczesnego ostrzegania przed upadłością powinny wskazywać zagrożenie upadłością z nawet kilkuletnim wyprzedzeniem. Przeprowadzone badania dotyczące przypadków upadłości banków w Polsce z lat 2015-2019 wydają się zaprzeczeniem tego poglądu. Jednak żaden zestaw wskaźników ani model wczesnego ostrzegania przed upadłością nie wykryje symptomów zbliżającego się kryzysu w przypadku nieprawidłowo prowadzonych ksiąg rachunkowych, błędów czy oszustw księgowych, które skutkują zafałszowanym obrazem kondycji finansowej banków. Kluczową rolę w ocenie kondycji finansowej każdej jednostki odgrywa rzetelnie sporządzone sprawozdanie finansowe. Wynika stąd rosnąca rola biegłych rewidentów oraz organów nadzorujących jednostki z sektora bankowego w ocenie rzetelności przygotowania sprawozdania finansowego.

* * *

Rozważania zawarte w rozdziale oparto na przekonaniu, iż banki jako jednostki zaufania publicznego, powinny sporządzać i publikować sprawozdania finansowe wysokiej jakości, tak aby były użyteczne dla użytkowników informacji. Jednostki nadzorujące takie jak NBP, BFG i KNF są specyficznymi interesariuszami banku, na mocy prawa znajdującymi się w uprzywilejowanej sytuacji, jeśli chodzi o dostęp do informacji finansowej podlegających im jednostek. Natomiast do grup interesariuszy, które także mogą być zainteresowane kondycją finansową poszczególnych banków należy zaliczyć ich właścicieli, zarządzających, pracowników, biegłych rewidentów, klientów, kontrahentów, a nawet społeczeństwo. Również te podmioty powinny mieć możliwość oceny kondycji finansowej banku.

Problem oceny kondycji finansowej banków nabiera większego znaczenia w związku z potwierdzonymi problemami finansowymi niektórych jednostek z sektora bankowego w Polsce. Chociaż przypadki banków, w których w latach 2015-2019 ogłoszono upadłość, nie są liczne i dotyczą jedynie banków spółdzielczych, to jednak ich konsekwencje były odczuwalne w całym sektorze. Konsekwencją upadłości SBRzR w Wołominie były zwiększone wpłaty na BFG dokonywane przez pozostałe jednostki z sektora, co skutkowało znacznym wzrostem kosztów ich działania, a tym samym pogorszeniem wyników.

Ocena kondycji finansowej banku składa się z takich elementów jak wstępna analiza sprawozdań finansowych oraz analiza wskaźnikowa. W teorii i praktyce wykształcił się cały wachlarz wskaźników charakterystycznych dla jednostek z sektora bankowego. Na bazie danych finansowych tworzone są także syntetyczne miary, wśród których wiodącą rolę odgrywają modele wczesnego ostrzegania przed upadłością.

Warunkiem skutecznego monitoringu kondycji finansowej banku jest prawidłowo prowadzona rachunkowość [Orzeszko, 2001, s. 211-212]. Sprzyjać temu powinny cechy osób odpowiedzialnych za prowadzenie ksiąg rachunkowych. Polscy księgowi uważani są w UE za dobrych i wykwalifikowanych pracowników, a zawód, który wykonują wiąże się niezależnie od kraju świadczenia usług z zaufaniem [Szczypa, 2016, s.126]. W praktyce powinno to mieć przełożenie na wysokiej jakości sprawozdanie finansowe. Natomiast rzetelność, brak błędów lub celowych zniekształceń w sprawozdaniu finansowym każdej jednostki jest warunkiem koniecznym do dokonania prawidłowej oceny jej sytuacji finansowej i wyciągnięcia poprawnych wniosków. Analiza danych finansowych banków, w stosunku do których sąd ogłosił upadłość w latach 2015-2019 oraz analiza materiałów publikowanych przez KNF wskazuje, iż sprawozdania finansowe tych jednostek w okresach poprzedzających ogłoszenie upadłości mogły nie być rzetelnie sporządzone. W przypadku istotnych zniekształceń sprawozdania finansowe nie mogły dawać podstawy do stwierdzenia zbliżającego się kryzysu z wyprzedzeniem pozwalającym na wdrożenie procesu restrukturyzacji, czy inną reakcją zainteresowanych interesariuszy.

4. Znaczenie informacji niefinansowych w ocenie działalności banku

4.1. Informacje niefinansowe jako element sprawozdawczości zewnętrznej banku

Od końca XX wieku zaobserwować można toczącą się dyskusję na temat raportowania korporacyjnego, zaspokajającego potrzeby kluczowych interesariuszy. Zmieniające się otoczenie, w tym rosnąca globalizacja, informatyzacja i cyfryzacja, rozwój nowych technologii, zwiększająca się wrażliwość środowiskowa społeczeństwa oraz wzrost finansyzacji⁷⁰ gospodarki to zjawiska, które jak stwierdza Kamela-Sowińska [2017a, s. 10] znacząco kształtują współczesność, w tym społeczeństwo domagające się informacji umożliwiających analizę skomplikowanych operacji gospodarczych, zachodzących w przedsiębiorstwach. Z tego powodu informacje finansowe zawarte w rocznej sprawozdawczości finansowej przedsiębiorstw są niewystarczające do zrozumienia pełnego obrazu ich funkcjonowania⁷¹. W gospodarce opartej na wiedzy istotną rolę w procesie tworzenia wartości organizacji odgrywają wartości niematerialne oraz czynniki niefinansowe, takie jak zadowolenie klientów, dobre re-

⁷⁰ Jak stwierdza Kamela-Sowińska [2017b, s. 20] finansyzacja oznacza zjawisko postępującej dominacji sektora finansowego w działalności jednostek gospodarujących i osób fizycznych. Jednakże w literaturze przedmiotu brak jest jednoznacznej definicji tego pojęcia. Wskazuje się też na interpretację tego zjawiska w wąskim i szerokim znaczeniu. Przy tym według Ratajczaka [2017, s. 25] wszystkie sposoby definiowania finansyzacji łączy wskazywanie rosnącego znaczenia sektora finansowego i kryteriów finansowych w funkcjonowaniu współczesnych gospodarek i całego życia społecznego. Sfera finansowa staje się dominującym uczestnikiem życia ekonomicznego i społecznego. Szerzej zagadnienia te omawiają: [Ratajczak, 2012; 2017; Gulski, 2018].

⁷¹ Jak stwierdzają Orens i Lybaert [2015, s. 378] zmniejszenie znaczenia informacji finansowych w ocenie działalności przedsiębiorstw wynika m. in. z nieaktualnego ich charakteru, swobody decyzyjnej kierowników przy szacowaniu informacji finansowych oraz zmieniającego się otoczenia, w którym działają firmy.

lacje z pracownikami, dostawcami, odbiorcami i społecznością lokalną czy uwzględnianie zasad rozwoju zrównoważonego. Dlatego też coraz większe znaczenie mają informacje niefinansowe. Ich prezentowanie w rocznym raporcie pozwala interesariuszom na lepsze zrozumienie zewnętrznej i wewnętrznej polityki spółki, jej wizji i wartości, systemu zarządzania ryzykiem, a także możliwości jej dalszego rozwoju [FEE, 2016, s. 7]. Informacje niefinansowe mają wielowymiarowy i zróżnicowany charakter. Mogą one przyjmować formę opisu (narracji), liczbową (wyrażoną w jednostkach naturalnych lub pieniężnych) oraz relatywną (jako kluczowe wskaźniki wyrażone w wartościach względnych)⁷². Co więcej w literaturze przedmiotu termin „informacje niefinansowe” jest używany w bardzo różnych kontekstach w celu opisywania zarówno odmiennego zakresu ujawnień, jak i różnej formy ich prezentacji [Erkens, Paugam i Stolowy, 2015; Orens i Lybaert, 2015; Haller, Link i Gros, 2017]. Na przykład Robb i in. [2001, s. 72] ogólnie definiują informacje niefinansowe jako informacje jakościowe zawarte w raportach rocznych spółek, ale poza czterema sprawozdaniem finansowymi i ich wyjaśnieniami. Amerykański Instytut Biegłych Rewidentów – AICPA [1988] – również do informacji niefinansowych zaliczył te, które nie pochodzą bezpośrednio ze sprawozdań finansowych, wskazując na takie przykłady jak: informacje o ogólnych warunkach ekonomicznych, zmianach technologicznych w danej branży oraz nowych produktach konkurentów [podane za Cohen i in., 2008, s. 167]. Natomiast w raporcie E. Jenkinsa *Improving Business Reporting – A Customer Focus* z 1994 r. wskazano na konieczność prezentowania w sprawozdaniu rocznym, oprócz informacji finansowych, informacji niefinansowych dotyczących m.in. [Jenkins, 1994, s. 51-56; Krasodomska, 2014, s. 18-19]:

- przyszłych planów jednostki,
- pojawiającego się ryzyka i niepewności jej funkcjonowania,

⁷² Szerszą charakterystykę informacji niefinansowych według takiego podziału zawarto w pracy [Śnieżek, Krasodomska i Szadziewska, 2018, s. 72-73].

- nowych możliwości zwiększania zysków,
- czynników będących źródłem wartości w długim okresie, w tym dotyczących: relacji z klientami, jakości produktów, innowacji, posiadanego kapitału intelektualnego i innych aktywów niematerialnych.

Oprócz czynników wymienionych powyżej od końca lat siedemdziesiątych XX w. ujawniane są także informacje środowiskowe, społeczne, dotyczące spraw pracowniczych oraz ładu korporacyjnego, publikowane w dodatkowych raportach społecznej odpowiedzialności, zrównoważonego rozwoju czy zintegrowanych, również określane mianem informacji niefinansowych. Biorąc to pod uwagę należy zauważyć, że termin „informacje niefinansowe” był różnie interpretowany, w zależności od pojawiających się oczekiwań interesariuszy, przyjętej koncepcji raportowania⁷³, a także wykorzystanych w celu prezentowania takich informacji zaleceń i standardów⁷⁴ [Haller, Link i Gros, 2015, s. 411; Orens i Lybaert; 2015, s. 378-379]. Dodatkowo odmienne podejście do rozumienia omawianego pojęcia wynikało z dobrowolnego i nieuregulowanego charakteru dokonywania ujawnień niefinansowych w sprawozdawczości przedsiębiorstw. Uwzględniając powyższe rozważania można stwierdzić, że publikowanie dodatkowych informacji⁷⁵, będące uzupełnieniem tych zawartych w rocznym sprawozdaniu finansowym, określa się terminem „informacje niefinansowe” [por.: Krasodomska, 2014, s. 28; Erkens, Pau-

⁷³ Do nich należy zaliczyć w szczególności koncepcję zrównoważonego rozwoju, społecznej odpowiedzialności, potrójnej linii przewodniej (TBL) oraz zintegrowanego raportowania.

⁷⁴ Od lat 70. XX w. szereg organizacji międzynarodowych podejmowało próby opracowania wytycznych raportowania niefinansowego. Jednakże do tej pory nie osiągnięto konsensusu co do przyjęcia ujednoczonych i powszechnie obowiązujących standardów takiej sprawozdawczości. Jak wskazują Zyznarska-Dworczak [2019, s. 108] oraz Hales i in. [2016, s. 16-19] każdy z opracowanych modeli sprawozdawczych różni się między sobą pod względem: docelowych grup odbiorców, definiowania istotności, sposobu gromadzenia informacji i ich agregacji, wyboru zakresu oraz formy prezentowanych informacji niefinansowych. Szerzej zagadnienia dotyczące norm, zaleceń i wytycznych raportowania niefinansowego omawiają prace: [Żemigąła, 2013; Szadziwska, 2014a; Hąbek, 2015; Fijałkowska i in. 2019].

⁷⁵ Mogą one przyjmować m. in. takie formy jak: deklaracje umieszczane na stronach internetowych, oddzielnie opublikowane raporty (np. społecznej odpowiedzialności, zrównoważonego rozwoju, ESG, itp.), oddzielna część w sprawozdania zarządu, oddzielna część dołączona do rocznego sprawozdania finansowego.

gam i Stolowy, 2015, s. 20-26; Orens i Lybaert, 2015, s. 378-382; Haller, Link i Gros, 2017, s. 411-414; Śnieżek, Krasodomska i Szadziewska, 2018, s. 72, Fijałkowska i in., 2019, s. 16-20]. Cały proces ewolucji tego pojęcia wraz z czynnikami mającymi wpływ na pojawianie się różnych jego interpretacji przedstawi **Tabela 4.1.**

Tabela 4.1. Ewolucja pojęcia „informacje niefinansowe” na tle zmieniających się oczekiwań społecznych i wytycznych raportowania niefinansowego

Okres	Przyczyny ujawnień niefinansowych	Zakres pojęcia „informacje niefinansowe”	Wytyczne, standardy raportowania (dobrowolne i obowiązkowe)
Do późnych lat 60. XX wieku	Wzrost zainteresowania społeczeństwa etycznymi i społecznymi aspektami zarządzania korporacjami oraz degradacją środowiska naturalnego.	Ujawnienia na temat zasobów oraz zaangażowania społecznego.	Brak
Od końca lat 60. XX wieku do późnych lat 70. XX wieku	Debata na temat roli korporacji w społeczeństwie oraz pojawiających się, negatywnych skutków prowadzonej przez nie działalności gospodarczej (keynesowska koncepcja państwa dobrobytu, wydanie dokumentu „Raport korporacyjny” przez Komitet Sterowania Standardami Rachunkowości w Wielkiej Brytanii (ASSC)).	Ujawnienia na temat uczciwych praktyk biznesowych, zaangażowania społecznego oraz informacji środowiskowe.	Brak

<p>Od końca lat 70. XX wieku do końca pierwszej dekady XX wieku</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rosnąca degradacja środowiska naturalnego. 2. Wzrost świadomości społecznej, który wpłynął na zmianę podejścia do oceny funkcjonowania korporacji. 3. Przyjęcie w UE rozwoju zrównoważonego, jako jedynej słusznej drogi dalszego rozwoju gospodarczego. 4. Wzrost zainteresowania koncepcją CSR. 5. Opracowanie wytycznych raportowania niefinansowego przez szereg organizacji. 6. Pojawienie się pierwszych obowiązujących uregulowań prawnych raportowania niefinansowego w wybranych krajach. 7. Koncepcja Elkingtona <i>triple bottom line</i> (TBL). 8. Liczne skandale wielkich korporacji, które spowodowały spadek zaufania do informacji zawartych w sprawozdawczości finansowej. 	<p>Ujawnienia niefinansowe obejmują informacje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • środowiskowe, • społeczne, • pracownicze, • opisowe (takie jak: informacje na temat ładu korporacyjnego, ryzyka i niepewności, spraw pracowniczych, możliwości rozwoju firmy, działań w zakresie badań i rozwoju, niefinansowych, kluczowych wskaźników wyników). 	<p>DOBROWOLNE:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wytyczne OECD, • GRI 1,2, • Standardy AA1000, • UN Global Compact, • Standard SA 8000, • System EMAS, • Norma ISO 14001, • Indeks Dow Jones Sustainability, • Indeks FTSE4Good, • Rekomendacja Komisji Europejskiej 2001/ 453/EC z dnia 30 maja 2001 r. w sprawie ujmowania, wyceny i ujawniania informacji na temat środowiska naturalnego. <p>OBOWIĄZKOWE:</p> <p>IV Dyrektywa Rady z dnia 25 lipca 1978 r. w sprawie rocznych sprawozdań finansowych niektórych rodzajów spółek, wydana na podstawie artykułu 54 ust. 3 pkt g Traktatu (78/660/EEC) wraz z późniejszymi zmianami – nakazująca kierowanie się zasadą istotności.</p>
--	--	--	--

	<p>9. Globalny kryzys finansowy 2007 r., wynikający ze zbytnej finansyzacji gospodarki.</p>		
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Od początku drugiej dekady XXI w. do chwili obecnej</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Skutki kryzysu finansowego z roku 2007. 2. Debata na temat nowego modelu sprawozdawczości firm. 3. Podjęcie prac przez Komisję Europejską związanych z opracowaniem Dyrektywy 2014/95/UE. 4. Rozwój koncepcji raportowania zintegrowanego. 	<p>Ujawnienia niefinansowe obejmują:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zwięzły opis modelu biznesowego jednostki, • opis polityk stosowanych przez jednostkę w odniesieniu do zagadnień społecznych, pracowniczych, środowiska naturalnego, poszanowania praw człowieka oraz przeciwdziałania korupcji, a także opis rezultatów stosowania tych polityk, • opis procedur należytej staranności, • opis istotnych ryzyk związanych z działalnością jednostki, • kluczowe wskaźniki efektywności (środowiskowe, społeczne, pracownicze, poszanowania praw człowieka, zwią- 	<p>DOBROWOLNE:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wytyczne GRI 3, 4, • ISO 26000, • Międzynarodowe Ramy Sprawozdawczości Zintegrowanej. <p>OBOWIĄZKOWE:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE w sprawie rocznych sprawozdań finansowych, skonsolidowanych sprawozdań finansowych i powiązanych sprawozdań niektórych rodzajów jednostek zastępująca IV Dyrektywę, • Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE w sprawie ujawniania informacji niefinansowych i polityki

		zane z przeciw- działaniem ko- rupcji i łapownic- twu).	różnorodności z dnia 22 października 2014 r.
--	--	--	---

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Harte, Owen [1992, s. 166-200]; Nehme, Koon Ghee Wee [2008, s. 144-158]; Buhr, Gray, Milne [2014, s. 51-71]; Szadziewska [2014b, s. 237-253], Śnieżek, Krasodomska i Szadziewska [2018, s. 79-105].

Na podstawie przedstawionego w **Tabeli 4.1.** rozwoju definiowania „informacji niefinansowych” należy zgodzić się z opinią Buhr, Gray, Milne [2014, s. 55], że nadal nie ma znormalizowanej terminologii, którą można byłoby jednoznacznie wykorzystywać do interpretacji zawartości raportów niefinansowych. Pomimo opracowania i wydania Dyrektywy 2014/95/UE o ujawnianiu informacji niefinansowych oraz polityki różnorodności wraz z dokumentem zawierającym zalecenia i wytyczne dotyczące sprawozdawczości niefinansowej, wciąż brakuje ujednoczonego podejścia zarówno do sposobu definiowania tego terminu, jak i formy raportowania informacji niefinansowych⁷⁶. Taka sytuacja będzie miała wpływ na występowanie w praktyce gospodarczej nadal różnych podejść do rozumienia terminu „informacje niefinansowe”, a tym samym na niewystarczającą efektywność procesu komunikacji pomiędzy przedsiębiorstwami a ich interesariuszami [por. Haller, Link Gros, 2017; Śnieżek, Krasodomska i Szadziewska, 2018]. Ponadto zakres publikowanych

⁷⁶ Dyrektywa 2014/95/UE wprowadziła od roku sprawozdawczego 2017 obowiązek raportowania informacji niefinansowych tylko przez duże jednostki zainteresowania publicznego zatrudniające powyżej 500 osób. W regulacji tej nie zdefiniowano też pojęcia „informacje niefinansowe”. Wskazano tylko na konieczność minimalnego zakresu ich publikowania. Co więcej firmy mogą zarówno wybrać formę dokonywanych ujawnień niefinansowych, jak i wykorzystywanych w tym celu standardów. Dopuszczono też możliwość niepublikowania wybranych informacji niefinansowych, jeśli ich ujawnienie miałoby istotnie szkodliwy wpływ na sytuację rynkową jednostki [Dyrektywa 2014/95/EU]. Wymienione powyżej kwestie dotyczące terminologii oraz sposobu raportowania również nie zostały wyjaśnione w opublikowanym dodatkowo dokumencie zatytułowanym „Wytyczne dotyczące sprawozdawczości w zakresie informacji niefinansowych (metodyka sprawozdawczości niefinansowej)” [Wytyczne NFI, 2017].

informacji, ich spójność, przejrzystość i porównywalność, będą zależec od takich czynników jak m.in.:

- obszar funkcjonowania jednostki [Jeffwitz i Gregor, 2017; Weber i in., 2018],
- branża, w której ona działa [Sierra-Garcia i in., 2018; Ciavarella i in. 2018; Campen i Poesiat, 2019],
- przyjęta w podmiocie strategia do legitymizacji prowadzonej działalności [Beck i in., 2017; Zyznarska-Dworczak, 2019; Casonato, Farneti i Dumay, 2019].

W ocenie użyteczności⁷⁷ raportowania niefinansowego, które ma stanowić uzupełnienie informacji przedstawianych w sprawozdaniu finansowym, w szczególności należy uwzględnić specyfikę branży, w której działa podmiot. Zupełnie inne bowiem informacje są istotne dla interesariuszy w przypadku firm zaliczanych do środowisk szkodliwych, np. chemicznych czy energetycznych, niż w przypadku tych z sektora finansowego, np. banków. Te ostatnie są postrzegane jako instytucje odpowiedzialne za bezpieczeństwo funkcjonowania i rozwój całej gospodarki ze względu na rosnące znaczenie rynków finansowych w życiu gospodarczym i społecznym. Według Korenik [2009a, s. 269] banki poprzez swoje działania i wpływ na otoczenie mogą pomóc w ograniczaniu lub przeciwnie – zaostrzyć narastanie tzw. kluczowych problemów społeczno-ekonomicznych, nękających współczesne społeczeństwa. Takie destrukcyjne oddziaływanie tych instytucji na kondycję gospodarki uwidocznilo się w czasie ostatniego kryzysu 2007-2009. Jak stwierdzają Flejterski i Ziolo [2015, s. 17] banki nie wspierały gospodarki, spekulowały na wielką skalę, skupiając się na generowaniu zysku, a w momencie pojawienia się kryzysu koncentrowały się tylko na ratowaniu siebie, często zresztą nieskutecznie, a zatem nie spełniły pokładanych w nich nadziei, nie

⁷⁷ Użyteczność informacji niefinansowych powinna być taka sama jak w przypadku informacji finansowych. Oznacza to, że powinna być przydatna w podejmowaniu decyzji przez użytkowników oraz wolna od stronniczości, błędów lub pominięć w opisie zjawiska [por. MSSF, 2011, s.A36-A39].

służyły społeczeństwu. Z tego powodu zwiększyła się presja wywierana przez otoczenie, by instytucje te prowadziły działalność w sposób społecznie odpowiedzialny, tj. uwzględniający realizację funkcji zarówno ekonomicznych, jak i społecznych w całym systemie społeczno-gospodarczym. Kluczową rolę w ocenie działań banku z punktu widzenia nie tylko efektywności ekonomicznej, ale również etycznej, środowiskowej i społecznej ma prezentowanie istotnych i wiarygodnych informacji niefinansowych w sprawozdawczości zewnętrznej [por. tabela 4.2]. Co więcej, ujawnienia niefinansowe, jak stwierdza Korenik [2009a, s. 291], budują wizerunek tej instytucji jako organizacji wrażliwej na problemy społeczne, w ten sposób podnosząc zarówno zaufanie do niej, jak i jej konkurencyjność na rynku.

Tabela 4.2. Informacje służące do oceny działań banku z punktu widzenia realizacji społecznej odpowiedzialności

Rodzaj odpowiedzialności	Informacje służące do oceny prowadzonych w banku działań
Ekonomiczna	Dane zawarte w sprawozdaniu finansowym na temat osiągniętych wyników i rentowności operacji banku. Istotne znaczenie mają też informacje dotyczące realizacji celów zawartych w strategii, w tym: zarządzania finansami i polityki finansowej, zarządzania ryzykiem, stosowanych zabezpieczeń.
Prawna	Informacje publikowane zgodnie z obowiązującymi przepisami, w tym m. in. zawarte w rocznym sprawozdaniu finansowym.
Etyczna	Informacje na temat: <ul style="list-style-type: none"> – przestrzegania zasad etycznych (np. przeciwdziałanie dyskryminacji, kodeks zasad etycznych), – ładu korporacyjnego, – polityki różnorodności, – przeciwdziałaniu korupcji, – przestrzegania praw człowieka.

Środowiskowa	<p>Informacje dotyczące:</p> <ul style="list-style-type: none"> – uwzględniania ryzyka środowiskowego w transakcjach z podmiotami o negatywnym wpływie na środowisko naturalne, – zmniejszenia zużycia papieru, wody i energii, wytwarzania odpadów, – ograniczania szkodliwych emisji do powietrza (np. wynikających z wykorzystania kotłowni, samochodów), – finansowania inwestycji służących ochronie środowiska (poprzez oferowanie korzystnych warunków otrzymania środków).
Spoleczna	<p>Informacje na temat:</p> <ul style="list-style-type: none"> – bezpieczeństwa produktów, – edukacji poszczególnych grup społecznych, – stosowanej polityki zatrudnienia i wynagradzania, – satysfakcji z pracy, bezpieczeństwa pracy, – możliwości indywidualnego rozwoju pracowników poprzez udział w szkoleniach, – wpływu na lokalne społeczności, – prowadzonych działań mających na celu przeciwdziałanie wykluczeniu finansowemu, – działalności sponsorskiej, – działań charytatywnych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Korenik [2009a; 2009b]; Marcinkowska [2013c].

Na konieczność publikowania w sprawozdawczości zewnętrznej banku oprócz informacji finansowych również informacji niefinansowych (wyróżnionych w **Tabeli 4.2.**), wskazują dwa wydane w ostatniej dekadzie dokumenty Parlamentu Europejskiego i Rady, a mianowicie:

1. Dyrektywa 2014/95/UE z dnia 22 października 2014 r. o ujawnianiu informacji niefinansowych oraz polityki różnorodności przez niektóre duże jednostki oraz grupy,
2. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/2088 z 27.11.2019 r. w sprawie ujawniania informacji związanych ze zrównoważonym rozwojem w sektorze usług finansowych.

Pierwszy z wymienionych dokumentów był podstawą wprowadzenia zmian do ustawy o rachunkowości w 2017 r. na temat dokonywania ujawnień niefinansowych przez duże jednostki zainteresowania publicznego, w tym banki. Krótką charakterystykę dotyczącą obowiązków jednostek wynikających z tej regulacji przedstawia **Tabela 4.3**.

Tabela 4.3. Podstawowe obowiązki dla banków wprowadzone zmianami do ustawy o rachunkowości wynikające z Dyrektywy 2014/95/UE

Obowiązek ujawniania	Instytucja finansowa ujawnia informacje niefinansowe, jeśli w sporządzonym sprawozdaniu finansowym oraz w roku poprzedzającym ten rok przekroczyła następujące wielkości: a) 500 osób – w przypadku średniorocznego zatrudnienia w przeliczeniu na pełne etaty oraz b) 85 000 000 zł – w przypadku sumy aktywów bilansu na koniec roku obrotowego lub 170 000 000 zł – w przypadku przychodów netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy.
Minimalny zakres ujawnień	Należy ujawniać informacje niefinansowe w zakresie, w jakim są one niezbędne dla oceny rozwoju, wyników i sytuacji jednostki oraz wpływu jej działalności na otoczenie, w tym co najmniej: a) zwięzły opis modelu biznesowego jednostki; b) opis polityk stosowanych przez jednostkę w odniesieniu do zagadnień społecznych, pracowniczych, środowiska naturalnego, poszanowania praw człowieka oraz przeciwdziałania korupcji, a także opis rezultatów stosowania tych polityk; jeśli jednostka nie stosuje polityki w odniesieniu do jednego lub kilku z tych zagadnień, to podaje uzasadnienie jej niestosowania; c) opis procedur należytej staranności, jeśli jednostka je stosuje w ramach wskazanych powyżej polityk; d) wynik stosowanych polityk; e) główne ryzyka związane z działalnością jednostki, mogące wywierać wpływ na kwestie powiązane z operacjami jednostki; w tym ryzyka związane z produktami jednostki lub jej relacjami z otoczeniem zewnętrznym, z kontrahentami, a także opis zarządzania tymi ryzykami;

	f) niefinansowe, kluczowe wskaźniki wyników związane z daną działalnością. Jeśli występują powiązania między wartościami wykazanymi w sprawozdaniu finansowym a ujawnionymi informacjami niefinansowymi w sprawozdaniu niefinansowym należy to przedstawić.
Stosowane wytyczne	Wytyczne opracowane przez międzynarodowe, unijne oraz krajowe organizacje, w tym m.in. GRI4, ISO26000, EMAS, ONZ Global Compact, OECD, SIN.
Forma dokonywania ujawnień	Ujawnienia niefinansowe mogą być opublikowane w dodatkowym sprawozdaniu zawierającym informacje niefinansowe bądź w oświadczeniu o informacjach niefinansowych, dołączonym do sprawozdania zarządu.
Weryfikacja zewnętrzna	Audytor zewnętrzny sprawdza zachowanie minimalnego zakresu opublikowanych informacji, bez weryfikacji ich wiarygodności.
Banki objęte obowiązkiem raportowania w Polsce	Banki notowane na giełdzie papierów wartościowych – 14 banków (spółek akcyjnych). Banki spółdzielcze zaliczane do dużych jednostek zaufania publicznego – 8 banków.

Źródło: opracowanie na podstawie Dyrektywy 2014/95/UE, UoR z dnia 29 września 1994, Wykaz JZP [2019].

Drugi z wymienionych dokumentów, tj. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego 2019/2088, wszedł w życie 29 grudnia 2019 r. Niemniej ma być stosowany od 10 marca 2021 r., z wyjątkiem:

- art. 4 ust. 6 i 7, art. 8 ust. 3, art. 9 ust. 5, art. 10 ust. 2, art. 11 ust. 4 oraz art.13 ust. 2, które obowiązują już od 29 grudnia 2019 r.,
- art. 11 ust.1-3, mających mieć zastosowanie dopiero od 1 stycznia 2022 r.

Regulacją zostali objęci uczestnicy rynku finansowego w przypadku, gdy ich działalność związana jest z tworzeniem produktów finansowych

oraz działaniem doradców finansowych świadczących usługi doradztwa inwestycyjnego lub ubezpieczeniowego⁷⁸. Opracowanie, wydanie, a następnie wdrożenie w życie zaleceń z tego dokumentu ma wpływać na:

- zmniejszenie asymetrii informacji pomiędzy uczestnikami rynku, a tym samym na prowadzenie działalności z uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju,
- świadome podejmowanie decyzji inwestycyjnych.

W związku z tym instytucje finansowe, w tym banki, zobligowane będą do publikowania, na stronach internetowych bądź w sprawozdawczości, informacji na temat ryzyk związanych z rozwojem zrównoważonym⁷⁹, wynikających z prowadzonych działań, w tym odnośnie oferowanych produktów finansowych. Wybrane informacje z tego obszaru, objęte obowiązkiem raportowania, przedstawia **Tabela 4.4.**

---

⁷⁸ Wyłączeni zostali doradcy finansowi, którzy zatrudniają mniej niż trzy osoby [Rozporządzenie 2019/2088].

⁷⁹ Zgodnie z tą regulacją ryzyko dla zrównoważonego rozwoju oznacza zdarzenie lub warunki środowiskowe, społeczne lub związane z zarządzaniem, które – jeżeli wystąpią – mogłyby mieć istotny negatywny wpływ na wartość inwestycji [Rozporządzenie 2019/2088].

Tabela 4.4. Wybrane informacje służące do oceny ryzyk związanych z rozwojem zrównoważonym wynikających z działań banku

Forma publikacji	Zakres wybranych informacji
Strona internetowa	<p>Informacje na temat strategii banku dotyczących wprowadzania do działalności ryzyk dla zrównoważonego rozwoju w procesie podejmowania decyzji inwestycyjnych. W szczególności należy wskazać główne niekorzystne skutki takich decyzji dla czynników zrównoważonego rozwoju, które należy opublikować w oświadczeniu na temat strategii w zakresie <i>due diligence</i>. Minimalny zakres zawartych tam informacji powinien m. in. obejmować:</p> <ul style="list-style-type: none"> – określanie strategii i hierarchizacji głównych, niekorzystnych skutków dla zrównoważonego rozwoju oraz wskaźników, – opis wskazanych niekorzystnych skutków oraz wszelkich podjętych i planowanych działań (w stosownych przypadkach) mających na celu ich minimalizację, – odniesienie do przestrzegania kodeksów odpowiedzialnego prowadzenia działalności oraz uznanych na poziomie międzynarodowym standardów w zakresie <i>due diligence</i> i sprawozdawczości. <p>W przypadku, gdy produkt finansowy oferowany przez bank promuje aspekt środowiskowy lub społeczny należy ujawniać m. in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opis wskazanego aspektu (w tym na temat w jaki sposób dany produkt zapewnia uwzględnienie takiego aspektu), – jeżeli został wyznaczony indeks referencyjny (w przypadku zrównoważonych inwestycji) – informacje dotyczące tego, czy i w jaki sposób indeks ten jest zgodny z takim aspektem, – informacje na temat metod stosowanych do oceny, pomiaru i monitorowania takiego aspektu.

Sprawozdanie roczne	<p>W sprawozdaniu z działalności lub oświadczeniu o informacjach niefinansowych bank powinien przedstawić, jeśli dany produkt finansowy:</p> <p>a) promuje aspekt środowiskowy lub społeczny:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zakres, w jakim zapewniono uwzględnienie wskazanego aspektu; <p>b) ma na celu zrównoważone inwestycje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ogólny wpływ produktu na kwestie związane ze zrównoważonym rozwojem, określony za pomocą odpowiednich wskaźników zrównoważonego rozwoju, - bądź gdy wyznaczono indeks referencyjny - porównanie ogólnego wpływu danego produktu z wpływem wyznaczonego indeksu oraz ogólnego indeksu rynkowego za pomocą wskaźników zrównoważonego rozwoju.
----------------------------	--

Źródło: opracowanie na podstawie [Rozporządzenia 2019/2088].

Omówione w tym podrozdziale regulacje unijne wskazują na wzrost znaczenia informacji niefinansowych w ocenie działalności banków. Włączenie tego typu ujawnień do raportu rocznego tych instytucji wynika z oczekiwań interesariuszy wyznaczając w ten sposób kierunek dalszej ewolucji sprawozdawczości zewnętrznej. Przy tym istotne znaczenie ma zapewnienie przejrzystości, porównywalności i wiarygodności udostępnianych przez banki informacji niefinansowych. Jednakże opracowane do tej pory regulacje, pomimo celu jaki im przyświecał, nadal umożliwiają tym instytucjom decydowanie o:

- formie prezentowania ujawnień niefinansowych w sprawozdawczości zewnętrznej – bądź w raporcie rocznym (w oświadczeniu o informacjach niefinansowych, które ma być częścią sprawozdania z działalności) bądź w dodatkowym sprawozdaniu zawierającym informacje niefinansowe;
- zakresie publikowanych informacji niefinansowych, przy zachowaniu wskazanego w dokumentach unijnych minimum; istnieje możliwość niedokonywania ujawnień w przypadku tzw. danych wraz-

liwych, mających istotnie szkodliwy wpływ na sytuację rynkową banku⁸⁰;

- wykorzystaniu standardów raportowania niefinansowego – można w tym celu wykorzystać zasady międzynarodowe, unijne lub krajowe; możliwość wyboru różnych ram raportowania powoduje brak spójności i porównywalności prezentowania tego typu informacji;
- weryfikacji publikowanych w raportach zewnętrznych informacji niefinansowych przez audytorów zewnętrznych.

4.2. Raportowanie informacji niefinansowych na tle potrzeb kluczowych grup interesariuszy banku

Należy zauważyć, że przetrwanie i rozwój banku w zmienionych realiach gospodarowania, które cechuje zwiększające się ryzyko systemowe, immanentna niestabilność gospodarki, łatwiejszy i szybszy dostęp do informacji, wymaga połączenia efektywności ekonomicznej z bezpieczeństwem działania, transparentnością, uczciwością oraz odpowiedzialnością za środowisko naturalne i sprawy społeczne. Wynika to, jak stwierdza Korenik [2009b, s. 13], z podwójnej roli jaką instytucja ta pełni w gospodarce, tj. podmiotu nastwionego na osiąganie korzyści ekonomicznych dla właścicieli i dla siebie oraz podmiotu społecznego. Ze względu na pojawienie się podczas ostatniego kryzysu światowego licznych skandali i afer oraz zachowań nieetycznych z udziałem banków szczególnie podkreśla się znaczenie drugiej z wymienionych ról, która dotyczy realizacji zasady sprawiedliwości społecznej, zarówno w ramach własnego biznesu, jak i w relacjach z otoczeniem. W związku z tym, jak wskazuje Marcinkowska [2013c, s. 103], banki by zasłużyć na miano instytucji zaufania publicznego muszą swoją działalność opierać na uczciwości i odpowiedzialności. Niemniej ze względu na podwójną rolę spełnianą

---

⁸⁰ Jak wskazuje Dyrektywa 2014/95/UE należy tylko o tym poinformować interesariuszy, zgodnie z obowiązującą zasadą „przestrzegaj lub wyjaśniaj” (*comply or explain*).

przez banki w gospodarce rynkowej, tj. komercyjną i służebną, odpowiedzialność banku, jak stwierdza Korenik [2009a, s. 35], jest wielowymiarowa⁸¹. Wynikające z niej obowiązki i oczekiwania poszczególnych grup interesariuszy mogą się różnić w zależności od przemian społeczno-ekonomicznych zachodzących na rynku [Marcinkowska, 2013c, s. 28], uregulowań prawnych, stopnia wykorzystania informatycznych systemów wspomagających procesy zarządzania, podejścia kadry zarządzającej do przyjęcia zobowiązań za podejmowane w banku działania [por. Korenik, 2009b, s. 15; Marcinkowska, 2013c, s. 28,]. Podział odpowiedzialności banku uwzględniający realizację jego funkcji ekonomicznych i społecznych prezentuje **Tabela 4.5**.

Tabela 4.5. Odpowiedzialność banku na tle oczekiwań otoczenia

Rodzaj odpowiedzialności	Krótką charakterystyka
Ekonomiczna	Ten rodzaj odpowiedzialności wynika z roli banku jako instytucji mającej wypełniać zadania ekonomiczne w ramach obowiązujących przepisów. Z tego powodu działania banku powinny skupiać się na maksymalizacji zysku, utrzymaniu silnej pozycji konkurencyjnej oraz zwiększaniu rentowności zarówno w krótkim, jak i w długim okresie.
Prawna	W ramach tego wymiaru odpowiedzialności oczekuje się, że bank będzie przestrzegał wszystkich obowiązujących uregulowań prawnych. Przyjmuje on zatem na siebie odpowiedzialność wynikającą z prawa gospodarczego oraz prawa bankowego.

⁸¹ Oznacza to, że może podlegać ocenie przez różne zainteresowane strony, w różnych wymiarach oraz w ujęciu różnej skali. Szerzej zagadnienia te opisuje Korenik [2009a, s. 34-219].

Etyczna	Ten rodzaj odpowiedzialności ma charakter dualny, będąc jednocześnie odpowiedzialnością wewnętrzną (związaną z zabezpieczeniem realizacji interesu własnego banku) oraz zewnętrzną (kształtowaną przez relacje społeczne i gospodarcze). Odpowiedzialność etyczna wynika z norm i wartości przyjętych w danym społeczeństwie, wykraczających poza uregulowane prawem zasady.
Środowiskowa	Odpowiedzialność ta związana jest z wrażliwością na kwestie związane z ochroną środowiska naturalnego. Oznacza to uwzględnienie celów środowiskowych w strategii banku oraz w jego wewnętrznej polityce gospodarowania (przyjęcie zasady ekologizacji gospodarki wewnątrzzakładowej).
Spoleczna	Ten rodzaj odpowiedzialności oznacza wrażliwość banku na sprawy społeczne ⁸² . Wyróżnia się kilka podstawowych jej obszarów, a mianowicie: <ul style="list-style-type: none"> – marketingu i stosowanych technologii produktowych, służących budowaniu wizerunku banku jako podmiotu, który wnosi pozytywny wkład w rozwój społeczno-gospodarczy, – gospodarowania zasobami ludzkimi, które związane jest z postępowaniem w sposób odpowiedzialny wobec zatrudnionych pracowników, tj. uwzględniający ich godność i możliwość indywidualnego rozwoju, – oddziaływania na sprawność systemu finansowego, które wiąże się z prowadzeniem takich działań, które nie przyczyniają się do zagrożenia stabilności finansowej w sektorze bankowym i gospodarce realnej, – wpływu na społeczność lokalną, który oznacza wrażliwość na sprawy nurtujące społeczności lokalne, np. poprzez wspieranie przedsięwzięć podejmowanych przez samorządy

⁸² Jednakże pomimo konieczności reagowania przez bank na sprawy społeczne występują trudności z interpretacją wrażliwości społecznej banku. Szerzej zagadnienia te omawia w swojej pracy Korenik [2009a, s. 149-155].

	lokalne, inicjatyw pozarządowych lub udział w rozwiązywaniu problemów społecznych, w tym przeciwdziałanie wykluczeniu finansowemu.
--	--

Źródło: opracowanie na podstawie Korenik [2009a; 2009b]; Marcinkowska [2013].

Obecnie w bankach uwzględnienie tak szeroko rozumianej społecznej odpowiedzialności (por. **Tabela 4.5.**) w prowadzonej działalności jest warunkiem koniecznym do utrzymania się i dalszego rozwoju. Wynika to ze specyfiki tych instytucji, których zadaniem jest nie tylko osiąganie korzyści ekonomicznych, ale również tworzenie warunków lepszego życia dla społeczeństwa. Istotne znaczenie w tak rozumianej roli banków odgrywa kształtowanie opartych na zaufaniu relacji i powiązań ze stronami zainteresowanymi działalnością tych podmiotów, w tym przejrzysta i spełniająca ich oczekiwania komunikacja. Jak stwierdza Marcinkowska [2013c, s. 162] dbałość o relacje z kluczowymi interesariuszami jest fundamentalnym czynnikiem konkurencyjności banków i kreowania ich wartości⁸³. Co więcej zwiększa zaufanie do podejmowanych przez te instytucje działań, kształtując ich pozytywny wizerunek⁸⁴. Z tego powodu wyróżnienie interesariuszy, ich hierarchizacja, ustalenie ich oczekiwań oraz dróg komunikacji z nimi nabiera szczególnego znaczenia. Na tym tle ważne jest ustalenie odpowiedzi na następujące pytania:

1. Kogo należy zaliczyć do kluczowych interesariuszy banku? Jaka jest siła ich oddziaływania na funkcjonowanie tej instytucji?
2. Jakie są oczekiwania kluczowych interesariuszy wobec działań prowadzonych w banku?
3. Jaka strategię komunikacji z interesariuszami powinien wybrać bank? Jakie informacje niefinansowe należy prezentować w spra-

⁸³ Na umiejętne kształtowanie relacji z interesariuszami jako elementu zdobycia przewagi konkurencyjnej wskazują też prace: Andriof i Waddock [2002, s. 41-42]; Bukowska [2008, s. 89-106]; Teneta-Skwiercz [2013, s. 77-82]; Szwałca [2016, s. 324-336].

⁸⁴ Według Korenik [2009a, s. 130] pozytywny wizerunek banku zapewnia mu większą stabilność działania oraz zmniejsza ryzyko, jak i ewentualne koszty pojawiających się sytuacji niestabilności lub kryzysów finansowych.

wodzawczości zewnętrznej banku, aby zaspokoić potrzeby określonych grup interesariuszy?

Odpowiedź na pierwsze pytanie wiąże się z identyfikacją kluczowych grup interesariuszy banku. Jednakże nie chodzi tu o rozpoznanie wszystkich stron zainteresowanych jego działalnością, ale o wskazanie tych najważniejszych z punktu widzenia kształtowania się wzajemnych relacji na rynku. Jak stwierdza Marcinkowska [2013c, s. 185] w odniesieniu do każdej wyodrębnionej grupy interesariuszy należy ustalić jej oczekiwania względem banku, z drugiej zaś kontrybucje jakie może ona wnieść do relacji z bankiem. Ze względu na złożoność otoczenia dokonanie wyboru kluczowych interesariuszy nie jest sprawą łatwą i wymaga przeprowadzenia przez każdy bank oddzielnie analizy z uwzględnieniem czynników wpływających na potencjalne zagrożenie z ich strony i potencjalną z nimi współpracę⁸⁵. Literatura przedmiotu przedstawia różne sposoby kategoryzacji interesariuszy i sposoby ich identyfikacji⁸⁶, które szczegółowo omówiono podrozdziale 1.2, niniejszej monografii.

W szczególności z punktu widzenia przyjętej do realizacji w banku strategii rozwoju ważny jest podział interesariuszy banku uwzględniający relacje, jakie zachodzą pomiędzy nimi a tą instytucją. Systematyzacja ta wyróżnia interesariuszy⁸⁷:

- substanowujących (*consubstantial stakeholders* – bez których bank nie mógłby istnieć),
- kontraktowych (*contractual stakeholders* – powiązanych z bankiem na zasadzie kontraktu),
- kontekstowych (*contextual stakeholder* – stanowiących otoczenie instytucjonalne i społeczne).

⁸⁵ Jak stwierdza Bukowska [2008, s. 91] oprócz rozpatrywania możliwości interesariuszy, które mogą wiązać się z zagrożeniem samej organizacji i współpracy z nią, zasadne jest uwzględnienie jej gotowości do podejmowania określonych działań.

⁸⁶ Szerzej zagadnienia te omawiają m. in. następujące prace: Bukowska [2008, s. 89-106]; Adamczyk [2009, s. 84-103]; Teneta-Skwiercz [2013, s. 74-82]; Marcinkowska [2013, s. 183- 193]; Szwajca [2016, s. 324-336].

⁸⁷ Szerzej podział ten omawiają prace: Paliwoda-Matiolańska [2009, s. 59-60]; Adamczyk [2009, s. 87-88].

Po wyodrębnieniu kluczowych interesariuszy oraz ich wzajemnych zależności⁸⁸ niezbędne jest ustalenie odpowiedzi na drugie z wcześniej wymienionych pytań, tj. jakie są oczekiwania tych grup względem banku. Stanowi to postawę do określenia przez bank możliwych sposobów jego postępowania związanych z ich zaspokojeniem. Należy przy tym pamiętać, że potrzeby interesariuszy nie są stałe, lecz zmieniają się dynamicznie ze względu na niestabilność otoczenia. Jak stwierdzają Flejterski i Ziolo [2015, s.18] obecnie żyjemy w erze zawirowań, w epoce niepewności i ryzyka, w warunkach ekonomii wiedzy niedoskonałej. Z tego powodu monitorowanie na bieżąco zmian w potrzebach interesariuszy umożliwia podejmowanie przez bank działań mających na celu zapobieganie sytuacjom kryzysowym, a tym samym ma wpływ na jego stabilność i bezpieczeństwo funkcjonowania. Ponadto według Susniené [2008, s. 844-846] wzajemna współpraca z interesariuszami zwiększa nie tylko stabilność organizacji w burzliwym i złożonym otoczeniu biznesowym, ale również wzmacnia kontrolę nad zmiennymi warunkami działania oraz zwiększa jej zdolność do przetrwania, tworząc kapitał społeczny, intelektualny, środowiskowy i finansowy. Osiągnięcie przez bank sukcesu na rynku wiąże się zatem z uwzględnieniem oczekiwań kluczowych interesariuszy w jego strategii zarówno krótko, jak i długookresowej⁸⁹. Przykładowy podział interesariuszy banku na tle zidentyfikowanych oczekiwań tych grup oraz ich potrzeb informacyjnych przedstawia **Tabela 4.6.**

---

⁸⁸ Wzajemne zależności między interesariuszami tworzą sieć powiązań, która powinna być przez bank analizowana. Jak stwierdza Szumniak-Samolej [2013, s. 33] ma to istotne znaczenie w dobie rozwoju komunikacji internetowej. Sieci interesariuszy mogą bowiem stać się potężną, globalną siłą sprawczą zmian w organizacji.

⁸⁹ Zagadnienia te szeroko omawia podrozdział 1.2 niniejszej monografii.

Tabela 4.6. Podział interesariuszy na tle ich oczekiwań wobec banku

Grupa	Oczekiwania	Rodzaj powstających relacji ⁹⁰
Interesariusze substanowiaczy		
Kierownictwo	<ul style="list-style-type: none"> • uczciwe i odpowiedzialne traktowanie • satysfakcjonujace wynagrodzenie • przejrzysty i sprawiedliwy system motywacyjny • satysfakcja z wykonywanej pracy • mozliwosc podnoszenia umiejetnosci i kompetencji zawodowych <p>Przejrzysta informacja na temat osiaganych wynikow i rentownosci operacji banku; przestrzegania zasad etycznych (np. przeciwdzialaniu dyskryminacji); ladu korporacyjnego; polityki roznorodnosci; stosowanej polityki zatrudnienia i wynagradzania; mozliwosci podnoszenia kwalifikacji.</p>	Niezbędne, kompatybilne
Pracownicy	<ul style="list-style-type: none"> • zadowolenie z pracy • satysfakcjonujace wynagrodzenie • mozliwosc podnoszenia kwalifikacji zawodowych • przejrzysty i sprawiedliwy system motywacyjny • zachowanie rownowagi miedzy zyciem zawodowym a osobistym • poszanowanie roznorodnosci 	Niezbędne, niekompatybilne

⁹⁰ Taka klasyfikacja relacji z interesariuszami, jak wskazuje Marcinkowska [2013, s. 192], powstała w wyniku połączenia dwóch płaszczyzn, obejmujących kompatybilność w odniesieniu do idei i istotnych kwestii w banku oraz tego, czy mają charakter konieczny lub warunkowy.

Grupa	Oczekiwania	Rodzaj powstających relacji ⁹⁰
	<ul style="list-style-type: none"> • bezpieczne i przyjazne miejsce pracy <p>Przejrzysta informacja na temat stosowanej polityki zatrudnienia i wynagradzania; przeciwdziałaniu dyskryminacji; bezpieczeństwa pracy; możliwości indywidualnego rozwoju poprzez udział w szkoleniach.</p>	
Właściciele/ Akcjonariusze	<ul style="list-style-type: none"> • osiąganie wysokiego zysku • wypłata dywidendy • wzrost wartości banku • wzrost wartości akcji • kompetentne organy zarządzające • przestrzeganie zasad ładu korporacyjnego • bezpieczeństwo funkcjonowania <p>Przejrzysta informacja w sprawozdawczości rocznej banku na temat osiągniętych wyników i rentowności operacji banku; realizacji celów zawartych w strategii, w tym: zarządzania finansami i polityki finansowej, zarządzania ryzykiem, stosowanych zabezpieczeń.</p>	Niezbędne, kompatybilne
Regulatorzy i Nadzór Banku	<ul style="list-style-type: none"> • odpowiedzialna postawa • przestrzeganie regulacji prawnych • rozsądne podejmowanie ryzyka – bezpieczeństwo działania • przeprowadzanie rzetelnych kontroli <p>Przejrzysta informacja w sprawozdawczości rocznej na temat osiąga-</p>	Niezbędne, niekompatybilne

Grupa	Oczekiwania	Rodzaj powstających relacji ⁹⁰
	<p>nych wyników i rentowności operacji banku; realizacji celów zawartych w strategii, w tym: zarządzania finansami i polityki finansowej, zarządzania ryzykiem, stosowanych zabezpieczeń; przestrzegania obowiązujących przepisów prawnych.</p>	
Interesariusze kontraktowi		
<p>Partnerzy Biznesowi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • przestrzeganie zasad rzetelności i uczciwości w podejmowaniu wspólnych działań • wywiązywanie się ze zobowiązań • opłacalność zawartych umów • przestrzeganie obowiązujących regulacji prawnych • zaufanie w podejmowaniu wspólnych inicjatyw • bezpieczeństwo funkcjonowania <p>Przejrzysta i wiarygodna informacja na temat osiągniętych wyników i rentowności operacji banku (w tym bezpieczeństwa zawieranych transakcji); przestrzegania zasad etycznych; ładu korporacyjnego; przeciwdziałaniu korupcji.</p>	<p>Niezbędne, kompatybilne</p>
<p>Klienci</p>	<ul style="list-style-type: none"> • uczciwa i odpowiedzialna informacja o produktach banku • oferowanie wysokiej jakości usług i produktów • szybka i kompetentna obsługa • wykorzystanie bezpiecznych technologii do przeprowadzania operacji 	<p>Niezbędne, niekompatybilne</p>

Grupa	Oczekiwania	Rodzaj powstających relacji ⁹⁰
	<ul style="list-style-type: none"> • atrakcyjne ceny • bezpieczeństwo funkcjonowania <p>Przejrzysta i wiarygodna informacja na temat osiągniętych wyników i rentowności operacji banku; bezpieczeństwa oferowanych produktów; stosowanych zabezpieczeń przed ryzykiem bankowym.</p>	
Pożyczkodawcy	<ul style="list-style-type: none"> • satysfakcjonujące wynagrodzenia za użyczony kapitał • bezpieczeństwo zwrotu pożyczonego kapitału • uczciwe i odpowiedzialne postępowanie w prowadzonej działalności <p>Przejrzysta informacja na temat osiągniętych wyników i rentowności operacji banku (w tym bezpieczeństwa zawieranych transakcji); stosowanych zabezpieczeń przed ryzykiem bankowym.</p>	Niezbędne, niekompatybilne
Interesariusze kontekstowi		
Otoczenie społeczne, w tym społeczności lokalne	<ul style="list-style-type: none"> • wspieranie społeczności lokalnych • wspieranie rozwoju małej przedsiębiorczości • podejmowanie działań mających na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu • pomoc w tworzeniu nowych miejsc pracy 	Warunkowe, kompatybilne

Grupa	Oczekiwania	Rodzaj powstających relacji ⁹⁰
	<ul style="list-style-type: none"> • działania charytatywne i filantropijne (wspieranie kultury, sportu, edukacji) • współpraca z organizacjami samorządowymi • zapewnienie stabilnego wzrostu oraz bezpieczeństwa gospodarczego <p>Przejrzysta i wiarygodna informacja na temat wpływu na lokalne społeczności; prowadzonych działań mających na celu przeciwdziałanie wykluczeniu finansowemu; działalności sponsorskiej; działań charytatywnych; edukacji poszczególnych grup społecznych.</p>	
Środowisko naturalne	<ul style="list-style-type: none"> • zmniejszenie zużycia wody, materiałów i energii • ograniczanie emisji gazów i pyłów do powietrza • odpowiednia gospodarka odpadami • proponowanie produktów wspierających zrównoważony rozwój (w tym oferowanie korzystnych cen, korzystnych warunków finansowania proekologicznych inwestycji) <p>Przejrzysta i wiarygodna informacja na temat uwzględniania ryzyka środowiskowego w transakcjach z podmiotami o negatywnym wpływie na środowisko naturalne; zmniejszenia zużycia surowców, wody, energii;</p>	Warunkowe, niekompatybilne

Grupa	Oczekiwania	Rodzaj powstających relacji ⁹⁰
	<p>wytwarzania odpadów; ograniczania szkodliwych emisji do powietrza (np. wynikających z wykorzystania kotłowni, samochodów); finansowania inwestycji służących ochronie środowiska.</p>	

Źródło: opracowanie na podstawie: Adamczyk [2009]; Koernik (2009a; 2009b); Marcinkowska [2013b]; Świeszczak, Świeszczak [2016]; Nosowski, Zabawa i Łosiewicz-Dniestrzańska [2018].

Na podstawie informacji zawartych w **Tabeli 4.6.** można stwierdzić, że przejrzysta komunikacja odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu przez banki opartych na zaufaniu relacji z interesariuszami. Stanowi ona jeden z elementów budowania ich wiarygodnego dla otoczenia wizerunku, w tym postrzegania tych instytucji jako etycznych i odpowiedzialnych za podejmowane działania. Jednakże ważną kwestią jest ustalenie odpowiedzi na trzecie ze wskazanych wcześniej pytań, tj. jaką strategię komunikacji powinien wybrać bank w raportowaniu informacji niefinansowych, aby ujawnienia te nie zostały uznane jedynie za narzędzie marketingowe, mające na celu przedstawienie działalności podmiotu w korzystnym świetle.

W literaturze przedmiotu wskazuje się na dwa podstawowe modele komunikacji z interesariuszami⁹¹, w zależności od roli jaką odgrywają oni w tym procesie [por. Morsing i Schultz, 2006, s. 325-326; Kuraszko, 2010, s. 104-107; Fryzeł, 2011, s. 300; Roszkowska, 2011, s. 146-149; Szumniak-Samolej, 2013, s. 37-38, Marcinkowska, 2013c, s. 201]:

1. jednostronną komunikację (*one-way communication model*)⁹² – w ra-

⁹¹ Modele komunikacji jednokierunkowej i dwukierunkowej, służące *public relations*, zostały opracowane przez Gruniga i Hunta i przedstawione w publikacji z 1984 r., zatytułowanej „*Managing Public Relations*”.

⁹² W ramach komunikacji jednokierunkowej Grunig i Hunt [1994] wyróżnili model

mach tego modelu przedsiębiorstwo przekazuje interesariuszom jedynie informacje, nie oczekując żadnej informacji zwrotnej; występuje tu zatem przepływ informacji od firmy do interesariuszy;

2. dwustronną komunikację (*two-way communication model*) – w ramach tego modelu wyróżnia się:
  - dwustronną asymetryczną komunikację (*two-way asymmetric communication*) – pomimo tego, że przepływ informacji jest dwustronny (interesariusze mają możliwość przekazania swoich opinii, np. poprzez fora internetowe) występuje dysproporcja pomiędzy komunikowaniem działań interesariuszom a uwzględnianiem uzyskanych od nich informacji zwrotnych w decyzjach firmy; w tym wypadku chociaż firma pyta interesariuszy to jedynie słyszy to, co chce, a nie to, co powinna usłyszeć; w podejściu tym komunikacja nadal jest sterowana przez nadawcę a nie odbiorcę;
  - dwustronną symetryczną komunikację (*two-way symmetric communication*) – dialog pomiędzy przedsiębiorstwem a interesariuszami jest rzeczywisty (poprzez prowadzone rozmowy, negocjacje); firma oddziałuje na interesariuszy, ale również jest otwarta na ich wpływ; występuje aktywne włączanie poszczególnych grup w proces kształtowania decyzji podejmowanych przez firmę.

Na podstawie wymienionych modeli komunikacji Morsing i Schultz [2006, s. 325-326] opracowali trzy strategie komunikacji dotyczące działań społecznie odpowiedzialnych przedsiębiorstw, które można odnieść do raportowania informacji niefinansowych, tj. informowania interesariuszy, wysłuchania interesariuszy oraz angażowania interesariuszy. Pierwsza z wymienionych jest procesem komunikacji jednostronnej, pozostałe zaś dwie zalicza się do komunikacji dwustronnej o większym press agentry/publicity (nazywany propaganda model) oraz model public information, tj. informowanie opinii publicznej. Szerzej zagadnienia te opisuje w swojej książce Kuraszko [2010, s. 41-43].

będź mniejszym stopniu dostosowywania się do oczekiwań kluczowych interesariuszy. Trzeba tu dodać, że raportowanie informacji niefinansowych w sprawozdawczości zewnętrznej to przykłady zazwyczaj jednostronnej komunikacji bądź dwustronnej asymetrycznej komunikacji. Dotyczy to również banków, pomimo że przyjęcie takich strategii komunikacji nie wystarczy do budowania trwałych, opartych na zaufaniu relacji tych instytucji z interesariuszami. Omówiony powyżej podział, wraz z przykładami zaangażowania interesariuszy banku w procesie komunikacji, przedstawia **Tabela 4.7**.

Tabela 4.7. Zaangażowanie kluczowych interesariuszy w realizowanej przez bank strategii – na podstawie sprawozdań wybranych banków zawierających informacje niefinansowe

Grupa kluczowych interesariuszy	Kanały komunikacji (sposób komunikacji)	Oczekiwania interesariuszy	Działania podejmowane przez bank w celu zaspokojenia oczekiwań interesariuszy	Grupy raportowanych informacji niefinansowych
Bank MIL Raport niefinansowy jako część raportu rocznego, standardy GRI 4 (poziom podstawowy)				
Inwestorzy	<ul style="list-style-type: none"> • Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy • Roadshows i konferencje • Spotkania • Komunikaty giełdowe i prasowe • raport roczny 	<ul style="list-style-type: none"> • przejrzystość działań • łatwy i szybki dostęp do informacji o działalności banku • przestrzeganie zasad etycznych • odpowiedzialność za prowadzone działania 	<ul style="list-style-type: none"> • przestrzeganie zasad ładu korporacyjnego • zapewnienie przejrzystości, bezpieczeństwa i etyki działania • szybka wymiana informacji przez wskazane kanały komunikacji 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Opis działalności banku (w tym: opis modelu biznesowego oraz ryzyk związanych z działalnością). 2. Opis jakości usług (w tym: przejrzysta informacja o produktach, odpowiedzialna reklama i sprzedaż, bezpieczeństwo środków). 3. Pracownicy (zatrudnienie, warunki pracy, zdrowie i bezpieczeństwo pracowników). 4. Społeczeństwo (w tym: opis otoczenia społecznego, komunikacja).

<p style="text-align: center;">Klienci</p>	<ul style="list-style-type: none"> • oddziały, bankowość internetowa i mobilna • strony www, portale społecznościowe • reklamacje • badanie satysfakcji z produktów i usług 	<ul style="list-style-type: none"> • wysoka jakość produktów i usług • bezpieczeństwo funkcjonowania • etyczny marketing • łatwość dostępu do produktów • szybka i przejrzysta komunikacja 	<ul style="list-style-type: none"> • łatwy i szybki dostęp do produktów i usług (w tym przez Internet) • etyczna reklama i sprzedaż • przejrzyste informowanie o warunkach korzystania z usług • łatwy kontakt z bankiem • zapewnienie bezpieczeństwa środków 	<p>z interesariuszami, działalność społeczna.</p> <p>5. Środowisko (w tym: zarządzanie wpływem na środowisko, redukcja zużycia zasobów, proekologiczne rozwiązania, edukacja).</p> <p>Szczegółowy opis zarządzania ryzykiem oraz informacje na temat ładu korporacyjnego opublikowano w Sprawozdaniu zarządu.</p>
<p style="text-align: center;">Pracownicy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Intranet, forum społecznościowe, czaty • system zgłaszania nieprawidłowości <i>Whistleblowing</i> • spotkanie z udziałem Zarządu • ocena pracownika 	<ul style="list-style-type: none"> • stabilność zatrudnienia • możliwości rozwoju zawodowego • uczciwy system wynagrodzenia i nagradzania • zapewnienie szybkiej, dwustronnej komunikacji • udogodnienia dla pracujących rodziców 	<ul style="list-style-type: none"> • zapewnienie komunikacji z pracownikami i odpowiadanie na ich oczekiwania • programy rozwoju kompetencji zawodowych • programy dla rodziców • dofinansowanie aktywności pozapracowych 	

<p style="text-align: center;">Otoczenie społeczne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • oferty dotyczące współpracy • spotkania ze studentami • wolontariat pracowniczy • raport niefinansowy 	<p>Wspieranie projektów społecznych przez bank i jego pracowników.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • merytoryczne i finansowe wspieranie inicjatyw społecznych • edukacja finansowa • zachęcanie pracowników do udziału w akcjach społecznych i wolontariacie 	
<p style="text-align: center;">Środowisko naturalne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rankingi środowiskowe • sprawozdania środowiskowe do organów administracji państwowej • raport niefinansowy 	<ul style="list-style-type: none"> • redukowanie negatywnego wpływu na środowisko • edukacja ekologiczna klientów i pracowników 	<ul style="list-style-type: none"> • monitorowanie i redukowanie negatywnego wpływu na środowisko • programy edukacji ekologicznej 	

Grupa kluczowych interesariuszy	Kanały komunikacji (sposób komunikacji)	Oczekiwania interesariuszy	Działania podejmowane przez bank w celu zaspokojenia oczekiwań interesariuszy	Grupy raportowanych informacji niefinansowych
Bank PKO Oświadczenie o informacjach niefinansowych w Sprawozdaniu zarządu, standardy SIN				
Inwestorzy	<ul style="list-style-type: none"> • spotkania z inwestorami • organizowanie spotkań z członkami Zarządu banku • telekonferencje • strona internetowa • odpowiadanie na maile oraz telefony • raport roczny 	<ul style="list-style-type: none"> • łatwy i szybki dostęp do informacji • bezpieczeństwo działania • przestrzeganie zasad etycznych • bezpieczeństwo działania 	<ul style="list-style-type: none"> • dbałość o przejrzyste przekazywanie informacji w raportach • dbanie o wzrost wartości banku (wzrost zysku, wzrost akcji, wzrost konkurencyjności) • edukacja inwestorów i innych uczestników rynku • wdrażanie najwyższych standardów regulacyjnych 	<p>Obszary ujawnień:</p> <p>1. Zarządczy (w tym: opis modelu biznesowego oraz ryzyk związanych z działalnością)</p> <p>2. Środowiskowy (w tym: bezpośrednie i pośrednie oddziaływanie na środowisko, rozszerzona odpowiedzialność środowiskowa za produkty i usługi)</p> <p>3. Społeczny (w tym: bezpieczeństwo produktów, komunikacja marketingowa, przeciwdziałanie korupcji wpływ na otoczenie społeczne. korzystanie z pomocy publicznej)</p>
Klienci	<ul style="list-style-type: none"> • wywiady z klientami • strona internetowa • bankowość internetowa i mobilna 	<ul style="list-style-type: none"> • bezpieczeństwo klientów w procesie korzystania z produktów • wysoka jakość produktów i usług 	<ul style="list-style-type: none"> • działania zwiększające zaufanie do banku • działania zwiększające satysfakcję klientów 	

		<ul style="list-style-type: none"> • wysoka jakość obsługi • łatwy dostęp do oferowanych usług i produktów • szybka i przejrzysta komunikacja 	<p>ze świadczonych usług</p> <ul style="list-style-type: none"> • działania zwiększające bezpieczeństwo sektora finansowego • edukacja w zakresie cyberbezpieczeństwa oraz transakcji finansowych • wspieranie rozwoju przedsiębiorczości (w tym biznesu rodzinnego) 	<p>4. Pracownicy (w tym: poziom zatrudnienia i wynagrodzeń, relacje z pracownikami, zarządzanie różnorodnością, bezpieczeństwo i higiena pracy, rozwój i edukacja)</p> <p>Oprócz wskazanych obszarów informacji w Sprawozdaniu zarządu zawarte zostały oddzielne części: zarządzanie ryzykiem oraz ład korporacyjny.</p>
<p>Pracownicy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • spotkania ze związkami zawodowymi oraz Radą Pracowników Banku • badanie satysfakcji pracowników (ankiety online) • serwis Helpdesk dedykowany usługom wsparcia HR • system zgłaszania skarg 	<ul style="list-style-type: none"> • satysfakcja z pracy • bezpieczeństwo pracy • godziwe wynagrodzenia • przejrzysty system wynagrodzeń • umożliwienie rozwoju zawodowego 	<ul style="list-style-type: none"> • budowanie przyjaznego środowiska pracy • zapewnienie konkurencyjnego wynagrodzenia • działania związane z zapewnieniem rozwoju zawodowego • zarządzanie różnorodnością • dbanie o równowagę między życiem zawodowym a prywatnym 	

	<ul style="list-style-type: none"> ocena pracownicza (rozmowy okresowe) 			
Otoczenie społeczne	<ul style="list-style-type: none"> ankiety wśród studentów co do przyszłego wyboru pracodawcy konferencje i spotkania na temat potrzeb społecznych oświadczenie o informacjach niefinansowych 	<ul style="list-style-type: none"> udział w inicjatywach na rzecz społeczności lokalnych wspieranie małej przedsiębiorczości wspieranie akcji charytatywnych współpraca z jednostkami samorządu terytorialnego 	<ul style="list-style-type: none"> przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu wspieranie inicjatyw społecznych wymaganie od partnerów odpowiedzialnych zachowań podejmowanie działań filantropijnych i charytatywnych programy edukacji finansowej dla uczniów działania na rzecz zwiększenia jakości obsługi osób niepełnosprawnych 	
Środowisko naturalne	<ul style="list-style-type: none"> analiza inwestycji banku uwzględniająca wpływ na środowisko (w tym konsultacje społeczne) 	<p>Redukcja negatywnego oddziaływania na środowisko naturalne.</p>	<ul style="list-style-type: none"> uwzględnianie kryteriów środowiskowych w pracach modernizacyjnych i inwestycyjnych banku 	

	<ul style="list-style-type: none"> • analiza zużycia energii, wody, materiałów, CO2 • konferencje i spotkania na temat kwestii środowiskowych • oświadczenie o informacjach niefinansowych 		<ul style="list-style-type: none"> • działania na rzecz zmniejszania zużycia materiałów, oleju napędowego, wody, energii oraz emisji CO2, odpadów • wspieranie inicjatyw na rzecz ochrony środowiska (np. uwzględnianie kryteriów środowiskowych w ocenie wniosków kredytowych) • współpraca z jednostkami samorządu terytorialnego w zakresie wspierania inicjatyw na rzecz ochrony środowiska • uczestnictwo w programach zmniejszających zużycie surowców 	
--	---	--	--	--

Źródło: opracowanie na podstawie: *Raport niefinansowy Banku Millenium S.A.* [2018]; *Sprawozdanie zarządu PKO BP* [2018].

Informacje zawarte w **Tabeli 4.7.** wskazują, że większość wykorzystywanych kanałów komunikacji zaliczyć należy do modelu asymetrycznej komunikacji dwukierunkowej, np. badanie satysfakcji klientów, raporty niefinansowe, oceny pracowników, sprawozdania środowiskowe, komunikaty giełdowe, spotkania ze studentami czy portale społecznościowe. Służą one bowiem informowaniu i konsultacjom w taki sposób, aby, jak stwierdza Kuraszko [2010, s. 106], zademonstrować, a wręcz zapewnić interesariuszy, o uwzględnianiu ich interesów w podejmowanych przez bank działaniach. Wynika to z faktu, że pomimo otrzymywania informacji zwrotnej od interesariuszy, proces komunikacji nadal jest sterowany przez bank w celu wzmocnienia renomy i wiarygodności tej instytucji. Co więcej w ocenie działań banku, związanych z uwzględnieniem oczekiwań interesariuszy, istotne znaczenie odgrywa przejrzyste raportowanie informacji niefinansowych. Oznacza to konieczność przekazywania wartościowych informacji (tj. użytecznych i aktualnych) w taki sposób, aby odbiorca nie miał problemu z ich odbiorem. Jednakże w praktyce gospodarczej raportowanie informacji niefinansowych często jest niespójne, niekompletne, a przede wszystkim mało czytelne ze względu na nadmiar przekazywanych informacji o różnym znaczeniu (czasami niewielkim) dla poszczególnych grup interesariuszy. Taka sytuacja miała miejsce również w sprawozdaniach zawierających informacje niefinansowe dwóch różnych banków, tj. MIL oraz PKO.

W przypadku drugiej z wymienionych instytucji stwierdzono małą czytelność *Oświadczenia o informacjach niefinansowych*. Ujawnienia na temat kanałów komunikacji oraz oczekiwań kluczowych interesariuszy znajdowały się w różnych częściach tego dokumentu, a zatem uzyskanie pożądaných informacji wymagało od czytelnika dużego wysiłku. Ponadto niektóre informacje niefinansowe były tak przedstawiane, aby wywołać pozytywne wrażenie o podejmowanych

przez bank działaniach. Chociaż należy stwierdzić, że w wybranych instytucjach finansowych zakres i forma ujawnień niefinansowych były zgodne z obowiązującymi regulacjami, w tym z Dyrektywą 2014/95 UE o ujawnianiu informacji niefinansowych i różnorodności. Każdy bowiem bank, pomimo wyboru różnej formy raportowania, przedstawiał informacje pogrupowane w następujący sposób (por. **Tabela 4.7.**):

- opis modelu biznesowego,
- opis ryzyk związanych z prowadzeniem działalności i zarządzanie nimi,
- obszar pracowniczy, w tym ujawnienia o różnorodności i przeciwdziałanie dyskryminacji,
- obszar społeczny,
- obszar środowiskowy.

4.3. Krytyka raportowania niefinansowego banków w kontekście jego użyteczności

Do niedawna raportowanie informacji niefinansowych przez instytucje finansowe stanowiło przedmiot niewielu badań naukowych. Wynikało to z koncentrowania się opinii publicznej przede wszystkim na działalności przedsiębiorstw powodujących degradację środowiska naturalnego, a nie na instytucjach o niewielkim ich oddziaływaniu środowiskowym. Jednakże banki, stanowiąc część systemu społecznego, odgrywają ważną rolę w gospodarce rynkowej. Kreują wzrost społeczno-gospodarczy, a tym samym mają wpływ na kształtowanie się dobrobytu społecznego. W związku z tym instytucje te, jak stwierdza Korenik [2009a, s. 238], powinny z jednej strony zadbać o to, aby przynosić zysk, pomnażając bogactwo akcjonariuszy, z drugiej zaś dążyć do tworzenia pożądanych relacji społecznych i gospodarczych, a tym samym warunków lepszego i bardziej godnego życia. Jednakże pierwsza dekada XXI w. wskazała, że banki (oraz bankierzy) przez swoje nieetyczne i nieodpowiedzialne za-

chowania (m. in. spekulacje w celu osiągnięcia zysku za wszelką cenę, hazard moralny, dezinformacje) przyczyniły się do powstania globalnego kryzysu finansowego. Jak stwierdzają Flejterski i Zioło [2015, s. 17] instytucje te były współsprawcami, współofiarami i współbeneficjentami kryzysu. Z tego powodu, oprócz wprowadzenia szeregu regulacji prawnych, mających na celu zwiększenie kontroli działalności banków, wzrosły oczekiwania społeczne co do przejrzystości nie tylko informacji finansowych, a także niefinansowych publikowanych przez te jednostki w sprawozdawczości zewnętrznej. Dlatego też w ciągu ostatnich dziesięciu lat w szczególności dokonywane ujawnień niefinansowych przez banki znalazło się w centrum zainteresowania środowiska akademickiego. Przeprowadzono szereg badań, które miały na celu wskazanie⁹³:

1. zakresu i formy publikowanych informacji niefinansowych, w tym ujawnień na temat ryzyka i zarządzania nim,
2. przyczyn dokonywania ujawnień niefinansowych, w tym powiązań między ich zakresem a wielkością banku, jego rentownością, reputacją, legitymizacją jego działalności,
3. jakości informacji niefinansowych prezentowanych w sprawozdawczości zewnętrznej.

Przede wszystkim przedmiotem wielu badań było ustalenie zakresu publikowanych informacji na temat ryzyka i zarządzania nim. Ostatni kryzys finansowy ujawnił bowiem nie tylko niewłaściwe zarządzanie ryzykiem przez banki, ale również podważył wiarygodność dokonywanych ujawnień z tego obszaru w raportach zewnętrznych⁹⁴. Opublikowane rezultaty przeprowadzonych analiz potwierdziły nieodpowiedni poziom prezentowanych w sprawozdawczości zewnętrznej informacji na temat ryzyka, a tym samym ich małą przydatność w podejmowaniu

⁹³ Wskazane badania są zbieżne z kierunkami prac badawczych związanych z analizą informacji niefinansowych w przedsiębiorstwach należących do innych branż [por. Śnieżek, Krasodomska i Szadziewska, 2018, s. 80].

⁹⁴ Informacje na temat ryzyka stanowią nieodłączny element Sprawozdania z działalności banku. Jednakże publikowane przez banki dodatkowe raporty zawierające informacje niefinansowe również zawierają ujawnienia z tego obszaru.

decyzji przez inwestorów, a także przez innych interesariuszy [por. Maffei i in., 2014]. Na przykład analiza raportów rocznych 190 portugalskich banków za 2006 r. przeprowadzona przez da Oliveira, Rodriguesa i Craiga [2011, s. 114-116] potwierdziła małą przejrzystość i porównywalność publikowanych informacji na temat ryzyka rynkowego, operacyjnego oraz płynności. Ponadto niespójność (asymetria) ujawnień ilościowych i powiązanych z nimi opisów miała wpływ na istotność, czytelność i wiarygodność dokonywanych ujawnień z tego obszaru. Z kolei Savvides i Savvidou [2012, s. 394-395] stwierdzili, że banki działające w różnych państwach⁹⁵, pomimo zainwestowania znacznych środków w systemy monitorowania i zarządzania ryzykiem rynkowym, nadal nie prezentują informacji o powstającym ryzyku na pożądanym poziomie. Przede wszystkim dokonywane ujawnienia z tego obszaru nie są spójne, łatwo dostępne i użyteczne dla odbiorców. Niewiele bowiem banków z badanej próby podawało szczegółowe informacje na temat metod zarządzania ryzykiem oraz wyników jego pomiaru. Większość z nich jedynie ogólnie omawia ryzyko handlowe, bez prezentowania poszczególnych jego składników, takich m. in. jak: ryzyko stopy procentowej, walutowe, kredytowe czy kapitałowe. Ponadto badania przeprowadzone przez Jones i in. [2018, s. 175-176] wskazują, że banki⁹⁶ rezygnują z użycia wykresów do przedstawiania ryzyka kredytowego w przypadku, gdy jego poziom jest wyższy niż w okresie poprzednim. Świadczy to zatem nie tyle o zaciemnianiu, ale o selektywnym pomijaniu informacji graficznych, tj. o zarządzaniu wrażeniem podczas prezentowania informacji w raporcie.

Wraz z rosnącą liczbą publikowanych przez banki raportów zawierających informacje niefinansowe (tj. społeczne, zrównoważonego rozwoju, zintegrowane) przedmiotem wielu badań było ustalenie zakresu

---

⁹⁵ Zbadano łącznie 40 największych banków, w tym 24 z krajów europejskich (Wielkiej Brytanii, Niemiec, Francji, Holandii, Włoch, Grecji) oraz 16 z USA, Kanady, Japonii oraz Cypru.

⁹⁶ Łącznie przebadano raporty sporządzone przez 47 europejskich banków (235 sprawozdań), w tym 10 banków francuskich, 17 włoskich, 6 hiszpańskich i 5 brytyjskich.

ujawnień społecznych, środowiskowych, pracowniczych czy dotyczących jakości oferowanych produktów i usług. Dokonane analizy wskazują na różny zakres prezentowanych informacji niefinansowych w poszczególnych krajach [Branco i Rodrigues, 2006; Barako i Brown, 2008; Paszkiewicz 2011; Krasodomska, 2014; Rogoś, 2014; Loredana, 2016; Orzalin, 2018; Laskowska i Lingo, 2018]. Na przykład Scholtens [2009, s. 172-173], badając raportowanie społecznej odpowiedzialności przez 32 duże banki z 15 krajów i trzech regionów (z Ameryki Północnej, Pacyfiku i Europy), stwierdził występowanie istotnych różnic w zakresie dokonywanych ujawnień w różnych krajach. Banki z Holandii, Niemiec, Francji oraz Wielkiej Brytanii publikowały więcej informacji niefinansowych w porównaniu z bankami z Włoch, Szwecji oraz Japonii. Potwierdzeniem odmiennego zakresu publikowanych informacji niefinansowych przez banki funkcjonujące w różnych krajach są również otrzymane przez Chih, Chih, i Chen [2010] rezultaty analizy przeprowadzonej w 520 instytucjach finansowych z 34 państw. Niemniej zróżnicowanie zakresu prezentowanych informacji niefinansowych występuje również w bankach prowadzących działalność w tym samym państwie, co wynikało z braku ujednoczonych standardów raportowania informacji niefinansowych [Barako i Brown, 2008; Rodríguez-Gutiérrez' i in., 2013; Forte i in., 2015; Matuszak i Różańska, 2019]. Trzeba też dodać, że banki wykorzystywały zarówno różną formę (np. raport CSR, raport zrównoważonego rozwoju, raport zintegrowany czy sprawozdanie z działalności), jak i odmiennie wytyczne do prezentowania tego typu informacji. Taka sytuacja miała wpływ na powstawanie problemów z porównywalnością i przejrzystością dokonywanych ujawnień niefinansowych.

Od początku XXI w. przedmiotem wielu badań było też ustalenie przyczyn raportowania informacji niefinansowych przez banki. Wielu badaczy analizowało związek między zakresem ujawnień a wielkością i rentownością banku. Na przykład Kundid and Rogoś [2011], analizując raporty 32 banków chorwackich, stwierdzili że duże banki publikują

więcej informacji niefinansowych niż małe. Zaobserwowali też występowanie dodatniej zależności między rentownością a zakresem tego typu ujawnień⁹⁷. Podobne rezultaty otrzymał Orazalin [2019, s. 501-503] – analizując 38 raportów banków działających w Kazachstanie z okresu 2010-2016 wskazał na występowanie dodatnich zależności między wielkością banku, jego wiekiem oraz strukturą kapitału a raportowaniem informacji na temat społecznej odpowiedzialności. Banki większe, funkcjonujące dłużej na rynku oraz z udziałem kapitału zagranicznego dokonują szerszego zakresu ujawnień z tego obszaru niż mniejsze, będące własnością lokalnych inwestorów i państwa. Z kolei analiza 30 największych banków notowanych i nienotowanych na giełdach z Kanady, Wielkiej Brytanii, Francji, Włoch, Hiszpanii i Portugalii, przeprowadzona przez da Silva Oliveira i in. [2019, s. 217], nie potwierdziła występowania zależności między rozmiarem banku i dźwignią finansową a raportowaniem informacji niefinansowych. Nie stwierdzono też znaczących różnic między zakresem dokonywanych ujawnień niefinansowych banków z Kanady (kraju o bardziej niezawodnym systemie bankowym) i banków o mniej solidnych mechanizmach egzekwowania prawa, tj. z Portugalii, Hiszpanii oraz Włoch. Natomiast na zakres publikowanych informacji niefinansowych wpływ miały takie czynniki, jak: otoczenie prawne kraju, samoregulacja branży oraz zaangażowanie banków w zinstytucjonalizowany dialog z interesariuszami. Według badaczy wynika to zarówno z procesów legitymizacji instytucjonalnej, jak i legitymizacji strategicznej⁹⁸. Raportowanie społecznej odpowiedzialności związane jest zatem nie tylko z dostosowaniem się do norm i wartości akceptowanych społecznie, ale również ma

⁹⁷ Podane za Rogość [2014, s. 77].

⁹⁸ Według [Ogden i Clarke, 2005] można wyróżnić dwa rodzaje badanych zjawisk legitymizacyjnych:

- legitymizację strategiczną – polegającą na podejmowaniu przez organizacje działań zmierzających do zyskania i utrzymania akceptacji społecznej, przede wszystkim ze strony ważnych interesariuszy zewnętrznych,
- legitymizację instytucjonalną – przejawiającą się dostosowywaniem działalności podmiotów do norm, wartości i przekonań akceptowanych społecznie.

Podane za: Łada [2015, s. 112].

na celu osiągnięcie takich korzyści, jak: odzyskanie przez bank reputacji, zaufania interesariuszy oraz przywrócenia wiarygodności systemu jako całości [da Silva Oliveira i in., 2019, s. 199]. Wcześniejsza analiza ujawnień niefinansowych 100 największych banków działających w Brazylii w 2012 r. przeprowadzona przez Forte i in. [2015, s. 33-34] również wykazała znaczny pozytywny związek między zakresem ujawnień a reputacją tych instytucji. Chociaż wyniki jakie otrzymali Dell'Atti i in. [2017, s.602-603] wskazują tylko na pozytywny wpływ wyników społecznych banku na jego reputację. W przypadku zaś powiązań między reputacją a ładem korporacyjnym i efektywnością środowiskową wykazano negatywne powiązania. Analizą objęto 75 dużych banków międzynarodowych z *Global Financial Banking Industry Report* w okresie pięciu lat, tj. od 2008 r. do 2012 r.

Wraz ze wzrostem popularności raportowania społecznej odpowiedzialności zaczęto poddawać w wątpliwość jakość publikowanych informacji z tego obszaru. Pojawiająca się krytyka dotyczyła wiarygodności, użyteczności i porównywalności prezentowanych w sprawozdawczości zewnętrznej informacji niefinansowych [por. Monaghan, 2010, s. 2009-2010; Gray i Milne, 2010, s. 115-128; Doane, 2010, s. 129-138]. Co więcej, raporty zawierające takiego typu ujawnienia zostały uznane za marketingowe narzędzia komunikacji, wykorzystywane do realizacji własnych interesów banków, które nie mają nic wspólnego z odpowiedzialnym społecznie postępowaniem i przestrzeganiem zasad etycznych. Na przykład badania przeprowadzone przez Gibbons [2011, s. 64-68] wskazały, że w wielu bankach w Wielkiej Brytanii brak jest jednego, konsekwentnie stosowanego sposobu raportowania oraz zestawu wskaźników obejmujących problematyczne kwestie. W wątpliwość poddana też została wiarygodność sporządzanych raportów ze względu na brak przejrzystości i zgodności w procedurach wykorzystywanych do zapewnienia jakości tych dokumentów. Ponadto brakowało informacji umożliwiających dokonanie analizy wyników. Według Sigurthorsson [2012, s. 154-155] banki islandzkie traktowały swoją odpowiedzialność społeczną przez pryzmat

działalności filantropijnej i charytatywnej w ten sposób realizując swoje strategie marketingowe. Z tego powodu raportowanie informacji niefinansowych przede wszystkim dotyczyło podejmowanych działań na ten temat. Rezultaty otrzymane przez Rodríguez-Gutiérrez i in. [2013, s. 92-93] również potwierdziły, że informacje dotyczące inicjatyw wspierających społeczności lokalne należą do najczęściej prezentowanych w raportach społecznej odpowiedzialności instytucji finansowych w Hiszpanii, tj. banków, kas oszczędnościowych oraz kas oszczędnościowo-kredytowych. Zbadali oni łącznie zawartość 94 takich sprawozdań za lata 2007-2010. Dodatkowo stwierdzono, że informacje z tego obszaru są niejednorodne, a przejrzystość ich prezentowania wciąż niewystarczająca. Warto też dodać, że badania ankietowe na temat stosowanych zasad etycznych (w tym: ładu korporacyjnego, społecznej odpowiedzialności oraz komunikacji korporacyjnej i reputacji), przeprowadzone w 2010 r. przez Tea i in. [2011, s. 258-259] wśród menedżerów siedmiu głównych banków chorwackich wskazały na brak w kulturze bankowej uczciwości, świadomości, odpowiedzialności i profesjonalizmu. Stosowany w tych bankach Kodeks Etyczny nie obejmował tak ważnych kwestii, jak: odpowiedzialność korporacyjna za zarządzanie, prawa i obowiązki pracodawców oraz pracowników, zasady etyczne w marketingu i reklamie oraz w rachunkowości, odpowiedzialność korporacyjna wobec społeczeństwa i środowiska naturalnego. Podobne wyniki otrzymał Belás [2012, s. 133], badając postawy pracowników (w tym menedżerów) banków komercyjnych funkcjonujących na Słowacji w 2008 r. oraz 2012 r. Badania ankietowe potwierdziły bowiem, że etyka i społeczna odpowiedzialność banków są postrzegane jako narzędzia marketingowe przydatne w komunikacji z otoczeniem. Nie są też zintegrowane z polityką badanych banków komercyjnych. Ponadto w instytucjach tych stwierdzono zarówno występowanie nieetycznych praktyk wobec pracowników, jak i pracowników wobec klientów⁹⁹. Biorąc pod uwagę podane powyżej rezultaty badań można

⁹⁹ Badania wskazały na dokonywanie zwolnień pracowników powyżej czterdziestego

zadać następujące pytania:

- czy można wierzyć pojawiającym się w raportach niefinansowych banków deklaracjom i zapewnieniom, że ich działalność przyczynia się do tworzenia dobrobytu społecznego, a zatem jest prowadzona w sposób społecznie odpowiedzialny?
- jaka jest wiarygodność informacji zawartych w raportach niefinansowych, jeśli nie ma obowiązku weryfikacji tego typu ujawnień przez audytorów zewnętrznych?

Według Relano i Paulet [2012, s. 379] obecnie wszystkie banki twierdzą, że prowadzą działalność zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Jednakże jak wskazuje Doane [2010, s. 135] opublikowanie „świetlanego raportu”, zawierającego szereg inicjatyw społecznych i środowiskowych nie daje gwarancji postępowania w sposób odpowiedzialny i etyczny. Informacje o negatywnej konotacji budzą wiele kontrowersji wśród interesariuszy są bowiem pomijane w raportach niefinansowych¹⁰⁰. Ponadto większość banków przede wszystkim stara się uwypuklić te, które kreują ich pozytywny, tj. przyjazny dla otoczenia, wizerunek, nie zmieniając zazwyczaj swojej strategii ukierunkowanej na maksymalizację zysków. Wynika to z konieczności dostosowania się do oczekiwań społecznych pomimo, że prowadzi do powstawania ogromnych różnic pomiędzy opublikowanymi przez banki informacjami a faktycznymi działaniami [Relano i Paulet, 2012, s. 383-384]. Dlatego też należy zgodzić się z opinią Graya i Milne [2010, s. 124], że raport niefinansowy powinien podlegać audytowi by przedstawiał jakąkolwiek wartość poza rozdmuchiwanym kwestii *public relations*. Wówczas interesariusze będą mogli mieć większą pewność co do wiarygodności i przejrzystości opublikowanych w tym sprawozdaniu informacji.

---

roku życia, wywieranie silnej presji przez menedżerów na pracowników w celu osiągnięcia wyników sprzedażowych, co miało wpływ na oferowanie klientom niekorzystnych produktów [Belás, 2012, s. 130-131].

¹⁰⁰ Przykłady takich działań zostały omówione w publikacji Relano i Paulet [2010].

4.4. Przejrzystość i porównywalność raportowania niefinansowego banków w polskiej praktyce gospodarczej

W Polsce, na podstawie wprowadzonej Dyrektywy 95 UE do przepisów prawa krajowego, 25 dużych banków zostało zobligowanych do raportowania informacji niefinansowych od roku sprawozdawczego 2017. Każda z tych instytucji finansowych mogła zdecydować zarówno o formie dokonywania tego typu ujawnień (w postaci dodatkowego raportu bądź oświadczenia o informacjach niefinansowych), jak i zastosowanych w tym celu wytycznych. Na koniec 2018 r., tj. w drugim roku obowiązywania nowych przepisów, nie wszystkie banki opublikowały informacje niefinansowe zgodnie z wprowadzonymi zmianami. Otrzymane rezultaty badań własnych wskazują, że oświadczenie o informacjach niefinansowych bądź oddzielny raport niefinansowy sporządziło 18 banków, tj. 72% wszystkich zobligowanych¹⁰¹. Pozostałe zaś umieszczały tylko wybrane informacje niefinansowe w poszczególnych rozdziałach sprawozdania zarządu, w szczególności dotyczące ryzyka oraz na temat ładu korporacyjnego. Przedstawiono to w **Tabeli 4.8.**

---

¹⁰¹ Ze względu na procesy połączeń liczba banków zobowiązanych do publikowania informacji niefinansowych zmniejszyła się do 25.

Tabela 4.8. Banki zobligowane do raportowania informacji niefinansowych w Polsce

Forma raportowania niefinansowego	Liczba banków	Udział %
Oddzielny raport niefinansowy, w tym:	5	20,0
– Spółki akcyjne,	5	20,0
– Banki spółdzielcze.	–	–
Oświadczenie o informacjach niefinansowych, w tym:	13	52,0
– Spółki akcyjne,	11	44,0
– Banki zrzeszające banki spółdzielcze.	2	8,0
Brak odrębnej części o informacjach niefinansowych, w tym:	5	20,0
– Spółki akcyjne,	3	12,0
– Banki spółdzielcze.	2	8,0
Brak informacji niefinansowych, w tym:	1	4,0
– Spółki akcyjne,	1	4,0
– Banki spółdzielcze.	–	–
Ogółem liczba banków wywiązujących się z obowiązku raportowania niefinansowego, w tym:	18	72,0
– Spółki akcyjne,	16	64,0
– Banki spółdzielcze.	2	8,0
Wykorzystywane wytyczne do raportowania informacji niefinansowych:	13	52,0
– GRI 4 (<i>core</i>),	11	44,0
– SIN.	2	8,0

Źródło: opracowanie własne.

Uwzględniając dane zawarte w **Tabeli 4.8.** należy zauważyć, że tylko dwa banki zrzeszające banki spółdzielcze sporządziły oddzielne oświadczenie, zawierające informacje niefinansowe. Natomiast pozostałe dwa banki spółdzielcze, pomimo takiego obowiązku, umieściły informacje niefinansowe w różnych częściach sprawozdania zarządu, zmniejsza-

jąc przejrzystość i spójność przekazywanych interesariuszom tego typu ujawnień. Dużo lepiej przedstawia się sytuacja w przypadku dużych banków akcyjnych objętych nowymi obowiązkami sprawozdawczymi. Z tej grupy 16 instytucji, tj. 76%, opublikowało informacje niefinansowe, zgodnie z rozwiązaniami wprowadzonymi do ustawy o rachunkowości na podstawie Dyrektywy 2014/95 UE. Banki powinny również podać standardy wykorzystywane do dokonywania ujawnień niefinansowych i uzasadnić ich wybór. Jednakże tylko 13, tj. 52% wszystkich zobligowanych, spełniło ten obowiązek. Do najpopularniejszych należały standardy GRI 4 poziom podstawowy (por. **Tabela 4.8.**).

Wprowadzenie obowiązku raportowania niefinansowego jest odpowiedzią na rosnące oczekiwania interesariuszy, poszukujących informacji dających pełny obraz firm funkcjonujących na rynku. Jak stwierdza Federacja Europejskich Księgowych – Federation of European Accountants – [FEE, 2016, s. 7] ujawnienia niefinansowe pozwalają bowiem ocenić stabilność i tempo wzrostu organizacji oraz jej szanse na generowanie zysków w przyszłości. W związku z tym istotne znaczenie według Komisji Europejskiej i Parlamentu Europejskiego ma zwiększenie przejrzystości, spójności i porównywalności publikowanych przez przedsiębiorstwa informacji niefinansowych w krajach członkowskich. Z tego powodu odpowiedź na następujące pytania nabiera szczególnego znaczenia:

1. Czy wprowadzone zmiany do ustawy o rachunkowości wynikające z dyrektywy 2014/95 UE zwiększyły przejrzystość i porównywalność informacji niefinansowych publikowanych przez banki w Polsce?
2. Jaka jest wiarygodność informacji niefinansowych prezentowanych przez banki w sprawozdawczości zewnętrznej?

W celu ustalenia odpowiedzi na pierwsze z wymienionych powyżej pytań dokonano porównania informacji niefinansowych opublikowanych przez cztery banki w różnej formie, tj. w oddzielnych raportach, takich jak raport CSR oraz zintegrowany, oraz w dwóch oświadczeniach o informacjach niefinansowych w postaci oddzielnego pliku oraz zintegrowanego ze sprawozdaniem z działalności. Przedstawia to **Tabela 4.9.**

Tabela 4.9. Zakres informacji niefinansowych prezentowanych w raportach zewnętrznych wybranych banków w Polsce

Nazwa banku	Forma organizacyjno-prawna	Wyróżnione przez bank zagadnienia objęte raportowaniem niefinansowym	Liczba stron całego raportu/ Liczba stron na temat zagadnienia	Forma publikacji/wytyczne raportowania
Bank PBS	Bank zrzeszający banki spółdzielcze	<p>1. Obszar zarządczy (w tym: opis modelu biznesowego, kierunki rozwoju, ład zarządczy, zarządzanie ryzykiem, zarządzanie etyką).</p> <p>2. Obszar społeczny i pracowniczy (w tym: pomoc publiczna, zatrudnienie i poziom wynagrodzeń, relacje ze strona pracowniczą i wolność zrzeszania, bezpieczeństwo i higiena pracy, rozwój i edukacja, zarządzanie różnorodnością, prawa człowieka, prawa dzieci i praca przymusowa, społeczności lokalne i zaangażowanie społeczne, przeciwdziałanie korupcji, bezpieczeństwo produktów i konsumentów, komunikacja marketingowa, ochrona prywatności, oznakowanie produktów, pozostałe kwestie społeczne i rynkowe).</p>	33/8 33/19	Sprawozdanie Zarządu dotyczące informacji niefinansowych (oddzielny plik) SIN

		<p>3. Obszar środowiskowy (w tym: ograniczanie zużycia papieru, monitorowanie zużycia energii i paliw, monitorowanie zużycia wody, bioróżnorodność, emisja gazów cieplarnianych CO₂, gospodarka odpadami i ściekami, pozostałe aspekty oddziaływania na środowisko).</p>	33/4	
Bank IDA	Spółka akcyjna	<p>1. Informacje o raporcie. 2. Grupa kapitałowa (w tym: model biznesowy i perspektywy rozwoju, polityka CSR i zrównoważonego rozwoju, zarządzanie ryzykiem). 3. Procedury należytej staranności (w tym: zarządzanie i polityki, przeciwdziałanie nadużyciom, budujemy świadomość pracowników, prawa człowieka, narzędzia do zapewniamy szeroki dostęp do usług i innowacyjnych rozwiązań, dbałość o satysfakcję klientów, bezpieczeństwo banku). 4. Zgrany zespół (w tym: zatrudniamy różnorodny zespół, łatwiejszy start dla nowych pracowników, rozwój i szkolenia, zdrowie i sport). 5. Otwarcie na społeczność (w tym: edukacja z myślą o klientach, aktywność dla otoczenia).</p>	<p>34/2 34/6 34/7 34/8 34/1</p>	<p>Raport odpowiedzialnego biznesu GRI 4 poziom podstawowy</p>

		<p>6. Wspólne działania dla środowiska (w tym: zielone biura, czyli budynki przyjazne dla środowiska, działania na rzecz środowiska).</p> <p>7. Zestawienie wskaźników GRI.</p>	<p>34/3</p> <p>34/1</p>	
Bank MBK	Spółka akcyjna	<p>1. O grupie (w tym: model biznesowy, skład Grupy i główne obszary działalności, władze, kluczowe liczby – klienci, pracownicy, aplikacja mobilna, oferta produktowa, najważniejsze projekty i innowacje, nagrody i wyróżnienia, otoczenie grupy, strategia grupy, strategia CSR, tworzenie wartości, etyka zgodność z regulacjami).</p> <p>2. Interesariusze (w tym: klienci – podejście, bezpieczeństwo i reklamacje, akcjonariusze, zaangażowanie pracowników – system motywacyjny, różnorodność, polityka antydopingowa, wsparcie dla otoczenia, ochrona środowiska).</p> <p>3. Mocne fundamenty biznesu (w tym: wyniki finansowe, linie biznesowe, spółki banku, finansowanie działalności, inwestycje).</p> <p>4. Zasady zarządzania (w tym: ład korporacyjny, zarządzanie ryzykiem).</p> <p>5. Perspektywa na przyszłość (w tym: perspektywa dla</p>	Wersja elektroniczna raportu na stronie banku	<p>Raport zintegrowany</p> <p>GRI 4</p> <p>poziom podstawowy</p>

		sektora, ESG, perspektywa, krótko, średnio i długoterminowa).		
Bank PKO	Spółka akcyjna	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wstęp. 2. Obszar zarządczy (w tym: opis modelu biznesowego i strategicznych kierunków rozwoju, ład zarządczy, zarządzanie ryzykiem społecznym i środowiskowym, zarządzanie etyką). 3. Obszar środowiskowy (w tym: bezpośrednie i pośrednie oddziaływanie na środowisko, rozszerzona odpowiedzialność środowiskowa: produkty i usługi). 4. Obszar społeczny (w tym: bezpieczeństwo produktów i klientów, komunikacja marketigowa, ochrona prywatności, przeciwdziałanie korupcji, prawa człowieka, wpływ na otoczenie, korzystanie z pomocy publicznej i zleceń publicznych, pozostałe kwestie społeczne i rynkowe). 5. Obszar pracowniczy (w tym: poziom zatrudnienia i wynagrodzeń, relacje ze stroną pracowniczą i wolność zrzeszania, zarządzanie różnorodnością, bezpieczeństwo i higiena pracy, rozwój i edukacja). 	<p>49/2</p> <p>49/9</p> <p>49/4</p> <p>49/24</p> <p>49/10</p>	<p>Oświadczenie o informacjach niefinansowych jako część Sprawozdania Zarządu</p> <p>SIN</p>

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Sprawozdanie Zarządu PBS dotyczące informacji niefinansowych za 2018 r.; Raport społecznej odpowiedzialności IDEA Bank za 2018 r., Raport zintegrowany mBanku 2018; Sprawozdanie Zarządu z działalności Grupy PKO BP za 2018 r.

Na podstawie przeprowadzonej analizy zawartości opublikowanych przez banki dokumentów, zawierających informacje niefinansowe (por. **Tabela 4.9.**) można sformułować następujące wnioski:

- banki nie tylko przyjęły różne formy raportowania informacji niefinansowych, ale również omawiały je w innej kolejności; taka sytuacja nie sprzyja spójności i porównywalności ujawnień niefinansowych, prezentowanych w tych dokumentach; na przykład informacje na temat zarządzania ryzykiem w Raporcie społecznej odpowiedzialności Banku IDA zostały przedstawione w pierwszym rozdziale, natomiast w Raporcie zintegrowanym Banku MBK w czwartym; podobna sytuacja dotyczyła informacji o wpływie na środowisko, które w *Oświadczeniu na temat informacji niefinansowych Banku PKO* zostały umieszczone w drugiej części tego dokumentu, zaś w pozostałych raportach zagadnienia te zostały opisane w ostatnim punkcie;
- zakres prezentowanych informacji niefinansowych w badanych dokumentach też był odmienny, o czym świadczy liczba stron zawierających tego typu ujawnienia; ponadto w każdym banku przyjęto inne podejście do opisu poszczególnych zagadnień, np. w Sprawozdaniu Zarządu na temat informacji niefinansowych PBS nie wskazano kluczowych interesariuszy i ich oczekiwań, realizowane działania były podane w różnych częściach tego dokumentu; w Raporcie społecznej odpowiedzialności Banku IDA chociaż wyróżniono interesariuszy, to informacje dotyczące zarówno ich oczekiwań, jak i działań związanych z ich zaspokajaniem, podano w różnych częściach tego sprawozdania; taka sytuacja ma wpływ na zmniejszenie przejrzystości takich dokumentów; należy jednak stwierdzić, że minimalne obowiązki sprawozdawcze w każdym przypadku zostały spełnione.
- informacje na temat ryzyk i zarządzania nimi mają istotne znaczenie dla interesariuszy banku, dlatego też instytucje te powinny przyjąć całościowe podejście do dokonywania tego typu ujawnień,

- tj. uwzględniające powiązania ryzyka kredytowego, płynności, ryzyka rynkowego czy walutowego z ryzykiem operacyjnym, społecznym bądź utraty reputacji; jednakże tylko w raporcie zintegrowanym Banku MBK połączono te kwestie poprzez możliwość łatwego dostępu do opisu wszystkich ryzyk; natomiast w pozostałych dokumentach uzyskanie pełnego obrazu, dotyczącego identyfikacji i zarządzania ryzykami przez bank wymaga uwzględnienia informacji podanych w sprawozdaniu zarządu oraz w sprawozdaniach zawierających ujawnienia niefinansowe;
- do sporządzenia raportów niefinansowych nie tylko wykorzystano różne wytyczne (tj. SIN oraz GRI 4), ale także każdy bank przyjął inną liczbę wskaźników omawiając zagadnienia z poszczególnych obszarów; w niektórych przypadkach przy obliczaniu wskaźników zastosowano inne jednostki pomiaru; ponadto wystąpiły różnice w wyborze prezentowanych wskaźników w stosunku do tego typu sprawozdań opublikowanych w poprzednim roku; zmniejsza to zarówno przejrzystość, jak i porównywalność dokonywanych ujawnień niefinansowych;
  - pomimo, że pracownicy stanowią jedną z głównych grup interesariuszy we wszystkich dokumentach odnotowano małą przejrzystość informacji na temat ich rotacji; ujawnień było niewiele (zaledwie kilka zdań); w trzech badanych sprawozdaniach nie przedstawiano też porównania z rokiem poprzednim a informacje na ten temat podano w procentach, bez wskazania danych liczbowych; zazwyczaj też nie wskazywano przyczyn rotacji bądź podane wyjaśnienia były bardzo ogólne;
  - praktyką często stosowaną przez wybrane do analizy banki było nieumieszczanie informacji niefinansowych z roku poprzedniego, jeśli miało to wpływ na niekorzystną ocenę tych instytucji przez otoczenie, np. w przypadku zagadnień środowiskowych, m. in. takich jak zwiększenie zużycia materiałów, oleju napędowego, benzyny, zużycia wody czy energii elektrycznej.

Wiarygodność publikowanych informacji niefinansowych ma kluczowe znaczenie dla interesariuszy banków. Oznacza to, że nie może być sprzeczności między dokonywanymi ujawnieniami a rzeczywistymi działaniami tych instytucji. Występowanie takiej sytuacji ma wpływ na postrzeganie raportowania niefinansowego jako narzędzia *public relations*, mającego na celu jedynie manipulację wizerunkiem, bez żadnej wartości dla uczestników rynku. Na tym tle szczególnego znaczenia nabiera pytanie o wiarygodność informacji niefinansowych, prezentowanych w sprawozdawczości zewnętrznej przez banki w Polsce. Jednym z instrumentów poświadczających prawdziwość tego typu ujawnień jest audyt zewnętrzny. Jednakże, zgodnie z obowiązującymi przepisami, banki nie mają obowiązku poddawania informacji niefinansowych takiemu badaniu. Dlatego też zewnętrzna weryfikacja sprawozdań, zawierających informacje niefinansowe, nie należy do praktyk często stosowanych. Tylko dwa banki ze wszystkich zobligowanych do dokonywania takich ujawnień w Polsce wskazały, że takie badanie przeprowadzono, ale dotyczyło ono tylko wybranych wskaźników GRI, a nie wszystkich opublikowanych. Warto też dodać, że analiza dokumentów prezentujących informacje niefinansowe wybranych banków potwierdziła występowanie manipulacji wrażeniem w celu przedstawienia podejmowanych przez banki działań w bardziej korzystnym świetle niż to miało miejsce w rzeczywistości. W pierwszej kolejności zwrócono uwagę na sformułowania zawarte w tytułach rozdziałów i podrozdziałów w dwóch oddzielnych raportach niefinansowych (tj. *Raporcie społecznej odpowiedzialności Banku IDA* oraz *Raporcie zintegrowanym Banku MBK*), np. „budujemy świadomość pracowników”, „zapewniamy szeroki dostęp do usług i innowacyjnych rozwiązań”, „jak dbamy o zaangażowanie”, czy też „nowoczesność to nasze drugie imię”. Wykorzystanie takich zdań już na początku tych sprawozdań służy kreowaniu pozytywnego wizerunku banków dokonujących ujawnień niefinansowych. Inne przykłady mające na celu wywołanie dobrego wrażenia wśród czytelników dokumentów zawierających informacje niefinansowe przedstawia **Tabela 4.10.**

Tabela 4.10. Przykłady manipulacji wrażeniem w wybranych sprawozdaniach zawierających informacje niefinansowe

Nazwa banku	Obszar raportowania	Przykłady	Technika manipulacji
Bank PBS	Środowiskowy	Pominięto porównanie obliczonych wskaźników z rokiem poprzednim	Porównanie dokonań
	Pracowniczy	Przedstawienie wskaźników przyjęć i rotacji na wykresach w ujęciu procentowym bez wskazania danych liczbowych. W tekście nad i pod wykresami też nie wskazano z jaką liczbą pracowników nawiązano i rozwiązano stosunek pracy.	Manipulacja wizualna
Bank IDA	Środowiskowy	Pominięto porównanie obliczonych wskaźników z rokiem poprzednim. Ponadto nie tylko zastosowano inne jednostki pomiaru do prezentacji zużycia papieru, ale również nie opublikowano informacji na temat zużycia wody i powstających ścieków pomimo, że w raporcie za 2017 r. taka sytuacja miała miejsce. Co zatem oznacza sformułowany tytuł: „Zielone biura, czyli budynki przyjazne dla środowiska?”	Porównanie dokonań Manipulacja tematyczna
	Pracowniczy	Przedstawienie wskaźników przyjęć i rotacji w tabelach w ujęciu procentowym, bez podania danych liczbowych.	Manipulacja wizualna

		Za przyczyny zwiększonej rotacji podaje się czynniki zewnętrzne.	Atrybucja
Bank MBK	Środowiskowy	Pominięto porównanie obliczonych wskaźników, dotyczących zużycia papieru z rokiem poprzednim, pomimo że w poprzednim raporcie taka sytuacja miała miejsce. Zaprezentowano wskaźniki zużycia paliw i energii za lata 2016-2017 w jednej tabeli a za rok 2018 w innej.	Porównanie dokonań
Bank PKO	Środowiskowy	Podkreślenie w opisie, że w Grupie Kapitałowej Banku miał miejsce spadek zużycia wszystkich (za wyjątkiem gazu) nośników energii, chociaż z tabeli nie podano informacji na temat zużycia energii za poprzednie dwa lata.	Manipulacja tematyczna
	Pracowniczy	Przedstawienie wskaźników przyjęć i rotacji na wykresach (nieprzejrzyistych) w ujęciu procentowym bez podania danych liczbowych oraz porównania z okresem poprzednim (wzrost wskaźnika fluktuacji).	Porównanie dokonań

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie Zarządu PBS dotyczące informacji niefinansowych za 2018 r.*; *Sprawozdanie Zarządu PBS za 2017 r.*; *Raport społecznej odpowiedzialności IDEA Bank za 2018 r. oraz 2017 r.*; *Raport zintegrowany mBanku 2018 oraz 2017 r.*; *Sprawozdanie Zarządu z działalności Grupy PKO BP za 2018 r. oraz 2017 r.*

Jednym z kluczowych elementów budowania opartych na zaufaniu relacji banków z interesariuszami, jak stwierdza Marcinkowska [2013c, s. 202], jest uczciwe i odpowiedzialne informowanie o prowadzonej

działalności i jej efektach. Jednakże przykłady wskazane w **Tabeli 4.10.** świadczą o wykorzystywaniu sprawozdań niefinansowych jako marketingowych narzędzi komunikacji, służących poprawie wizerunku tych instytucji. Sytuacji tej nie zmieniły również wprowadzone Dyrektywą 95 UE zmiany do polskiego prawa bilansowego. Nadal bowiem banki mogą przedstawiać swoją działalność w bardziej korzystnym niż w rzeczywistości świetle ze względu na brak obowiązku zewnętrznej weryfikacji sprawozdawczości zawierającej ujawnienia niefinansowe. Ponadto według Śnieżek, Krasodomskiej i Szadziewskiej [2018, s. 115] możliwość zatajania informacji niefinansowych w przypadku, gdy jednostka uzna je za dane wrażliwe naruszające jej tajemnicę handlową nie sprzyja podniesieniu jakości takiego raportowania.

***

Podsumowując rozważania w tym rozdziale należy stwierdzić, że odpowiedzialna i etyczna postawa banku, obok efektywności ekonomicznej, staje się jednym z zasadniczych elementów jego oceny dokonywanej przez interesariuszy. Z tego powodu wzrosły oczekiwania społeczne co do przejrzystości i porównywalności nie tylko informacji finansowych, ale również niefinansowych, publikowanych przez te instytucje w sprawozdawczości zewnętrznej. Jednakże w praktyce gospodarczej raportowanie informacji niefinansowych często jest niespójne, niekompletne, a także nieistotne w podejmowaniu decyzji przez uczestników rynku. Co więcej, jak stwierdzają Burianová i Paulík [214, s. 68], banki chcą się zaprezentować w możliwie jak najkorzystniejszym świetle, pomijając informacje o negatywnej konotacji, pogarszające ich publiczny wizerunek. Wprowadzenie obowiązku raportowania niefinansowego przez duże banki w Polsce z pewnością zwiększyło liczbę instytucji finansowych publikujących takiego typu informacje w sprawozdawczości zewnętrznej. Szczegółowość i czytelność dokonywanych ujawnień niefinansowych również uległy poprawie. Jednakże, ze względu na brak zarówno zewnętrznej weryfikacji, jak i obowiązujących standardów sprawozdawczości niefinansowej, instytucje te mogą wciąż wykorzystywać dokonywanie takiego typu ujawnień jako narzędzie *public relations* dla własnych, partykularnych potrzeb. Ponadto możliwość wyboru formy i różnych wytycznych do dokonywania ujawnień niefinansowych wciąż powoduje niewystarczającą porównywalność i przejrzystość raportowania niefinansowego. W celu zatem zwiększenia atrybutów jakościowych publikowanych informacji niefinansowych nadal należy kontynuować prace związane z opracowaniem ujednoczonych standardów raportowania niefinansowego.

Zakończenie

We współczesnym świecie znaczenie informacji jest nie do przecenienia i cały czas rośnie. Coraz częściej przypisuje się jej miano czwartego czynnika produkcji (obok trzech klasycznych – ziemi, pracy i kapitału [Pomykański, 2001, s. 169]). Informacja stała się siłą napędową gospodarki i dobrem ekonomicznym. Powszechny dostęp do informacji o podmiotach gospodarujących uważa się za jeden z czynników warunkujących dyscyplinę rynkową.

W przypadku banków, które odgrywają w gospodarce i społeczeństwie wyjątkową rolę, zapotrzebowanie na informacje o ich kondycji i dokonaniach jest zgłaszane przez wiele różnych grup interesariuszy i dotyczy zarówno informacji finansowych, jak i niefinansowych. W przypadku interesariuszy zewnętrznych podstawowym – łatwo dostępnym, wiarygodnym, pewnym i trwałym – źródłem rzetelnych informacji, przydatnych do oceny banków, są publikowane przez te instytucje roczne sprawozdania finansowe. Raporty te powinny być sporządzone nie tylko zgodnie z obowiązującymi normami prawnymi, ale powinny być również uzupełnione o dodatkowe informacje, pozwalające zrozumieć wpływ poszczególnych transakcji, innych wydarzeń i warunków na ryzyko związane z działalnością banku.

W związku z pandemią COVID-19 można spodziewać się trudności finansowych banków, a – bez skutecznej pomocy państwowej – nawet ich upadłości. Pogorszenie sytuacji finansowej banków i ich wyników finansowych będzie przede wszystkim skutkiem pogorszenia jakości portfela kredytowego, gdyż kryzys gospodarczy wpłynie na zdolność kredytową wielu kredytobiorców. To z kolei powinno przełożyć się na wzrost poziomu rezerw celowych/odpisów aktualizujących wartość ekspozycji kredytowych. Nie jest to jednak oczywiste, ponieważ już w marcu 2020 r. KNF

opracowała *Pakiet Impulsów Nadzorczych na rzecz bezpieczeństwa i rozwoju* [www 29], którego celem jest wzmocnienie sektora bankowego.

W ramach działań stabilizujących sektor bankowy zostały złagodzone zasady przekwalifikowywania kredytów do wyższej kategorii ryzyka. KNF dopuszcza również „większą elastyczność w ustalaniu zasad rachunkowości, w tym szacowania odpisów na straty kredytowe”. Jest zrozumiałe, że te działania te mają na celu rozłożenie w czasie strat banków, związanych z konsekwencjami kryzysu w sferze realnej. Wiążą się one jednak z ryzykiem ukrywania strat przez banki, tym bardziej, że sprawozdania finansowe, nawet w warunkach przedkryzysowych nie były pozbawione słabych punktów. Wymienia się wśród nich w szczególności [Eccles i in., 2001; Świdarska, 2007, s. 330; Walińska i Urbanek, 2015, s. 200]:

- historyczną perspektywę (informacje o przeszłości, a nie o stanie obecnym czy prognostyczne),
- kreowanie statycznego obrazu banku,
- brak informacji niefinansowych (stąd – wprowadzony niedawno – wymóg ich ujawniania w dołączanym do sprawozdania finansowego sprawozdaniu z działalności),
- niedobór informacji na temat niektórych zasobów, w tym np. o aktywach niematerialnych, mających istotny wpływ na wartość banku,
- brak informacji o niektórych dokonaniach banku, w tym np. o jego wpływie na otoczenie przyrodnicze i społeczne,
- oparcie na przestarzałych metodach sprawozdawczych,
- rozbieżność między wartością bilansową prezentowaną w sprawozdaniu a wartością ekonomiczną, której w nim brak, a jest to informacja bardzo pożądana zwłaszcza przez inwestorów, pozwalająca na obiektywną ocenę wartości banku.

Problem rzetelności sprawozdania finansowego i możliwości jego wykorzystania w ocenie działalności banku pojawia się również w kontekście ogłoszonych w latach 2015-2019 w Polsce upadłości banków spółdzielczych. Analizowane przypadki upadłości SBRzR w Wołominie

(2015) oraz BS w Grębowie (2019), w tym ich sprawozdania finansowe, opinie KNF oraz raport biegłego (ws. sprawozdania finansowego BS w Grębowie) wskazują na możliwość prowadzenia rachunkowości tych jednostek w nieprawidłowy sposób. W okresach poprzedzających ogłoszenie upadłości dane finansowe pochodzące ze sprawozdań finansowych nie wskazywały na problemy zagrażające istnieniu tych jednostek. Podkreślić należy, że monitoring kondycji finansowej banku wymaga wykorzystania danych mających swoje źródło w rzetelnie prowadzonych księgach rachunkowych.

Wymienione powyżej słabości rocznych sprawozdań finansowych banków miały wpływ na wzrost zapotrzebowania interesariuszy nie tylko na wiarygodne i użyteczne informacje finansowe, ale również niefinansowe – umożliwiające zrozumienie czynników przyczyniających się do tworzenia wartości tych instytucji zarówno w długim, jak i w krótkim okresie. Z tego powodu raportowanie informacji niefinansowych w sprawozdaniu z działalności bądź w oddzielnym raporcie niefinansowym (np. raporcie społecznym, raporcie społecznej odpowiedzialności, zrównoważonego rozwoju czy raporcie TBL), należy do coraz częściej stosowanych praktyk. Jednakże do tej pory dobrowolny charakter sporządzania tego typu sprawozdań miał wpływ na kwestionowanie ich wiarygodności i użyteczności. Co więcej wielu badaczy uważa, że raporty niefinansowe od ostatniego kryzysu 2007-2009 są wykorzystywane przez banki głównie w celach marketingowych do odbudowy utraconego przez te jednostki zaufania [see; Relano i Paulet, 2012; Belás, 2012; Sigurthorsson, 2012; Burianová i Paulík, 214]. Wynika to z faktu, że instytucje te zazwyczaj ujawniały informacje niekompletne, nieistotne dla podejmowania przez inwestorów decyzji, a także przedstawiające działania banków w jak najkorzystniejszym świetle.

Wprowadzenie zatem do prawa polskiego regulacji nakazujących tym instytucjom dokonywanie ujawnień niefinansowych, tj. Dyrektywy 2014/95/UE oraz Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE)

2019/2088, z pewnością zwiększy zakres oraz przejrzystość tego typu informacji w sprawozdawczości zewnętrznej. Jednakże brak zarówno obowiązujących standardów sprawozdawczości niefinansowej, jaki i obowiązku jej weryfikacji, nadal będzie wpływać na kwestionowanie wiarygodności opublikowanych informacji niefinansowych. Dlatego też zwiększenie atrybutów jakościowych raportowania niefinansowego wymaga prowadzenia dalszych prac związanych z opracowaniem ujednoczonych standardów takiej sprawozdawczości.

Podsumowując, z uwagi na rozległość problematyki, w oddawanej do rąk czytelników monografii omówiono jedynie wybrane – istotne i aktualne – zagadnienia związane z dostępnością i wykorzystaniem informacji finansowych i niefinansowych do oceny banków przez interesariuszy zewnętrznych. Rola, jaką pełnią banki w gospodarce i społeczeństwie, i związane z nią oczekiwania otoczenia co do ich transparentności sprawiają, że wiele innych, interesujących obszarów z zakresu poruszonej w monografii tematyki oczekuje na zbadanie i opisanie.

Bibliografia

- AAA (1966)**, *A Statement of Basic Accounting Theory*, American Accounting Association.
- ADAMCZYK J. (2009)**, *Spoleczna odpowiedzialność przedsiębiorstw. Teoria i praktyka*, PWE, Warszawa.
- ADAMSKA A., DĄBROWSKI T. (2010)**, *Zarządzanie ryzykiem reputacji w banku*, „Finanse. Czasopismo Komitetu Nauk o Finansach PAN”, nr 1 (2), s. 93-111.
- ADAMUS-MATUSZYŃSKA A. (2011)**, *Spoleczna odpowiedzialność w sektorze bankowym*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, nr 64, s. 119-135.
- AFONSO G., SANTOS J. A., TRAINA J. (2014)**, *Do “too-big-to-fail” banks take on more risk?*, „Economic Policy Review”, 20(2), s. 41-58.
- AICPA (1988)**, *Analytical procedures SAS 56*, AICPA, New York.
- ANDRIOF J., WADDOCK S. (2002)**, *Unfolding stakeholder engagement* [w:] *Unfolding Stakeholder Thinking: Theory, Responsibility and Engagement*, J. Andriof, S. Waddock, B. Husted, S. S. Rahman i in. (red.), Greenleaf, Sheffield, s. 19-42.
- ANDRZEJEWSKI M., GRABIŃSKI K., KĘDZIOR M. (2006)**, *Analiza finansowa z zastosowaniem systemów informatycznych*. „Zeszyty Naukowe/Akademia Ekonomiczna w Krakowie”, (702), s. 39-57.
- ANDRZEJEWSKI M., MAŚLANKA T. (2014)**, *Metody oceny wiarygodności finansowej jednostek gospodarczych a prawo zamówień publicznych* [w:] *Finansowe determinanty rozwoju przedsiębiorstw*, red. Z. Dresler, Kraków, s. 11-24
- ANSOFF I., MCDONNELL E. (1990)**, *Implanting Strategic Management*, Prentice Hall, New York.
- ANTKOWIAK A. (2011)**, *Rażące naruszenie prawa przez KNB. Aspekty prawne zawieszenia działalności Banku Staropolskiego S.A. w Poznaniu*, Epigraf, Warszawa.
- ANTONOWICZ P. (2015)**, *Bankructwa i upadłości przedsiębiorstw. Teoria – praktyka gospodarcza – studia regionalne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- APPENZELLER D., NOWARA W. (2002)**, *Procesy upadłościowe banków komercyjnych na tle ewolucji sektora bankowego w latach 1989-2001*, „Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny”, rok LXIV, Zeszyt 4, s. 109-129.
- BAKER C.R. (2013)**, *A critique of the concept of measurement in financial*

- accounting, Working paper, Adelphi University.
- BANASIK P. (2016)**, *Interesariusze sądu zaangażowanego społecznie*, „E-mentor”, nr 2 (64), s. 22-33.
- BARAKO D. G. I BROWN A. M. (2008)**, *Corporate social reporting and board representation: evidence from the Kenyan banking sector*, „J Manage Gov”, Vol. 12, s. 309-324.
- BARAN M., BAUER K. (2017)**, *Attractiveness of virtualization of information flow from the perspective of providers of accounting services in Poland*, „Jagiellonian Journal of Management”, 3(1), s. 1-15.
- BARTH M.E. (2014)**, *Measurement in Financial Reporting: The Need for Concepts*, Accounting Horizons: June 2014, Vol. 28, No. 2.
- BARTOSZEWICZ A. (2014)**, *Proces zarządzania ryzykiem operacyjnym w banku-studium przypadku*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia”, (72), s. 33-44.
- BAUER K. (2009)**, *Zarządzanie informacjami w procesie upadłościowo – naprawczym przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- BAUER K. (2015)**, *Regulatory Conditions of Cooperative Banks’ Financial Reporting in Poland, Współczesne uwarunkowania sprawozdawczości i rewizji finansowej*, „Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego”, Kraków, s. 13-23.
- BAUER K., BARAN M. (2015)**, *Virtualization of information as the direction of development of accounting support systems. Empirical evidence from Poland*, „International Journal of Accounting and Economics Studies”, 3(2), s. 128-134.
- BAUER K., CENTORRINO G. (2017)**, *Financial Statements of Banks as a Source of Information About Implementation of IFRS 15: The Evidence from Poland*, „Journal of Modern Accounting and Auditing”, 13(6), s. 235-248.
- BAUER K., KRASODOMSKA J. (2015)**, *The premises for corporate social responsibility in insolvency proceedings*. “Research Papers of the Wrocław University of Economics/Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, (387), s. 20-29.
- BECK C., DUMAY J., FROST G. (2017)**, *In pursuit of a ‘single source of truth’: from threatened legitimacy to integrated reporting*, „Journal of Business Ethics”, Vol.141(1), s. 191-205.
- BEDFORD R. (BR.)**, *Czym jest użyteczna informacja finansowa?*, <http://www.russellbedford.pl/aktualnosci/zmiany-w-rachunkowosci/item/398-czym-jest-uzyteczna-informacja-finansowa.html> (dostęp: 25.04.2020).
- BEK-GAIK B., TURLEJ J., BORSHCHUK I. (2012)**, *Kierunki zmian sprawozdawczości finansowej*, „ВІСНИК НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА”, nr 721, s. 3-7.

- BEK-GAIK B., KRASODOMSKA J. (2018)**, *Informacje niefinansowe jako obszar współczesnej sprawozdawczości przedsiębiorstw – definicja, źródła i proponowane kierunki badań*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie”, nr 2(974), s. 25-40.
- BELÁS J. (2012)**, *Social responsibility and ethics in the banking business: myths or reality? A case study from the Slovak Republic*, „Economic Annals”, LVII (195), s.115-137.
- BETZ F., OPRICÁ S., PELTONEN T. A., SARLIN P. (2014)**, *Predicting distress in European banks*, „Journal of Banking & Finance”, 45, s. 225-241.
- BIZUB M., CHMIELARSKA A., BRZEGOWY A. (BR.)**, *Bank komercyjny*, *Encyklopedia zarządzania*, https://mfiles.pl/pl/index.php/Bank_komercyjny (dostęp: 03.03.2020 r.).
- BLĄŻYŃSKA J. (2015)**, *Użyteczność informacji finansowych sprawozdań finansowych*, Wydawnictwo UE w Poznaniu, Poznań.
- BOYD J. H., HEITZ A. (2016)**, *The social costs and benefits of too-big-to-fail banks: A “bounding” exercise*, „Journal of Banking & Finance”, 68, s. 251-265.
- BRANCO M. C., RODRIGUES L. L. (2006)**, *Communication of corporate social responsibility by Portuguese banks. A legitimacy theory perspective*, „Corporate Communications: An International Journal”, Vol. 11(3), s. 232-248.
- BREWER E., JAGTIANI J. (2013)**, *How much did banks pay to become Too-Big-To-Fail and to become systemically Important?*, „Journal of Financial Services Research”, 43(1), s. 1-35.
- BROZ-TOMINAC S., BAUER K. (2017)**, *Regulations for the Preparation of Financial Statements by Banks in Croatia and Poland*, „Argumenta Oeconomica Cracoviensia”, (16), s. 81-97.
- BUHR N., GRAY R., MILNE M. J. (2014)**, *Histories, rationales, voluntary standards and future prospects for sustainability reporting [w:] Sustainability Accounting and Accountability*, J. Bebbington, J. Unerman, B. O’Dwyer (red.), Routledge, London&New York, s. 51-71.
- BUJAK A. (2013)**, *Rachunek efektywności systemu informacyjnego rachunkowości*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- BUKOWSKA U. (2008)**, *Proces zarządzania interesariuszami*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie”, nr 784, s. 89-106.
- BURIANOVÁ L., PAULÍK J. (2014)**, *Corporate Social Responsibility in Commercial Banking - A Case Study from the Czech Republic*, „Journal of Competitiveness”, Vol. 6(1), s. 50-70.
- BYWALEC M. (2012)**, *Podstawy funkcjonowania instytucji kredytowych [w:] Zarządzanie instytucjami kredytowymi*, A. Gospodarowicz, A. Nosowski (red.), Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa, s. 17-35.

- CAMPEN D. L. I POESIAT H. (2019)**, *The next steps in non-financial information reporting. Research into the decrees on non-financial information and diversity in the Netherlands in 2018 and 2017*, <https://home.kpmg/nl/nl/home/insights/2019/10/the-next-steps-in-non-financial-information-reporting.html> (dostęp: 10.01.2020 r.).
- CAPRIO G., KLINGEBIEL D. (1996, April)**, *Bank insolvency: bad luck, bad policy, or bad banking?*, Annual World Bank conference on development economics (Vol. 79), s. 79-104.
- CARROLL A.B., BUCHHOLTZ A.K. (2009)**, *Business & Society. Ethics and Stakeholder Management*, South-Western Cengage Learning, Mason.
- CASONATO F., FARNETI F., DUMAY J. (2019)**, *Social capital and integrated reporting. Losing legitimacy when reporting talk is not supported by actions*, „Journal of Intellectual Capital”, Vol. 20(1), s. 144-164.
- CHAMBERS R.J (1965)**, *Measurement in Accounting*, Journal of Accounting Research, Vol. 3, No. 1.
- CHECKLAND P., HOLWELL S. (2002)**, *Information, Systems and Information Systems: making sense of the field*, John Wiley & Sons, Chichester.
- CHIH H.-L., CHIH H.-H., CHEN T.-Y. (2010)**, *On the Determinants of Corporate Social Responsibility: International Evidence on the Financial Industry*, „Journal of Business Ethics”, Vol. 93, s. 115-135.
- CHODYŃSKI A. (2010)**, *Odpowiedzialność ekologiczna przedsiębiorstwa wobec interesariuszy*, „Przegląd Organizacji”, nr 4, s. 36-40.
- CHOJNACKA E., WIŚNIEWSKA J. (2016)**, *Standardy raportowania danych CSR – wyniki badania ankietowego*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, nr 284, s. 66-75.
- CIAVARELLA A., LINCIANO N., PIERMATTEI L., COSMA S., SCHWIZER P. (2018)**, *Non-financial information as a driver of transformation. Evidence from Italy*, <http://www.consob.it/web/consob-and-its-activities/sost> (dostęp: 10.01.2020).
- CLARKSON M.B.E. (1995)**, *A Stakeholder Framework for Analyzing and Evaluating Corporate Social Performance*, „Academy of Management Review”, Vol. 20, No. 1, s. 92-117.
- COHEN J., KRISHNAMOORTHY G., WRIGHT A. (2008)**, *Waste Is Our Business, Inc.: The importance of non-financial information in the audit planning process*, „Journal of Accounting Education”, Vol. 26, s. 166-178.
- COLE G. A. (1994)**, *Strategic Management: theory and practice*, DP Publications Ltd, London.
- CZERWIŃSKA-KAYZER D. (2018)**, *Przepływy pieniężne w ocenie realizacji fundamentalnych celów przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Poznań.

- CZYŻYŹYCKI R., KLÓSKA R. (2010)**, *Rekomendacje giełdowe jako źródło wiedzy dla inwestora indywidualnego*, MEK. Company Processes and Market Requirements, MAGNANIMITAS, Hradec Kralove, s. 2371–2378.
- DA SILVA-OLIVEIRA, J., DO CARMO AZEVEDO, G. M. I PIRES CARVALHO SILVA, M. J. (2019)**, *Institutional and economic determinants of corporate social responsibility disclosure by banks - Institutional perspectives*, „Meditari Accountancy Research”, Vol. 27(2), s. 196-227.
- DĄBROWSKI T. (2010)**, *Zarządzanie relacjami z interesariuszami jako element kształtowania reputacji i zaufania do banku*, „Bezpieczny Bank”, nr 3 (42), s. 116-139.
- DEC P., SZCZERBAK M. (2016)**, *Modele predykcji bankructwa a zasady rachunkowości banków*. „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio H-Oeconomia”, 50(4), s. 59-68.
- DELLATTI S., TROTTA A., IANNUZZI A. P., DEMARIA F. (2017)**, *Corporate Social Responsibility Engagement as a Determinant of Bank Reputation: An Empirical Analysis*, „Corporate Social Responsibility and Environmental Management”, Vol. 24, s. 589–605.
- DEMIRGÜÇ-KUNT A., HUIZINGA H. (2013)**, *Are banks too big to fail or too big to save? International evidence from equity prices and CDS spreads*. “Journal of Banking & Finance”, 37(3), s. 875-894.
- DOANE D. (2010)**, *Dobre chęci – niedobre efekty? Złamana obietnica raportowania CSR [w:] TBL czy wszystko się zgadza?*, Henriques A. i Richardson J., Dom Wydawniczy ELIPSA, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP, Warszawa, s. 129-138.
- DOBRZAŃSKI G., DOBRZAŃSKA B. M. (2010)**, *Trwały i zrównoważony rozwój [w:] Ochrona środowiska przyrodniczego*, Dobrzańska B.M., Dobrzański G. i Kiełczewski D., PWN, Warszawa, s. 252-263.
- DONALDSON T., PRESTON L.E. (1995)**, *The Stakeholder Theory of the Corporation: Concepts, Evidence, and Implications*, „Academy of Management Review”, Vol. 20, no. 1, s. 65-91.
- DRESLER Z. (2014)**, *Przedmiot, cel i metody badawcze zagadnienia rentowności przedsiębiorstw w Polsce [w:] Rentowność przedsiębiorstw w Polsce*, Z. Dresler (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.
- DZIWIK E. (2015)**, *Metody pomiaru ryzyka płynności w banku komercyjnym*, „Studia Ekonomiczne”, 238, s. 7-14.
- ECCLES R.G., HERZ R.H., KEEGAN E.M., PHILIPS D.M.H. (2001)**, *The Value Reporting Revolution: Moving Beyond the Earnings Game*, Wiley, New York.

EKER T. H. (2007), *Bogaty albo biedny. Po prostu różni mentalnie*, Studio EMKA, Warszawa.

Elektroniczny System Przekazywania Informacji (ESPI) (br.), https://www.knf.gov.pl/dla_rynk/espi (dostęp: 08.05.2020 r.).

EMERLING I., WÓJCIK-JURKIEWICZ M., WSZELAKI A. (2011), *Zasady rachunkowości bankowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice.

Encyklopedia PWN (br.), <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/informacja;3914686.html> (dostęp: 25.03.2020 r.).

ERKENS M., PAUGAM L., STOŁOWY H. (2015), *Non-financial information: state of the art. And research perspectives based on a bibliometric study*, „Association Francophone de Comptabilité”, Vol. 3(21), s. 15-92.

FEE (2016), *Dyrektywa UE w sprawie ujawniania danych niefinansowych i informacji na temat różnorodności. Jak zapewnić wysoką jakość i spójność sprawozdawczości. Stanowisko FEE*, <https://www.pibr.org.pl/static/items/publishing/FEE-Dyrektywa-UE-w-sprawie-ujawniania-danych-niefinansowych-i-informacji-na-temat-roznorodnosci-Jak-zapewnic-wysoka-jakosc-i-spojnosci-sprawozdawczosci.pdf> (dostęp: 10.12.2019 r.).

FIEDOR B. (2002), *Teoria trwałego rozwoju (ekorozwoju) jako krytyka neoklasycznej ekonomii środowiska i wzrostu gospodarczego [w:] Podstawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych*, B. Fiedor B. (red.), C.H.Beck, Warszawa, s. 225-251.

FIJAŁKOWSKA J., KRASODOMSKA J., MACUDA M., MUĆKO P. (2019), *Sprawozdawczość niefinansowa. Regulacja i standaryzacja raportowania niefinansowego przedsiębiorstw*, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin.

FLEJTERSKI S. (2008), *Zaufanie do instytucji bankowo-finansowych jako fundament stabilnego systemu finansowego [w:] Stabilność i bezpieczeństwo systemu bankowego*, J. Nowakowski, T. Famulska, Difin, Warszawa.

FLEJTERSKI S., ŚWIECKA B. (RED.) (2007), *Elementy finansów i bankowości*, CeDeWu, Warszawa.

FLEJTERSKI S., ZIOŁO M. (2015), *Ordofinanse. W poszukiwaniu nowego ładu w nauce i praktyce finansów*, „Finanse. Czasopismo Komitetu Nauk o Finansach PAN”, Nr 1(8), s. 9-31.

FLOTYŃSKI M. (2017), *Wskaźnik stabilnego finansowania netto (NSFR) a zmiany w strukturze aktywów i pasywów banków*. „Studia Ekonomiczne”, 325, s. 45-57.

FOLWARSKIM. (2010), *Polskie klasyczne metody wczesnego ostrzegania przed upadłością: zastosowanie na rynku bankowym*. „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, (98 Finanse przedsiębiorstw), s. 71-78.

- FORTE L. M., DOS SANTOS NETO J. B., CHAVES NOBRE F., NEPOMUCENO NOBRE L. H., DE QUEIROZ D. B. (2015)**, *Determinants of Voluntary Disclosure: A Study in the Brazilian Banking Sector*, „Revista de Gestão, Finanças e Contabilidade”, Vol 5(2), https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2753572 (dostęp: 10.12.2019 r.).
- FREEMAN R.E. (1984)**, *Strategic management: A stakeholders approach*, Pitman, Boston.
- FREEMAN R.E. (2001)**, *A stakeholder theory of the modern corporation*, „Perspectives in Business Ethics”, Vol. 3, s. 38-48.
- FREEMAN R.E., REED D. L. (1983)**, *Stockholders and stakeholders: a new perspective on corporate governance*, „California Management Review”, no. 25 (3), s. 88-106.
- FREIFALTS M., PETTERE G., VORONOVA I. (2019)**, *Insolvency prediction with or without cash flow indicators: the case of Latvia*, Proceedings of THE 9th INTERNATIONAL CONFERENCE ON MANAGEMENT, „People, Planet and Profit: Sustainable business and society”, Szent István University Gödöllő, Hungary 13-14th June 2019 Gödöllő, s. 350-356.
- FRIEDMAN A.L., MILES S. (2006)**, *Stakeholders. Theory and Practice*, Oxford University Press, New York.
- FRYZEŁ B. (2011)**, *Strategie relacji z interesariuszami: praktyczny aspekt CSR na przykładzie polskich przedsiębiorstw*, „Zeszyty Naukowe Ostrołęskiego Towarzystwa Naukowego”, Nr 2, s. 297-311.
- FUNGÁČOVÁ Z., HASAN I., WEILL L. (2016)**, *Trust in banks*, Bank of Finland, BOFIT Institute for Economies in Transition, Discussion Papers 7, <http://crawl.prod.proquest.com.s3.amazonaws.com/fp/cache/cf7032556a06708b8f1c1061846039b3.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAJF7V7K-NV2KKY2NUQ&Expires=1475790617&Signature=ubRIZbspsP%2FmL-W11ANhq8TdlU8Y%3D>, (dostęp: 30.09.2016 r.).
- GERNON H., MEEK G.K. (2001)**, *Accounting. An International Perspective*, McGraw-Hill, Singapore.
- GIBBONS D. (2011)**, *Held to account: a review of Corporate Social Responsibility in retail banking from the consumer perspective*, Centre for Responsible Credit, London.
- GMYTRASIEWICZ M., KARMAŃSKA A. (2004)**, *Rachunkowość finansowa*, Difin, Warszawa.
- GOMUŁOWICZ A., MAŁECKI J. (2010)**, *Podatki i prawo podatkowe*, LexisNexis, Warszawa.
- GÓRECKA K. (2018)**, *Źródła informacji wykorzystywane w systemie wczesnego reagowania w przedsiębiorstwach*, „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów SGH w Warszawie”, z. 163, s. 143-164.

- GÓRKA Ł. (2010)**, *Wykorzystanie planów finansowych w badaniu sprawozdań finansowych*, Praca doktorska, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Wydział Finansów, Kraków, <https://r.uek.krakow.pl/jspui/bitstream/123456789/2824/1/1200001828.pdf> (dostęp: 7.01.2020 r.).
- GOSTOMSKI E. (2010)**, *Bankowość międzynarodowa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- GRABOWSKI M., ZAJĄC A. (2009)**, *Dane, informacja, wiedza – próba definicji*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie”, nr 798, s. 99-116.
- GRADOŃ W. (2014)**, *Metody oceny stabilności systemu bankowego w Polsce*. „Studia Ekonomiczne”, (186 cz.1), s. 254-267.
- GRAY R., MILNE M. (2010)**, *W stronę raportowania potrójnej linii: miraże, metody, mity*, [w:] *TBL czy wszystko się zgadza?*, Henriques A. i Richardson J., Dom Wydawniczy ELIPSA, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP, Warszawa, s. 117-128.
- GRIFFIN, C. H., WILLIAMS, T. H. I LARSON, K. D. (1971)**, *Advanced Accounting*, Homewood.
- GRONKIEWICZ-WALZ H. (RED.) (2013)**, *Prawo bankowe – komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- GRUSZCZYŃSKI M. (2001)**, *Modele i prognozy zmiennych jakościowych w finansach i bankowości*, Monografie i Opracowania/Szkoła Główna Handlowa, Warszawa.
- GRZESIEK-KASPERCZYK A. (2017)**, *Upadłość banku a możliwość wykonania promes przez syndyka. Rzekomy problem prawny rozwiązany w sposób ekonomiczny*, „Doradca Restrukturyzacyjny”, nr 9 [3/2017], s. 71-82.
- GRZYBEK M. (BR.)**, *Zarządzanie relacjami z interesariuszami jako jeden z elementów społecznej odpowiedzialności biznesu*, <http://odpowiedzialnybiznes.pl/artykuly/zarzadzanie-relacjami-z-interesariuszami-jako-jeden-z-elementow-spoecznej-odpowiedzialnosci-biznesu/> (dostęp: 18.03.2019 r.).
- GULSKI B. (2018)**, *Finansyzacja jako czynnik wpływający na zawłaszczanie wartości przez przedsiębiorstwa*, „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów. Zeszyt Naukowy”, Nr 160, s. 79-97.
- GWIZDAŁA J. (2011)**, *Ryzyko kredytowe w działalności banku komercyjnego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- HĄBEK P. (2015)**, *Sprawozdawczość przedsiębiorstw w zakresie ich społecznej odpowiedzialności. Ocena jakości raportów CSR*, CeDeWu, Warszawa.
- HALES J., MAE MATSUMURA E. I MOSER D. V. (2016)**, *Becoming Sustainable: A Rational Decision Based on Sound Information and Effective Processes?*, „Journal of Management Accounting Research”, Vol. 28(2), s. 13-28.

- HALLER A., LINK M. I GROS T. (2017)**, *The Term 'Non-financial Information' – A Semantic Analysis of a Key Feature of Current and Future Corporate Reporting*, „Accounting in Europe”, Vol. 14(3), s. 407-429.
- HART S., SHARMA S. (2004)**, *Engaging fringe stakeholders for competitive imagination*, „Academy of Management Perspectives”, Vol. 18, No. 1, s. 7-18.
- HARTE G. I OWEN D. (1992)**, *Current Trends in the Reporting of Green Issues in the Annual Reports of United Kingdom Companies [w:] Green Reporting: Accountability and the Challenge of the Nineties*, Owen D. (red.), Chapman and Hal, London.
- HASS-SYMOTIUK M. (RED.) (2010)**, *Rachunkowość. System informacji finansowych Zakładów Opieki Zdrowotnej*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa.
- HAUFFA M. (BR.)**, *Prospekt emisyjny – zasady sporządzania i regulacje prawne*, <http://4audyt.pl/wp-content/uploads/2015/01/Prospekt-emisyjny-zasady-sporzadzania-i-regulacje-prawne.pdf> (dostęp: 07.05.2020 r.).
- HOŁDA A. (2006)**, *Zasada kontynuacji działalności i prognozowanie upadłości w polskich realiach gospodarczych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków.
- HOŁDA A., MICHERDA, B. (2007)**, *Kontynuacja działalności jednostki i modele ostrzegające przed upadłością*. Krajowa Izba Biegłych Rewidentów.
- HOŃKO S. (2013)**, *Wycena w rachunkowości, znaczenie, podstawy, parametry i zasady*, Zapol, Szczecin.
- ICAEW (2005)**, *Measurement in financial reporting, information for better markets initiative*.
- IGNATOWSKI R. (2017)**, *Rzetelny i jasny obraz w sprawozdaniach finansowych – badanie sondażowe w eksperymencie badawczym*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, nr 92 (148), Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa.
- IWANICZ-DROZDOWSKA M. (2005)**, *Zarządzanie finansowe bankiem*, PWE, Warszawa.
- IWANICZ-DROZDOWSKA M. (1999)**, *Metody oceny działalności banku*, Poltex, Warszawa.
- JANKOWSKA K., BALIŃSKI K. (2004)**, *Rachunkowość bankowa*, Difin, Warszawa.
- IWANICZ-DROZDOWSKA M. (2012)**, *Zarządzanie finansowe bankiem*, PWE, Warszawa.
- JARUGOWA A., MARCINKOWKI J., MARCINKOWSKA M. (1994)**, *Rachunkowość banków komercyjnych*, CEiRB, Warszawa.

JAWORSKI W.L. (2011), *Rzeczywista rola banków komercyjnych (kilka wątpliwości)*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, nr 171, s. 180-187.

JAWORSKI W.L., KRZYŻKIEWICZ Z., KOSIŃSKI B. (1996), *Banki. Rynek, operacje, polityka*, Poltext, Warszawa.

JAWORSKI W.L., SZELAŃGOWSKA A. (2014), *Służebna rola banków w polskiej gospodarce*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie”, nr 10 (934), s. 19-34.

JAWORSKI W.L., ZAWADZKA Z. (RED.) (2007), *Bankowość. Podręcznik akademicki*, Poltext, Warszawa.

JEFFWITZ C. I GREGOR F. (2017), *Comparing the Implementation of the EU Non-Financial Reporting Directive*, <http://www.purposeofcorporation.org/comparing-the-eu-non-financial-reporting-directive.pdf> (dostęp: 20.11.2019).

JENKINS E. (1994), *Improving Business Reporting – A Customer Focus*. <https://www.icaew.com/archive/library/subject-gateways/corporate-reporting/new-reporting-models-for-business-further-reading/jenkins-report> (dostęp: 10.10.2019).

JERZEMOWSKA M. (RED.) (2006), *Analiza ekonomiczna w przedsiębiorstwie*, PWE, Warszawa.

JONES M., MELIS A., GAIA S., ARES S. (2018), *Does graphical reporting improve risk disclosure? Evidence from European banks*, „Journal of Applied Accounting Research”, Vol.19(1), s.161-180.

KABALSKI P. (2009), *Cele sprawozdań finansowych według projektu „ram konceptualnych sprawozdawczości finansowej”*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, tom 48 (104), s. 61-79.

KAŁUŻNY R. (2003), *Konsekwencje prowadzenia sprawozdawczości zgodnej z MSSF w bankach komercyjnych [w:] Bankowość wobec globalizacji*, L. Pawłowicz, R. Wierzbą, (red.), CeDeWu, Warszawa, s. 177-187

KAMELA-SOWIŃSKA A. (2016), *Sprawozdanie finansowe to także dane niefinansowe*, „Rachunkowość”, nr 2, s. 15-20.

KAMELA-SOWIŃSKA A. (2017A), *Wstęp [w:] Kamela-Sowińska A. (red.), Finansyzacja i jej wpływ na globalny rozwój sprawozdawczości finansowej*, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Poznań, s. 9-16.

KAMELA-SOWIŃSKA A. (2017B), *Finansyzacja gospodarki wyzwaniem dla rachunkowości*, [w:] *Finansyzacja i jej wpływ na globalny rozwój sprawozdawczości finansowej*, Kamela-Sowińska A. (red.), Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Poznań, s. 19-29.

KASIEWICZ S., KRYSIAK Z., ROGOWSKI W. (2005), *Specyfika upadłości w sektorze bankowym. Przedsiębiorstwa jako determinanta upadłości banku*,

- [w:] *Ekonomiczne aspekty upadłości przedsiębiorstw w Polsce*, E. Mączyńska (red.), Materiały i Prace Instytutu Funkcjonowania Gospodarki Narodowej, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa, s. 141-159.
- KASIEWICZ S., ROGOWSKI W. (2006)**, *Założenia teoretyczne i doświadczenia międzynarodowe w zakresie oceny i prognozowania zagrożenia banków upadłością*. „Bezpieczny Bank”, (2 (31)), s. 3-36.
- KATA R. (2018)**, *Mikroekonomiczny model działalności banków spółdzielczych w Polsce – dylematy wyboru*, „Zeszyty Naukowe SGGW, Polityki Europejskie, Finanse i Marketing”, nr 19 (68), s. 62-72.
- KAUFMAN G. G., SCOTT K. E. (2003)**, *What is systemic risk, and do bank regulators retard or contribute to it?*. “The Independent Review”, 7(3), s. 371-391.
- KAWACKI M. (2018)**, *Ujawnianie informacji niefinansowych w raportach rocznych spółek*, Rozprawa doktorska, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Poznań.
- KĘDZIOR M., KRASODOMSKA J. (2008)**, *Analiza finansowa jako narzędzie oceny działalności banku*. „Zeszyty Naukowe/Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie”, (785), s. 61-77.
- Kim są interesariusze? I jaka jest ich rola w odpowiedzialnym biznesie?**, <http://ekologiczni.com.pl/interesariusze> (dostęp: 16.05.2010 r.).
- KIEŻEL M., WÓJCIK-JURKIEWICZ M. (2017)**, *Działania z zakresu CSR w marketingu banków detalicznych – przypadek Banku Ochrony Środowiska*, „Marketing i Rynek”, s.55-63
- KŁAK M. (2010)**, *Zarządzanie wiedzą we współczesnym przedsiębiorstwie*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomii i Prawa w Kielcach, Kielce.
- KLEPCZAK E. (2016)**, *Corporate governance w sektorze bankowym. Lektje z upadku Lehman Brothers*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- KOHUTEK K. (2005)**, *Sanacja banku w bankowych procedurach naprawczych i postępowaniu upadłościowym*, Polsko-Niemieckie Centrum Prawa Bankowego UJ, Kantor Wydawniczy ZAKAMYCZE, Kraków.
- KOLEŚNIK J. (2014)**, *Regulacyjne miary płynności w bankach jako dopełnienie miar adekwatności kapitałowej*. „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie”, 934(10), s. 81-91.
- KONIECZNA D. (2017)**, *Źródła informacji [w:] Encyklopedia książki*, A. Żbikowska-Migoń, M. Skalska-Zlat (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, s. 680-681.
- KOPIŃSKI A. (2008)**, *Analiza finansowa banku*, PWE, Warszawa.
- KORENIK D. (2009A)**, *Odpowiedzialność banku komercyjnego. Próba syntezy*. Difin, Warszawa.
- KORENIK D. (2009B)**, *O służebnej roli banków komercyjnych*, Wydawnictwo

UE we Wrocławiu, Wrocław.

KOSTERA M. (RED.) (2008), *Nowe kierunki w zarządzaniu*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa.

KRASODOMSKA J. (2008), *Zarządzanie ryzykiem operacyjnym w bankach*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.

KRASODOMSKA J. (2012), *Znaczenie społecznej odpowiedzialności banków dla bezpieczeństwa systemu finansowego*, „Zeszyty Naukowe PTE”, nr 12, s. 151-159.

KRASODOMSKA J. (2014), *Informacje niefinansowe w sprawozdawczości spółek*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków.

KRASODOMSKA J. (2015), *Specyfika regulacji w zakresie sprawozdawczości banków, jako jednostek zainteresowania publicznego [w:] Specyfika regulacji w zakresie rachunkowości jednostek zainteresowania i pożytku publicznego*, B. Micherda (red.), Difin, Warszawa, s. 110-133.

KRZYWDA D. (1999), *Rachunkowość finansowa*, Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa.

KRZYŹKIEWICZ Z. (1999), *Podręcznik do nauki bankowości*, Biblioteka Menedżera i Bankowca, Warszawa.

KUNDID A., ROGOŚIĆ A. (2011), *Bank Online Reporting: Comparative Advantage, Formalism or Fashion?*, „Global Business & Economics Anthology”, Vol. 2 (2), s. 500-518.

KURASZKO I. (2010), *Nowa komunikacja społeczna wyzwaniem odpowiedzialnego biznesu*, Difin, Warszawa.

KUREK B., GÓROWSKI I. (2019), *Kary nakładane przez Komisję Nadzoru Finansowego za naruszenie obowiązków informacyjnych w zakresie sprawozdawczości finansowej*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, 102 (158), s.111-129.

KUREK R. (2010), *Koncepcja informacji użytecznej a nadzór nad zakładami ubezpieczeń*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe”, nr 1, s. 17-31.

ŁADA M. (2015), *Zasoby czy osiągnięcia organizacji - wpływ procesów legitymizacyjnych na zmianę kategorii pomiaru*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, nr 244, s. 110-119.

ŁADZIŃSKA K., ZDZIARSKI M. (2013), *Interesariusze w opinii prezesów zarządów polskich przedsiębiorstw*, Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie, nr 2, s. 41-49.

LAHUTTA D. (2018), *Zapotrzebowanie na informację finansową i jej rola w zarządzaniu mikro i małym przedsiębiorstwem*, Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, nr 357, s. 70-80.

LASKOWSKA A., LINGO M. (2018), *Ocena raportowania społecznego ban-*

- ków w Polsce, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, LII(1), s. 119-128.
- LEE S. H., YAMAKAWA Y., PENG M. W., BARNEY J. B.** (2011), *How do bankruptcy laws affect entrepreneurship development around the world?*, „Journal of Business Venturing”, 26(5), s. 505-520.
- LITWIŃCZUK H.** (1995), *Prawo bilansowe*, KiK, Warszawa.
- LOREDANA G.** (2016), *CSR Reporting in Banks – the Romanian Evidence*, „Management Intercultural”, XVIII 1(35), s. 53-59.
- LUTY Z.** (2010), *Kierunki zmian sprawozdawczości finansowej*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, tom 56 (112), s. 127-138.
- MAĆZIŃSKA E. (RED.)** (2008), *Bankructwa przedsiębiorstw. Wybrane aspekty instytucjonalne*, Szkoła główna Handlowa w Warszawie, Warszawa.
- MAFFEI M., ARIA M., FIONDELLA C., SPANÒ R., ZAGARIA C.** (2014), *(Un)useful risk disclosure: explanations from the Italian banks*, „Managerial Auditing Journal”, Vol. 29(7), s. 621-648.
- MAGNESS V.** (2008), *Who are the Stakeholders Now? An Empirical Examination of the Mitchell, Agle, and Wood Theory of Stakeholder Salience*, „Journal of Business Ethics”, no. 83, s. 177-192.
- MANTEUFFEL M.J.** (1930), *Bankowość w Polsce*, Księgarnia F. Hoesicka, Warszawa.
- MARCINKOWSKA M.** (2003), *Wartość banku – kreowanie wartości i pomiar wyników działalności banku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- MARCINKOWSKA M.** (2005A), *System zarządzania wartością banku [w:] Bankowość*, M. Zaleska (red.), SGH w Warszawie, Warszawa, s. 421-430.
- MARCINKOWSKA M.** (2005B), *Identyfikacja zagrożeń wypłacalności banku*. „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, (29), s. 49-80.
- MARCINKOWSKA M.** (2012B), *Porównawcza analiza finansowa banków*, „Bezpieczny Bank”, (1 (46)), s. 7-34.
- MARCINKOWSKA M.** (2013A), *Kapitał relacyjny banku – próba konceptualizacji*, „Zarządzanie i Finanse”, nr 2 (11), cz. 1, s. 357-369.
- MARCINKOWSKA M.** (2013B), *Kapitał relacyjny banku, Tom 2. Relacje banku z kluczowymi interesariuszami*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- MARCINKOWSKA M.** (2013C), *Kapitał relacyjny banku. Kształtowanie relacji z otoczeniem*, Tom 1, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- MASIUKIEWICZ P.** (2011), *Zarządzanie sanacją banku*, Oficyna Wydawnicza Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa.
- MASZTALERZ M.** (2019A), *Uczestnicy procesu komunikacji w rachunkowości*, „Studia Oeconomica Posnaniensia”, vol. 7, no. 3, s. 76-91.
- MASZTALERZ M.** (2019B), *Raportowanie wskaźników finansowych przez*

- spółki publiczne. „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, (103), s. 99-118.
- MATTESSICH R. (2006)**, *The information Economic Perspective of Accounting: Its Coming of age*, Canadian Accounting Perspectives, 5(2).
- MATTESSICH R. (2008)**, *Two hundred years of accounting research*. Abingdon: Routledge. O'Reilly, K. (2009).
- MATUSZAK Ł., RÓŻAŃSKA E. (2019)**, *Online corporate social responsibility (CSR) disclosure in the banking industry: evidence from Poland*, “Social Responsibility Journal”, August.
- MAYES D. G. (2004)**, *An approach to bank insolvency in transition and emerging economies*. Bank of Finland Discussion Paper, (4.2004), <https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/7541/111496.pdf?sequence=1>, (dostęp: 01.02.2020 r.).
- MERCZYŃSKI B., BARTOSZEWICZ P. (2016)**, *Ryzyko upadłości administratora hipoteki będącego zagranicznym bankiem, obciążające zabezpieczonych wierzycieli*, „Monitor Prawa Bankowego”, nr 12 (73), grudzień 2016.
- MICHALAK J. (2010)**, *Prezentacja sprawozdań finansowych w formie elektronicznej przez największe jednostki gospodarcze w Polsce w kontekście oczekiwań interesariuszy*. „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, (59), s. 69-94.
- MIĘTKI Z. (2008)**, *Rachunkowość bankowa*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Poznań.
- MIKOŁAJCZYK M., MIĘTKIEWSKA E. (2007)**, *Sprawozdawczość bankowa i system raportowania banku [w:] Współczesna bankowość. Tom I*, M. Zaleska (red.), Difin, Warszawa, s. 565-593.
- MIODUCHOWSKA-JAROSZEWICZ E. (2009)**. *Wstępna ocena sytuacji finansowej banków za pomocą „pięciu sił”*. *Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania/Uniwersytet Szczeciński*, (12), s. 275-284.
- MIODUCHOWSKA-JAROSZEWICZ E., ANDRZEJCZAK A., BASZURO M., DWORAKOWSKA A., SZEWCZYK M. (2011)**, *Ocena pozycji finansowej instytucji finansowych*. „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia”, (46), s. 91-106.
- MISHKIN F.S. (2002)**, *Ekonomika pieniądza, bankowości i rynków finansowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- MITCHELL R., AGLE B., WOOD D. (1997)**, *Toward a theory of stakeholder identification and salience: Defining the principle of who and what really counts*, „Academy of Management Review”, Vol. 22, No. 4, s. 853-886.
- MIZAK A. (2016)**, *Użytkownicy informacji zawartych w systemie rachunkowości i sprawozdawczości oraz cele i zakres wykorzystania przez nich informacji sprawozdawczych, [w:] Sprawozdawczość w procesie zarządzania i oceny działalności przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo KUL, Lublin, s. 73-80.
- MONAGHAN J. (2010)**, *Albo działamy, albo przestajemy marudzić [w:] TBL*

- czy wszystko się zgadza?, Henriques A. i Richardson J., Dom Wydawniczy ELIPSA, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP, Warszawa, s. 204-2016.
- MORSING M., SCHULTZ M. (2006)**, *Corporate social responsibility communication: stakeholder information, response and involvement strategies*, „Business Ethics: A European Review”, Vol.15(4), s. 323-338.
- MSSF (2011)**, *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej 2011*, SKwP&IASB, Warszawa.
- MUSVOTO S.G, GOUWS D.G (2010)**, *The concept of a scale in accounting measurement*, South African Journal of Economic and Management Sciences, Vol 13, No 4.
- MUŻ P. (BR.)**, *Pamiętaj o ogłoszeniu sprawozdania w MSiG*, <https://inforfk.pl/aktualnosci/5487674,Pamietaj-o-ogloszeniu-sprawozdania-w-Monitorze-Sadowym-i-Gospodarczym.html> (dostęp: 12.05.2020 r.).
- NEHME M., KOON GHEE WEE C. (2008)**, *Tracing the Historical Development of Corporate Social Responsibility and Corporate Social Reporting*, „James Cook University Law Review”, Vol. 15, s. 129-168.
- NICZYPORUK P., TALECKA A. (2011)**, *Bankowość. Podstawowe zagadnienia*, Temida 2, Białystok.
- NIEBORAK T. (2008)**, *Aspekty prawne funkcjonowania rynku finansowego Unii Europejskiej*, Difin, Warszawa.
- NITA B. (2016)**, *Teoria interesariuszy a informacja sprawozdawcza na przykładzie przypadku dokonań*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 87 (143), s. 117-128.
- NOSOWSKI A., ZABAWA J., ŁOSIEWICZ-DNIESTRZAŃSKA E. (2018)**, *Uwarunkowania formalne i aplikacyjne raportowania niefinansowego w bankach*, „Studia Ekonomiczne”, nr 370, s. 107-128.
- NOWAK I., KALETKA K., (BR.)**, *Interesariusze*, Encyklopedia zarządzania, <https://mfiles.pl/pl/index.php/Interesariusze> (dostęp: 13.05.2020 r.).
- NOWAK J. (2013)**, *Asymetryczne relacje banku i przedsiębiorstwa wobec zagrożenia upadłością*, Difin, Warszawa.
- OBAL T., SZYMOŃSKA M. (2009)**, *Upadłość banku inwestycyjnego na przykładzie Lehman Brothers*, „Bezpieczny Bank”, nr 1(38).
- OBŁÓJ K.**, *Strategia organizacji*, PWE, Warszawa 1999.
- Obowiązki informacyjne emitentów (br.)**, https://www.gpw.pl/pub/files/PDF/foldery/obowiazki_informacyjne_edu.pdf (dostęp: 08.05.2020 r.).
- OGDEN S., CLARKE J. (2015)**, *Customer disclosures, impression management and the construction of legitimacy*, „Accounting, Auditing & Accountability Journal”, Vol. 18(3), s. 313-345.

- OLEŃSKI J. (2000)**, *Elementy ekonomiki informacji*, Uniwersytet Warszawski, Warszawa.
- OLIVEIRA, J., RODRIGUES L. L. I CRAIG R. (2011)**, *Risk-related disclosure practices in the annual reports of Portuguese credit institutions: An exploratory study*, „Journal of Banking Regulation”, Vol. 12(2), s. 100-118.
- ORAZALIN N. (2019)**, *Corporate governance and corporate social responsibility (CSR) disclosure in an emerging economy: evidence from commercial banks of Kazakhstan*, „Corporate Governance”, Vol. 19(3), s. 490-507.
- ORECHWA-MALISZEWSKA E., WOROBIJ E. (2008)**, *Sprawozdawczość i analiza finansowa banków*, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku, Białystok.
- ORENS R., LYBAERT N. (2015)**, *Disclosure of non-financial information: relevant to financial analysts?*, „Review of business and economic literature”, Vol. 58(4), s. 375-405, <http://www.umweltbundesamt.org/fpdf-1/2895.pdf> (dostęp: 10.11.2019 r.).
- ORZESZKO T. (2000)**, *Sprawozdawczość finansowa banków jako źródło informacji do oceny zdolności kredytowej [w:] Usługi i procedury bankowe*, E. Bogacka-Kisiel, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław, s. 278-300.
- ORZESZKO T. (2001)**, *Znaczenie oraz zakres monitorowania i oceny kondycji finansowej banku. [w:] Rachunkowość w zarządzaniu jednostkami gospodarczymi (dokument elektroniczny). Materiały na konferencję naukową*, Uniwersytet Szczeciński, Akademia Rolnicza w Szczecinie, Szczecin, s. 210-216.
- ORZESZKO T. (2003)**, *Ekspozycje kredytowe stanowiące przedmiot tworzenia rezerw celowych w bankach w Polsce [w:] Orzeszko T. (red.), „Zarządzanie i Marketing”*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, 2003, nr 964.
- ORZESZKO T. (2004)**, *Procedury wyceny obligatoryjnych rezerw celowych w bankach w Polsce [w:] Zarządzanie finansami firm – teoria i praktyka. Tom 2., Pluta W. (red.), Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, 2004, nr 1042.*
- ORZESZKO T. (2006)**, *Rezerwy na ryzyko kredytowe jako przedmiot norm rachunkowości bankowej [w:] Standardy rachunkowości wobec wyzwań współczesnej gospodarki. Tom II, Messner Z. (red.), Analiza standardów rachunkowości, Akademia Ekonomiczna w Katowicach.*
- ORZESZKO T. (2013)**, *Rezerwy na straty kredytowe w bankach – istota i zasady funkcjonowania*, Monografie i Opracowania nr 223, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.
- ORZESZKO T. (2014)**, *Polish balance sheet law vs. accounting regulations in Poland*, „PN UE we Wrocławiu”, nr 351, s. 50-63.

- OSIKOWICZ M. (2018)**, *Prawne aspekty informatyzacji rachunkowości*, „Studia Oeconomica Posnaniensia”, t. 6, nr 8 *Rachunkowość 2.0. Współczesne problemy w nauce, dydaktyce i praktyce rachunkowości*, s.17-29.
- PACZUŁA C. (1998)**, *Elementy bilansoznawstwa. Część 1*, Difin, Warszawa.
- PAKUŁSKA T., PONIATOWSKA-JAKSCHM. (2009)**, *Korporacje transnarodowe a globalne pozyskiwanie zasobów*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- PALIWODA-MATIOLAŃSKA A. (2009)**, *Odpowiedzialność społeczna w procesie zarządzania przedsiębiorstwem*, C.H. Beck, Warszawa.
- PASZKIEWICZ A. (2011)**, *Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw i jej raportowanie w instytucjach finansowych*, „Prace i Materiały Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego”, nr 4/5, s. 331-342.
- PATTERSON R. (2015A)**, *Kompedium terminów z zakresu bankowości po polsku i po angielsku. Compendium of Banking in Polish & English*, MoF, Warszawa.
- PATTERSON R. (2015B)**, *Kompedium terminów z zakresu rachunkowości po polsku i po angielsku. Compendium of Accounting in Polish & English*, MoF, Warszawa.
- PIECZYKOLAN R. (2005)**, *Informacja marketingowa*, PWE, Warszawa.
- PIŁAT W. (2016)**, *Nowe procedury przymusowej restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji instytucji bankowych (resolution regime)*, „Doradca restrukturyzacyjny” nr 5 [3/2016], s. 128-146.
- PIWONI-KRZESZOWSKA E. (2012)**, *Rodzaje relacji przedsiębiorstwa z rynkowymi interesariuszami – perspektywa postaw podmiotów*, „Przegląd Organizacji”, nr 8, s. 3-6.
- POCIECHA J., BARYŁA M., PAWEŁEK B. (2015)**, *Porównanie skuteczności klasyfikacyjnej wybranych metod prognozowania bankructwa przedsiębiorstw przy losowym i nielosowym doborze prób*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, (384).
- POŁOWCZYK P. (2012)**, *Odpowiedzialność biznesu i podmiotów gospodarczych: definicje, modele, typologia argumentacji*, „Zarządzanie zmianami”, nr 1, s. 38-60.
- POMYKALSKI A. (2001)**, *Zarządzanie innowacjami*, PWN, Warszawa-Łódź.
- POPOWSKA E., WĄSOWSKI W. (2008)**, *Rachunkowość bankowa po zmianach*, Difin, Warszawa.
- POSTUŁA A. (2014)**, *Interesariusze spółek kapitałowych z udziałem państwa*, „Management and Business Administration. Central Europe”, Vol. 22, No. 3 (126), s. 102-121.
- Przedsiębiorczość w praktyce (2014)**, Fundacja Wrota Edukacji – EduGate, Poznań, <http://www.podrecznik.edugate.pl/3-instytucje-rynkowe/3-3-rodzaje-bankow-i-uslug-bankowych/> (dostęp: 03.03.2020 r.).

- RADZISZEWSKI E. (2013)**, *Bank jako instytucja zaufania publicznego. Gwarancje prawne i instytucjonalne*, KNF, Warszawa.
- RATAJCZAK B. (2012)**, *Finansyzacja gospodarki*, „*Ekonomista*”, nr 3, s. 281-302.
- RATAJCZAK B. (2017)**, *Wzrost gospodarczy w warunkach finansyzacji gospodarki*, *Studia Oeconomica Posnaniensia*, nr 5/5, s. 23-37.
- RELANO F., PAULET E. (2012)**, *Corporate responsibility in the banking sector: a proposed typology for the German case*, „*International Journal of Law and Management*”, Vol. 54(5), s. 379-393.
- REMLEIN M. (2008)**, *Inwestycje kapitałowe w polityce rachunkowości grupy kapitałowej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.
- REMLEIN M. (2015)**, *Finansyzacja i jej skutki w sprawozdaniu finansowym polskich spółek giełdowych branży paliwowej*, „*Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*”, nr 82 (138), s. 129-139.
- ROBB S. W., SINGLE L. E. I SINGLE M. T. (2001)**, *Nonfinancial disclosures across anglo-American countries*, „*Journal of International Accounting, Auditing & Taxation*”, Vol. 10 (1), s. 71-83.
- ROBERTS F.S. (1985)**, *Measurement Theory, Encyclopedia of mathematics and its applications*, Cambridge University Press.
- RODRÍGUEZ-GUTIÉRREZ P., FUENTES-GARCÍA F. J. I SÁNCHEZ-CAÑIZARES S. M. (2013)**, *Transparency in social disclosure in financial institutions through Spanish CSR reports in the context of crisis*, „*Universia Business Review*”, Vol.38, s. 84-107.
- ROGOŚĆ A. (2014)**, *Corporate social responsibility reporting of the banks in Bosnia and Herzegovina, Croatia and Montenegro*, „*Theoretical and Applied Economics*”, XXI 9(598), s. 71-82.
- ROSZKOWSKA P. (2011)**, *Rewolucja w raportowaniu biznesowym. Interesariusze, konkurencyjność, społeczna odpowiedzialność*, Difin, Warszawa.
- RÓWIŃSKA M. (2016)**, *Przydatność – podstawowa cecha informacji finansowej?*, „*Finanse, Rynki finansowe, Ubezpieczenia*”, nr 2 (80), cz. 2, s. 517-523.
- RÓŻAŃSKA E. (2015)**, *Integracja standardów raportowania społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw*, „*Studia Oeconomica Posnaniensia*”, vol. 3, no. 1, s. 167-177.
- RYBAK M. (2007)**, *Etyka menedżera – społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstwa*, PWN, Warszawa.
- SAHAJWALA R., VAN DEN BERGH P. (2000)**, *Supervisory risk assessment and early warning systems*. Basle Committee on Banking Supervision, Working Papers, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.201.5555&rep=rep1&type=pdf> (dostęp: 01.05.2020 r.).

- SAMELAK J. (2013)**, *Zintegrowane sprawozdanie przedsiębiorstwa społecznie odpowiedzialnego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań.
- SAVAGE G.T. I IN. (1991)**, *Strategies for assessing and managing organizational stakeholders*, „Academy of Management Executive”, Vol. 5, No. 2, s. 61-75.
- SAVVIDES S. C., SAVVIDOU N. (2012)**, *Market risk disclosures of banks: a cross-country study*, „International Journal of Organizational Analysis”, Vol.20(4), s. 379-405.
- SCHOLTENS B. (2009)**, *Corporate Social Responsibility in the International Banking Industry*, „Journal of Business Ethics”, Vol. 86, s. 159-175.
- SIERPIŃSKA M., JACHNA T. (1993)**, *Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych*, PWN, Warszawa.
- SIERPIŃSKA M., JACHNA T. (2005)**, *Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- SIERRA-GARCIA L., GARCIA-BENAU M. A., BOLLAS-ARAYA H. M. (2018)**, *Empirical Analysis of Non-Financial Reporting by Spanish Companies*, „Administrative Sciences”, Vol. 8(3), <https://www.mdpi.com/2076-3387/8/3/29> (dostęp: 20.10.2019 r.).
- SIGURTHORSSON D. (2012)**, *The Icelandic Banking Crisis: A Reason to Rethink CSR?*, „J Bus Ethics”, Vol. 111, s. 147-156.
- SIUDEK T. (2006)**, *Ocena sytuacji ekonomiczno-finansowej banków spółdzielczych w Polsce przy wykorzystaniu wskaźnika syntetycznego*, „Rocznik Nauk Rolniczych”, seria G, tom 92, z. 2, s. 7-15.
- SKOCZYLAS W. (2002)**, *Układ i treść sprawozdawczości finansowej oraz ocena jej wartości poznawczej jako źródła analizy [w:] Teoria i praktyka analizy finansowej w przedsiębiorstwie*, T. Waśniewski, W. Skoczyłas, Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa.
- SKORUPKA S., AUDERSKA H., ŁEMPICKA Z. (RED.) (1969)**, *Mały słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa.
- ŚLEDZIK K. (2011)**, *Kapitał intelektualny a wartość rynkowa banków giełdowych*, Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- ŚNIEŻEK E., KRASODOMSKA J., SZADZIEWSKA A. (2018)**, *Informacje niefinansowe w sprawozdawczości biznesowej przedsiębiorstw*, Nieoczywiste, Łódź.
- ŚNIEŻEK E., WIATR M. (2011)**, *Informacja finansowa w dobie globalizacji [w:] Raportowanie przepływów pieniężnych w kontekście zmian we współczesnej sprawozdawczości finansowej*, E. Śnieżek, M. Wiatr, Wolter Kluwer Polska, Warszawa.
- SOBCZYK M. (2017)**, *Zakres pojęciowy terminu „informacja niefinansowa”*

jako źródło zróżnicowania ujawnień niefinansowych przedsiębiorstw, „Finanse. Rynki Finansowe. Ubezpieczenia”, 4 (88), cz. 1, s. 395-401.

SOLARZ K. (2013), „Niedotykalność” systemowo ważnych instytucji finansowych, [w:] *Upadłości, bankructwa i naprawa przedsiębiorstw*, A. Adamska, E. Mączyńska (red.), Oficyna Wydawnicza Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa, s. 71-82.

StandardyMSSF.IFRSStandards(2016), SKwP, IFRS Foundation, Warszawa.

STANIEWSKI M. W. (2012), *Analiza stanowisk i interesariuszy projektu „Budowa podziemnego magazynu gazu Kosakowo”*, „Rynek energii”, nr 6, s. 83-91.

Statystyka i sprawozdawczość (BR.), NBP, <https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/statystyka/sprawozdawczosc/form/formularze.html> (dostęp: 07.05.2020 r.).

STEFAŃSKI A. (2011), *Ryzyko bankructwa banków giełdowych w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia”, (37), s. 131-140.

STERLING R.R. (1970), *Theory of the Measurement of Enterprise Income*, Kansas, University of Kansas Press.

STEVENS S. (1959), *Measurement, Psychophysics and Utility*, John Wiley & Sons, New York.

STIGLITZJ. E. (2004), *The process of European integration and the future of Europe*, Discussion Paper Series, No. 2004.1, United Nations Economic Commission for Europe, Geneva, Switzerland, https://www.unece.org/fileadmin/DAM/oes/disc_papers/ECE_DP_2004-1.pdf s. 1-12, (dostęp: 23.09.2017 r.).

STONER J.A.F., FREEMAN E.R., GILBERT JR. D.R. (1997), *Kierowanie, PWE*, Warszawa.

Struktury e-sprawozdań (BR.), <https://www.gov.pl/web/kas/struktury-e-sprawozdan> (dostęp: 12.05.2020 r.).

SURDYKOWSKA S. (2012), *Ryzyko finansowe w środowisku globalnej gospodarki. Kulisy najbardziej spektakularnych afer finansowych ostatnich lat*, Difin, Warszawa.

SUSNIENÉ D. (2008), *Synergy and strategic value of organization – stakeholder relationships*, „Economics and Management”, Vol. 13, s. 842-847.

SZYMCZYK-MADEJ K., MADEJ J. (2012), *Cechy systemu informatycznego rachunkowości*. „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, 251, s. 476-487.

ŚWIDERSKA G. (2007), *Wyzwania dla ekspertów rachunkowości wobec nowych koncepcji raportowania* [w:] *Rachunkowość wczoraj, dziś i jutro*, SKwP, Warszawa.

ŚWIESZCZAK M., ŚWIESZCZAK K. (2016), *Misje wybranych banków z per-*

- spektywy koncepcji CSR, „Annales. Etyka w życiu gospodarczym”, nr 19(3), s. 143-153.
- SZADZIEWSKA A. (2000)**, *Rachunkowość banku komercyjnego. Zbiór zadań*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań.
- SZADZIEWSKA A. (2013)**, *Sprawozdawcze i zarządcze aspekty rachunkowości środowiskowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- SZADZIEWSKA A. (2014A)**, *Rachunkowość jako źródło informacji na temat realizacji strategii społecznej odpowiedzialności biznesu*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, nr 75, s. 95-123.
- SZADZIEWSKA A. (2014B)**, *Rola specjalistów z rachunkowości na tle zmian w raportowaniu biznesowym*, „Zarządzanie i Finanse”, nr 12(2), s. 237-254.
- SZCZEPANKIEWICZ E.I., MUĆKO P. (2016)**, *CSR Reporting Practices of Polish Energy and Mining Companies*, „Sustainability”, nr 8, s. 1-17.
- SZCZYPA P. (2016)**, *Deregulacja zawodu księgowego–kto zyska a kto straci?*, „Studia Ekonomiczne”, 257, s.125-134.
- SZUMNIAK-SAMOLEJ J. (2013)**, *Odpowiedzialny biznes w gospodarce sieciowej*, Poltext, Warszawa.
- SZWAJCA D. (2016)**, *Strategie zarządzania relacjami z interesariuszami w kontekście ograniczenia ryzyka pogorszenia lub utraty reputacji przedsiębiorstwa*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, nr 420, s. 324-336.
- TALECKA A., NICZYPORUK P. (RED.) (2004)**, *Bankowość. System bankowy i usługi*, Wydawnictwo WSE, Białystok.
- TEA G., PAULIŚĆ M., KRSTINIĆ-NIŽIĆ M. I JURAJ D. (2011)**, *Bank Commitment to Ethics*, „Information Management and Business Review”, Vol. 3(5), s. 250-260.
- TENETA-SKWIERCZ D. (2013)**, *Uwarunkowania realizacji koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu w przedsiębiorstwach polskich na tle doświadczeń Wielkiej Brytanii i Niemiec*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław.
- THAKOR A. V. (2014)**, *Leverage, System Risk and Financial System Health: How Do We Develop A Healthy Financial System? [w:] Governance, Regulation and Bank Stability*, T. Lindblom, S. Sjögren, M. Willeson (red.), Palgrave Macmillan, New York, s. 9-19.
- THOMPSON J., WARTICK S., SMITH H. (1991)**, *Integrating corporate social performance and stakeholder management: Implications for a research agenda in small business*, „Research in Corporate Social Performance and Policy”, No. 12, s. 207-230.
- TOKARSKI M. (2009)**, *Sprawozdanie finansowe – niedoskonałe źródło informacji o sytuacji finansowej przedsiębiorstwa*, „Przedsiębiorczość i Edukacja

cja”, nr 5, s. 176-186.

UTZIG M. (2010), *Odpowiedzialność społeczna banku na przykładzie BRE Bank SA*, Zeszyty Naukowe SGGW – Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, nr 83, s. 129-140.

VAN DER CRUIJSEN C., DE HAAN J., JANSEN, D. J. (2016), *Trust and financial crisis experiences*. “Social Indicators Research”, 127(2), s. 577-600.

VOSS G., PREWYSZ-KWINTO P. (2018), *Sprawozdawczość finansowa – wykorzystanie informacji finansowych i niefinansowych przez kierowników jednostek*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, nr 522, s. 317-328.

WACHOWIAK P. (2013), *Wrażliwość społeczna przedsiębiorstwa. Analiza i pomiar*, Oficyna Wydawnicza SGGH w Warszawie, Warszawa.

WALIŃSKA E. (RED.) (2008), *Rachunkowość. Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa.

WALIŃSKA E. (2009), *Bilans jako fundament sprawozdawczości finansowej w kontekście zmian współczesnej rachunkowości*, Wolters Kluwer Business.

WALIŃSKA E., BEK-GAIK B., GAD J. (2018), *Informacje finansowe i niefinansowe w raporcie zintegrowanym – praktyka spółek notowanych na GPW w Warszawie*, „Zeszyty teoretyczne rachunkowości”, tom 100, nr 156, s. 167-189.

WALIŃSKA E., URBANEK G. (2015), *Sprawozdanie finansowe spółki zorientowane na zarządzanie wartością – propozycje zmian*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia”, nr 74, tom 2, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego”, nr 855, s. 197-209.

WALTON P., AERTS W. (2009), *Global Financial Accounting and Reporting: Principles and Analysis*, Cengage Learning EMEA.

WEBER J., PIPPIN, S., VREELAND J. I WONG J. (2018), *Mandatory Non-financial Reporting in the EU. Implication for U.S. CPAs*, T„HE CPA JOURNAL”, July, s. 58-60, <https://www.cpajournal.com/2018/07/25/mandatory-nonfinancial-reporting-in-the-eu/> (dostęp: 20.01.2020 r.).

WĘDZKI D. (2008), *Przepływy pieniężne w prognozowaniu upadłości przedsiębiorstwa. Przegląd literatury*, „Badania operacyjne i decyzje”, nr 2, s. 87-104.

WĘDZKI D. (2010), *Sekwencje przepływów pieniężnych w modelowaniu upadłości – hipotezy i wnioski*, „Zarządzanie finansami. Analiza finansowa i zarządzanie ryzykiem”, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 435-445.

WĘDZKI D. (2012), *The sequence of Cash flow in bankruptcy prediction: evidence from Poland*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Rada Naukowa, Warszawa, s. 161-179.

- WĘDZKI D. (2014)**, *Sprawozdanie finansowe przedsiębiorstwa według polskiego prawa bilansowego: pozycje sprawozdania finansowego ogólnego przeznaczenia i skonsolidowanego, sprawozdania dla Głównego Urzędu Statystycznego oraz sprawozdania okresowego spółki giełdowej*, Oficyna Wolters Kluwer Business, Warszawa.
- WEJER-KUDEŁKO M. (2016)**, Wykorzystanie teorii interesariuszy w procesie windykacji należności, „Zarządzanie i Finanse”, R.14, nr 3, cz. 2, s. 71-84.
- WELLALAGE H. N., LOCKE S. (2012)**, Factors affecting the probability of sme bankruptcy: A case study on New Zealand unlisted firms, „Business Journal for Entrepreneurs (Quarterly)”, June, <http://ssrn.com/abstract=2073794> (dostęp: 20.03.2020 r.).
- WERTHER W.B., CHANDLER D. (2006)**, *Strategic Corporate Social Responsibility: Stakeholders in a Global Environment*, Sage Publications, Thousand Oaks, London, New Delhi.
- WHEELER D., SILLANPÄÄ M. (1997)**, *The Stakeholder Corporation. A Blueprint for Maximizing Stakeholder Value*, Pitman Publishing, London.
- WIELGÓRSKA-LESZCZYŃSKA J. (2016)**, Wybrane problemy badania sprawozdań finansowych instytucji kredytowych, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, nr 87 (143), s. 197-209.
- WIERZBICKI T. (1981)**, *System informacji gospodarczej*, PWE, Warszawa.
- WILEWSKA M. (2009)**, Społeczna odpowiedzialność banków – stan obecny i kierunki rozwoju [w:] M. Bąk, P. Kulawczuk (red.), *Społeczna odpowiedzialność instytucji finansowych*, IBnDiPP, Warszawa, s. 45-56.
- WILK B. (BR.)**, *E-sprawozdania finansowe za rok 2019*, SKwP, <https://skwp.pl/aktualnosc/e-sprawozdania-za-rok-2019/> (dostęp: 12.05.2020).
- WISZNIOWSKI E. (2007)**, *Badanie ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie przy wykorzystaniu informacji z systemu rachunkowości*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa.
- WOELFEL C.J. (2000)**, *Rachunkowość banku*, PWN, Warszawa.
- WOŹNIAK K., SYDORÓW A. (BR.)**, Rodzaje informacji, Encyklopedia Zarządzania, https://mfiles.pl/pl/index.php/Rodzaje_informacji (dostęp: 04.05.2020).
- WÓJCIK-JURKIEWICZ M. (2015)**, *Diagnoza stosowania praktyk proekologicznych i proetycznych w bankach komercyjnych na przykładzie ING Bank Śląski SA* [w:] L. Podkaminer (red.), *Instytucjonalne uwarunkowania systemu finansowego jako środowiska rozwoju sfery realnej*, Wydawnictwo WSFiP, Bielsko Biała, s. 206-217.
- WÓJCIK-JURKIEWICZ M., JURKIEWICZ R. (2014)**, *Kierunki zmian w zakresie wiarygodności sprawozdań finansowych*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, Katowi-

ce, nr 164, s. 168-175.

WÓJTOWICZ P. (2010), *Wiarygodność sprawozdań finansowych wobec aktywnego kształtowania wyniku finansowego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.

WSZELAKI A. (2014), *Różnice w sporządzaniu sprawozdania finansowego banku według Ustawy o rachunkowości i Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 71, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 832, s. 159-172.

WSZELAKI A. (2016), *Zasady wyceny należności kredytowych w bankach w świetle regulacji MSR/MSSF*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, 2016 nr 445 Aktywa finansowe.

WSZELAKI A. (2019), *Konsekwencje ewidencyjno-sprawozdawcze zmian w zakresie aktualizacji wartości ekspozycji kredytowych w bankach stosujących przepisy ustawy o rachunkowości*, Studia Ekonomiczne, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, 2019 nr 386.

ZALESKA M. (2007), *Ocena sytuacji ekonomiczno-finansowej banku* [w:] M. Zaleska (red.), *Współczesna bankowość. Tom I*, Difin, Warszawa, s. 594-629.

ZALEWSKA M. (2002), *Identyfikacja ryzyka upadłości przedsiębiorstwa i banku. Systemy wczesnego ostrzegania*, Difin, Warszawa.

Założenia koncepcyjne sprawozdawczości finansowej (1989), International Accounting Standards Committee.

Założenia koncepcyjne sprawozdawczości finansowej (2018), IFRS Foundation.

ZBIEROWSKI P. (2012), *Orientacja pozytywna organizacji wysokiej efektywności*, Oficyna Wolters Kluwer, Warszawa.

ŻEMIGAŁA M. (2013), *Spółeczna odpowiedzialność biznesu w świetle analiz bibliometrycznych i opinii pracowników na temat równowagi między życiem zawodowym a prywatnym*, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.

ZIMMERMAN P. (2020), *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz.*, 6. wydanie, C.H. Beck, Warszawa.

ZYZNARSKA-DWORCZAK B. (2019), *Rachunkowość zrównoważona w ujęciu kognitywno-teoretycznym*, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Poznań.

Akty prawne

- [PrRest, 2015]** Ustawa z dnia 15 maja 2015r Prawo restrukturyzacyjne, Dz. U. 2015 poz. 978
- [PrUp, 2003]** Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe, Dz. U. Nr 60, poz. 535
- [UBFG, 2016]** Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji, t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 795, ze zm.
- [UNBP, 1997]** Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim, t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1810, ze zm.
- [Uoi, 2005]** Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi, t.j. Dz.U. z 2020 poz. 89.
- [Uon, 2005]** Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o nadzorze nad rynkiem kapitałowym, t.j. Dz.U. 2019 poz. 1871.
- [Uop, 2005]** Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych, t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 623, ze zm.
- [UoR, 1994]** Ustawa z 29 września 1994 r. o rachunkowości, t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 351, ze zm.
- [UPb, 1997]** Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe, t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 2357, ze zm.
- [Updp, 1992]** Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 865, ze zm.
- [Upif, 2016]** Ustawa z dnia 15 stycznia 2016 r. o podatku od niektórych instytucji finansowych, t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1836.
- [Uptu, 2004]** Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 106, ze zm.

Dyrektywa 2001/24/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 4 kwietnia 2001 r. w sprawie reorganizacji i likwidacji instytucji kredytowych, Dz.U. L 125 z 5.5.2001, s. 15-23 (dostęp: 5.02.2020 r.).

Dyrektywa 2014/95/UE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 października 2014 (zmieniająca dyrektywę 2013/34/UE) w odniesieniu do ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności przez niektóre duże jednostki oraz grupy, <https://eur-lex.europa.eu>

pa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0095&from=EN (dostęp: 20.10.2019 r.).

Dyrektywy 78/660/EWG i 83/349/EWG Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającej Dyrektywy Rady w odniesieniu do ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności przez niektóre duże spółki oraz grupy, SWD 92013) 128 final, Strasburg, 2013.

Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1126/2008 z dnia 03 listopada 2008 r. przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z późn. zm., Dz.Urz. UE L 320 z 29.11.2008, s. 1, ze zm.

Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1274/2008 z dnia 17 grudnia 2008 r. zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 1126/2008 przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do Międzynarodowego Standardu Rachunkowości (MSR) 1, Dz.Urz. UE L 339 z 18.12.2008, s. 3, ze zm.

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 1 października 2010 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości banków, t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 957.

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych, t.j. Dz.U. 2017 poz. 277, ze zm.

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków, t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 520, ze zm.

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 18 października 2005 r. w sprawie zakresu informacji wykazywanych w sprawozdaniach finansowych i skonsolidowanych sprawozdaniach finansowych, wymaganych w prospekcie emisyjnym dla emitentów z siedzibą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, dla których właściwe są polskie zasady rachunkowości, t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1449.

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 29 marca 2018 r. w sprawie informacji bieżących i okresowych przekazywanych przez emitentów papierów wartościowych oraz warunków uznawania za równoważne informacji wymaganych przepisami prawa państwa niebędącego państwem członkowskim, Dz.U. 2018 poz. 757.

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 3 czerwca 2019 r. w sprawie wzoru deklaracji w sprawie podatku od niektórych instytucji finansowych, Dz.U. z 2019 r. poz. 1118.

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie określenia innych terminów wypełniania obowiązków w zakresie ewidencji oraz w zakresie sporządzenia, zatwierdzenia, udostępnienia i przekazania do właściwego rejestru, jednostki lub organu sprawozdań lub informacji, Dz.U. z 2020 r. poz. 570.

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 8 sierpnia 2013 r. w sprawie szczegółowych warunków, jakim powinno odpowiadać memorandum informacyjne sporządzone w związku z ofertą publiczną lub ubieganiem się o dopuszczenie instrumentów finansowych do obrotu na rynku regulowanym, Dz.U. 2013 r. poz. 988.

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 9 lipca 2019 r. w sprawie szczegółowego zakresu, trybu i terminów przekazywania BFG informacji innych niż przekazywane do NBP i do KNF, niezbędnych do wykonywania zadań BFG, Dz.U. z 2019 r. poz. 1299.

Rozporządzenie MFiR z dnia 14 listopada 2019 r. w sprawie określenia wzorów deklaracji, zeznania, oświadczenia oraz informacji podatkowych obowiązujących w zakresie podatku dochodowego od osób prawnych, Dz.U. z 2019 r. poz. 2337, ze zm.

Rozporządzenie MFiR z dnia 25 października 2019 r. w sprawie wzorów deklaracji dla podatku od towarów i usług, Dz.U. z 2019 r. poz. 2104.

Rozporządzenie MRiF z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowego zakresu, trybu i terminu przekazywania BFG informacji niezbędnych do realizacji jego zadań oraz sposobu weryfikacji prawidłowości przekazywanych informacji, Dz.U. z 2017 r. poz. 1710.

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/848 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie postępowania upadłościowego (wersja przekształcona), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej z dn. 5.06.2019, [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX %3A32015R0848](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32015R0848) (dostęp: 5.02.2020 r.).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/2088 z 27.11.2019 r. w sprawie ujawniania informacji związanych ze zrównoważonym rozwojem w sektorze usług finansowych, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32019R2088> (dostęp: 20.10.2019).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1129/2017 z dnia 14 czerwca 2017 r. w sprawie prospektu, który ma być publikowany w związku z ofertą publiczną papierów wartościowych lub dopuszczeniem ich do obrotu na rynku regulowanym oraz uchylenia dyrektywy 2003/71/WE, Dz.Urz. UE L 168 z 30.06.2017, s. 12.

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012, Dz.Urz. UE L 176 z 27.06.2013, s.1.

Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 680/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 r. ustanawiające wykonawcze standardy techniczne dotyczące sprawozdawczości nadzorczej instytucji zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013, Dz.Urz. UE L 191 z 28.06.2014, s. 1, ze zm.

Uchwała KoSR nr 16/2017 z dnia 12 września 2017 r., Dz.Urz. MRiF 2017, poz. 216.

Uchwała Zarządu NBP nr 71/2016 z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie trybu i szczegółowych zasad przekazywania przez banki do NBP danych niezbędnych do ustalania polityki pieniężnej i okresowych ocen sytuacji pieniężnej państwa oraz oceny sytuacji finansowej banków i ryzyka sektora bankowego, Dz.Urz. NBP z 2017 r. Nr 1, poz.1, ze zm.

Uchwała Zarządu NBP nr 78/2009 z dnia 29 października 2009 r. w sprawie trybu i szczegółowych zasad przekazywania Narodowemu Bankowi Polskiemu danych niezbędnych do sporządzania bilansu płatniczego oraz międzynarodowej pozycji inwestycyjnej, Dz.Urz. NBP z 2009 r. Nr 18, poz.20, ze zm.

Wytyczne NFI (2017), *Wytyczne dotyczące sprawozdawczości w zakresie informacji niefinansowych (metodyka sprawozdawczości niefinansowej)*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A52017XC0705%2801%29> (dostęp: 10.10.2019).

Zarządzenie nr 19/2016 Prezesa NBP z dnia 17 sierpnia 2016 r. w sprawie sposobu i trybu przeliczania, sortowania, pakowania i oznaczania opakowań banknotów i monet oraz wykonywania czynności związanych z zaopatrywaniem banków w te znaki, Dz.Urz. NBP z 2018 r. poz. 14.

Źródła internetowe

BFG (2019), *Sytuacja w sektorze bankowym wg stanu na 30 września 2019*, <https://www.bfg.pl/wp-content/uploads/informacja-miesieczna-2019-09-www.pdf> (dostęp: 9.05.2020 r.).

KNF (2016a), *Raport o sytuacji banków w 2015 r.*, https://bip.knf.gov.pl/pliki/RAPORT_O_SYTUACJI_BANKOW_2015_60314_tcm6-60314.pdf (dostęp: 9.05.2020 r.).

KNF (2016b), *Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających w 2015r.*, https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/INFORMACJA_O_SYTUACJI_BANKOW_SPOLDZIELCZYCH_I_ZRZESZAJACYCH_2015_47217.pdf (dostęp: 9.05.2020 r.).

KNF (2017a), *Spotkanie kierownictwa Urzędu KNF z biegłymi rewidentami badającymi sprawozdania finansowe banków spółdzielczych*, https://www.knf.gov.pl/publikacje_i_opracowania (dostęp: 15.05.2020 r.).

KNF (2017b), *Raport o sytuacji banków w 2016r.*, https://bip.knf.gov.pl/pliki/RAPORT_O_SYTUACJI_BANKOW_2016_59975_tcm6-59975.pdf (dostęp: 9.05.2020 r.).

KNF (2018), *Spotkanie kierownictwa Urzędu KNF z biegłymi rewidentami badającymi sprawozdania finansowe banków spółdzielczych*, https://www.knf.gov.pl/publikacje_i_opracowania, (dostęp: 15.05.2020 r.).

KNF (2019) *Sytuacja sektora bankowego w 2018 roku*, https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/RAPORT_O_SYTUACJI_BANKOW_2018_65694.pdf (dostęp: 1.04.2020 r.).

KNF (2020), *Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających po IV kwartale 2019 r.*, https://www.knf.gov.pl/publikacje_i_opracowania, (dostęp: 15.05.2020 r.).

NBP (2016), *Raport o stabilności systemu finansowego. Luty 2016r.*, <https://www.nbp.pl/systemfinansowy/rsf022016.pdf> (dostęp: 15.05.2020 r.).

NBP (2017), *Raport o stabilności systemu finansowego. Czerwiec 2017r.*, <https://www.nbp.pl/systemfinansowy/rsf062017.pdf> (dostęp: 15.05.2020 r.).

Raport niefinansowy Banku Millennium S.A. (2018), https://www.bankmillennium.pl/documents/10184/84831/Sprawozdanie_dotyczace_informacji_niefinansowych_Banku_Millennium_i_Grupy_Banku_Millennium_za_2018_rok.pdf/564f1e3e-3872-40e1-b86c-c4e7bacf027d (dostęp: 10.11.2019 r.).

Raport społecznej odpowiedzialności IDEA Bank za 2018 r., https://www.relacje.ideabank.pl/relacje2/doc/2018/6_Raport%20CSR_2018_final.pdf (dostęp: 10.01.2020 r.).

Raport społecznej odpowiedzialności IDEA Bank za oraz 2017 r., https://www.relacje.ideabank.pl/relacje2/doc/2018/Raport%20CSR_Grupa%20za%202017.pdf (dostęp: 10.01.2020 r.).

Raport zintegrowany mBanku 2018, <https://www.mbank.pl/raport-roczny/2018/> (dostęp: 20.02.2020 r.).

Raport zintegrowany mBanku za 2017 r., <https://www.mbank.pl/pdf/relacje-inwestorskie/raport-roczny/2017/raport-zintegrowany-mbank-2017.pdf> (dostęp: 20.02.2020 r.).

Sprawozdanie Zarządu PBS dotyczące informacji niefinansowych za 2018 r., <https://www.parkiet.com/assets/pdf/PA279307928.pdf>, (dostęp: 10.01.2020 r.).

Sprawozdanie Zarządu PBS za 2017 r., <https://www.parkiet.com/assets/pdf/PA268397530.pdf> (dostęp: 20.01.2020 r.).

Sprawozdanie Zarządu PKO BP za 2018, <http://www.rejestrreportow.pl/report/pko-bp/> (dostęp: 20.01.2020 r.).

Sprawozdanie Zarządu z działalności Grupy PKO BP za 2017 r., http://www.raportroczny2017.pkobp.pl/sites/pkobpar17/files/sprawozdanie_zarządu_banku_z_działalności.pdf (dostęp: 24.02.2020 r.).

Wykaz JZP (2019), <https://www.gov.pl/web/finanse/wykaz-jzp-1> (dostęp: 10.12.2012 r.).

Witryny internetowe

- [www 1] strony internetowe badanych banków (dostęp: 30.04.2020 r.).
- [www 2] <http://pdi.ms.gov.pl> (dostęp: 05.05.2020 r.).
- [www 3] https://ekrs.ms.gov.pl/rdf/pd/search_df (dostęp: 05.05.2020 r.).
- [www 4] <https://ekrs.ms.gov.pl/s24/> (dostęp: 05.05.2020 r.).
- [www 5] <https://ems.ms.gov.pl/msig/przeglądaniemonitorow> (dostęp: 05.05.2020 r.).
- [www 6] <https://espi.knf.gov.pl/> (dostęp: 05.05.2020 r.).
- [www 7] <https://www.imsig.pl/sprawozdania-finansowe> (dostęp: 05.05.2020 r.).
- [www 8] www.bankier.pl (dostęp: 05.05.2020 r.).
- [www 9] www.biznesradar.pl (dostęp: 05.05.2020 r.).
- [www 10] www.gpwinfostrefa.pl (dostęp: 05.05.2020 r.).
- [www 11] www.money.pl (dostęp: 05.05.2020 r.).
- [www 12] www.newconnect.pl (dostęp: 05.05.2020 r.).
- [www 13] www.pap.pl (dostęp: 05.05.2020 r.).

Spis tabel i rysunków

- [www 14] www.sprawozdawczosc.nbp.pl (dostęp: 05.05.2020 r.).
- [www 15] www.stockwatch.pl (dostęp: 05.05.2020 r.).
- [www 16] <https://finanse.wp.pl/138-upadlych-bankow-6116480376998017a> (dostęp: 02.02.2020 r.).
- [www 17] <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Poczet-upadlych-bankow-polskich-Infografika-7482432.html> (dostęp: 02.02.2020 r.).
- [www 18] <https://gospodarka.dziennik.pl/news/artykuly/506175,knf-zawiesila-dzialalnosc-sk-banku-to-koniec-finansowqej-instytucji-spoldzielczej.html> (dostęp: 02.02.2020 r.).
- [www 19] <https://www.money.pl/gospodarka/raporty/artykul/wynagrodzenia-prezesow-wyniki-bankow-bfg,19,0,2274579.html> (dostęp: 02.02.2020 r.).
- [www 20] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/LSU/?uri=CELEX:32001L0024> (dostęp: 5.02.2020 r.).
- [www 21] <http://orka2.sejm.gov.pl/INT8.nsf/kucz/323A0944/%24FILE/i00041-o1.pdf> (dostęp: 9.05.2020 r.).
- [www 22] https://www.bfg.pl/strefa_dokumentow/sytuacja-w-sektorze-bankowym/ (dostęp: 9.05.2020 r.).
- [www 23] https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/publikacje/raporty_i_analizy.html (dostęp: 15.05.2020 r.).
- [www 24] https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/knf_176874_KNF_SBRzR_Wolomin_zawieszenie_i_wniosek_o_upadlosc_53582.pdf (dostęp: 9.05.2020 r.).
- [www 25] <https://www.rp.pl/Banki/190719833-Upadlosc-Banku-Spoldzielczego-w-Grebowie.html> (dostęp: 9.05.2020 r.).
- [www 26] https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Zawieszenie_dzialalnosci_BS_w_Nadarzynie_55150.pdf (dostęp: 9.05.2020 r.).
- [www 27] <https://ekrs.ms.gov.pl/rdf/pd/#> (dostęp: 9.05.2020 r.).
- [www 28] https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Zawieszenie_dzialalnosci_BS_w_Grebowie_66504.pdf (dostęp: 20.05.2020 r.).
- [www 29] www.knf.gov.pl/aktualności (dostęp: 2.06.2020 r.).

Spis tabel

- Tabela 1.1.** Przykłady postrzegania roli banków w świetle literatury
- Tabela 1.2.** Interesariusze według opinii wybranych banków w Polsce
- Tabela 1.3.** Klasyfikacja interesariuszy banku
- Tabela 1.4.** Zapotrzebowanie interesariuszy banku na informacje niezbędne do jego oceny
- Tabela 1.5.** Klasyfikacja informacji mogących służyć ocenie banku
- Tabela 1.6.** Przykłady definicji informacji finansowych i niefinansowych
- Tabela 1.7.** Klasyfikacja sprawozdań banku
- Tabela 1.8.** Istota sprawozdania finansowego w świetle literatury
- Tabela 2.1.** Kryteria klasyfikacji aktywów a proponowane podstawy wyceny
- Tabela 2.2.** Dobór podstaw wyceny według Założeń koncepcyjnych 2018
- Tabela 2.3.** Poziom rezerw celowych i odpisów aktualizujących ekspozycje kredytowe
- Tabela 2.4.** Mierniki stosowane przy ocenie sytuacji ekonomiczno-finansowej kredytobiorcy
- Tabela 2.5.** Zasady klasyfikacji ekspozycji kredytowych na potrzeby tworzenia rezerw celowych
- Tabela 2.6.** Prezentacja zmian zasad ujmowania odsetek od kredytów zagrożonych
- Tabela 2.7.** Bilans banków spółdzielczych według stanu na 31.12.2019 r.
- Tabela 2.8.** Syntetyczne zestawienie kredytów oraz rezerw i odpisów aktualizujących ich wartość na dzień 31.12.2019 r.
- Tabela 2.9.** Struktura kredytów udzielonych przez banki spółdzielcze wraz z korektami ich wartości
- Tabela 2.10.** Podstawowe informacje o bankach wybranych do badania
- Tabela 2.11.** Struktura ekspozycji kredytowych banków spółdzielczych na 31.12.2018 r.
- Tabela 2.12.** Zestawienie informacji na temat rezerw według stanu na 31.12.2018 r. w sprawozdaniach finansowych banków objętych badaniem

- Tabela 2.13.** Zasady wyceny ekspozycji kredytowych banków we wprowadzeniu do sprawozdania finansowego analizowanych banków
- Tabela 3.1.** Tradycyjne wskaźniki płynności finansowej banków
- Tabela 3.2.** Wybrane dane sprawozdawcze SBRzR w Wołominie w okresie poprzedzającym ogłoszenie upadłości
- Tabela 3.3.** Wybrane dane sprawozdawcze BS w Grębowie w okresie poprzedzającym ogłoszenie upadłości
- Tabela 4.1.** Ewolucja pojęcia „*informacje niefinansowe*” na tle zmieniających się oczekiwań społecznych i wytycznych raportowania niefinansowego
- Tabela 4.2.** Informacje służące do oceny działań banku z punktu widzenia realizacji społecznej odpowiedzialności
- Tabela 4.3.** Podstawowe obowiązki dla banków wprowadzone zmianami do ustawy o rachunkowości wynikające z Dyrektywy 2014/95/UE
- Tabela 4.4.** Wybrane informacje służące do oceny ryzyk związanych z rozwojem zrównoważonym wynikających z działań banku
- Tabela 4.5.** Odpowiedzialność banku na tle oczekiwań otoczenia
- Tabela 4.6.** Podział interesariuszy na tle ich oczekiwań wobec banku
- Tabela 4.7.** Zaangażowanie kluczowych interesariuszy w realizowanej przez bank strategii – na podstawie sprawozdań wybranych banków zawierających informacje niefinansowe
- Tabela 4.8.** Banki zobligowane do raportowania informacji niefinansowych w Polsce
- Tabela 4.9.** Zakres informacji niefinansowych prezentowanych w raportach zewnętrznych wybranych banków w Polsce
- Tabela 4.10.** Przykłady manipulacji wrażeniem w wybranych sprawozdaniach zawierających informacje niefinansowe

Spis rysunków

- Rys. 1.1.** Klasyfikacja sprawozdań banku
- Rys. 2.1.** Regulacje prawne dotyczące rachunkowości banków – MSR/MSSF a polskie regulacje rachunkowości

dr Kinga Bauer

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

Doktor nauk ekonomicznych, adiunkt w Katedrze Rachunkowości Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Członek European Accounting Association i Stowarzyszenia Księgowych w Polsce. Specjalizuje się w rachunkowości i sprawozdawczości finansowej oraz ekonomicznych aspektach restrukturyzacji i upadłości przedsiębiorstw. Posiada kilkuletnie doświadczenie w pracy na samodzielnym stanowisku księgowym. Od 2006 roku prowadzi badania związane z możliwościami wykorzystania rachunkowości w postępowaniu restrukturyzacyjnym i upadłościowym. Realizuje projekty badawcze związane z tą tematyką. Autorka ponad 60 publikacji naukowych (krajowych i zagranicznych), w tym monografii *Zarządzanie informacjami w procesie upadłościowo – naprawczym przedsiębiorstw* (2009). Laureatka nagród JM Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego III stopnia za indywidualną działalność naukową (2010) oraz za wysoką jakość pracy (2012), a także nagród JM Rektora UE w Krakowie za indywidualne osiągnięcia naukowe III stopnia (2016, 2017, 2018), I stopnia (2019) i za indywidualne osiągnięcia organizacyjne (2019). Wykłada na studiach wyższych i podyplomowych przedmioty takie jak m.in.: Rachunkowość finansowa, Rachunkowość banków i ubezpieczycieli, Analiza finansowa banków i ubezpieczycieli, Rachunkowość zarządcza, Sprawozdawczość finansowa i inne, pokrewne przedmioty. Promotor około 250 prac dyplomowych (licencjackich i magisterskich). Posiada doświadczenie szkoleniowe z tematyki rachunkowości i sprawozdawczości finansowej, rachunkowości w postępowaniu upadłościowym i restrukturyzacyjnym dla instytucji takich jak Stowarzyszenie Sędziów Upadłościowych i Restrukturyzacyjnych oraz Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury.

dr hab. Stanisław Hońko,
prof. Uniwersytetu Szczecińskiego

Doktor habilitowany nauk ekonomicznych, profesor Uniwersytetu Szczecińskiego (US), zatrudniony w Katedrze Rachunkowości w Instytucie Ekonomii i Finansów (IEiF), przewodniczący Rady Naukowej IEiF. Zaangażowanie Stanisława Hońko w działalność organizacyjną US obejmowało między innymi pełnienie funkcji: koordynatora ECTS, członka Uczelnianego Zespołu ds. Jakości i Programów Kształcenia, członka Zespołu ds. opracowania strategii US, członka Zespołu ds. kalkulacji kosztów kształcenia, członka Rady Konsultacyjnej Rektora opracowującej założenia statutu US. Prowadzi zajęcia na wszystkich stopniach studiów, na studiach MBA i studiach podyplomowych. Jest promotorem ponad stu prac magisterskich i licencjackich. Stanisław Hońko od 2002 r. jest aktywnym członkiem Stowarzyszenia Księgowych w Polsce (SKwP). W latach 2007-2015 był wiceprezesem zarządu Oddziału Okręgowego SKwP w Szczecinie, od 2015 r. jest prezesem tego oddziału. W latach 2015-2019 był członkiem Rady Naukowej SKwP. Od 2019 r. pełni funkcję wiceprezesa Zarządu Głównego SKwP. Jest trenerem na kursach w ramach ścieżki certyfikacyjnej Dyplomowanego Księgowego SKwP. Prowadzi również zajęcia dla biegłych rewidentów. Autor ponad trzystu publikacji, zarówno naukowych, jak też adresowanych do praktyków. Do obszarów zainteresowań naukowych należą w szczególności: wycena w rachunkowości, międzynarodowe regulacje rachunkowości, historia rachunkowości oraz zawód księgowego. Od 2019 r. Stanisław Hońko jest doradcą podatkowym.

dr hab. Teresa Orzeszko,
prof. Uniwersytetu
Ekonomicznego we Wrocławiu

Doktor habilitowany w dziedzinie nauk ekonomicznych w dyscyplinie finansów; pracownik naukowo-dydaktyczny; zatrudniona na stanowisku profesora Uczelni w Katedrze Finansów i Rachunkowości na Wydziale Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Aktualne zainteresowania naukowe: rachunkowość finansowa, w tym w szczególności regulacje rachunkowości i sprawozdawczość finansowa oraz rezerwy/odpisy na straty kredytowe w bankach; spółdzielczość oszczędnościowo-kredytowa; społeczna odpowiedzialność banków. Laureatka m.in. nagrody Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu za indywidualne osiągnięcia w dziedzinie pracy naukowo-badawczej, nagrody imienia profesora Zbigniewa Messnera za najlepsze prace habilitacyjne z zakresu rachunkowości w XLVI edycji Konkursu Stowarzyszenia Księgowych w Polsce (2015), wyróżnienia w V edycji Konkursu o nagrodę Prezesa Narodowego Banku Polskiego za najlepszą pracę habilitacyjną (2016). Odznaczona Medalem Komisji Edukacji Narodowej za szczególne zasługi dla oświaty i wychowania (2017) oraz Medalem Srebrnym za Długoletnią Służbę (2017). Autorka blisko 150 różnego rodzaju opracowań naukowych i dydaktycznych, w tym 4 książek. Redaktor naukowy zeszytu Prac Naukowych Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu z serii „Zarządzanie i Marketing – aspekty makro- i mikroekonomiczne” (2000-2003) oraz członek komitetu redakcyjnego czasopisma „Financial Sciences” (Nauki o Finansach) (od 2016), publikowanego przez Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Promotor około 350 prac dyplomowych (licencjackich i magisterskich). Członek Stowarzyszenia Księgowych w Polsce oraz Stowarzyszenia Finansów i Rachunkowości na rzecz Zrównoważonego Rozwoju.

dr hab. Arleta Szadziewska,
prof. Uniwersytetu Gdańskiego

Dr hab. Arleta Szadziewska, profesor Uniwersytetu Gdańskiego w Katedrze Rachunkowości Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego, od 2012 r. pełni funkcję Kierownika Zakładu Rachunkowości Finansowej na Wydziale Zarządzania UG, a od 2015 r. również Kierownika Studiów Podyplomowych Rachunkowość ACCA. Stopień doktora nauk ekonomicznych w dyscyplinie ekonomia otrzymała w 2002 r. Natomiast stopień doktora habilitowanego w dyscyplinie finanse został jej nadany przez Radę Wydziału Zarządzania UG w 2014 r. Od wielu lat prowadzi wykłady i ćwiczenia z rachunkowości finansowej, rachunkowości zarządczej, rachunku kosztów, rachunkowości bankowej oraz sprawozdawczości bankowej na studiach dziennych, zaocznych, także na studiach podyplomowych. Autorka i współautorka wielu publikacji naukowych na temat wykorzystania rachunku kosztów w przedsiębiorstwach, w tym jego roli jako źródła i formacji o kosztach środowiskowych oraz znaczenia rachunkowości w pomiarze i raportowaniu efektywności działań społecznie odpowiedzialnych. W szczególności jej zainteresowania naukowe dotyczą włączenia aspektów środowiskowych w obszar przedmiotowy rachunkowości oraz sprawozdawczości niefinansowej. Za monografię *Sprawozdawcze i zarządcze aspekty rachunkowości środowiskowej*, opisującą wskazane zagadnienia, w 2014 r. została jej przyznana przez Kapitułę Konkursu Rady Naukowej Stowarzyszenia Księgowych w Polsce nagroda im. prof. Zbigniewa Messnera. W ostatnim czasie prowadzi także badania dotyczące roli szkół wyższych w kształceniu specjalistów z rachunkowości oraz wykorzystania metod e-learningowych w procesach dydaktycznych.

WYDAWNICTWO
PUBLIKUJĄCE
RECENZOWANE
MONOGRAFIE NAUKOWE

W erze innowacji i przemysłu 4.0 trzeba być świadomym postępujących zmian nie tylko technologicznych, lecz także społecznych, gospodarczych i naukowych. Wydawnictwo Instytutu Prawa Gospodarczego kieruje się zasadą, iż proces publikacyjny nie powinien zakłócać aktywności badawczej, a jednocześnie powinien być tak rzetelnie prowadzony, by dopuszczać do druku tylko te pozycje, które przedstawiają wysoką jakość naukową. Wydawnictwo specjalizuje się w wydawaniu publikacji naukowych z dziedziny nauk społecznych i w swej bibliotece, mimo młodego wieku, posiada istotny jakościowo dorobek wyselekcjonowanych publikacji polsko- i anglojęzycznych.

Kontakt: wydawnictwo@ipg.edu.pl

Adres: Instytut Prawa Gospodarczego Sp. z o.o.
ul. 3 Maja 10/2, 40-096 Katowice

PARTNER WYDANIA

PAWEŁCZYK
KANDELABA PRAWNA
RADOWNI PRAWNI KOLEGIUM

Kancelaria Radcy Prawnego
dr hab. Mirosław Pawełczyk, prof. UŚ

sekretariat@pawelczyk.pl

Siedziba w Warszawie

ul. Poznańska 13/15
00-680 Warszawa

Biuro w Katowicach

ul. 3 Maja 24/4
40-096 Katowice

Zagadnienia poruszone w monografii oceniam jako bardzo ważne i aktualne, zarówno ze względu na przedmiot, jak i podmiot rozważań. Autorzy w ramach czterech rozdziałów zaprezentowali znaczenie sprawozdania finansowego jako źródła informacji do oceny sytuacji majątkowej i kondycji finansowej banku, w tym również do oceny zagrożenia kontynuacji działalności banku, omówili zasady wyceny aktywów i zobowiązań banku, w szczególności wyceny ekspozycji kredytowych oraz podjęli rozważania na temat znaczenia informacji niefinansowych w ocenie działalności banku. Na pozytywną ocenę zasługują przegląd literatury i prezentacja dotychczasowego dorobku naukowego oraz wyników badań odnoszących się do możliwości wykorzystania informacji finansowych i niefinansowych w ocenie działalności banku. Ponadto należy docenić fakt przeprowadzenia badań empirycznych przez Autorów, których wyniki zostały zaprezentowane w recenzowanym opracowaniu. Do mocnych stron monografii zaliczam również jej stronę redakcyjną i szatę graficzną. Zarówno język, jak i zamieszczone tabele i rysunki powodują, że tekst czyta się z przyjemnością, a treść poruszanych zagadnień jest zrozumiała dla czytelnika.

prof. dr hab. Marzena Remlein

Monografia jest ciekawym i wartościowym dziełem, wpisującym się w nurt współczesnych zainteresowań świata nauki i praktyki. Napisana jest zrozumiałym, ale i fachowym językiem z zachowaniem wysokiej jakości i staranności opracowania naukowego. Autorzy przy każdym kluczowym zagadnieniu starali się zrobić przegląd poglądów/definicji i na tej podstawie wyciągnęli własne wnioski oraz na tym tle przeprowadzili badania. Atutami recenzowanej książki jest:

- nieodbieganie od wiodącego tematu i „nieprzegadanie” prezentowanych treści;
- prowadzenie dyskusji naukowej w zakresie kluczowych tematów, np. pomiaru i wyceny w rachunkowości;
- duża liczba autorskich tabel i rysunków, które porządkują omawiane zagadnienia.

Ponadto warto zaznaczyć, że Autorzy nie pominęli w swoich rozważaniach, jak i badaniach, banków spółdzielczych, które często są marginalizowane w literaturze z zakresu bankowości.

dr hab. Piotr Szczypa, prof. UTP

WYDAWCA

Wydawnictwo IUS PUBLICUM

INSTYTUT PRAWA GOSPODARCZEGO

SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ

ul. 3 Maja 10/2, 40-096 Katowice

ISBN 978-83-958968-2-8

9 788395 896828